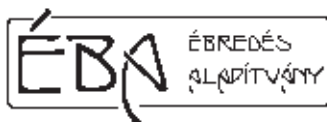


DAN DORIANI

A FÉRFI, AKIT ISTEN FORMÁL

**HOGYAN LESZ VALAKIBŐL
ISTEN SZÍVE SZERINT VALÓ FÉRFI?**



Pécel, 2003.

A fordítás alapjául szolgáló mű:
Dan Doriani: The Life of a God-Made Man

Copyright © 2001 by Dan Doriani
Minden jog fenntartva. "All rights reserved."

Magyarországon kiadja az
Ébredés Alapítvány
Levélcím: 2119 Pécel, Pf. 17.
Telefon: (28) 452-334

Felelős vezető: Szabó László
Felelős kiadó: Fûtő Róbert

Szerkesztő: Margit István
Fordították: Kosteleczi Jánosné és Suhai György
Lektorálta: Kutasy Zsolt
Tördelés: Horváth Mária
Borító: Éjféli Kiáltás Misszió

A könyv megjelenését a Presbyterian Missions International (PMI) támogatta

A fordítás és a kiadás (This edition published by arrangement with)
a division of Good News Publishers, Wheaton, Illinois 60187, USA
engedélyével történt

Ahol másként nem jelöltük, az idézeteket a Magyar Bibliatanács 1996-os
újfordítású Bibliájából vettük át.

A könyv bármely részének felhasználásához vagy sokszorosításához a kiadó
előzetes engedélye szükséges, kivéve rövid idézeteket folyóiratokban vagy
elemző cikkekben

Készítette az Éjféli Kiáltás Misszió Nyomdája
Felelős vezető: Nagy Erzsébet

ISBN 963 212 826 5

*Ajánlom ezt a könyvet
azoknak a férfiaknak,
akikkel a Covenant Teológián,
Kirk of the Hills-ben,
a Central Presbyterian Church-ben,
a kedd reggeli bibliatanulmányozó csoportban
valamint a "Férfidolgok" elnevezésű
férfikörben lehettem együtt,
és akiket Isten formálhatott.
Nagy öröm volt számomra,
hogy megoszthattam veletek
ezeket a tanításokat,
és hogy ti is oly sok mindenre
megtanítottatok engem.*

TARTALOMJEGYZÉK

<i>Előszó</i>	6
<i>Előszó a magyar kiadáshoz</i>	10
I. RÉSZ: AZ ISTEN SZERINTI FÉRFI HITE	11
1. <i>Az Isten szerinti férfi</i>	13
2. <i>Az igazi férfiasság jellemzői</i>	31
II. RÉSZ: AZ ISTEN SZERINTI FÉRFI A CSALÁDBAN	45
3. <i>Az Isten szerinti férfi mint házastárs</i>	47
4. <i>A férfi szereti az ő feleségét</i>	61
5. <i>A férfi mint édesapa</i>	77
III. RÉSZ: AZ ISTEN SZERINTI FÉRFI MINT KÖZSZEREPLŐ	97
6. <i>Barátok</i>	99
7. <i>A férfi a munkahelyén</i>	117
8. <i>A férfi mint vezető</i>	133
9. <i>A férfi gazdagsága</i>	147
IV. RÉSZ: AZ ISTEN SZERINTI FÉRFI MAGÁNÉLETE	163
10. <i>A férfi és a játék</i>	165
11. <i>A férfi dicsősége és nyomorúsága</i>	185
<i>Utószó</i>	201

ELŐSZÓ

Ez a kötet egyszerre állásfoglalás és tiltakozás. Tiltakozik minden olyan könyv ellen, ahol a keresztyén férfi életét a sablonmegoldások és a "jól bevált" tanácsok satujába szorítják. Kiáll viszont amellett, hogy a keresztyén férfi útja az ő Istenének az útja. Tiltakozik minden olyan lista ellen, amelyek négy lépésben kívánják megtanítani, hogy hogyan építsünk tartós barátságokat, öt technikát javasolnak arra, hogy miként neveljünk engedelmes gyermekeket, és hét módszert ismertetnek ahhoz, hogy szeretni tudjuk feleségünket... Mivel szeretnénk elkerülni az embergyártotta javaslatokat, több időt szánunk majd igetanulmányozásra, mint a tipikus "férfi-könyvek". Isten minket is megújított és az Ő képmására alakít. Ezért nemcsak örökségünk, de hivatásunk is, hogy egyre inkább olyanná váljunk, mint az Atya és a Fiú. A férfi annál inkább férfi, minél inkább hasonlít Krisztusra.

Ez a meggyőződés hatja át ezt a könyvet. Nem a kegyes élet törvényeiből és használati utasításaiból indul ki, hanem mindenekelőtt Isten természetére irányítja a figyelmet.

Lássunk néhány példát:

- Az istenfélő férjek az áldozatos szeretet jézusi példáját veszik alapul. Jézus menyasszonya az egyház, így az iránta kinyilvánított szeretete arra tanítja a férfiakat, hogy nekik miként kell szeretni feleségüket.
- A jó apák olyanok, mint Isten, a mennyei Atya. Az Ő szeretete, igazságossága, hűsége és szerető fegyelmezése mintát ad minden apa elé.
- Az Isten szerinti barátok úgy barátkoznak, mint ahogyan Isten barátkozott Ábrahámmal és Mózással, vagy ahogyan Jézus barátkozott a tanítványai-val. A barátságot a nyíltság és a segítőkész jelenlét jellemzi.
- Isten munkatársai szeretnek valamit létrehozni, hiszen az Atya is, aki örömet leli a teremtésben, a maga képmására alkotott minket. Jólesik egy feladatot elvégeznünk, mert ahhoz a Jézushoz hasonlítunk, aki így kiáltott fel: "Elvégeztetett!" Az Ő bevégzett küldetése mindenek fölé áll. Őmiatta azonban mi is örülünk, ha egy munkát teljesítünk.
- Még szórakozásaink közben is azt az Istent utánozzuk, akinek játékos kedve az egész teremtésben megmutatkozik. A munka és pihenés rendje felszabadít minket arra, hogy megpihenjünk és játsszunk is.

Az Isten szerinti férfiasság témaköre ennél természetesen sokkal tágabb, de az alapok ezek. Isten az Ő képmására teremtett minket. Kegyelme által nap mint nap ehhez a képmáshoz alakít bennünket. Éppen ezért teszem a hangsúlyt a jellemre és nem a megtanulható technikákra; hogy ki vagyok, s nem arra, hogy mit teszek.

Jézus is pontosan erről beszél. Ő ezt mondta: "Tehát minden jó fa jó gyümölcsöt terem, a rossz fa pedig rossz gyümölcsöt terem. Nem hozhat a jó fa rossz gyümölcsöt, rossz fa sem hozhat jó gyümölcsöt" (Mt 7,17-18). Továbbá: "Én vagyok a szőlőtő, ti a szőlővesszők: aki énbennem marad, és én őbenne, az terem sok gyümölcsöt, mert nélkülem semmit sem tudtok cselekedni" (Jn 15,5). Azokat a férfiakat, akik nagyra tartják saját erejüket és határozottságukat, rendkívüli módon sérti annak felemlegetése, hogy az ember valamire önmagában képtelen. Nem baj! Addig egy lépést sem mozdulhatunk előre, amíg meg nem ismerjük önmagunkat, beleértve gyengeségeinket is. Be kell látnunk, hogy a szeretet, az áldozathozatal és a szolgálat teljesen idegen a mi alapvetően lusta és önimádó természetünkötől. Önmagunktól nem él bennünk vágy arra, hogy áldozatot hozzunk.

Jézus azonban megújítja az övéit. A Szentírás nyelvén szólva, Jézus új szívet ad nekünk. Megjelenik bennünk a lelki érzékenység, sőt a szeretet is. A keresztyén férfiak gondosan ügyelnek jó hírnevükre, de még jobban ügyelnek arra, hogy Isten megkapja az Őt megillető tiszteletet. Szeretik családjukat, de még inkább vágnak szeretni mennyei Atyjukat. Így válunk mindnyájan – egy másik bibliai kifejezést használva – "Isten szíve szerint való férfiakká".

Könyvem lehetséges címei között szerepelt "az Isten szíve szerint való férfi" kifejezés is, mert találóan ragadja meg a lényegét, miszerint egy új, megváltozott élet csak egy belsőleg megújított szívből sugározhat ki. Az 1Sámuel 13 használja ezt a kifejezést Dávidra, még mielőtt király lett volna, és illik is rá, hiszen semmire nem vágyott jobban, mint Isten jelenlétére (27. zsoltár). Az Isten háza iránti féltő szeretet emésztette (69. zsoltár). Dávid szívének az indulata átformált mindent, amit csak tett. Amikor egy filiszteus óriás Isten népét ingerelte, Dávid nem bírta elviselni, hogy folt essék Isten dicsőségén, és az Úr erejével legyőzte Góliátot (1Sám 17). Amikor király lett, első dolga az volt, hogy a frígládát, Isten jelenlétének zálogát a fővárosba vigye (2Sám 6). Királyként könyörületes szíve volt, és védelmezte a gyengéket – köztük Mefibósetet (2Sám 9) –, mert tudta, hogy azt, "akinek gondja van a nincstelenre, ha bajba kerül, megmenti az Úr" (Zsolt 41,1-2). A gyönyörű, de könnyelmű Betsabéval folytatott szenvedélyes viszonya során Dávid megtanulta, hogy ő is csak egy gyenge férfi, akinek nemcsak adnia, de kapnia is kell a kegyelmet és a szabadtítást (2Sám 11). Mivel Isten szíve szerint való férfi volt, végül megvallotta előtte a bűnét. Nem hozott fel semmilyen mentséget a maga védelmére, hanem Isten könyörületére bízta magát, és kegyelmet kapott (2Sám 12).

Dávid élete világosan példázza, hogy a már említett technikák és jól bevált sablonok önmagukban még senkit nem változtatnak Isten emberévé. Ha szívünk nem Isten akaratát fürkészi, a technikák segítségével csak annyit érünk el, hogy picivel jobban fogunk élni. Ha azonban komolyan vesszük, hogy mindenre képtelen, bűnbánatra nem hajlandó bűnösök vagyunk, be kell látnunk: a "csináld magad" módszerek nem sok segítséget nyújtanak.

Akkor pedig miért gyártjuk továbbra is tömegével a szabályokat és módszereket, azt várva a szegény átlagkeresztyéntől, hogy azok szerint éljen? Miért kelti sok keresztyén tanítás és könyv azt a benyomást, hogy minden probléma megoldható, csak meg kell találni a megfelelő módszert? Talán azt gondolják, hogy életünk minden területét rendben tudjuk tartani pusztán az odavágó instrukciókkal? És ha így gondolják, akkor miért van annyi rengeteg "segíts magadon" könyv a piacon? Vajon három vagy négy ilyen könyv nem tudná átfogni a keresztyén élet valamennyi területét? Az egyes kultúrák jobban alakítják az embereket, mint ahogyan azt a benne élő emberek érzékelik. Ezért is kérdezem, hogy vajon nem azért fektetnek oly nagy hangsúlyt a tanítók a technikákra, mert a mi kultúránkban a tudomány, a technológia és az üzlet dominálnak? Csak nem az történt, hogy a technológia iránti csodálatunk beszívárgott teológiai érvrendszerünkbe? A vezetési modellek nem azt sugallják, hogy néhány egyszerű lépés elsajátításával máris irányítani tudjuk kapcsolatainkat?

Jézus meglehetősen gyakran szerepel férfiaknak írott keresztyén könyvek lapjain. Sokkal többször jelenik meg azonban példaképként, mint Megváltó. Az adott könyvben felsorolt elveket mindig az Ő élete illusztrálja: bemutatja a gyakorlatban azt, amit a soron következő fejezetben említett módszer megkíván. Ugyanakkor az ilyen könyvek rendkívül keveset beszélnek Jézus kegyelméről. Ha egyáltalán megemlítik, akkor valószínűleg csak a bűnököt megbocsátó kegyelemig jutnak, és nem esik szó arról a mélyebb kegyelemről, amely a bűnöst átfórnálni képes. Sokat olvasunk bennünk a bűneinkről – alig szólnak viszont bűnös természetünkről, arról, hogy képtelenek vagyunk megújítani önmagunkat.

Persze az én könyvem is tesz néhány javaslatot a házassággal, az apasággal, a pénzügyekkel, a munkával, a barátsággal és a szórakozással kapcsolatban. Sőt, ezek között lesznek olyanok, amelyek nem Isten jellemében gyökereznek. Lesznek olyanok, amelyek a hitéletünket érintik. Néhány javaslat keresztyén látásmódunkra vonatkozik, arra a képességünkre, hogy Isten szemével nézzük nap mint nap a dolgokat. A középpontban mégis mindig Isten jelleme áll. Mi mindig olyanokká válunk, mint amire a tekintetünket függesztjük. A sablonmódszerek nem motiválnak, és nem is formálnak át, Isten szeretete és kegyelme ellenben motivál és átfórnál. Amikor ez a kegyelem az Ő hasonlatosságára alakítja jellemünket, minden emberi kapcsolatunk megváltozik.

NÉHÁNY SZÓ A NŐKHÖZ

Nem titok, hogy a nők általában igen kedvelik a férfiaknak írott könyveket. Az én könyvem inkább férfiaknak íródott, de köszöntök minden hölgy olvasót is. Az asszonyok többet olvasnak, mint a férfiak, akiknek a legtöbbször kedves tár-

suk nógatására van szükségük, hogy a napi hírek mellett valami mélyebb olvasmányt is a kezükbe vegyenek. Szeretném kifejezni reménységemet, hogy a házasságról és a szülői szerepekről írt fejezeteket (3-5) férfiak és feleségek együtt is olvassák majd (nem titkolt vágyam, hogy könyvem egyik kedvenc, elalvás előtti estimese-olvasmányukká váljon)!

A Szerző

ELŐSZÓ A MAGYAR KIADÁSHOZ

Mit jelent jó édesapának, szerető férjnek, hűséges barátnek és határozott vezetőnek lenni? Habár egy férfi az élete során sokféle kalapot visel, Isten őt első renden arra hívta el, hogy a gyülekezetben és a saját családjában egyaránt vezetővé váljék. Ez a két intézmény, a gyülekezet és a család ugyanis egy társadalom két legfontosabb tartópillére. Az Isten népe vezetésére való elhívását komolyan vevő férfiak nélkül egy társadalom rövid időn belül összeomlik. Ma pontosan ez történik Magyarországon, ahol igen kevés férfi jelentkezik teológiára vagy veszi komolyan a családalapítással és annak vezetésével járó felelősségét.

Dr. Dan Doriani, aki nem csak lekipásztor, hanem a presbiteriánus Covenant Teológia-i diákok egyik kedvenc professzora, nagy bölcsességgel, őszinteséggel és egy kis humorral fűszerezve ír arról, hogy hogyan formál és alakít Isten egy férfit azzá, amivé őt eredetileg teremtette. Ez a könyv, noha nem tennivalók és bizonyos követendő módszerek felsorolásából áll és nem is ír elő tíz lépést arra, hogy hogyan változtassunk az életünkön, mégis tele van bölcs és egészen gyakorlatias tanácsokkal egy férfi legkülönbözőbb életterületeire vonatkozóan, mint pl. a pénz, sport, szerelem, a személyiséget érintő kérdések vagy a gyereknevelés. "A férfi, akit Isten formál" Isten jellemének mélyrehatóbb megismeréséről és Jézus az életünk minden területén való követéséről szól. Mert miközben Istent szemléljük és megpróbáljuk minél mélyebben megérteni az Ő útjait, szép fokozatosan hasonlóvá válunk Őhöz. Hálás vagyok Istennek, hogy egy ilyen értékes könyv a magyar olvasóközönség számára is elérhetővé vált – férfiak és nők számára egyaránt. Szívvel kívánom, hogy használja az Úr ezt a könyvet egy olyan generáció felnövekedésében és nevelésében, amely kész arra, hogy szívvel-lélekkel szolgálja az Urat és munkálkodjék az Ő országa kiteljesedésén a saját hazájában.

Budapest, 2003 novemberében

Fűtő Róbert
amerikai református lelkész

I. RÉSZ

AZ ISTEN SZERINTI FÉRFI HITE

1.

AZ ISTEN SZERINTI FÉRFI

Körülbelül egy évvel ezelőtt először próbálkoztam a síeléssel. Esténként a keresztyén hitről tanítottam egy férficsoportot, napközben viszont ők tanítottak engem az ausztriai Alpok meredek lejtőin. Annyit estem, hogy a végén már nem is számoltam; oktatóim mégsem adták föl. Egyikőjük szabályos síórákat adott nekem délelőttönként, délután pedig a többiek siklottak le velem – kis sebességgel – az enyhébb lankákon, miközben folyamatosan adták az instrukciókat. A negyedik nap délutánján kíséröm, egy atlétatermetű holland, felvitt a hegycsúcsra.

– Ezt a pályát biztosan élvezni fogod – mondta, amikor leugrottunk a síliftről.

Siklottunk pár száz métert, majd megálltunk, és megvizsgáltuk az előttünk fehérlő terepet: inkább hasonlított egy sziklával tarkított szakadékra, mint egy hagyományos sípályára...

– Nem meredek ez egy kicsit? – próbáltam nyugodt hangon feltenni a kérdést.

– De – válaszolta útitársam. – Innen indulnak a lesiklók, amikor a városban rendezik a sí-világkupát.

– És ... mi az átlagsebesség? – kérdeztem.

Egy pillanatra elgondolkozott:

– Úgy 140 km óránként.

Miközben mélységet néztem, gyors fejszámolást végeztem:

– 140 km... az több mint 85 mérföld!

A barátom nagyon megértőnek bizonyult.

– Oké, oké – nyugtatgatott. – A profik egyenesen száguldanak lefelé, de mi cikcakkban haladunk majd, a lejtő egyik szélétől a másikig. Én majd előre megyek. Te csak gyere a nyomomban, és akkor minden rendben lesz.

Így történt, hogy azon a hihetetlenül meredek lejtőn lesiklottam a társam nyomában. Sítalpai éppen a megfelelő méretű nyomokat hagyták; miközben az én sítalpaim beleilleszkedtek az ő nyomvonalába, szép lassan tudtam haladni ahhoz, hogy az irányt is tartsam, és állva is maradjak (többnyire). Lejjebb lankásabb szakaszok következtek, ahol már egymás mellett haladtunk, és gyönyörködtünk a lélegzetelállító tájban.

Sok – fontos – szempontból a keresztyén élet tulajdonképpen olyan, mint

ez a lesiklás a hegyről. Nekünk is a nyomvonalban kell maradnunk, és mi sem vagyunk elég jók. Ha csak a magunk erejére támaszkodunk, újra meg újra elbukunk. Ha csak a magunk erejében bízunk, meghalunk. Milyen jó azonban, hogy nem kell önmagunkra hagyatkoznunk! Mindig van valaki, aki segít megtalálni a hegyről levezető "sínyomokat". Elsősorban Isten a mi segítőnk, de keresztyén testvérek is sokszor sietnek segítségünkre. Ismerik az utat lefelé; kitapasztalták és "kisielték" már előttünk az ösvényt, hogy legyen mit követnünk.

Keresztyén életet élni olyan, mint a jó nyomvonalban síelni. Mózes arra buzdította Isten népét, hogy járjanak mindenben "az ő útjain" (5Móz 11,22). Pál is azt mondja, hogy a keresztyének lépjenek nyomába "atyánk, Ábrahám körülmetéletlenül tanúsított hitének" (Rm 4,12). A keresztyén élet nem más, mint egy séta, utazás a jól kitaposott ösvényen. Mégis: ahhoz, hogy istenfélő férfi váljon belőlünk, helyesen kell gondolkoznunk erről az utazásról. Itt különösen is arra célok, hogy jóllehet a síelés és a távgyaloglás a sportból ismert fogalmak, nekünk, keresztyéneknek tudnunk kell: pusztán csak ügyes, kitaró gyakorlással, edzéssel nem érünk el sikereket. Óvakodnunk kell tehát a teljesítmény-orientált keresztyénségtől vagy – ahogy én neveztem el – a "mindent bele" keresztyénségtől.

A TELJESÍTMÉNYEK TAPOSÓMÁLMÁBAN, AZAZ A "MINDENT BELE" KERESZTYÉNSÉG

A teljesítmény-központú vagy "mindent bele" keresztyénség a hívő élet "csináld magad" megközelítése. A mindent bele keresztyénség a "legalizmus" (azaz a törvényesség, törvényeskedés) egyik formája. A legalizmusnak – akár csak a hepatitisnek – több megjelenési formája is van. Az "A-típusú" legalizmus, amely végzetes is lehet, meg van győződve arról, hogy az ember *tehet* valamit azért, hogy elnyerje az üdvösséget, és *kiérdemelje* Isten jó tetszését (gondoljunk csak a gazdag ifjúra a Máté 19-ben!). A "B-típusú" legalizmus azt követeli a hívőktől, hogy emberi parancsolatoknak rendeljék alá magukat, mintha azok Isten törvényei volnának (ilyenek a farizeusok is). A "C-típusú" legalizmus, más nevén "mindent bele" keresztyénség, a hívő élet tulajdonképpeni lényegét az Isten *törvényének* való engedelmisségben látja, minimalizálva, figyelmen kívül hagyva ezzel a hívő *kapcsolatát* Istennel. Érvelése a következőképpen hangzik: *Isten azt mondja, hogy adjunk tizedet, tehát adjunk tizedet! A Biblia azt mondja, hogy imádkozzunk, tehát imádkozzunk! Azt is mondja, hogy engedelmeskedjünk a felsőbbeknek, tegyünk bizonyosságot, olvassuk a Bibliát, tehát engedelmeskedjünk, tegyünk bizonyosságot és olvassunk!*

Csak csinálni kell mindent, ennyi az egész. Vannak olyan keresztyén vezetők is, akik – gyakran öntudatlanul – ezt a "mindent bele" keresztyénséget propagálják. Az egyik egyszer így fogalmazott: "A keresztyénség erkölcsi alaphangjának az engedelmisséget kell megtenni. Ez a követelményeknek való alárendelés, vagyis amikor Isten szólít, az ember engedelmeskedik."¹

A keresztyéneknek természetesen engedelmeskedniük kell Istennek. Ennek ellenére, ahogy majd látni fogjuk, a keresztyén élet lényege mégsem az engedelmisség.

A férfiaknak szóló keresztyén irodalom jó részének "mindent bele" keresztyénség szaga van. Ezek a könyvek fennen hirdetik, hogy bűnbánatot kell tartani, el kell kezdeni jobban élni – természetesen a szerzők által javasolt tanácsokat betartva. A "mindent bele" keresztyénséget népszerűsítő irodalom hosszú tömött sorban adja elénk a legkülönbözőbb módszereket. Ezekből ismerhetjük meg a barátságápolás öt pontját, a konfliktuskezelés hat állomását, a "szeretetteljes vezetői hozzáállás kialakításához szükséges hét lépés"-t és a hatékony gyermeknevelés nyolc technikáját.

A "mindent bele" keresztyénség nagy előadói mindig azzal kezdik beszédüket, hogy előhozakodnak modern kultúránk embertömegeket érintő problémáival. Ezután felteszik a kérdést: vajon hogyan lehet kilépni ebből az ördögi körből? Válaszuk valahogy így hangzik: úgy tudunk ebből a körből kilépni, ha felnyitjuk az emberek szemét, és megláttatjuk velük, hogy mit kell tenniük. Ha valaki elbukott, meg kell vallania bűneit Istennek. Majd: "ó ember, vess számat, és tégy rendet lelki dolgaidd között! Állj föl, porold le magad, 'menj el, és ne vétkezz többet!'"²

Nagy vonalakban tehát az ilyen könyvek és előadások az alábbi pontok szerint épülnek föl:

- Vannak közöttetek, akik rossz dolgokat tesznek. Ezeket el kell hagynotok! Isten azt akarja, hogy a rossz dolgok helyett jó dolgokat tegyetek.
- Vannak közöttetek, akik jó dolgokat tesznek. Ezeket tartsátok meg!
- Mindezt hogyan? Határozd el, hogy kitartasz, és megteszed a következő lépéseket: Hozz döntést! Imádkozz minden reggel! Szánd oda magad Istennek 100 százalékosan! Kerüld a kísértést! Uralkodj az értelmeden, a szíveden és a szemeden! Keress valakit, aki számon kérheti ezeket rajtad! Ha így cselekszel, megmaradsz a jó úton.

1. Harry Blamires, *Recovering the Christian Mind* (Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 1988), 109-110. old.

2. Ez nem idézet, hanem parafrázis keresztyén férfiakról szóló könyvek alapján. Kérésre megadjuk a konkrét hivatkozásokat.

A "MINDENT BELE" KERESZTYÉNSÉG PROBLÉMÁJA

Tulajdonképpen semmit nem szólhatunk ellene, hiszen akik ezt hirdetik, természetesen jót akarnak. Annak a szüntelen hangoztatása azonban, hogy az embernek mit kell *tennie*, a legfontosabb dologról, az emberi szívről tereli el a figyelmet. Sok férfi azért nem kezd hozzá valamihez, amit pedig tennie kellene, mert nem *akarja* megtenni azt. *Imádkozunk rendszeresen?* Vannak férfiak, akik ezt ugyan tudják, de nem teszik, mert semmi vágy nincs bennük arra, hogy Isten-nel kettesben legyenek imádságban. Nagyobb bennük az Istentől való félelem, mint az iránta érzett szeretet. *Szánjuk oda magunkat száz százalékosan Istennek?* Tudathasadásos állapotban vagyunk, mert az egyik órában ellenállunk Isten iránymutatásának, a másikban pedig teljesen belehelyezkedünk akarátába. *Keressünk valakit, aki számon kérhet bennünket?* Sok férfi azért vonakodik ettől, mert egyedül, önmagukban kívánnak elszámolni saját életükkel. Nem kérnek semmiféle, túlságosan szigorú ellenőrzést a gondolkodásuk és tekintetük fölé. Szemüket asszonyokon *akarják* legeltetni, gondolataikat pedig a hatalom és a gazdagság körül *akarják* forgatni...

Igen, a férfiakkal/nőkkel írott legnépszerűbb keresztyén könyvek, valamint a házasságról és családi életről szóló irodalom legnagyobb részében a "mindent bele" keresztyénség dominál. Hemzsegnek a jótanácsoktól, ellenben szinte szót sem ejtenek a kegyelemről. Rengeteget beszélnek arról, hogy mit kell az embernek tennie Istenért, arról viszont annál kevesebbet, hogy Isten mit tett az emberért. Jézust majdnem mindig *példaképként* említik – azt azonban szinte elhallgatják, hogy *Ő előbb szeretett* minket, pedig ez ébreszti fel bennünk a szeretetet iránta.

Egyszer éppen egy ilyen könyvet olvastam házunk nappalijában. A feleségem mellettem ült. A szerző azt fejtegette, hogy mi az asszonyok teendője annak érdekében, hogy férjük szeresse őket, és vágyjon a társaságukra. Íme: "Nem szabad méltatlankodni. Soha nem szabad azzal fogadni a bejárati ajtónál a nap terhei alatt roskadozó, forrón szeretett hősüket, hogy hosszú litániában sorolják el a mögöttük álló nap nehézségeit. Legyenek inkább mindig szívélyesek, kedvesek, hálásak, és halmozzák el társukat dicséretekkel! Soha ne hagyja el szájukat kritika vagy panasz, és kerüljék a haragot!" – így a szerző. Majd: "És akkor férjete mindig örülni fog a társaságotoknak".

– *Milyen jó kis könyv* – gondoltam először. Ám, ahogyan ott tornyosultak előttem a kötelezettségek, azon kezdtem tûnõdni, hogy mit is mondana erre egy hús-vér asszony. Kimazsoláztam tehát a kulcsmondatokat 15-20 fejezetből, és az így kapott vázlatot felolvastam feleségemnek. Körülbelül öt perc múlva kis szünetet tartottam:

– Na, mit szólsz hozzá?

– Jók ezek a tanácsok – mondta feleségem komolyan. – De már az első öt teljesen felzaklatott és letaglózott, pedig következett még vagy egy tucat.

Hát erről van szó. Mit is mondhatnánk egy olyan könyvről, amely a következőképpen foglalja össze mondanivalóját: "Férjed (feleséged) sokkal jobban fog téged szeretni, ha soha nem követsz el hibát".

Fontos megérteni: nagyon jó, ha valaki alárendeli magát Isten Törvényének és követi Jézus példáját. A Megváltó egyben a mi Mindenható Urunk is (Júd 4). A Teremtőnek és Megváltónak adatott minden hatalom mennyen és földön. Bűneink megszorítják, engedelmisségünk pedig – amellyel tartozunk is neki – megörvendezteti Istent. Mindennek ellenére az engedelmisség keresztyén életünknek csak egyik eleme és nem a lényege. Sőt, továbbmegyek: az engedelmisség nem a gyökere, de még csak nem is a legnemesebb gyümölcse hívő életünknek.

Isten szeretete és kegyelme kezdettől fogva mindig megelőzte az Ő parancsolatait. Ahogy János is írja: "Mi tehát azért szeretünk, mert ő előbb szeretett minket" (1Jn 4,19). Pálnál az áll, hogy Krisztus meghalt értünk, ezért szeretete szorongat minket, hogy többé ne önmagunknak éljünk, hanem Istennek (2Kor 5,14-15). Máshol így fogalmaz: "Isten üdvözítő kegyelme" – nem pedig Isten *törvénye* – az, amely "arra nevel minket", hogy tagadjuk meg a hitetlenséget és a világi kívánságokat (Tit 2,11-12). A parancsok nem változtatják meg az embereket, de a szeretet igen. Ha Isten nem szeret előbb egy embert és nem békíti meg Önmagával, akkor az az ember soha nem fog tudni Isten parancsolatainak engedelmeskedni.

Ha azt mondjuk egy ateistának, hogy gyűjtsön kincsetek magának a mennyekben, nem fogja és nem is tudja megtenni, mert a parancs teljesen értelmetlen számára. Ha hiszi, hogy nincs Isten a mennyben, minek számoljon vele?

Ha azt mondjuk az édesanyját megvető tininek, hogy tisztelje őt, nem fogja tudni megtenni. Nem fog tudni tiszteletet *mutatni*, ha *nincs* benne tisztelet. Talán megteszi, amit az édesanyja kér tőle, de vonakodva, grimaszokat vágva és vállát rángatva. Az édesanyjához való viszonyának – vagyis a szívének – kell teljesen megváltoznia.

Hasonlóképpen értelmetlen dolog azt mondani egy istentelen embernek, hogy hagyja el a bűnt. Ez olyan, mintha azt kiáltanánk egy fuldoklónak, hogy ússzon. Hiába igaz, hogy a fuldoklónak úsznia kell, ha egyszer az a gond, hogy nem tud úszni. Ugyanígy, az az ember, aki eldöntötte, hogy a saját boldogságát, a saját karrierjét építgeti, és a saját isteneit fogja szolgálni, *képtelen* lesz annak a parancsnak engedelmeskedni, hogy engedjen másokat maga elé, és nem is fogja megtenni. Nem tudja, de nincs is szándékában. Pál így ír erről: "a test törekvése ellenségeskedés Istennel, mert az Isten törvényének nem veti alá magát, és nem is tudja magát alávetni" (Rm 8,7).

A Törvény fontos szerepet játszik. Nevén nevezi a bűnt, és rámutat az ember bűnösségére. Segít fenntartani a társadalmi rendet, és féken tartja vad indulatainkat. Kimondja, hogy mivel tartozunk másoknak, de legfőképpen Istennek. Mivel Isten Törvényének minden parancsa Isten jellemét tükrözi, a Törvény így azt is megmutatja, hogyan kerülhetünk egyre nagyobb összhangba Istennel. A Törvény önmagában mégsem tudja megváltoztatni az ember szívét.

A KERESZTYÉN ÉLET ALAPJAI

Nemrégem beszéltem egy keresztyén üzletemberrel, aki a tanítványképzés szolgálatát végzi nagy buzgalommal. Mivel a férfiak, akiket tanított, nagyon lassan haladtak előre, elkeseredett, és ezt kérdezte tőlem:

– Dan, mondd már meg, hogyan lehet elérni, hogy az emberek megváltozzanak? Honnan kapják a *képességet* a változáshoz? Hogyan tudnám elérni – minden egyes szót különös gonddal ejtett ki –, *hogy ...azt tegyék, ...ami helyes?*

Mivel ez a férfi, Isten kegyelmének köszönhetően, már kezdett elszakadni a "mindent bele" keresztyénségtől, kész volt meghallgatni a választomat:

– A különböző utasítások meg tudják változtatni a gyermekek és a beosztottak viselkedését, ha annak is megleled a módját, hogy megbüntesd az engedetlenséget. A törvény azonban önmagában még nem újíttja meg a szívét. Kizárólag Isten szeretete és kegyelme tud minket megváltoztatni. Az igazság megváltoztatja az embereket, ha azok fogékonyak az igazságra, és ha a Szentlélek megajándékozta őket "halló fülekkel". A tanítóknak azonban nincs hatalmuk arra, hogy az embereket megváltoztassák. A legtöbb, amit tehetünk, hogy Isten Igéjének a közelébe visszük őket. *Mi* nem tudjuk őket rávenni arra, hogy azt tegyék, ami jó.

Akkor ki tudja? Jeremiás azt mondta, hogy Izráel akkor fog megváltozni, ha Isten az ő köszívük helyett hússzívet ad majd nekik (Ez 11,19; 36,26; vö. Jer 31,33-34). Jézus azt mondta, hogy némelyeknek megadatik a mennyek országa titkainak a megértése, másoknak pedig nem (Mt 13,11-15). Pál azt mondta, hogy a Krisztus evangéliumának hirdetése bolondság, hacsak Isten Lelke meg nem ajándékozta a lelkiileg fogékony embereket azzal a képességgel, hogy értsék az igazságot (1Kor 1,21-2,14). Vagyis röviden, az engedelmisség *gyökere* Isten megelőlegezett kegyelmében keresendő, az engedelmisség *gyümölcse* pedig az, hogy egyre inkább hasonlítunk Őhozzá és egyre inkább belesimulunk az Ő terveibe. Ahogy Jerry Bridges mondja:

"Nos, a tény az, hogy van kötelezettségünk Istennel szemben. Ő a világ mindenható irányítója, és ilyen minőségében beszél róla a 119. zsoltár 4. verse: 'Te megparancsoltad, hogy utasításaidat pontosan megtartsák'. Isten azonban

motivál is bennünket az engedelmisségre, nem mindenható törvényei, hanem Jézus Krisztuson keresztül gyakorolt kegyelme alapján. ... Elkötelezem magam arra, hogy mindenki irányában a szeretet cselekedetei vezessenek. Ám elkötelezettségem ezeken a területeken az Isten kegyelmére adott hálatelt válaszból fakad, és nem abból a törekvésből, hogy kiérdemeljem Isten áldásait.”³

Ez egy evangéliumi alapelv. Nem azért teszünk jót, hogy megszerezzük Isten szeretetét, hanem azért, mert miénk az Ő szeretete. Minden a kötőszavakon múlik. Nem azért engedelmeskedünk, *hogy* elnyerjük Istentől az üdvösséget, hanem, *mert* Isten már megmentett bennünket. A Szentírás is úgy biztat az engedelmisségre, hogy leírja Isten megelőlegezett szeretetét. A Sinainál, mielőtt a Törvényt adta volna, Isten emlékeztette Izráelt az Ő szövetségi szeretetére:

”Ti láttátok, mit cselekedtem Egyiptommal, hogyan hordoztalak benneteket sasszárnyakon, és hogyan hoztalak ide benneteket. Most azért, ha engedelmesen hallgattok szavamra, és megtartjátok szövetségemet, akkor ti lesztek az én tulajdonom valamennyi nép közül, bár enyém az egész föld. Papok királysága és szent nép lesztek. ...Én, az Úr, vagyok a te Istened, aki kihoztalak Egyiptom földjéről, a szolgaság házából. Ne legyen más istened rajtam kívül!” — 2Mózes 19,4-6; 20,2-3

Isten kegyelme tehát ösztönöz és képessé tesz bennünket arra, hogy Őérte éljünk. Mindazonáltal lehet úgy is gondolkodni az engedelmisségről, hogy különválasztjuk a kegyelemtől és a szövetségtől. Ahogy sokan mások, én is sok-sok éven át tapasztalhattam, milyen is ez a különválasztás.

NÉHÁNY SZÓ A KEGYESSÉGRŐL

Megtérésem idején tanítóim világosan hirdették, hogy Krisztus az Úr. Beszéltek arról, hogy milyen fontos az engedelmisség életem minden területén. Gondolataim mégis kicsit ködösek voltak: nem nagyon érttem, miért is kell engedelmeskedni. Ha az engedelmisségről kérdeztek, háromféle válaszom volt. Ezeket ma így nevezném: a bölcsesség útja, az igazság útja és a hála útja.

A bölcsesség útján járok így gondolkozni: "Magától értetődő dolog, hogy engedelmeskednünk kell Isten Törvényének. Elvégre Ő teremtett mindent, tehát

3. Jerry Bridges, *Kegyelem - Isten szeretetéből élni* (Ébredés Alapítvány, Pécel, 2002.), 67, 65. old.

ismeri mindennek a működését. Ebből logikusan következik, hogy parancsolatai hatékonyak és áldást hoznak nekünk." Ahogy Mózés mondta (5Móz 10,12-13): "Most pedig Izráel, mit kíván tőled Istened, az Úr? Csak azt, hogy Istenedet, az Urat féljed, járj mindenben az ő útjain, szeresd őt, és szolgálj az Urat, a te Istenedet teljes szívedből és teljes lelkedből! Tartsd meg az Úr parancsolatait és rendelkezéseit, amelyeket ma parancsolok neked a te javadra!" Márpedig, ha Isten a mi javunkra adja a parancsolatokat, csakis az az ésszerű, ha megtartjuk azokat, amelyek nekünk "jót" hoznak.

A bizalom útján járók abban hisznek, hogy Isten szeret minket, és soha nem vezetne rossz úton. Ezért kell tehát úgy viselkednünk, ahogyan előírja, és bízunk abban, hogy majd Ő jól elrendezi a dolgokat. Ha azt tesszük, ami neki jó, akkor Ő is azt teszi majd, ami nekünk jó.

A hála útján járók úgy érvelnek, hogy illő dolog feltétel nélkül engedelmeskednünk Istennek, hiszen először Isten adta Önmagát feltétel nélkül, amikor megváltott bennünket. Mivel Ő oly sokat tett értünk, legyünk mi is készek sokat tenni érte.

Ezek az engedelmességről alkotott nézetek mély igazságokat fogalmaznak meg. Természetesen messzebbre látnak *az érdek útjánál*, amelyen az emberek azért engedelmeskednek Istennek, hogy elnyerjék jótetszését. *A félelem útjánál* is előrébb valók, hiszen az azon járók azért engedelmeskednek Istennek, hogy elkerüljék a büntetést. Mindig jó Isten Törvényének engedelmeskedni, de az olyanok, akik csak azért engedelmeskednek neki, hogy jutalmakat kapjanak, vagy elkerüljék a büntetéseket, nem tudják Őt megörvendeztetni. Az ilyen "engedelmisség" egyértelmű önzésből fakad, ráadásul még manipulálni is akarja Istent, aki iránt semmiféle szeretetet nem érez.

Ha megállunk egy pillanatra, megértjük, hogy a bölcsesség, a bizalom és a hála útján járók is csak *részben* Isten kedvéért, részben viszont önző érdekekből engedelmeskednek. Az Úrnak szóló bizalom és hála megtalálható ugyan, de azért szeretnének előnyökre is szert tenni, s megszabadulni minden adósságtól. Így tehát ezekből az indítékokból is hiányzik az engedelmisség legnemesebb hajtórugója: a vágy, hogy csakis Isten iránti szeretetből, magáért Istenért engedelmeskedjen valaki. Persze ha szeretjük Istent, jönnek az áldások, de mi Istent Önmagáért szeretjük, nem pedig azért, hogy mindenféle jót kapjunk tőle.

Clairvaux-i Szent Bernát, a híres XII. századi lelkipásztor és teológus így fogalmaz: "Mi azokat szoktuk ígéretekkel és jutalmakkal körbeudvarolni, akik *kelleetlenül* állnak a dolgokhoz, és nem azokat, akik készek a cselekvésre. Ugyan ki ajánlgat jutalmakat embereknek azért, amit azok egyébként is meg akarnak tenni? Vajon szoktunk-e fizetni az éhezőknek azért, hogy egyenek? Vagy a szomszédoknak azért, hogy végre igyanak?" Vagyis, Szt. Bernát szerint, amikor mi jutalmat követelünk azért, hogy engedelmeskedjünk Istennek, akkor

mi nem is Istent, hanem magát a jutalmat szeretjük.⁴ "Az a lélek, amelyik szereti Istent, nem vágyik más jutalomra, csak arra az Istenre, akit szeret. Ha a lélek más után vágyakozna, akkor természetesen azt a valamit szeretné már, és nem Istent."⁵

Mindezt szeretném még egy példával illusztrálni. Tegyük fel, hogy van három férfi, akik a hét öt napján elmennek futni. Képzeljük el, hogy mindhármójukat megkérdezzük, miért olyan fontos nekik a futás. Az első így válaszol:

– Azért futok, mert az apám 51 éves korában szívrohamban halt meg, én viszont szeretném megérni, hogy nyugdíjasként, láthatom felnőni az unokáimat.

A második válasza így hangzik:

– Azért futok, hogy bármit megehessek, amit megkívánok, és ne kelljen az elhízástól félnem. Ezenkívül, ha futok, jól kifáradok, így aztán éjszaka nincsen gondom az alvással.

A harmadik ezt feleli:

– Futás közben a talpaim alig érintik a talajt, a szél az arcomba csap, a szívem erősen, egyenletesen dörömböl a mellkasomban, én pedig érzem, hogy *élek*.

Az első férfi félelemből fut; retteg attól, hogy mi történne, ha abbahagyná. A második a futással járó előnyöket akarja kiaknázni; azért fut, mert a futás javítja az életminőségét, jobban tud enni és aludni. A harmadiknak maga a futás a jutalom. Az első és a második férfi az egészséget, a jó ételleket és a kiadós alvást szereti. A futás csak eszköz, amely hozzásegíti őket mindahhoz, amire vágyakoznak. Csak a harmadik férfiről mondható el, hogy a futást önmagáért szereti.

Sok keresztyén engedelmissége emlékeztet az első két futóra. Azért engedelmeskednek, hogy elkerüljék, amitől rettegnek, vagy hozzájussanak szívük vágyához. Nem sokan vannak, akik azért szolgálják Istent, mert mindenkifölött Őutána vágyakoznak. Ideális esetben tehát az Isten szíve szerint való férfi az Urat önmagáért szereti. Mégis, mi akkor szeretjük Istent, amikor kijelenti magát a történelemben és a Bibliában. Szeretjük Istent kegyelméért és evangéliumáért. Az a gondolat viszont, hogy Istent Önmagáért szeressük, a legtöbbünket elbátortalanít. Isten azonban bőkezű adakozó, és mivel adakozó jósága mindig elébe siet a mi hitünknek, így igen nehéz különválasztani Őt az áldásaitól. Az Úr tehát nem azt várja, hogy "gerjesszük" magunkban a szeretetet iránta, hanem miközben kijelenti nekünk szeretetét és kegyelmét, magához von minket.

4. Clairvaux-i Szent Bernát, *On Loving God* (Kalamazoo, MI: Cistercian Publications, 1973, 1995), 17. old.

5. uo.

A KEGYELEM MEGISMERÉSE

Szomorú, de igaz, hogy ma sokkal nehezebb rácsodálkozni Isten kegyelmére, mint néhány évtizeddel ezelőtt, mert úgy tűnik, senki nem vétkes többé semiben. Az embereknek van ugyan bűntudatuk, de bűnük már nincs. Mindenki áldozat, de nincsenek vétkesek, és ha vannak is, maguk is áldozatok. Nagyon ritkán fordul csak elő, hogy valaki beismerné: amit tett, az *helytelen* volt.

Katherine Powers esete fényes bizonyítéka ennek. Powers, aki az 1960-as években mint radikális érzületű diák a Brandeis Egyetem hallgatója volt, 1969-ben számos bűncselekményt követett el. Többek között segített kirabolni egy bankot; a bankrablás célja az Amerikai Egyesült Államok kormányának megdöntésére irányuló forradalom kirobbantása volt. A lopott pénzen vásárolt robbanóanyaggal kívánták kisiklatni a Hadügyminisztérium fegyverszállító vonatát, hogy a fegyvereket eljuttassák a Fekete Párducok nevű szervezethez, akik a fegyveres lázadást kezdeményezték volna.

A bankrabláskor egy rendőr, észelve a néma riasztóberendezés jelzését, a helyszínre sietett. Egy börtönviselt bandatag, aki az utca túloldaláról biztosította a terepet, géppuska-sorozatot adott le hátulról a rendőrré, és megölte őt. Felesége kilenc gyermekkel maradt özvegyen. Powersről bebizonyosodott, hogy nem csak naiv iskoláslány, akit egy karizmatikus vezető rövid időn belül behálózott és irányított. A nyomozók később nagy mennyiségű fegyvert és lőszer találtak a lakásán. Powersnek, az FBI-t kijátszva, sikerült kereket oldania. Ezután 14 éven keresztül szerepelt a neve a Szövetségi Nyomozóiroda által kiadott "10 legkerekettebb bűnöző" listáján.

Powers Oregon államba költözött, Alice Metzinger néven új életet kezdett: férjhez ment, született egy fia, híres séf lett belőle – a múltat mélyre temette. Azután 1992-ben depresszióssá vált, nem tudott aludni, és öngyilkossági gondolatok kísértették. Úgy döntött, vissza kell kapnia régi életét; ismét Katherine Powers akart lenni. Ehhez azonban fel kellett adnia magát, amit 1993-ban meg is tett. Most joggal tölthetne el bennünket meglepés, de ne siessünk az elismeréssel, hanem hallgassuk meg, hogyan kommentálta az általa elkövetett tetteket:

– Naiv voltam és meggondolatlan ... Senkit nem akartam bántani.

Mikor megkérdezték, hogy miért adta föl magát, így válaszolt:

– Ahhoz, hogy teljesen hitelesen élhessem a jelent, válaszolnom kell arra, amivel a múlt vádol.

Ha valakinek ez kicsit zavarosnak tűnt volna, a férj válasza mindent megmagyarázott:

– Nem a bűntudat miatt tért vissza, hanem mert belefáradt az állandó hazudozásba. Vissza akarta kapni az életét és saját igazságát. Ismét egész ember akart lenni.

Powers tehát nem azért jött vissza, hogy megbánja, amit tett, és bocsánatot kérjen, de még csak azért sem, hogy megtérítse a társadalomnak a tartozását, vagy kártérítést fizessen a rendőr feleségének és árváinak. Egyszerűen terápiai okokból lépett, hogy helyreállítsa önmagát. Ilyen közhangulatban nem csoda hát, ha a lelkészek úgy érzik magukat, mint korbáccsal házaló, fura, bogaras ügynökök, akik olyan árut kínálnak, amelyre senki nem tart már igényt.

Aligha képzelhetünk el nagyobb szakadékot annál, mint ami a Powers-féle bűntagadók és a Pál által képviselt bibliai keresztyénség között tátong. A bűntagadóktól teljesen idegen az a gondolat, hogy ők valaha is elkövettek valami rosszat. Ha igen, az egyébként is nagyon régen történt, és nem volt szándékos, különben is, akkor ők még teljesen más emberek voltak. Ezzel szemben Pál, több mint 30 évvel a megtérése után, amikor már több évtizede szünet nélkül Krisztusért szolgált és szenvedett, még mindig nem mentegette saját bűnét. Ehelyett így írt: "Krisztus azért jött a világba, hogy bűnösöket mentsen, akik közül én vagyok a legrosszabb". Figyeljük csak meg: nem azt mondja, hogy "én voltam a legrosszabb". Nem távolodott el a múltjától, és nem is tagadta le, hogy káromolta Krisztust, és üldözte az egyházat. Nyíltan bevallotta bűnét, és ezáltal hirdette, hogy Isten kegyelméből senki nincs kiszorítva (1Tim 1,15-16).

Dávid legsötétebb órája pedig azt példázza, hogy ez a kegyelem azt a bűnt is elfedezi, amelyet valaki már megtérése után követ el. Isten, mielőtt bemutatta Dávidot Sámuelnek, azt mondta a prófétának, hogy "a szíve szerint való férfit" keresi (1Sám 13,14), aki Saul után a trónra léphetne. Dávidban meg is találta, mert ő igazi pásztor-királya lett Izráelnek: erős, mégis könyörületes, aki az Istenért élt. Isten iránti odaadó szeretete már akkor nyilvánvalóvá vált, amikor megjelent, hogy párharcot vívjon Góliáttal. Az pedig, hogy szíve az Istené, megkoronázása után is megmutatkozott, amikor – első uralkodói tetteként – visszahozta a szövetség ládáját Jeruzsálembe. Nem véletlen tehát, hogy Dávid lett minden utódja életében a mérce. Mégis, amikor Bethsabéval elragadta őt a bűn, ez a legtökéletesebb király mind a tíz parancsolatot megszegte (2Sám 11). Bűnének nagyságát akkor látjuk igazán, ha – a végétől kezdve – összemérjük azt a Tízparancsolat egyes rendelkezéseivel:

- 10: bűne azzal kezdődött, hogy megkívánta Bethsabét, egy másik férfi feleségét;
- 9: mikor el akarta fedezni Bethsabé terhességét, megpróbálta törbe csalni a férfit (Uriást);
- 7-8: elvette Uriástól a feleségét, és házasságtörést követett el vele;
- 6: mikor nem sikerült a bűnt elfedezni, Uriást és embereit a gyilkos háború legveszélyesebb helyszínére vezényeltette, vagyis Uriást a biztos halálba küldte;

- 5: Dávid bűne a szüleire is szégyent hozott, mert ugyan melyik szülő nem restellné, ha gyermeke olyat tenne, amit Dávid követett el;
- 1-3: mindezekben Dávid idegen istent követett, mert saját vágyait bálványként szolgálta, és ezzel az Úr nevére is szégyent hozott, pedig bevallotta neki akart szolgálni;
- 4: Dávid a szombatot is megszenteltelenítette, hiszen egy éven keresztül nem tanúsított bűnbánatot, istentisztelete tehát minden szombatnapon képmutató hazugság volt, hiszen rejtegette bűnét, és visszautasította Isten gyógyító szeretetét.

Mindezt Dávid akarattal és tudatosan, magas társadalmi pozícióban tette. A Törvény szerint ezekért a bűnökért meg kellett volna halnia. Isten azonban könyörülő szívvel közeledett hozzá. Elküldte Dávidhoz Nátán prófétát, aki egy félreérthetetlen példázaton keresztül megróttá a királyt (2Sám 12,1-7). A példázat a Dávidnak szóló váddal végződött: "Te vagy az az ember!"

Dávid a vád hallatán egyszerűen csak ennyit mondott: "Vétkeztem az Úr ellen" (12,13). Semmiféle enyhítő körülményt nem hozott fel ("El sem tudod képzelni, hogyan viselkedtek velem az utóbbi időben a feleségeim!"), nem védte magát ("Minden király így csinálja...!"), és meg se próbálta a bűnt másra hárítani ("Fényes nappal fürdőzött..."). Nem mondta: "bűnbe estem, de..." Röviden – az eredeti szöveg szerint három szóval – beismerte bűnét.⁶ Még csak kegyelemért sem esedezett. Elismerte vétkét, és bűnnek nevezte azt az Úr előtt.

Nátán válasza is ugyanilyen tömör volt: "Az Úr is elengedte vétkeidet" (12,13b). Természetesen Dávidnak hordoznia kellett bűne következményeit (a fia meghalt), de Isten könyörülete nincs előfeltételekhez kötve. Nátán nem ezt mondta: "bocsánatot nyersz, ha bebizonyítod, hogy bánod, amit tettél". És ezt sem: "vezeklésül tenned kell majd valamit". Dávid bűne halált érdemelt, de ő bűnbánatot tartott, Isten pedig megbocsátott neki. Nincs olyan bűn, ami az isteni kegyelem határain kívül esne.

Dávid költeményei, amelyekben az isteni kegyelmet ünnepli, 32. és 51. Zsoltár néven kerültek bele a Biblia istendicsőítő könyvébe: "Isten előtt a töredelmes lélek a kedves áldozat. A töredelmes és megtört szívet nem veted meg, Istenem!" (51,19). Amikor Pál a Római levélben Isten végtelen kegyelmét akarja illusztrálni, Dávidot idézi, aki "azt az embert mondja boldognak, akinek az Isten cselekedetek nélkül tulajdonít igazságot: 'Boldogok, akiknek megbocsátattak törvényszegéseik, és akiknek elfedeztettek bűneik. Boldog az az ember, akinek az Úr nem tulajdonít bűnt'" (4,6-8).

6. Ez a találkozás a bátorság és az egyszerűség példája. A "Te vagy az az ember!" két héber szóból, Dávid válasza ("Vétkeztem az Úr ellen") pedig három szóból áll.

Az Isten szíve szerint való férfiak is követhet el bűnöket: bárhová is megy, mindenütt bűnösök közösségében éli az életét. A munkahelyén elnyomja ellenfeleit; egy halvány kis előny reményében kicsit elferdíti az igazságot. Otthonában kicsit túl gorombán korholja gyermekeit azokért a bűnökért, amelyekre ő maga tanította őket. Barátjával még akkor is vitatkozik, ha a szíve mélyén már tudja, nincs igaza, mert semmiképpen nem derülhet ki: rájött, hogy tévedett. Ha sportolás és játék közben vagy vásárláskor a pénztárnál olyan tévedés – elszámolás, elírás – történik, amiből előnye származhat, inkább félrenéz és mélyen hallgat. Ha nem volna olyan hideg a szíve, bizonyára sírna, amiért így viselkedik. De gondolatban talán megnyugtatja magát: *Tudom, tudom; legalább magamban, legbelül tudom.* Ragaszkodunk az evangéliumhoz, de még ez a ragaszkodás is kicsit torz, mert túlságosan örülünk annak, hogy bűnünk nem került napvilágra, és nem bánjuk eléggé, hogy elkövettük. Tehát még a bűnbánatunknak is meg kell újulnia. Tisztában vagyunk vele, hogy a hitünk is kicsit viharvert állapotban van.

De ez a rádöbbenés vajon jó vagy rossz? A rádöbbenés pozitív, a viharvert állapot viszont negatív. Mégis az egész helyzetben több jó van, mint rossz, mert az üdvözítő hit nem a hit *minőségén*, hanem a hit *tárgyán* nyugszik. Isten akkor is kiment bennünket botlásainkból, ha már hiszünk. Az Isten szíve szerint való férfiak tudják ezt, és ezért tér vissza újra meg újra a hűn szeretett evangéliumhoz.

A SZERETET EVANGÉLIUMA

Az Isten szíve szerint való férfiak azért térnek vissza az evangéliumhoz, mert tudják, hogy lépten-nyomon elfelejtik azt. Még az evangélium hirdetői is figyelmen kívül hagyják magát az evangéliumot. Az Újszövetségben azt látjuk, hogy az apostolok is elfelejtették néhanapján, amit hirdettek; gondoljunk csak Péter életéből egy bizarr módon vigasztaló epizódra.

Az Apostolok cselekedetei 10. részében Isten családjába felvételre egy Kornéliusz nevezetű római százados – kizárólag a hite alapján; vagyis semmit nem kellett ezért tennie, még csak pogány örökségét sem kellett feladnia. Isten Pétert választotta arra, hogy az evangéliumot hirdesse Kornéliusznak, egy "istenfélő pogánynak" (2. v.), de Péternek nagy harcába került elfogadni ezt a feladatot.⁷ Mielőtt Péter beleegyezett volna abba, hogy elmegy Kornéliusz házába, Istennek látomást kellett rábocsátania, amelyben egy lepedő ereszkedett le az égből minden-

7. Az "istenfélő" jelző valószínűleg olyan pogányokra utal, akik hisznek Istenben és elfogadják a Tízparancsolatot, de nem tartják meg sem az étkezési törvényeket, sem a körülmetélkedést, sem pedig az áldozati szertartásokat. A pogányokkal való szorosabb érintkezést tiltó törvények miatt egy zsidóvá lett római százados elveszítette volna az állását.

féle tiszta és tisztátalan állattal. Isten háromszor szólt: "Kelj fel, Péter, öld és egyél!" Péter háromszor utasította vissza: "Semmiképpen nem, Uram, mert soha nem ettem semmi közönségest vagy tisztátalant". És háromszor hallatszott hang a mennyből: "Amit az Isten megtisztított, azt te ne mondd tisztátalannak!" (11-16. v.). Miközben Péter a látomás értelméről gondolkodott, megérkeztek a házhoz Kornéliusz szolgálai, és őt keresték. Péternek fogalma sem volt arról, hogy kik ők, de a Lélek ezt mondta neki: "Semmit ne tétovázz, menj el velük!" (17-22. v.). Pétert valószínűleg sokkhatás érte, amikor kiderült, hogy a férfiak pogányok, de engedelmeskedett, és elment velük. Amikor megérkezett Kornéliusz házához, pogányok nagyszámú csoportja várt már rá. Péter köszöntötte őket, és elmondta, hogy Isten küldte őt. Ezután így szólt: "Mégkérdezhetném, hogy miért küldtetek értem?" (24-29. v.).

Amikor ezt a kérdést olvasom, mindig elfog a nevetetnék, és szeretném ezt mondani neki:

– Péter, hiszen te apostol vagy, az evangélium hírnöke! Neked aztán tudnod kellene, miért küldött oda Isten!

Kornéliusz azonban nem nevetett, hanem sürgette Pétert, hogy mondja el az üzenetet: "...jól tetted, hogy eljöttél. Most tehát mind itt vagyunk az Isten színe előtt, hogy meghallgassuk mindazt, amit rád bízott az Úr" (33. v.).

Akkor Péter elkezdett prédikálni: "Most kezdem igazán megérteni, hogy nem személyválogató az Isten, hanem minden nép között kedves előtte, aki féli őt, és igazságot cselekszik" (34-35. v.). Itt megint nevetnem kell. Legszívesebb megváznám Pétert:

– Péter, hogy mondhatod ezt: "*most* kezdem igazán megérteni"?! Hiszen már ezelőtt is tudtad! Láttad Jézust pogányokat gyógyítani, samaritanusokkal beszélgetni, gadarai és főniciai megszállottakból ördögöket űzni (Mt 15; Jn 4; Lk 8). Hogy mondhatod, hogy "*most* kezdem érteni, hogy Isten minden nemzetből elfogad embereket"?! Egészen biztos, hogy te ezt már eddig is tudtad!

Kinevetjük Pétert, de mi is olyanok vagyunk mint ő: tudjuk, és mégsem tudjuk. Ismerjük az evangéliumot, de mindig mélyebben és valóságosabban meg kell azt ragadnunk. Mindnyájunknak vannak pillanataink, amikor azt gondoljuk, hogy: *most* értem igazán, most már tényleg *értem az evangéliumot*.

Hadd mondjak itt valami nagyon személyeset. Az apám ahhoz a sztoikus, kevés beszédű generációhoz tartozik, akik megélték a nagy világválságot, a II. világháborút és az azt követő korszakot. Tudom, hogy apám szeret engem, bár sok évig nem mondta, hogy "szeretlek, fiam". Tudom, hogy büszke rám, de ezt soha nem tudta nyíltan kimondani. Az ő nemzedékének a tagjai ritkán dicsérték gyermekeiket, mert attól féltek, elkényeztetik őket. Azokat a férfiakat, akik ilyen apák mellett nőttek föl, gyakran jellemzi furcsa kettősség. Egyrésztől magabiztosak, önállóak vagyunk, és megvetjük a hízalgést. Másrésztől viszont mindennél jobban vágyunk egy dicsérő szóra apánktól. Rejtőzködik bennünk a vágy:

szeretnénk annyira jók lenni, hogy *kénytelenek legyenek kimondani*: szeretlek. Olyan nagy dolgot akarunk tenni, hogy *kiszakadjon* belőlük: büszke vagyok rád. A mi apáink azonban talán soha nem tudják ezt kimondani. Lehet, hogy már nem is élnek. Akkor mi lesz velünk, akik annyira reménytelenül vágyunk hallani, hogy "szeretlek, elfogadlak, büszke vagyok rád"?

Gyógyírt csak az evangéliumban találunk bajunkra, hiszen az beszél egy olyan Atyáról, aki már akkor szeretett minket, amikor mi még fittyet hánytunk rá, átkoztuk Őt, és menekültünk előle. Minden gyermekét szereti, beleértve azokat is, akiknek az apja és az anyja soha nem mondták: szeretlek, büszke vagyok rád. Szeretete szabad és feltétel nélküli. Semmit nem tehetünk azért, hogy Ő jobban szeressen annál, ahogyan most szeret. Hiszen, amikor elfordultunk tőle, Ő volt az, aki utánunk jött, és megbékéltetett Önmagával szeretetben. Ezenfelül még örökre is fogadott minket; családja tagjaivá lettünk. Jézus a mi legidősebb bátyánk. A mennyben Jézus büszkén mutat ránk, amikor bejelenti: "Íme, itt vagyok, én és a gyermekek, akiket az Isten adott nekem" (Zsid 2,11-13).

Szomorú, hogy a keresztyének meg tudják unni az evangéliumot, jóllehet maga az evangélium, természetesen, soha nem unalmas. A gond az, hogy mi csak az örömezenet legrövidebb formáját ismételtetjük folyton, szinte öntudatlanul: "Jézus meghalt a mi bűneinkért; higgy Őbenne és üdvözlösz". Ha azonban kicsit hosszabban eltöprengünk az örömezeneten, megértjük, hogy az a legmélyebb lelki szükségseinken kívül betölti legrejtettebb érzelmi szükségseinket is. Ezért mondja az evangélium mindenkinek, aki az apja dicséretére áhítzik: Ne erőlkdj, Isten minden teljesítmény és feltétel nélkül szeret és elfogad. Az evangélium többféle módon is felszabadít minket.

- *A megigazulás elveszi a bűnt és a bűn kárhoztatását.* Megszabadít mindenkit, aki önvádtól szenved. Isten, a Bíró, Krisztusban megigazított minket. Kik vagyunk mi, hogy kárhoztassuk magunkat (Róm 8,33-34)?
- *A megbékéltetés megszünteti a bűn miatti elidegenedést.* Isten megbékéltetett Önmagával, békét adott nekünk és az egyháznak is. Nem kell többé azon töprengnünk, hogy tartozunk-e valahová, és szeret-e minket valaki.
- *A megváltás kiszabadít a bűn hatalmából.* Jézus kiszabadított minket a bűn, a halál és az ördög rabságából. Mindegy, hogy érezzük-e, de többé nem vagyunk a bűn csapdájában.
- *Jézus engesztelő áldozata elfordította Istennek a mi bűneink miatt érzett jogos haragját.* Jézus irántunk tanúsított szeretete és a mi Jézus iránti szeretetünk kiűzi szolgálai félelmünket.⁸

8. Természetesen, Isten méltó arra az áhítattal teli félelemre, amely az Ő fensége és szentsége miatt tölt el bennünket (Péld 3,5-7; Zsid 4,1 ahol /néhány fordítással ellentétben/, a görög szövegben ezt olvassuk: "Ezért féljük...").

Az evangélium minden ponton szívbéli szükségeket elégít meg. Ezért az embernek minden helyzetben Péterrel együtt kellene mondania: "most már értem! Most értettem meg az evangéliumot!" – függetlenül attól, hogy milyen ismerősnek tűnik az.

HOGYAN ÉLHETEK HÍVÓ KERESZTYÉN FÉRFIKÉNT?

Átböngészhetjük bármelyik keresztyén könyvesbolt polcait, azt fogjuk látni, hogy a kínálatot feltűnő mennyiségben a "Hogyan ...?" könyvek uralják. Ezek az evangélium és a kegyelem helyett a szabályokat, technikákat, módszereket, a siker kapuját nyitó kulcsokat hangsúlyozzák. Hosszú listákat lobogtatnak a férfiak orra előtt arról, hogyan tegyék boldoggá feleségüket, miként legyenek úrrá indulataikon, hogyan neveljék gyermekeiket, vagy miképpen találják meg belső békéjüket. A listákat sikeres keresztyén üzletemberek, atléták és vezetők élete garantálja. Ha Jézusról egyáltalán szó esik, akkor Ő mindig mint a példakép jelenik meg és nem mint a Megváltó. Az apostolok is elsősorban követendő példák, és csak utána örökös társaink az üdvösségben.

Egyszer hallottam egy előadást Péter tagadásáról. Valahogy így hangzott: Péter életében sok hullámhegy és hullámvölgy volt, akárcsak a mi életünkben; Péter tagadása jó példa arra, hogy gyakran "sokat markolunk, de keveset fogunk, vagyis mindannyian elbukunk"; de Péterhez hasonlóan újra felállhatunk, és újrakezdehetünk mindent, csak tudnunk kell, hogyan. Az ezt követő tanács egyértelmű, de félrevezető volt, mert a világos üzenet így hangzott: "Meg tudod tenni". Pedig nem tudjuk megtenni.

Ahhoz, hogy Istennek tetsző életet élhessünk, többre van szükségünk jó tanácsnál. Megváltásra és magára Istenre van szükségünk, hogy Ő megváltoztasson. Visszatérve a lelegején elmondottakhoz: nem sielési tippek kellene nekünk, hanem sielési képesség. Arra van szükségünk, hogy Isten az Ő képére újjáteremtse. Bűnösök vagyunk, akiket Isten a saját képmására teremtett, és a Krisztus képére újjá szül. Mivel a keresztyén élet Istennel kezdődik és végződik, a technikák és a "csináld magad" jó tanácsok soha nem kerülhetnek az első helyre. Mivel bűnösök vagyunk, Krisztus megváltása áll az első helyen. A célunk az, hogy egyre jobban hasonlítsunk Krisztushoz (Róm 8,29), ezért Ő kerül a legvégére is. Ez a könyv végig erről szól. Gyakran térünk majd vissza a kegyelemhez és a Krisztus hasonlóságára történő újjáteremtésünkhöz. Először azonban tisztába kell kerülnünk azzal, hogy milyen felfogás uralkodik kultúránkban a férfiaságról, meg kell ismerkednünk azokkal az elképzelésekkel, amelyek vakká tehetnek minket az isteni férfiasággal szemben.

KÉRDÉSEK

1. Miért van hatással a legalizmus szinte minden keresztyénre életének egy szakaszában? Milyen mértékben vagy "mindent bele" keresztyén? Hogyan lehet a legalizmusból kigyógyulni?
2. Mi változtatja meg az embereket? Milyen válaszokat adott erre a kérdésre a múltban? Hogyan válaszolnál ma?
1. Gyűjtsük össze, hányféle dolog motiválja az embereket az Istennek való engedelmességre? Téged elsősorban mi sarkall arra, hogy tanítványként élj? Miként tudnál fontosabb motivációk szerint élni?
4. Hogyan kezeled bűneidet? Nem vagy te is bűntagadó? Miért nehéz megvallani bűneidet? Mi segít a bűnvallásban? Van-e olyan bűnöd, amelyet meg kellene vallanod Istennek vagy másoknak?
5. Nem szoktál néha megfélemlkezni az evangéliumról? Ha igen, miért? Hiszed-e, hogy sok sarkalatos problémára az evangéliumban van a megoldás? Mondj néhány "szívbeli problémát", amelyekkel az emberek küszködnek! Hogyan gyógyítja ezeket az evangélium?

2.

AZ IGAZI FÉRFIASSÁG JELLEMZŐI

A kisfiúk a legfurcsább helyekről szerzik be ismereteiket a férfiassággal kapcsolatban. Én a férfiasság első képzetével egy orvosi rendelőben találkoztam. Nagyon mozgékony, de alacsony, gyöngye és beteges kisfiú voltam. Mai eszemmel valószínűleg tartom, hogy családom tagjai, akik igen nagyra becsülték, ha valaki keménykötésű, erősen kételkedtek abban, hogy a kis Danny viszi majd valamire az életben. A döntő eseményeket az orvos indította be azzal, hogy zsenge négyéves koromban úgy határozott, az engem legyengítő allergiákat injekciókúrákkal kell kezelni. A diagnózis felállításához először a hátamon elvégezték a "karc-tesztet", melynek során a doktor egy meghajlított, antigénes tűvel kétszer is a bőröm alá szúrt. Ahhoz képest, hogy milyen kicsi voltam, csöndben, mozdulatlanul tűrtem *mind a 96 tűszúrást!* Ezután hetenként 5-7 "szurit" kaptam sok éven át.

Valamilyen ismeretlen oknál fogva, "jó kisfiúként" viselkedtem kínzatásom idején: soha nem sírtam, nem is panaszkodtam. Bátorságom legendássá vált az orvosok és nővérek körében, akik hamarosan ügyesen ki is használták azt. Amikor a váróban voltam, és egy idősebb fiú bent sírni kezdett vagy megrémült a közelgő szúrások hírére, az orvos kikiáltott, és engem kéretett a helyszínre, mondván:

– Nővér, hozza be kérem a minta-pácienst. Ő tudja, hogyan kell a bátor fiúknak viselkedniük.

Akkor a nővérek a várakozó áldozatok elé vezettek, szérumot szívtak fel hosszú, törökre emlékeztető fecskendőkbé, és a 7-9 éveseknek abban a megaláztatásban volt részük, hogy végig kellett nézniük, amint egy inkább kísértethez hasonlító, nyeszlett kis négyéves hidegvérrel tűri a fájdalmat, mintha azt mondaná: "hózzátok csak a tüteket! Tehettek velem akármilyen rosszat, nem félek tőletek!"

Szüleim évtizedeken keresztül mesélték ezt a történetet, hiszen ez volt számomra a férfiasság próbája, és én sikeresen átestem rajta. Bármilyen kicsi és gyenge voltam is, bátorságomat a család a keménység, az igazi férfiasság

jeleként nyugtázta. Az énem szeretne erre rábólintani, mégis gyakran eltűnődöm azon, hogy valóban bátor vagyok-e, vagy csak csökevényesek az idegvégződéseim. Viszont van ennél egy sokkal fontosabb kérdés: vajon van-e köze a valódi férfiasságnak ahhoz, hogy valaki jól bírja a fizikai fájdalmat? Vajon az elszántan vállalt szenvedés tényleg a férfi-lét *bibliai* mércéje? Vagy a férfiasság jellemzőit csupán az adott kultúra alakítja?

Olyan időben élünk, amikor egymásnak ellentmondó szempontok alapján születnek a válaszok. Vajon az igazi férfi kemény vagy gyöngéd? Vajon a pelenkázás és a mosogatás megalázó a számukra, vagy inkább megerősíti őket, ha ilyen "vizekre" evezhetnek? Vajon az igazi férfi látványos és higgadt némasággal viseli a fizikai és lelki fájdalmat, vagy annyira vállalja önmagát, hogy nem szégyelli a könnyeit nyilvánosság előtt sem, és szabadon beszél a dologról? Vajon az igazi férfi még annak az árán is gondoskodik a család mindennapi betevőjéről, ha két helyen kell állást vállalnia, hogy a lehető legtöbb pénzt megkeresse? Vagy annyira bízik saját képességeiben és értékeiben, hogy nyugodt szívvel kilép egy jól fizető, de őt kizsigerelő munkahelyről, mert tudja, hogy talál más munkát, s inkább akar keveset keresni jó lelkiismerettel, mint sokat különféle kompromisszumokkal? Menjünk még mélyebbre: függ-e az erény attól, hogy milyen nemű az illető? Vajon a legnagyobb férfiak a természetet, viselkedést és szerepeket illetően majdnem mindenben egyeznek a legnagyobb asszonyokkal? Vagy netalán a nagyság megjelenési formái a két nemből eltérőek?

Mindenki, aki kezébe veszi ezt a könyvet, hogy elolvassa, eleget élt már ahhoz, hogy elmondhassa, magára próbálta már a férfiasság néhány modelljét. Ezek eleinte olyanok, mintha ránk öntötték volna, csak később kezdenek el szorítani itt-ott. Mikor aztán kiderül, mennyire rossz a szabásuk, szeretnénk ezeket a téves fogalmakat kukába dobni, és úgy továbbmenni, hogy még csak ne is gondoljunk rájuk. A társadalom, a barátaink és a családjaink azonban még mindig működőképesnek vélik azokat, mint ahogyan néhanapján mi magunk is. Ezért érdemes szerintem néhányat megvizsgálni közülük: ezek a keményfiú, a gondos családfenntartó, a gyöngéd férfi és az önmegvalósító férfi.

AZ ÚGYNEVEZETT "KEMÉNYFIÚ"

A "keményfiú" a férfiasság első modellje volt, amelyet gyermeki agyam magába szívott. A felnőttek általában azt mondják, hogy "a nagyfiúk nem sírnak". Sok gyermek ezt el is hiszi, és mélyen elraktározza magában. Én az orvosi rendelőben adtam férfiasságom első jelét. Más férfiak utcai verekedések, az üzleti élet küzdelmei, katonai egyenruhában vagy sportmezben vívott csaták

során tesznek szert a keményfiúi hírnévre. Felnőtté válásuk során férfiak milliói szívták magukba már a keményfiú-modell illatát. Egészen az 1980-as évekig belőlük lettek azok a hagyományos értelemben vett férfiak, akik uralták a hadvezetést és az üzleti életet. Az igazi keményfiúk korán kelnek, keményen dolgoznak, rajonganak a fegyelemért, gondoskodnak családjukról, áldozatokat hoznak másokért és hön szeretik hazájukat. Tisztában vannak feladataikkal, de saját személyiségükkel, vagy feleségük, gyermekeik, barátaik (ha vannak egyáltalán barátaik) belső világával már nem annyira. Nem tudnak sírni. Az olyan mondatoktól, mint pl. "Szeretlek.", teljesen leblokkolnak és begörcsölnek. Kötelességtudóak és erősek, de erejük "egydimenziós", vagyis egyetlen területre összpontosít. Valószínűleg nem tudnak jól kommunikálni, nem jó mentorok, és mint férjeket vagy apákat nem feltétlenül a melegszívűség jellemzi őket. Itt érkezünk el egy alapvető fontosságú kérdéshez: vajon, amit a hallgatag áldozatvállalás és a néma érzelmek "keményfiú-kódja" nyújtani tud, elégséges? És egyáltalán biblikus-e?

Dicséretes, ha valaki zokszó nélkül viseli a fizikai fájdalmat. A tûrés bibliai erény, és elválaszthatatlan része a szenvedésben való állhatatosság. A hívőknek természetesen hűségeseeknek kell maradniuk az üldöztetés idején, ehhez pedig az kell, hogy hajlandóak legyenek elhordozni a félelmet és a fájdalmat. Az Újszövetség a keresztyén életet atlétikai küzdelemhez, versenyfutáshoz, bokszmérkőzéshez hasonlítja – olyan tevékenységekhez, amelyek kitartást követelnek, és némi szenvedéssel is járnak. Hasonlóképpen az olyan, tipikusan férfiakhoz kötődő tevékenységek során, mint a hadviselés és a nehéz fizikai munka, a férfiaknak szintén el kell nyomniuk magukban a fájdalomérzetet. Persze a hadviselés egyre sterilebbé (és egyre könnyebbé) válik azáltal, hogy sokszáz mérföldnyire lévő célpontokra lövöldözünk. A munka is könnyebbé válik (fizikailag mindenképpen), hiszen több férfi dolgozik már számítógéppel, mint kéziszerszámokkal. Ennek ellenére még mindig az van a köztudatban, hogy a férfiaknak sok fájdalom árán kell eltartani és védelmezni családjukat. Maga a Szentírás pedig azt mondja, hogy a férfiak dolgoznak és védik a hazájukat.

Jézus három szempontból is képviseli az erényes "keménységet", szilárdságot: 1) Nagyon megerőltető feladatokat végzett el. 2) Háborút viselt és diadalmaskodott. 3) Másokért állt ki nagy fájdalmakat. Először is: Jézus úgy végezte el a megváltás munkáját, hogy önmagát ajánlotta, mint a bűnért való kien-gesztelést a kereszten (Mt 20,25-28; Jn 19,30). Másodszor: párviadalra hívta "családja" ádáz ellenségét, és legyőzte azt. Megkötözte az erős harcost, mert erősebb volt annál (Mt 12,29). Rátaposott az ősi kígyó fejére, és örökre legyőzte (1Móz 3,15; Jel 20,2-3). Megverte a halál képviselőjét (Zsid 2,14-15). Elnémította a nagy vádlót (Jel 12,9-10). Harmadszor: Jézus iszonyú szenvedéseken ment keresztül, még a kereszthalálon is; minden fájdalmat és szégyent elhordo-

zott csak azért, hogy elérje célját (Fil 2,5-8; Zsid 12,2-3). A Szentírás Jézust a lelki erő, szilárd tartás és az áldozatvállalás példaképeként állítja eléink. Figyeljük csak, milyen kifejezésekkel teszi ezt:

“Aki naggyá akar lenni közöttetek, az legyen a szolgátok, és aki közöttetek első akar lenni, az legyen a rabszolgátok. Mint ahogy az Emberfia sem azért jött, hogy neki szolgáljanak, hanem hogy ő szolgáljon, és életét adja váltságul sokakért.” — Máté 20,26–28

“Az az indulat legyen bennetek, ami Krisztus Jézusban is megvolt: mert ő Isten formájában lévén nem tekintette zsákmánynak, hogy egyenlő Istennel, hanem megüresítette önmagát, szolgálai formát vett fel, emberekhez hasonlónak lett, és magatartásában is embernek bizonyult; megalázta magát, és engedelmeskedett mindhaláláig, mégpedig a kereszthaláláig.” — Fil 2,5–8

“Nézzünk fel tehát Jézusra, a hit szerzőjére és beteljesítőjére, aki az előtte levő öröm helyett – a gyalázzattal nem törődve – vállalta a keresztet, és az Isten trónjának a jobbára ült. Gondoljatok rá, aki ilyen ellene irányuló támadást szenvedett el a bűnösöktől, hogy lelketekben megfáradva el ne csüggedjete.” — Zsid 12,2–3

A "keményfiús" férfiaságnál többről van tehát szó, mint azt első látásra gondolnánk. A keményfiú-személyiség olyan nem biblikus elemeket tartalmaz, amelyek sokféleképpen tehetik tönkre a férfiakat. Egy rendkívül hagyományos, keménykötésű John Wayne-modell (John Wayne az 50-es, 60-as évek egyik leghíresebb westernfilm-színésze volt, férfias-kemény karaktere iskolát teremtett. – a lektor megjegyzése) azt tanítja, hogy a férfiak kemények, függetlenek, tudnak uralkodni önmagukon, kezükben tartják életük irányítását és jól megvannak egyedül. Az ilyen férfiak ilyesfélét mondanak: "Kemény vagyok, nincs szükségem senkinek a segítségére." A keményfiú helyesli a kitaratást, de azt a fajta hallgatást is, amely a leplezetlen őszinteség egyik akadályja. Ez a modell arra bátorítja a férfiakat, hogy tartsák meg a gondjaikat és oldják meg azokat egymaguk – vagy némán szenvedjenek, csak mert azt gondolják, hogy az igazi férfi ilyen. Ez a magatartás a gondokat illetően kialakít egy olyan álca-nyelvet, amelyet szinte dekódolni kell.

– "A dolgok kicsit összejöttek odahaza" jelentheti ezt is: "A feleségem válóperes ügyvédet bízott meg."

– "Nem vagyok olyan férj, mint amilyennek lennem kéne" ezt takarhatja: "Heti 80 órát dolgozom, és elég gyakran vannak dühkitöréseim."

– "Talán többet kéne foglalkoznom a gyerekeimmel" mögött néha ez áll: "Nem vagyok egész biztos benne, hogy meg tudnám mondani, hány évesek is most a gyerekeim."

A keményfiú-mentalitás tagadja a legalapvetőbb keresztyén mintákat. A keményfiú ezt mondja: "Minden gondomat meg tudom oldani magam" – pedig a Biblia azt írja, hogy nem tudjuk. A keményfiú azt mondja: "Jól megvagyok magam" – pedig a Biblia azt tanítja, hogy az ember nincs jól meg egymaga. A keményfiú azt mondja: Nekem senki ne segítsen – pedig a Biblia szerint a magunk erejéből soha nem leszünk képesek kielégíteni szükségünket.

Azzok a férfiak, akik efféle, életre szóló minta szerint rendezték be az életüket, tudnak olyan dolgokat tenni, úgy viselkedni, ahogyan Istennek kedves. Ennek ellenére, ha egy férfi megpróbálja kizárólag a John Wayne-modellt követni, azt tapasztalja majd, hogy nagyon nehezen tud hitben növekedni. Nem fogok senkit rábeszélni arra, hogy ismerkedjen meg végre a saját érzelmeivel (ha egyáltalán tudja, mit is jelent ez a szó egyáltalán). Egy keményfiú azonban túltúl zárkózott és érzelmileg túlságosan is beszűkült ahhoz, hogy erős és nyitott kapcsolatokat építsen ki családtagjaival vagy barátaival. Szilárd kapcsolatok nélkül pedig könnyen áldozatává válhat a férfiasság más, hibás modelljeinek, amelyek közül elsőként említtem a "gondos családfenntartó"-t.

A GONDOS CSALÁDAPA

A gondos családfenntartó a keményfiú unokatestvére. Hiszi, hogy az ő kötelessége a nőülés, valamint a család számára a kényelmes élet biztosítása. A feleségét felszabadítja arra, hogy az csak a családi fészekkel, a főzéssel, a takarítással, a lakberendezéssel és a család szabad idejének a szervezésével foglalkozzon, emellett vállaljon önkéntes munkát a helyi egyletekben és szervezetekben, irányítsa a családtagok heti programjait – egyszóval változtassa az otthonat biztos menedékké ebben a szívtelen világban. Ezalatt a gondos családfenntartó kisiet a világba, sárkányokat mészárol le, egyezségeket köt és mázsás sziklákat mozdít ki a helyükből, kizárólag a család érdekében. Győzedelmeskedik, hazaviszi a pálmát, amelyet aztán a felesége kifüggeszt a falra. A jutalom a csodálat és az elismerés – de az ár a teljesítmény-kényszer, ami jelentheti az állandó robotot, esetleg az üzletemberek elegáns, a munkások egyszerűbb vagy az irodai dolgozók lezser divatvilágához való alkalmazkodást is. A gondos családfenntartó kemény munkával próbálja meg biztosítani az anyagi háttérrel, de mire adrenalin-tartalékainak a végére ér, olyan fáradtan érkezik haza, és annyira leenged, hogy érzelmileg már semmit sem tud nyújtani. Tegyük fel ismét a kérdést: vajon ez a fajta férfiasság biblikus vagy kulturális?

A Szentírás, ahogyan a keményfiú esetében is, a gondos családfenntartó modelljét részben pártolja. A Biblia mindig természetesnek tartja, sőt nem egyszer parancsolja is, hogy a férfiak munkával tartsák el a családjukat. A világ kezdetén, már a bűneset előtt is, Ádám Isten kertjét gondozta és művelte. Minden pátriárka dolgozott: pásztorkodott és állatokat tenyésztett. Sok mózesi törvény védelmezi a földművesek és állattartók jogait és életét. Jézus ács volt, és feltehetően kőből is tudott házat építeni. Pál sátorkészítő volt, aki örömmel kereste a kenyerét kétékezi munkával, hogy ne kelljen másnak a terhére lennie. Ezen túlmenően pedig óva intett a tétlenségtől, és elrendelte már a korai keresztyéneknek is, hogy dolgozzanak, s ne élőködjenek a közösségen (1Thessz 2,7-9; 2Thessz 3,6-11). Ezzel kapcsolatban így ír: "ha valaki nem akar dolgozni, ne is egyék" (2Thessz, 3,10).

Ezeken a példákön és parancsolatokon kívül maga Isten adja elénk a gondos családfenntartó példáját. Isten a mi Atyánk, és mint "Izráel férje", gondoskodott népéről. Nagy vagyonnal ruházta fel Ábrahámot, Izsákot, Jákóbot és Józsefet. Miután kihozta Izráelt Egyiptomból, mennyei étellel, mannával táplálta őket a pusztában. Isten nemcsak Dávidot, Salamont és más jó királyokat tett gazdaggá (1Kir 10; 1Krón 28-29), hanem Izráel népének egyszerű tagjait is (Zsolt 128). Dávidot, aki szintén gondos családfenntartó volt, Istent jó pásztorhoz hasonlítja, aki zöld legelőkre és csendes vizekhez tereli a nyáját (Zsolt 23). A 104. Zsoltárban pedig Istent, mint az egész föld és élővilág gondviselőjét látjuk. Jézus tökéletesen gondoskodott népéről nemcsak az anyagiakat, de a megváltást és a védelmet illetően is.

A gondos családfenntartó-modellnek vannak tehát bibliai gyökerei. Egy jó férfi igenis gondoskodik a családjáról. Sok férfi azonban úgy el tudja torzítani a gondos családfenntartó képét, hogy az inkább lesz kulturális, mintsem biblikus. Például: gyakran tévesen idézzük Pál szavait az 1Timótheus 5,8-ból, amikor ezt adjuk a szájába: "Ha egy *férfi* nem gondoskodik a családjáról, rosszabb a hitelennél". Pedig az apostol valójában ezt írta: "Ha pedig *valaki övéiről* és főleg háza népéről nem gondoskodik, az megtagadja a hitet, és rosszabb a hitelennél". Az eredeti szövegösszefüggésben Pál biztosítani kívánta, hogy a férfiak gondoskodjanak az özvegyekről és más szegény rokonokról is, nem csupán feleségükről és gyermekeikről. Továbbmegyek: annak a szónak a jelentése, melyet a "gondoskodik" szóval fordítottak, nem "pénzt keresni" vagy "megszerezni", hanem "tervezni" valamit, vagy "figyelni" valamire. Vagyis: Pál nem azt követeli a férfiaktól, hogy az összes pénzt ők *keressék meg*, hanem inkább biztosítsák, hogy a családnak annyi pénze *legyen*, amennyire szüksége van.¹ Tehát: nincs semmi baj

1. A mondat alanya hímnemű, de a görög nyelvtan szabályai szerint a hímnem jelöli az általános alanyt is, ezért értelmezhetjük férfiakra és nőkre egyaránt.

azzal, ha egy asszony pénzt keres. A Példabeszédek 31-ben leírt derék asszonyról azt olvassuk, hogy mezőt vásárol, és finom ingekkel, övekkel kereskedik. Nem ismerünk továbbá arra vonatkozó törvényt, hogy az asszony ne kereshetne több pénzt a férjénél (bár ez azért okozhat feszültséget). Természetesen a férfi akkor teljesíti kötelességét, ha úgy tervez, hogy a felesége csak azalatt az idő alatt keresse meg bevételük nagyobb hányadát, amíg ő – például – megszerzi a képesítést arra a munkára, amellyel aztán évtizedekig biztosítani tudja majd megélhetésüket.

A gondos családfenntartó képe veszélyeket is rejteget. Először is támogatja azt a felfogást, hogy a férfi annyit ér, amennyit keres. Felfogásunkat pénzközpontú kultúránkhoz idomítja, melyben a jólét mércéjét a jövedelem és a kiadás jelentik. Másodsor, a pénzkereset túlhangsúlyozása miatt a férfiak kénytelenek hosszú órákat dolgozni, emiatt persze háttérbe szorulnak a családi és a baráti kapcsolatok. Harmadsor, a gondos családfenntartó-szindróma egyik gyümölcse az állandó mozgás és a gyökértelenség. A magasabb jövedelemért a férfiaknak készen kell lenniük arra, hogy egy másik városba vagy másik államba (országba) költözzenek, ahol magasabbak a bérek. Amikor felszedjük a horgonyt, s messzire hajózunk rokonainktól, barátainktól, elveszítjük a kapcsolatot azokkal, akik személyesen ismerték legjobb és legrosszabb oldalainkat is. Amikor elszakítjuk a családi vagy a gyülekezeti hagyomány szálait, eltávolodunk azoktól az emberektől, akikkel közös emlékeink vannak. És akkor még nem beszéltünk arról, hogy mindennek milyen következményei vannak feleségünk és gyermekeink életére.

A gondos családfenntartó nem számít ritkaságnak, és – a keményfiú-típushoz hasonlóan – többé-kevésbé hagyománytisztelő férfiak öltik magukra. A férfiaságnak azonban kezdenek megjelenni más modelljei is.

A GYÖNGÉD FÉRFI

A gyöngéd férfi szelíd, töprengő fajta.² Nem annyira elszánt védelmezője, hanem inkább édes babusgatója a családnak. Büszkén pelenkáz és mosogat felesége helyett. Házában nincsenek fegyverek. A gyöngéd férfi súlyt emel ugyan, de nem focizik, és nem űz olyan sportot, ahol más játékkal testkontaktusba kerülhet. Nem a köszív, hanem a nagy beleérző képesség jellemzi. Teljesen át tudja érezni a másik fájdalmát, az viszont már nem biztos, hogy bármit is tud tenni a fájdalom megszüntetéséért. Mondja ugyan, hogy "nagyon sajnálom,

2. Ennek a férfinak a világi elemzését ld. Robert Ely, *Iron John* (Westminster, MD: Vintage Books, 1990) c. könyvében, 2-4. old.

ami veled történt", de azt már nem mondja, hogy "fel a fejfel, itt az ideje, hogy folytasd a munkát, amit elkezdted". Amikor ellenállásba ütközik, inkább válik megértővé, mint határozottá. Ha bort iszik, inkább dönt a könnyű rozé, mint a bikavér mellett. Ha iszik egy társaságban, csak olyan bárba megy be, amire az anyja is bólintana. A gyöngéd férfi hamar elfogadja és ismétli az új gondolatokat, de neki magának ritkán vannak forradalmi ötletei. Ha vannak is, ritkán száll harcba értük. Rajong a hatalmas zöld parkokért, de vonakodik belépni egy nemzeti park területére, mert attól fél, hogy hozzájárul a természet pusztulásához. Ismeri a zöldek jelszavát: "Ha igazán szereted a Yosemite Nemzeti Parkot, ne látogass el oda!" (*A Yosemite National Park az USA és a Világörökség egyik legféltettebb, leggyönyörűbb természeti kincse. Területén gejzírek, mammutfenyők, többszáz méter magasból lezúduló vízesések és rengeteg ritka élőlény található – a ford. megj.*), és gondolatban talán még igazat is ad nekik.

A gyöngéd férfi nem igazán tud mit kezdeni saját férfiasságával. Jól ismeri a hagyományos, patriarkális férfiakra mondott feminista kritikát, és szerinte a vádak nagy része helytálló. Ha tekintélye gyakorlásáról van szó, elbizonytalanodik. Semmi pénzért nem kiabálna soha, hogy "márpedig én vagyok a család feje!". Ehelyett megegyezésre törekvő döntéshozatali folyamat résztvevője egy olyan otthonban, ahol arra a kérdésre, hogy "Ki itt a főnök?" meglehetősen kibogozhatatlan a válasz. A gyöngéd férfi magától értetődően nem keményfiú, de megtörténik, hogy nem is gyöngéd a szó szoros értelmében. Tudja, mi jellemzi a keményfiúkat és a gondos családfenntartókat, és kitartóan botorkál valami felé, amit jobbnak gondol. Amikor az asszony ezt mondja neki: "John, meg kell tanulnod felemelni a hangodat!" – eltűnődik azon, hogy most elhessegesse magától a tanácsot, vagy inkább megfogadja azt. A gyöngéd férfi jóval nyitottabb, de több elismerésre van szüksége. Kevésbé lehet kiszámítani, de döntéshozatalakor nehéz időket él át.

Ha tetszik, ha nem, ki kell mondanunk, hogy az 1950 után született férfiak nem tudnak teljesen megszabadulni a gyöngéd férfit jellemző érzékenységtől. Mi mindannyian a feminizmus, a tekintélyellenesség, a környezetvédelem és az érzelmi kitárulkozás levegőjét szívtuk magunkba. A társadalom a férfiaság minden hagyományos fogalmát megkérdőjelezte, és mivel ezen már nem változtathatunk, jobb, ha átgondoljuk a dolgot.

Bármennyire tiltakozik bennünk a hagyományos férfi, a gyöngéd férfinak is megvannak a jó oldalai. Először is – már ami a pelenkákat illeti –, a Biblia kiáll amellett, hogy az apák szülőtársak, hiszen pár száz évvel ezelőtt a munkával és a családdal töltött idő szinte szétválaszthatatlan volt. A földművesek, állattartók és kézművesek gyermekei együtt dolgoztak az apjukkal otthon vagy a földeken. Az Ipari forradalom és a foglalkozások szakosodása választotta szét azt, ami eredetileg összetartozott.

Amint ez a keményfiú és a gondos családfenntartó esetében már megtörtént, a gyöngéd férfit dicsérik és kritizáljuk is. Mindent egybevetve a gyöngéd férfi össze van zavarodva. Elidegenedett saját férfiaságától, és szinte elnézést kér, amiért férfinak született. Annyira érzékenyen érinti a hagyományos férfiak hibáit kidomborító kritika, hogy szinte teljesen képtelen másokat vezetni, döntéseket hozni és mások érdekében hatalmat gyakorolni.

A FÉRFI, AKI SZERETNÉ MEGVALÓSÍTANI ÖNMAGÁT

Két szerző is rábukkant már arra az önmegvalósító férfimodellre, aki a modern kor domináns férfitípusává kezd válni. Robert Bellah a *Habits of the Heart* c. könyvében amerikaiakkal beszélgetett, és kiderült: azért élnek, hogy megtalálják a boldogságukat és életcéljukat. Abban mindnyájan egyetértenek, hogy az embernek azt kell csinálnia, ami megelégedéssel tölti el – de persze csak ha nem akadályoz meg másokat abban, hogy a *saját* céljaikat megvalósítsák. Akadnak, akik életcéljukat az önállóságban és a kemény munkában találják meg, míg mások a kapcsolatokban; de mindannyiuknak létfontosságú, hogy tudjanak változni és fejlődni. Az önmegvalósító férfiak nagyra becsülik a szabadságot: ha azt tehetik, amit jónak látnak, ha a legjobbat adhatják magukból, ha olyan életvitelük lehet, hogy kézben tarthatják saját sorsuk irányítását.³ Tiszteletre méltó személyiség benyomását akarják kelteni.

Amikor szabadságról és autonómiáról beszélnek, fény derül individualista felfogásukra. Az önmegvalósító férfi abban a demokráciában hisz, ahol az egyén érdeke a közjó fölébe kerekedik. "Életstílus-enklávékba" tömörülnek, ahol közös magatartási, megjelenési és időtöltési sémák érvényesülnek, ám ezeket nem lehet igazi közösségeknek nevezni. A meritokráciában (az érdemek, címek, rangok, oklevél stb. mindenek felett való tisztelete, középpontba helyezése) is hisznek. David Brooks mutatott rá, hogy a meritokraták önerőből kifejlesztett személyiségüket nem őseiktől, hanem teljesítményeikből származtatják, szülővárosuknál sokkal fontosabb iskolájuk.⁴ Úgy vélik, érdemeiket bizonyos anyagi biztonságnak kell megkoronáznia.

Mégsem az a jellemző, hogy a befutottak egy életen át csak a pénzt hajtják. Mivel jó iskolákat végeztek és keményen dolgoznak, a pénz egyszer csak rájuk talál. Individualizmusuk és érdemgyűjtő hajlamaik miatt a tekintélyelvűséget

3. Robert N. Bellah, Richard Madsen, William M. Sullivan, Ann Swidler, and Steven M. Tipton, *Habits of the Heart* (New York: Harper & Row, 1985), 3-26, 55skk. old.

4. David Brooks, *Babos in Paradise: The New Upper Class and How they Got There* (New York: Simon & Schuster, 2000), 25-53. old.

megkérdőjelezzik, képességeik révén ugyanakkor tekintélyes pozíciókba kerülnek. Világi sikereket érnek el, de belső erényekre is vágnak. Ennek érdekében inkább lemondanak a nagy fizetésről (persze csak ha már kényelmüket biztosítottnak látják), hogy egy gazdagabb, teljesebb életet élhessenek. Az önmegvalósító férfi az általa elért pozícióval jellemzi önmagát, de természetesen az adott pozíciónak elég időt kell hagynia számára a sportolásra és a kikapcsolódásra.

Akárcsak az eddigi típusoknak, az önmegvalósító férfi-modellnek is vannak pozitív vonásai. Először: az önmegvalósítók megértik, hogy az élet több az anyagi sikernél. Másodszor: ha az önmegvalósítás azt jelenti, hogy kihasználjuk az Istentől kapott lehetőségeinket és fejlesztjük képességeinket, kinek lehet ez ellen bármi kifogása? Keményen dolgozni és nemes célokat elérni jó dolog. Minden ember Isten képmására teremtett, akinek terve van az egész teremtéssel, és egyéni célokat adott az övéinek. Isten Mózesnek – és nem másnak – adta a parancsot, hogy vezesse ki Izráelt Egyiptomból. Józuét bizta meg azzal, hogy a kánaáni hadjárat parancsnoka legyen. Salamont – és nem Dávidot – hívta el, hogy felépítse Isten templomát. A korai egyházban Pétert küldte a zsidókhoz, Pált a pogányokhoz (Gal 2,7-9). Később Pál mondta is Timótheusnak, hogy tanuljon az ő tanításából, életmódjából és *szándékából* (2Tim 3,10). A lelki ajánlékok azt mutatják, hogy Istennek ma is megkülönböztetett terve van az egyes emberekkel. Az pedig, hogy Isten mindenkét megteremtett, elrendezett és most is kormányoz, "bizonyos fokú biztonságot jelent, hiszen az élet valamilyen mértékben megbízható és kiszámítható", ami nagyban segíti a célok megvalósítását.⁵ Annak ellenére, hogy Isten a történelmen kívül létezik, az emberiség történelmében megnyilvánuló tettei is mindig határozott célokra irányulnak. A megváltás célja Ádám bukásától kezdődően Krisztus haláláig és feltámadásáig az emberiséghez köti Őt. Mivel Istennek mindig van szándéka, és minket a saját képmására teremtett, helyes dolog, ha célokat akarunk megvalósítani.

A probléma általában nem a célokkal és a teljesítményekkel van, hanem azzal a tendenciával, hogy emberek erkölcsi iránytű nélkül követnek célokat és folytatnak önmegvalósító tevékenységeket. Az a fajta önmegvalósítás, amely nem enged teret Istennek, törvénynélküliséghez vezet. Ha valami az önmegvalósítás útjába áll, azt a terhet az ember le akarja rázni magáról. Bármilyen ígéretet megszeghet, és elháríthat minden olyan kötelezettséget, amellyel nem ért egyet. Az ilyen emberek számára nem létezik etikai alap, sem kritériumok, amelyek segítségével megítélhetnék, melyek a magasabb rendű életcélok és életformák. Amennyiben a személyi gyarapodás és kielégülés a legfőbb jó, akkor bármit

5. Christopher J. H. Wright, *Walking in the Ways of the Lord* (Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 1995), 120-122. old.

lehet csinálni, ami ilyen gyümölcsökkel kecsegtet. Az egyén kötelessége helyébe az egyén haszna lép, "az önkifejezés letaszítja a tekintélyt a trónról".⁶ Mindenki azt csinálja, amit jónak lát. Vannak, akik ezt kiabálják: "Nekem senki ne mondja meg, hogy mit csináljak!" Mások kicsit finomabban fejezik ki magukat: "Hűnek kell maradnom önmagamhoz." A szentimentalisták így mondják: "A szívemre kell hallgatnom, bárhová is vigyen." Az eredmény mégis ugyanaz. Az önmegvalósítás az énnel szembeni megbocsátó engedékenységgé és közönséges önzéssé válik.

AZ ISTENFÉLŐ FÉRFI

Ismertethetjük ugyan kultúránknak a férfiaságról alkotott téves elgondolásait, menekülni előlük mégsem nem tudunk. Egy-egy felismert hibára gyakran reagálunk úgy, hogy az ellentétes hibát követjük el. Például a feministák válasszoltak azoknak, akik hangsúlyozták a két nem közötti különbségeket – a biológiai különbözőséget kivéve minden eltérést kulturális hatásokra vezettek vissza. Figyelmen kívül hagyva a nemek közti különbségeket, megpróbálták nőiesíteni a férfiakat és férfiasítani a nőket. Az antifeminista reakció viszont ismét csak a férfi és a nő egyediségének a kidomborítása volt. Az olyan könyvek, mint a *Men Are from Mars, Women Are from Venus* azt sugallják, még ha kicsit ironikus hangvételben is, hogy a férfi és a nő nemcsak hogy különböző faj, de más bolygóról is származnak.

Megvizsgáltuk a férfiaság négy modelljét: a keményfiút, a gondos család-fenntartót, a gyöngéd férfit és az önmegvalósító férfit. Azzal, hogy ismertettem mindegyik erős és gyenge oldalait, megpróbáltam elkerülni, hogy egyszerűen csak a hibákat soroljam és azokra reagáljak. Értsük meg, ha egy hibára az a válaszuk, hogy a másik végletbe fordulunk, még mindig a hiba hatása alatt állunk. (Ha az apánk könyörtelenül vert minket, és mi megfogadjuk, hogy soha egy ujjal sem nyúlunk a gyermekeinkhez, még akkor sem, ha a testi fenyegetés helyénvaló lenne, még mindig az apánk befolyásolja szülői magatartásunkat!) Annál többre van szükség, hogy felcímkezzük a hibákat és elkerüljük őket. De még az sem elég, ha minden típusból megtartjuk a jó dolgokat.

Az egyetlen megoldás, ha olyan modellt keresünk, amely a legtöbb eséllyel kecsegtet az újrakezdéshez. Nem szabad kultúránkat úgy "megkeresztelni", hogy egy lényegében világi modellt nyakon öntünk néhány igeverssel – ugyanakkor az sem kivitelezhető, hogy mindenre reagáljunk, ami kultúránkból érkezik. Elvégre egyetlen kultúra sem tud fennmaradni, ha Isten útját elveti. Én magát

6. Bellah és a többiek, *Habits of the Heart*, 77. old.

Istent ajánlom az istenfélő férfiasság mintájaként. Esetleg fel is tűnt már valakinek, hogy tettünk néhány lépést ebbe az irányba:

- Jézus, mikor kereszthalált halt, azt a sziklaszilárd keménységet, lelkieműt és önmegtagadást testesítette meg, mely a mások javát tartja szem előtt.
- Amikor Isten megteremtette a világot, és megváltotta népét, Ő lett a legfőbb és leggondosabb családfenntartó.
- Akárcsak a gyöngéd férfi, Jézus is tudta, hogyan kell sírni.
- Ugyanúgy, mint az önmegvalósító férfi, Jézus is tisztában volt azzal, hogy mit akar tenni az életével.

Ez lesz könyvünk alaptémája: **Az istenfélő férfiasság alapja Isten üdvözítő kegyelme.** Ezért, amikor az Isten szíve szerint való férfi keresi a megfelelő életmintát, magára Istenre irányítjuk a figyelmünket. Isten személye és munkája áll majd előttünk modellként a házasságban, az apai szerepben, a munkahelyen, a vezető pozícióban vagy a barátságban. A keresztyén barátságról szóló tanulmányok például rendre Dáviddal és Jonatánnal valamint Ruth-tal és Naomival kezdik, és csak ezután térnek rá a Példabeszédekben megörökített barátságra. Azt is látni fogjuk, hogy az Istentől való barátságokat az őszinteség, a nyitottság és a segítő jelenlét jellemzi. A munkát tekintve, az istenfélő férfi követi a munka és pihenés Istentől kapott mintáját. Az apaságról szóló fejezetben nem lesznek listák arról, hogyan neveljünk tanítványokat és miként fegyelmezzünk. Ott inkább a mi Atyánk leglényegesebb tulajdonságait – igazságát, szeretetét és hűségét – vizsgáljuk meg, és alkalmazzuk azokat a mai apákra is. Egyszerűen az Isten szíve szerint való férfi kegyelemből, nem pedig törvények szerint; a jelleméből fakadóan, nem pedig technikák szerint él; vagyis röviden, az élő Isten által adott mintát kívánja követni.

KÉRDÉSEK

1. A férfiasság kortárs típusaiból melyiket érzed legközelebb magadhoz: a keményfiút, a gondos családfenntartót, a gyöngéd férfit vagy az önmegvalósítót?
2. Ha megkérdeznéd a hozzád legközelebb állókat, vajon ők melyik modellhez sorolnának téged? Melyik típus a legszimpatikusabb neked? És a közösségekben élő férfiaknak? Miért?
3. Miért kapja a keményfiú a legtöbb szavazatot? A könnyek a gyengeség vagy az erő jelei? Ki sír többet: az éretlen férfi vagy az érett férfi? Indokold meg válaszodat!
4. Hogyan igazítja helyre felfogásodat és a mai kort meghatározó nézeteket a férfiasság bibliai modellje?

II. RÉSZ

AZ ISTEN SZERINTI

FÉRFI

A CSALÁDBAN

3.

AZ ISTEN SZERINTI FÉRFI MINT HÁZASTÁRS

Amerikaiak egy csoportját 1985-től 1991-ig fogva tartották a libanoni polgárháborúban. Az ő esetük jól példázza, mennyire szüksége van az embernek társas kapcsolatokra. Elképzelhetetlenül nyomorúságos körülmények között formálódtak közösséggé. Fülledt, ablaktalan cellákban laktak, amelyek alig voltak nagyobbak egy sírgödörnél. A plafon olyan alacsonyan volt, hogy nem lehetett kiegyenesedve járni. Nyáron az elviselhetetlen hőségtől, télen a kegyetlen hidegtől szenvedtek. Állandóan moszkítókkal és férgekkel kellett hadakozniuk. Évről-évre viselték ugyanazt az öltözet ruhát. Szinte 24 órán keresztül vonszolták magukkal súlyos láncukat, és mindössze 10 percet kaptak arra, hogy szükségüket elvégezzék. Hónapok teltek el mosakodás nélkül, és hosszú időszakokat töltöttek sötét szobákban, fény nélkül. Gyakran teljesen elszigetelték őket egymástól, és ha együtt is lehettek, nemegyszer megtiltották nekik, hogy beszélgessenek.

A megpróbáltatások ellenére közösséggé formálódtak. Amikor megengedték a beszédet, Terry Sutherland franciát és állattartást tanított a többieknek. Terry Anderson papírfecnikből és alufóliából összehozott egy sakk-készletet, egy pakli kártyát, egy Scrabble-t és egy Monopoly-t, majd igazi versenyszellemtől átítatva vetette bele magát a játékba. Barkochbáztak is, és szóban idegenvezették egymást a világ nagyvárosaiban.

Kiszabadulásuk után egy újságíró feltette a kérdést: – A fogság alatt melyik volt a legszörnyűbb nap?

Az emberek többféle válasza számítottak. Talán azok lehettek a legsötétebb napok, amikor az örök körbeverték őket, bekötötték a szemüket, összeláncolták őket, aztán gúnyos tisztelgések közepette hangosan ordították, hogy "Heil Hitler!". Vagy talán a megaláztatások: az egyik fogoly például hajlamos volt a szédülésre, ezért jól megforgatták, aztán elengedték, és nagyokat kurjantva röhögtek, amikor elvágódott a földön. Vagy talán a verések voltak a legrosszabbak; esetleg amikor felkészültek, hogy szabadon engedik őket, azután hirtelen

minden reményük ismét szertefoszlott. Vagy talán amikor úgy szállították őket új helyre, mint a holttesteket, mozdulatlanul, fejük búbjától a talpukig szorosan betekerve, teherautók fullasztóan forró platóján.

Nem, nem – a megkérdéztettek egyre csak a fejüket rázták. A legrosszabb nap a karácsony volt. Karácsonykor fáj legjobban a magány és a családtól való távollét. A legrettenetesebb karácsonyt 1986-ban ülték. Az örök négy foglyot, Andersont, Sutherlandet, John McCarthyt és Brian Keenant összeláncolták, nem volt náluk sem könyv, sem újság, sem rádió. Tilos volt megszólalniuk, pedig látótávolságra ültek legalább az egyik társuktól. Ismertek egy nagyon kezdetleges jelbeszédet, melyben a betűket egyenként kell mutogatni, és a kommunikációs lánc oda-vissza, ha lassan is, de működött. Egyszer csak Anderson levette a szemüvegét, ami kicsúszott a kezéből, darabokra tört, és ezzel a lánc megszakadt. A férfiak azt mondták, hogy az volt a legszörnyűbb nap.

Valóban az volt a legszörnyűbb nap, mert Istennek az volt a szándéka, hogy az emberiség társkapcsolatokban virágozzék. A házasság és a család pedig ezeknek elsődleges forrásai. Isten úgy teremtett bennünket, hogy a kollégiumban is, a munkahelyen is, a tornacsapatban is, a közösségi házban is, a gyülekezetben is, otthon is, sőt még a börtönben is keressük a kapcsolatokat.

Annak a nyomorúságos karácsonynak a története azért üt szíven minket annyira, mert társas lények vagyunk. Átéljük a szereplők megrázkódtatását is, mert az az Isten teremtett bennünket a saját képmására, aki a kapcsolatokban mindig a kezdeményező. Isten – az Ő szeretetétől indítva – kapcsolatba lép az emberrel, és amikor a saját hasonlatosságára teremtett minket, olthatatlan vágyat adott arra, hogy más emberekkel lépünk érintkezésbe. Ahhoz, hogy egész emberek lehessünk, szükségünk van társakra.

Isten a házasságot a felnőtt társas kapcsolatok forrásának és kezdőpontjának szánta. Jézus azt mondta, hogy a házasságban Isten maga kapcsolja össze a férfit és a nőt, és amit Ő összekötött, azt senki nem választhatja szét (Mt 19,4-6). A házassági társ kapcsolat nagyon kizárólagos, bensőséges és szenvedélyesen odaadó. A benne megélt szerelem gyümölcsei a gyermekek, velük együtt egy újfajta kapcsolatrendszer jelenik meg: két egyenlő fél kapcsolata, a szülőségben viszont nem egyenlőek a viszonyok. A házasságon és a szülői viszonyokon kívül találjuk még a társadalmat a maga sokféle, széleskörű és lazább kapcsolatrendszerével.

Minden kapcsolat tanít nekünk valamit önmagunkról, és mindegyik utal az Istennel való kapcsolatunk jellegére is. Szülői minőségünkben például Isten önfeláldozó szeretetét és atyai gondoskodását tanuljuk. A gyermekeknek sokféle szükségleteik vannak. Rajtuk keresztül ismerjük meg az adás Istentől származó örömét. Olyanoknak adunk, akik nem tudnak szinte semmit sem viszonzni. Amikor lemondunk értük valamiről, részesei lehetünk annak az örömteli áldozat-

készségnek, amelyet Isten tanúsít gyermekeivel szemben. Mikor együttérzünk gyermekeinkkel, ha azok a legbutább vagy akár a legkomolyabb dolog miatt keservesen sírnak, Istennek irántunk táplált, együttérző szeretetét éljük át. Amit azonban a legintimebb társas viszony, a házasság taníthat nekünk Istenről és önmagunkról, semmilyen más társkapcsolathoz sem mérhető.

HÁZASSÁG A TEREMTÉS HAJNALÁN — EGYMÁS MELLÉ RENDELVE (1 MÓZES 1)

Már a kezdet kezdetén is azzal a szándékkal teremtette Isten Ádámot és Évát, az első férjet és az első feleséget, hogy azok kétféleképpen viszonyuljanak egymáshoz: *szemtől szembe és egymás mellett állva*. Amikor szemtől szembe álltak, egymással találkoztak testileg és lelkileg; amikor pedig egymás mellett álltak, a világgal találkoztak. Egymás mellett – de mondhatjuk akár úgy is, hogy vállvetve – munkálkodtak azon, hogy hatalmuk alá hajtsák a földet. Uralkodtak az állatokon, gondozták a növényeket és kiaknázták a föld kincseit (1Móz 1,26-29; 2,8-12. 15). Az 1Mózes 1-ben a hangsúly azon van, hogy Ádám és Éva egymás mellett álltak. Isten megáldotta az emberiség *munkáját*, mikor ezt mondta: "Töltsétek be és hódítsátok meg a földet. Uralkodjatok a tenger halain, az ég madarain és a földön mozgó minden élőlényen" (1,28). Ádám és Éva a munkájukkal tükrözték Isten képét. Isten, a Király uralkodott mindenben, az emberiség pedig Isten helyett uralkodott a földön, mint az Ő alkirályai. A férfi és a nő egymás mellett, együtt szolgáltak, partnerekként kormányozták a jó földet.

Az 1Mózes 2,20-ban Éva Ádám "hozáálló segítőtársa" a rábízott feladatban, ami jó néhány vitát kavart már arról, hogy a férfi és a nő hogyan dolgozzanak együtt. A *soviniszták* ezt harsogják: "Na ugye, ez is csak egyet bizonyít, a nő azért van, hogy a férfit segítse!" Erre a *feministák* így replikáznak: "Nem, nem, ez azt mutatja, hogy a férfinak segítségre van szüksége!"

A megoldás sokkal egyszerűbb és boldogítóbb annál, amit a nemek harcossainak vitája sugall. Azzal, hogy Isten az asszonyt "segítőnek" nevezte, egyáltalán nem az alacsonyabb rendűségére célt. Gondoljunk csak arra, hányszor beszél Isten önmagáról úgy, mint aki Izráelt segíti (2Móz 18,4; 5Móz 33,29; Zsolt 10,14; 118,7 stb.). A segítségben nincs benne az alsóbbrendűség – hiszen minél erősebb vagyok, annál inkább tudok másokon segíteni. Csak akkor tudok a gyerekeimnek a matematikában vagy a biológiában segíteni, ha többet tudok náluk. Ha viszont ők is tudnak annyit, mint én, segítői minőségem nagyban veszít jelentőségéből. Ha pedig kevesebbet tudok náluk, aligha tudok nekik segíteni. Tehát helyesbítünk a soviniszta állásponton, és azt mondjuk: "Isten segítőnek szánta az asszonyt, de *ahhoz, hogy segíteni tudjon, erősnek kell lennie*." Ki kell javítanunk a femi-

nistákat is: "Isten segítőknek teremtette az asszonyt, tehát *legyenek hajlandóak segíteni.*"

A Föld irányításának feladata az Úr képviselőjeként az 1Mózes 1-ben kap nagy hangsúlyt. A férfi és az asszony egy csapatot alkotnak, és kinyilvánítják készségüket arra, hogy segítik egymást e nagyszabású megbízás elvégzésében. Ez a házasságban az "egymás mellettség". A "szemtől-szembeniség" az 1Mózes 2-ben bontakozik ki.

HÁZASSÁG A TEREMTÉS HAJNALÁN — SZEMTŐL SZEMBEN EGYMÁSSAL (1MÓZES 2)

Az 1Mózes 2 új szemszögből ismétli meg a teremtés történetét, és kicsit más sorrendet említ. Az 1Mózes 2-ben a 7. vers tudósít arról, hogy Isten megalkotta Ádámot: "Azután megformálta az Úristen az embert a föld porából". Évát azonban csak később alkotta meg, ahogy azt a 21-22. versekben olvassuk: "Az emberből kivett oldalbordát asszonnyá formálta az Úristen." Ádám és Éva tehát az emberiség kezdetén nem voltak házaspár. Az Ádám és Éva teremtése között eltelt időszak életbevágó alapelveket tár elénk a férfit, az asszonyt és a házasságot illetően.

Ádám, mint "agglegény"

Isten az agglegény Ádámnak egy sor feladatot adott. Megbízta azzal, hogy művelje, gondozza és őrizze a kertet (2,15). Az arany, az ónixkő, az illatos gyanta és a világ más tájain hömpölygő folyók említése (2,10-14) azt sejteti, hogy a munka kiterjedhetett a kert határain kívülre. Mégis bármilyen gyönyörű is volt a Föld, valami hiányzott (1Móz 2,18). Az 1Mózes 2,15-17-ben azt olvassuk, hogy Ádám kapott egy parancsot, miszerint a jó és a gonosz tudásának a fájáról nem szabad ennie. Majd a 2,18-21-ben ez következik:

"Azután ezt mondta az Úristen: Nem jó az embernek egyedül lenni, alkotok hozzáillő segítőtársat. Formált tehát az Úristen a földből mindenféle mezei állatot, mindenféle égi madarat, és odavitte az emberhez, hogy lássa, minek nevezzi; mert minden élőlénynek az a neve, aminek az ember nevezzi. Így adott az ember nevet minden állatnak, az égi madaraknak és minden mezei élőlénynek, de az emberhez illő segítőtársat nem talált. Mély álmat bocsátott azért az Úristen az emberre, és az elaludt. Akkor kivette az egyik oldalbordáját, és húst tett a helyére."

Idézzük csak fel, hogyan végződött a teremtés egyes napjainak a beszámolója az 1Mózes 1-ben: "És látta Isten, hogy ez jó". Ez a mondat, vagy ennek a megfelelője hatszor bukkan föl (1,4. 10. 12. 18. 21. 31). Azt olvassuk, hogy "*Nem jó az embernek egyedül lenni*" (2,18 – kiemelés tőlem). Ez a váratlan negatív megfogalmazás fennakadást okoz a dolgok menetében és mehökkenti az embert. Isten meglát valami rosszat a paradicsomban, pedig még nem jelent meg a bűn. Ádám problémájára Isten azon nyomban talál megoldást: "Alkotok hozzáillő segítőtársat". Mégsem lát azonnal munkához, inkább az a benyomásunk, hogy nem törődik Ádám bajával, hanem leülteti, hogy nevet adjon az állatoknak. Nekünk leesik az állunk, Isten elégedetlen, annak viszont semmi jele, hogy *Ádámot* zavarná valami – még nem. A kulcs az állatok elnevezése lesz.

A névadás is azt fejezi ki, hogy Ádám *uralkodik* a teremtésen. Ahogy a mai felfedezők csillagokat, üstökösöket és betegségeket neveznek el, ugyanúgy adtak nevet az uralkodók mindenféle dolognak a régmúlt időkben (vö. Dán 1,6-7). Természetesen ahhoz, hogy Ádám el tudjon nevezni egy állatot, meg kellett azt figyelnie, és el kellett néhány dolgon gondolkoznia: "Mi is ez az állat? Mi a legfontosabb benne, mi a lényege? Mi lenne a legtalálhatóbb név neki?" A névadás folyamatát leíró versek ismétlődnek. Isten odavitte az állatokat Ádámhoz, "hogy lássa, minek *nevezi*; mert minden élőlénynek az a *neve*, aminek az ember *nevezi*. Így adott az ember *nevet* ..." (19-20. – kiemelés tőlem). Az ismétlés arra utal, hogy a feladat elvégzése sok időt vett igénybe. Aztán váratlanul ismét megjelenik a gondolat, hogy Ádám egyedül van, segítőtárs nélkül: "De az emberhez illő segítőtársat nem talált". Vajon miért tér vissza Mózes első könyve az egyedüllét problémájához most?

Miközben Ádám az állatokat nevekkkel látta el, nem kerülhette el figyelmét az a tény, hogy minden állatnak volt társa, párja, csak ő volt egymaga! Az állatok párban jöttek, de hol volt az ő partnere? Biztosan megcsodálta Isten teremtményeit, de azt is megállapította, hogy egyik sem hozzá való. Vegyük csak példának okáért a kutyákat. Klassz dolog csavarogni, birkózni velük, feldobni egy teniszlabdát, és nézni, hogy kapják el a levegőben. Milyen megnyugtató, ha karosszékünk mellett szuszog egy elégedett eb, és mi a fejét simogatjuk. A kutyák majdnemhogy feltétel nélkül tudnak szeretni, ráadásul némelyikük még keményen dolgozik is, mégis: korlátozott lények. Arra kiválóan megfelelnek, hogy barangolásaink során elkísérjenek bennünket, de arra már nem alkalmasak, hogy az élet örömeit, szomorúságait megosszunk velük. Az ember úgy tud kapcsolatot teremteni a kutyával, hogy leereszkedik az ő szintjére, a kutya viszont soha nem tud az ember szintjére felemelkedni. Az ember a szív dolgait csakis egy másik emberrel tudja kitárgyalni.

Úgy gondolom, hogy Ádám is megértette ezt, miközben a névadást végezte. Isten azért kérte meg őt, hogy nevezze el az összes állatot, mert szeretete volna,

ha Ádám meglátja egyedüllétét és magányosságát. Ádámnak meg kellett értenie, hogy a munka és az állatok soha nem fogják kielégíteni. Többre volt szüksége, és most már tudta is. Ezért tér vissza Isten Ádám magányához a 2,20-ban.

“Nem jó az embernek egyedül”

Akármeddig is tartott, az állatok felvonulása világossá tette Ádám számára, hogy fölöttük áll, de egyedül van. Minél inkább szemlélte az állatokat, annál világosabbá vált, hogy nem közülük kell társat keresnie. Ádám keresett, de nem talált.¹ Most, mikor a férfi is Isten szemével látja a helyzetet, Isten egy asszonyt teremt neki, mert Ádám felkészült arra, hogy társa legyen. Ray Ortlund, mikor értelmezi az 1Mózes 2-t, tökéletesen rátapint a lényegre:

"Miután az utolsó állatok is megkapták új nevüket, és elvonulnak, a férfi kérdően feltekint. Isten így szól:

– Fiam, szeretném, ha lefeküdnél ide. Csukd be a szemed, és aludj.

A férfi mély álomba merül. A teremtő munkához lát: felnyitja a férfi oldalát, kivesz egy oldalbordát, bezárja a sebet, és elkészíti az asszonyt. Az asszony ott áll előtte, tökéletes, lélegzetelállító, és kizárólag a férfi igényeinek megfelelő. Az Úr ezt mondja neki:

– Leányom, szeretném, ha kicsit félreállnál. Mindjárt visszajövök érted ... Akkor Isten megérinti Ádámot, és így szól:

– Most már ébredj, fiam. Itt van még egy teremtmény, akit el kell nevezned. Akkor Évát odavezeti Ádámhoz."²

Amikor Ádám meglátja Évát, kiejti az emberiség első feljegyzett szavait. Nem az történik, hogy füttyent egyet: *Vive la différence!* (Éljen a különbözőség!) De nem is nyög fel, hogy: Itt közelít az én rabtartóm! Ehelyett költői szavakat rebeg: – "Végre!" Az eredménytelen keresgélésnek vége. "Ez most már csontból való csont, testemből való test" (2,23). Ott állt előtte az a társ, aki után megtanult vágyakozni, aki partnere lesz. Az, hogy a társa egyenlő vele, nem jelent rá nézve semmilyen veszélyt, de a különbségekben sem kell menedéket keresnie. A férfit izgalommal tölti el, mikor megérti, hogy csak az asszony képes kielégíteni a benne oly régóta égő vágyat a társkapcsolat és közösség után. Az

1. A héberben ez szó szerint így hangzik: "De ami Ádámot illeti, nem talált neki megfelelő segítőt" (2:20). A héber ige aktív alakja, az angol fordításban használt passzív alaktól eltérően arra utal, hogy valaki, feltehetőleg Ádám, keresi a segítőtársat.

2. Ray Ortlund, *"Marriage" in Recovering Biblical Manhood and Womanhood*, szerk. John Piper és Wayne Grudem (Wheaton, IL: Crossway Books, 1993), 101. old.

asszony – menyasszonya és felesége – a férfihöz illő megfelelő segítõ, mivel az õ testébõl van, mégis más, mint az õ teste. Ezért örvendezik a férfi a látványtól oly nagyon, majd feleségül veszi az asszonyt. Az asszony beteljesíti, kiegészíti õt.

A házaspárok túl könnyen szem elõl tévesztik a házasság szemtõl-szembeni dimenzióját. Az évek múltával, ahogy a gyereknevelési, munkahelyi és anyagi gondok ránk nehezednek, még a legjobb házasság is olyan kapcsolattá válhat, amely pusztán együttmûködés az ellenkezõ nem egyik kedves tagjával, aki megosztja velünk az ágyat és a tûzhelyet. A viszonyban a felek egyre többet állnak vállvetve egymás mellett, és egyre kevesebbet egymással szemben.

Még azok fejében is sokszor elhalványul ez, akik a házasságról tanítanak másokat. Az egyik évben a feleségem súlyos bélfertõzésben szenvedett, amelyet a giardia nevû mikroorganizmus okozott. Február 1-jén megbetegedtem. Azt hittük, hogy egy átlagos, jóllehet igen erõs gyomorvírus támadta meg. Az volt a furcsa, hogy hol jobban volt, hol rosszabbul, megint jobban, aztán megint rosszabbul 5-6 napon keresztül. Az orvos úgy ítélte, hogy nem lesznek súlyosabb következmények, majd néhány napra elutazott. A panaszok nem enyhültek, és mikor az orvos visszatért, a feleségemet ismét bevittük, de a legfontosabb vizsgálat eredményei késtek. A 12. napon is még az eredményt vártuk, de amikor a feleségem felkelt, hirtelen háyni kezdett, és visszazuhant az ágyra, úgy döntöttem, még egyszer beviszem a kórházba, függetlenül attól, hogy megérkeztek-e már az eredmények.

Egész délelõtt bent voltunk, és mikor hazaértem, nekiláttam eltüntetni a napok óta felgyülemlett piszkos edényeket és a szennyest. A teológián oktattam, amikor a betegség meglepett bennünket a második félévben; a nagyon eredményesen lezárt elsõ félévem jutalma az volt, hogy a második félévben jelentõsen növelték az óraszámomat. A többletórakon kívül azon a héten még külön elõadást is kellett tartanom. Ráadásul pont akkor robbant le a mélyhûtõnk; a gyerekek és én is náthásak voltunk, és a házban több helyen is elektromos problémák jelentkeztek. Egyszerûen képtelen voltam aznap este bejutni a kórházba, de még a következõ napon sem, mivel a gyerekeket ápoltam, végeztem a házimunkát, és persze közben dolgoztam. A rákövetkezõ napon feleségem, most már sokkal jobb állapotban, felhívott, és kérdezte, mikor tudok bemenni hozzá. Éppen kezdett már rend lenni körülöttem, és valami a lelkem mélyén nagyon vágyott arra, hogy otthon maradjak és dolgozzak. Ám aznap volt a február 1-jén kezdõdött betegség 14. napja – éppen Valentin-nap! Meg *kellott* õt látogatnom.

Útban a szobája felé, benéztem a kórház virágüzletébe. Még csak délelõtt 11 óra volt, de már minden alkalmi csokrot elvittek. Akkor elhatároztam, hogy valami *nagyot* választok, és megragadtam a legnagyobb és legdrágább csokrot a hûtõbõl, egy óriási, sárga virágokból álló zuhatagot. Pár lépés választott el a kórterem ajtajától, mikor feleségem – megérezve jelenléteimet? – kikukucskált.

Tekintetünk találkozott, és az ajtóban szorosan átöleltük egymást. A virágok látványától szeme könnybe lábadt, és halkán ezt suttopta:

– Életemben nem láttam még ilyen gyönyörű virágokat!

Ez így azért nem volt igaz, mindenesetre értettem, mire gondol.

A jeles dátum napjára régen eltervezett programunkat persze el kellett hasztanunk. (Mikor a gyerekek kicsik, annak az esélye, hogy Valentin-napon bármilyen romantikus terveket valósítsunk meg, fordítottan arányos a terv kivitelezésére tett erőfeszítések nagyságával.) Mégsem volt soha olyan szívmengető Valentin-napunk, mint azon a délelőttön, mikor két órán keresztül a kórház előcsarnokában kéz a kézben üldögéltünk, üdítőt kortyolgattunk, és néztük az előttünk elhaladó embereket. Hogy miért? Mert a feleségem "csontomból való csont, testemből való test", és a betegsége alatt eltelt időben meg az előtte való rohanós időszakban én erről teljesen megfeledkeztem.

MILYEN A JÓ HÁZASSÁG? (1MÓZES 2,24-25)

A karrierépítés, gyermeknevelés éveiben a férfiak hajlamosak megfeledkezni a házasság szemtől-szembeni eleméről. Sokat segít, ha visszatérünk az 1Mózes 2-höz, és megnézzük, milyen izgalommal töltötte el Ádámot és Évát a kapcsolatuk, és hogy mennyi kiváló dolgot fedeztek fel egymásban. Legyen a mi mérceünk Ádám öröme, amit akkor érzett, mikor a feleségét felfedezte! Igen; a házasságban nemcsak rendnek, de örömmek is kell lennie. Az 1Mózes 2 utolsó sorai a házasság jó rendjéhez elengedhetetlen alapelemeket ismertetik: "Ezért a férfi elhagyja apját és anyját, ragaszkodik feleségéhez, és lesznek egy testté. Még mindketten mezítelenek voltak: az ember és a felesége, de nem szégyellték magukat" (24-25),

Az 1Mózes 2,24 három, egyenlő mértékben fontos dolgot sorol föl, amelyek a házasság alapjait megszilárdítják. Ha mind megvannak, olyan erősek, mint egy háromlábú szék; ha az egyik láb kiesik, a kapcsolat összeomlik. Az egészséges házassághoz a trió mindhárom tagjára szükségünk van.

“A férfi elhagyja apját és anyját”

Nyilvánvaló ebből, hogy a férj és feleség közötti kapcsolat megelőzi a szülőgyerek kapcsolatot. Jelzi, hogy a házasság az alapintézmény. Sokan talán rácsodálkoznak, hogy Isten miért íratta Mózesrel azt, hogy a *férjnek* el kell hagynia a családját, közben pedig nincs szó a feleségről. A válasz az, hogy Mózes korának kultúrájában mindenki természetesnek vette, hogy a feleség elhagyta a családját. Ezt senkinek nem kellett megmondani. Mózes azonban hozzát teszi,

hogy a férjnek is el kell hagynia a családját. Nem szabad a feleségét az apja házába visszavinnie, és az apja irányítása alá helyezni. Teljesen új családi életet kell kezdenie.

Az esküvői szertartások nagyon bölcsen utalnak erre, mikor az apa fogja a lánya kezét, és belehelyezi azt a vőlegény kezébe, amit (eredetileg) nem azért tesz, mert pózolni akar a fényképezők előtt, hanem hogy megmutassa: a lánya kilép az ő házából és fennhatósága alól, hogy ezentúl egy másik férfi házában és fennhatósága alatt éljen.

“Ragaszkodik feleségéhez”

"A férfi ... ragaszkodik feleségéhez." Ez azt jelenti, hogy a férj és a feleség bensőséges viszonyt hoznak létre új családjukban. Pál is ezt erősíti, mikor az 1Mózes 2-t idézi az Efézus 5,31-ben, és azt mondja (az eredeti szöveg szerint), hogy "össze vannak ragasztva". Társakká válnak egy életre, miközben a szeretet és a hűség egyre mélyül közöttük. A nehézségek, próbák ellenére is gondozzák kapcsolatukat.

Egyszer előadást tartottam a házasságról, és a végén odajött hozzám egy háromgyermekes fiatal édesanya. A férje néhány lépéssel távolabb álldogált. Az asszony ezt mondta:

– Tudja, Bob és én meglehetősen nehéz évet tudhatunk magunk mögött. Bobnak nagy kihívásokkal kellett szembenéznie a munkahelyén, a gyerekekkel is voltak bajok, és mi is sokszor összecsapunk. Volt olyan is ... – szünetet tartott –, hogy egyáltalán nem *szerettük* egymást. Most már azonban kezdenek helyrerázódni a dolgok.

Ez az asszony, illetve ez a házaspár, valamit megértett. Mikor a házasságuk megromlott, nem adták föl, mert tudtak valami jobbat. Tartották magukat továbbra is "hűségesküjükhöz". A régi, angol menyegzői fogadalom így hangzik: "hűségesküvel kötelezem el magam melletted". A hűségeskü tulajdonképpen a ragaszkodás, kitartás. A hűségeskü összetartó erő. A hűségeskü a halálig tartó hűség záloga.³ Előfeltételek nélküli megbízhatóságot, állandóságot, bizalmat, hűséget és kitartást jelent. A házassági szerződésben még a házasság létrejötte előtt lefektetik, mi történjen, ha a házasság felbomlik, ezért a házassági szerződés a hűségeskü ellentéte.

A hűségeskü a házasságban alapvető tényező. A sűrű tartó hűség ígérete logikusan megelőzi a szexuális egyesülést, hiszen ez teremti meg a közeget a bensőségességhez, az egyesülés során megnyilvánuló gyengédséghez, kitarulko-

3. Ld. James Gallius, *I Pledge You My Troth* (New York: Harper & Row, 1975), különösen is 19-42. old.

záshoz és teljes odaadáshoz. A hűségeskü alapján a férfiak és nők gyermekeket hívnak életre, és közben nem kell attól rettegniük, hogy társuk elhagyja őket.

Individualista kultúránk teljesen elutasítja a hűségesküt. Sokan csak azért lépnek házasságra, hogy olyan előnyökhöz jussanak, mint a szeretet, a törvényes utódok, vagy az a ház, amelyet csak két fizetésből lehet fenntartani. Így azután, amikor a házasság költségei hosszabb időn keresztül meghaladják a házassággal járó előnyöket, szinte mindig felmerül a válás gondolata. Mások elvetik a válás és a be nem tartott ígérek gyakorlatát, és úgy "oldják meg" a dolgot, hogy *mindenféle* elkötelezést kerülnek. Hátat fordítanak a házasságnak, és minden kínálkozó alkalomra nyitottak.

Az a vágy, hogy minden lehetőség nyitott maradjon, kikezdi a házasság stabilitását. Az embereknek biztonságra van szükségük – de a korlátlan kínálat ezt a biztonságot semmisíti meg. Nem elég szeretetteljes *döntéseket* hozunk. *El kell köteleznünk* magunkat, és úgy kell kötelezettségünkhöz ragaszkodnunk, hogy közben elvágjuk az utat más döntések felé.

Képzeljük el, hogy üzleti megbeszélésen vagyunk, amikor az egyik kollégánk, David elmondja munkatársunknak, Joe-nak, hogy egy igen csinos kolléganő, Jennifer "érdeklődik" utána, noha Joe nő. Tegyük fel, hogy ezek után David felajánlja Joe-nak a saját lakását egy légyottra. Joe elgondolkozik az ajánlaton, majd a következő szavakkal utasítja azt el: igen, Jennifer valóban csinos, és az ajánlatod igen nagylelkű, de úgy gondolom, hogy mind a karrierem, mind a házasságom szempontjából az lenne a legjobb, ha nem bonyolódnék semmilyen viszonyba a munkahelyi titkárnővel. Felteszem a kérdést: vajon Joe felesége boldog lett volna, ha kihallgatja ezt a beszélgetést??

Egyáltalán nem! Joe felesége valószínűleg azt akarná, hogy a férje még csak ne is *fontolgassa* az ajánlatot. A feleségek a hűség egyértelműségére vágnak, nem pedig latolgatására; nem akarják, hogy férjük eltűnjék, és csak azután döntse el, hogy mi a legjobb. Rendíthetetlen eltökéltségre és nem bölcs körültekintésre áhítoznak. Azt szeretnék, ha férjük így kiáltana fel: "Szó sem lehet róla! Én házasember vagyok!"

A hűség záloga nélkül a házasság pusztán az érzelmek tartósságának az ígéretése, bizonygatása, valamiféle bebiztosítás az idő vasfoga, a betegségek és az olyan feszült időszakok okozta káros hatások ellen, amikor az egyik fél többre viszi, és nagyobb "hasznot" hoz, mint a másik. Ám az Isten szíve szerint való férfi nem olyan ember, aki fogadásokat köt a jövő bizonytalan kimenetelére. Úgy szeret, ahogy Isten: nagyvonalúan és állandóan. Ha agyába beférkőzik a gondolat, hogy házasságával nem csinált túl jó "üzletet", és talán jobban járna a "szabadpiacon", akkor visszagondol arra, hogy Isten Krisztus hasonlatosságára újjáteremtette őt – és Jézus sem kötött túl jó "üzletet", amikor az egyházat jegyezte el magának. A mi példaképünk Isten, aki ezt mondta Izraelnek:

"Megesküdtem neked, és szövetségre léptem veled ... és az enyém lettél" (Ez 16,8b). Isten megtartotta az esküjét, jóllehet az, amit Izráel hozott a kapcsolatukba, közelébe sem érhetett annak, amit Ő vitt bele.

A mi mércénk, normánk Isten szövetségi hűsége. Krisztus hűséges szeretete a keresztyén férfi házassági szövetségének a mintája. Jézus nem azért szereti az egyházat, mert az makulátlanul tiszta; éppen *azért* tisztogatja az egyházat, hogy makulátlan legyen. Ugyanígy az istenfélő férfiek a feleségüket hibáik *ellenére* szeretik, és nem csak *addig*, amíg ezek a hibák ki nem ütözkönek. Vagyis nem vesszük nagyító alá feleségünket minden héten, hogy eldönthessük, szeressük-e még őket egy kicsit tovább. Ezért az a gondolat, miszerint mindig meg kell újítani döntéseinket még arról is, hogy hűségesek maradjunk, nagyon naiv elképzelés.

Néhány éve egyéves tanulmányi szabadságomat töltöttem a Yale egyetemen, és beiratkoztam egy doktori szemináriumra, melyen életem döntő fordulatot vett. Egy vehemens feminista diák leírta, milyen feszültséget jelent neki a katolikus hite és feminizmusa között feszülő ellentét. Így fogalmazott: "Vallom azt, hogy az egyház patriarchális, és elnyomja a nőket". Majd elkezdte ócsárolni azokat a bibliai részeket, melyek "sárba tiporják" az asszonyokat, és számukra "terrorizáló szövegeket" tartalmaznak. Aztán egy személyes vallomás következett: "Minden reggel, amikor felkelek, megkérdem önmagamtól, hogy tudok-e egyszerre keresztyén és nő lenni." Kis szünetet tartott, aztán felsóhajtott: "Minden reggel úgy döntök, hogy keresztyén maradok ... még akkor is, ha tudom, hogy ez mint nő, megöl engem."

A hallottakat sokféleképpen kommentálhatjuk: szörnyülködhetünk azon, hogy milyen hatással van ennek a nőnek az életére a feminizmus. Vagy csodálhatjuk hite melletti kiállását. Én úgy vélem, hogy ezt a diákot mindenekelőtt a bizonytalanság jellemzi. Végül is vagy a feminizmusát vagy a keresztyénségét vissza kell vonnia; az olyan "hittel" nincs minden rendben, amely nap mint nap fontolóra veszi a hit megtagadását.

A házasságra is ugyanez áll. *Azzal a házassági "hűséggel" valami baj van, amelyik mindig számol azzal, hogy ez a hűség megszűnhet.* Ha mindennap megfordul bennünk a válás lehetősége, nem lehetetlen, hogy egy nap rákerül a sor. Ahhoz, hogy hűségesek maradhassunk, nem szabad többé azt kérdeztünk magunktól, hogy vajon kitaratsunk-e továbbra is!

A diáklány és Joe is, aki megvétózta a kaland ötletét, a *decizionizmus* (döntéskényszer, döntési mánia) jó példái. Az Amerikában oly népszerű decizionizmus követői évenként, ha nem naponként, újraértékelnek mindent. Minden lehetőségre nyitottak. Arra vágynak, hogy szabadon újragondolhassák minden múltbeli elkötelezettségüket, legyen az házasság, karrier, hit, vagy akár még a szexuális érdeklődésük is. Ez nem egyszer vezet váláshoz, hiszen követői ezt az

opciót is meghagyják; másokat pedig arra készítet, hogy a házasság gondolatát is elvessék. Mivel gyűlölik a válást, de semmilyen lehetőség elől sem akarnak elzárkózni, egyik féltartós kapcsolatból a másikba sodródnak.

A Szentírás a házasságot *szövetségnek* nevezi, amelyet egy férfi ifjúkorának társával köt (Péld 2,17). Egy férfi, aki elválik a feleségétől, hűtlenséget követ el a feleségével szemben, mert ő lett a házassági szövetségben a felesége (Mal 2,14). Többek között úgy tarthatjuk meg szövetségünket a "száraz évszakokban" is, ha úgy gondolunk házassági szövetségünkre, ahogyan Isten gondolkozik az Ő kegyelmi szövetségéről. Isten szeretete irántunk ugyanaz marad még akkor is, ha a mi szeretetünk iránta meghidegül, és csak kelletlenül engedelmeskedünk neki. Isten maximális hűségesküt fogadott. Az Isten szíve szerint való férfi arra kötelezi el magát, hogy úgy szeret, mint Isten: teljes, végleges és tartós odaadással szereti a feleségét.

Ennek tudatában figyelmeztetünk arra, hogy bûnünk és gyengeségünk megfosztanak bennünket attól az erőtől, amire szükségünk van eskünk betartásához. (Egyszer megfogadtam, hogy soha nem jövök dühbe többé. A gondolat rendkívül nemes volt, de nem túl praktikus.) Istent akarjuk követni, de nagyon gyakran nem tudjuk keresztülvinni ezt az elhatározásunkat. Ezért kell naponta az Úrhoz fordulnunk erőért, hogy meg tudjuk tartani esküvésünket, valamint könyörületért, amikor megszegjük azt.

Bukásaink ellenére mindig marad hely a hűségeskünek. Tartanunk kell magunkat az eskünkhöz, hogy szeretjük feleségünket, "míg a halál el nem választ". Csak ilyen elkötelezettség biztonságában értjük meg, mit is jelent "egy testté" lenni.

Egy testté lesznek

Az "elhagyja" és a "ragaszkodik" után elérkezünk a házasság harmadik lábához, az "egy test"-hez (1Móz 2,24). Az "egy test" kifejezés a házasság szexuális oldalára vonatkozik. A következő sor megerősíti ezt: "Még mindketten mezítelenek voltak: az ember és a felesége; de nem szégyellték magukat". A házasság szexuális vonatkozása Ádám és Éva azon rendeltetésére vezethető vissza, hogy szaporodjanak és sokasodjanak (1Móz 1,28). Szexualitásunk központi eleme a reprodukció. Mégis azt látjuk, hogy ez a megjegyzés nem szól a gyermekekről. Talán Mózes főlegesennek tartotta megemlíteni a gyermekeket az 1Mózes 2-ben, hiszen az 1Mózes 1-ben nagy hangsúlyt kapnak. Az, hogy gyermekekről nem esik szó, arra utal, hogy bár a gyermek a házasság normális *"eredménye"*, mégsem *létfontosságú* összetevője. Vagyis: egy pár akkor is igazán házas, ha nélkülözik a gyermekáldást.

Menjünk tovább: ha a gyermek nem létfontosságú eleme a házasságnak, de a szexuális megnyilatkozás igen, akkor Isten akkor is megáldja a szexualitást, ha

abból nem származnak utódok. Isten a szexet a sokasodás céljából adta, ám a fizikai együttlét is kifejezi és mélyíti a szeretetet, még akkor is, ha nincs gyermek.

Végezetre, Ádám és Éva meztelensége nemcsak testi bensőséges viszonyukra, hanem egyben lelki kitárulkozásukra is utal. A Biblia nyelvén a meztelenség testi és lelki kitárulkozást is jelent (vö. Ézs 47,3; 2Kor 5,3; Zsid 4,13). Ha valaki nem szégyelli meztelenségét, annak nincs mit rejtegetnie (vö. 1Móz 3,7-11). Ádám és Éva sem a bűnt, sem a képmutató ravaszkodást nem ismerte még, ezért semmi szégyellnivaló nem választotta el őket. A szégyen nélküli meztelenség gondolata egymás iránti tökéletes bizalmukat, felszabadultságukat és nyitottságukat mutatja.

Modern korunkban, mikor tudatában vagyunk bűnösségünknek, fájdalomossá és komplikálttá válik a lelki kitárulkozás. Túl sok mindent kell rejtegetnünk ahhoz, hogy élvezni tudjuk a lelki önátadást. Mégis azt kell mondjuk, hogy egy olyan házasságban, melyben a szeretet és a hűségeskü dominál, *bátran* elmondhatjuk az igazságot magunkról, mert tudjuk, hogy kedvesünk nem fogja azt ellenünk használni. Tudjuk, hogy azután is szeretni fogjuk egymást, miután az igazság kiderült.

VÉGKÖVETKEZTETÉS

Mindannyian vágyakozunk arra, hogy bátran felfedjük önmagunkat. Ez ismét eszünkbe juttatja, hogy Isten a saját képére teremtett minket – társas kapcsolatra, egészen bensőséges viszonyra. Legyenek bár barátaink, ám emberi szinten a házasság a társkapcsolatok legelső és legmélyebb forrása. Ahhoz, hogy ezt a fajta kapcsolatot ápoljuk, egyszerre kell gyakorolnunk a házasságban az egymásmellettséget és a szemtől szemben állást. Muszáj időt szakítanunk arra, hogy kettesben elmenjünk sétálni, vacsorázni, moziba, sportolni és nyaralni. Amikor szemtől szembe állunk, fejlesztjük és fenntartjuk közös érdeklődésünket. Azonban akkor is közelebb kerülünk egymáshoz, ha együtt dolgozunk. Mikor Isten képviselőjeként a világot kormányozzuk, gyermekeinket neveljük vagy kertünket műveljük, az egymás mellett munkálkodásból származó vonzalom és tisztelet egyre növekszik. Ha elnémítjuk magunkban a bíráló hangokat, és kölcsönösen bátorítjuk egymást, mélyül a közöttünk lévő egység, bárhol is munkálkodjunk együtt: a konyhában, a kertben vagy akármilyen közösségi alkalmon. A közös munka során nő bennünk a másik iránti tisztelet, amikor közben meglátjuk a másik adottságait kibontakozni.

Sajnos, bűnös természetünk igen megnehezíti a társkapcsolatot a házasságon belül és kívül egyaránt. A libanoni foglyok néha talán idegesítették egymást: az

egyikük horkolt, a másik fennhéjázó volt, a harmadik túl magabiztos. Ugyanígy bosszantják egymást a férj és a feleség. Az az Isten azonban, aki belénk ültette a társ kapcsolat utáni vágyakozást, képessé tesz minket arra, hogy felülkerekedjünk minden kicsinyes bosszankodásunkon, olykor még a legnagyobb problémákon is. Ha Isten erejével élünk, az isteni hűséghez hasonló kitartást mutatunk, legyőzhetjük a társ kapcsolatainkba befurakodó bűnt, és közös életünk kivirágzik.

KÉRDÉSEK

1. Mi dominál a ti házasságotokban? A szemtől-szembeniség vagy az egymás-mellettség? Miért? Hogyan tudnátok több "szemtől szembeni időt" beiktatni az életetekbe?
2. Ha néhány napot kettesben tölthetnél a feleségeddel, milyen lenne az az idő? Van-e valami, amit tanulhatnál belőle?
3. A három elem közül – elhagyja, ragaszkodik, egy testté lesz – melyik működik a legjobban a házasságotokban? Miért? Melyik működik a legkevésbé? Miért?
4. Mi szokott történni a nehéz időszakokban, ha házasságunkra "döntés-kényszeres mentalitással" gondolunk? Miért fontos, hogy úgy gondoljunk a házasságra, mint szövetségre, nem pedig mint döntésre?

4.

A FÉRFI SZERETI AZ Ő FELESÉGÉT

Az evolúció-alapú pszichológiának van egy jó és egy rossz híre. A jó hír: a férfi és a nő arra rendeltetett, hogy szerelembe essenek. A rossz: arra viszont nem, hogy meg is maradjanak benne. Való igaz. A pszichológusok szerint olyan erős bennünk a hajlam a szerelemből való kiesésre, hogy egy aranylakodalmat ugyanolyan szenzációnak kell tekintenünk, mint egy két lábon járó kutyát. Ne kezdjük el ítélni, milyen is volt az a házasság, inkább csodáljuk, hogy egyáltalán eljutottak eddig.

A statisztika éppígy tud jó és rossz hírrel szolgálni. A jó hír: Amerikában a válások száma erősen csökkent. A rossz: azért csökkent, mert rengetegen vannak, akik már össze sem házasodnak... Együtt élnek egy ideig, aztán szakítanak. Ezzel együtt a válások száma azoknak a körében, akik mégis összeházasodnak, közel 50 százalék.

A házasság intézménye vesztett népszerűségéből, amit azzal lehet magyarázni, hogy szem elől tévesztettük a szeretet keresztyén értelmezését. Az embereket házasságkötésükkor önző indokok vezérlik; egyesek gyerekeket akarnak, mások olyan személyt, aki gondoskodik róluk, némelyek csak állandó szexuális partner után kutatnak, esetleg magányosságukra keresnek gyógyírt – az egocentrizmus túl sok udvarlás és házasság mozgatórugója. Mellékes az is, hogy ez buja *éroszban* vagy a hagyományos házasság-kínálta előnyök utáni vágy formájában jelenik meg, mindenképpen az önös érdekek irányítanak; márpedig az önszeretet képtelen hosszú ideig fenntartani egy házasságot.

A házasságok nagy része forró románcként indul, és hűvös megállapodásokba torkollik. Teljesen mindegy, hogy egy idealizált románcban a "biztosíték" kis vagy nagy teljesítményű, ha egyszer belobban, azt gondoljuk, a többi már megy magától. A románcban a világ legvonzóbb személyére találunk rá – vagy legalábbis a számunkra elérhető "felhozatal" legvonzóbb személyére –, a "velünk egyívásúak" közül a legvonzóbbra. Egy férfinál a vonzalom gyakran a nő fizikai megjelenésénél kezdődik. Egy nő ellenben inkább azt kutatja, mi az, amit a férfi

biztosítani tud. Jó jel, ha szép autója van, és még jobb, ha már fiatal korában jó állással és saját irodával rendelkezik. Fontos a kedvesség és az érzékenység is, mert azt sejtetik, hogy a férfiből jó apa válik, aki "kéznél lesz" hosszú időn át.

Mind a férfiak, mind pedig a nők szeretnek olyan életvidám, kellemes személlyel együtt lenni, aki figyel rájuk. ("Nem fogod elhinni! Lenyűgözőnek tart engem!") A vonzalom és figyelem jelzései mindig meleg izgalommal töltenek el bennünket, mikor kedvesünk a közelünkben van. Szép és romantikus közös életről álmodozunk.

Egy idő után azonban a romantika – vagy még inkább a rajongó elvakultság – tüze kisebb lángon kezd égni. A szeretett személy erényei megszokottá, rossz tulajdonságai egyre zavaróbbá válnak. Még a legjobb zene is – legyen az egy Mozart-szonáta, vagy közkedvelt sláger – fáraszthat, ha ezer egymást követő nap csak azt hallgatjuk. Ugyanígy még a legkiválóbb házastárs is kiszámíthatóvá, sőt unalmassá válhat: erősségei annyira ismerősek, gyengeségei annyira szembeszökőek lettek már. Az évek múlásával pedig mindannyian ráncosak, színtelenek és petyhüdtek leszünk. Kérdés, hogy ekkor mit lépünk? Ha házasságunkat egyedül a romantikára alapoztuk, akkor az érzések elhalványultával a házasság válságba jut. Vannak olyanok, akik már ekkor a válást fontolgatják. A romantikát azonban felválthatja egy megállapodáskötés is.

A megállapodásban a két felet közös megegyezésen alapuló és előnyökkel kecsegtető kapcsolat tartja össze. A férj és a feleség két egyenlő, autonóm, önmegvalósító egyed, a köztük lévő viszony pedig megállapodásokra épül. Mindkét fél azt adja, ami neki jólesik, és azt kapja, amit meg tud szerezni. A szerepeket nem osztják ki előre, ezért mindenről tárgyalni kell. A férj és a feleség is letesz valamit az asztalra, és elvárja, hogy ezért kapjon valamit cserébe. Ha keresettel, élelemmel, házimunkával vagy kedveskedéssel mindkétten hozzájárulnak a másik boldogságához, akkor várhatnak valamit viszonzásul.

Tűnhet egy megállapodás elfogadható megoldásnak, mégis, ha egy házasság idáig jut, minden pillanatban beüthet a hűtlenség és a válás – hiszen nem érdemes többé hűségesnek lenni, ha a házastárs nem tud olyan vonzó és érdekes maradni, mint amilyen egykor volt. Nem érdemes a házasságot tovább folytatni, ha már a megállapodás, az egyezség sem kielégítő. Amikor a férj vagy a feleség arra a gondolatra jut, hogy a házasság egy ideje már több áldozattal jár, mint előnnyel; amikor az egyik fél megoldhatónak találja egy "nagyobb kaliberű" házastárs megszerzését, felvetődik a válás lehetősége. Vannak olyan üzletemberek, akik kb. tízévenként fiatalabbra cserélik le aktuális feleségüket. J. Paul Getty, a többször elvált olajmágnás mondta: "Csak az tud egy nővel hosszú távon együtt maradni, aki az üzleti életben megbukik".

GYÖTRELMEINK

A fent említett problémák is abban gyökereznek, hogy megfeledkeztünk a szeretet keresztyén értelmezéséről. Mind a romantikán, mind a megállapodásokon alapuló házassági modell lehet a szeretet önző megnyilvánulása. Az előzőben az érzékiség öröme, az utóbbiban a felszabadultság és biztonság rejtettebb öröme utáni vágy dominál. Mindkét modellben a férj és a feleség is azt reméli, hogy amire vágnak, azt egy másik személy megadja majd nekik. Tehát azokat is, akik romantikus házasságról ábrándoznak, s akik egy ésszerű megállapodás után áhítoznak, egyaránt vezetheti az önimádat, ami pedig nem tud egy házasságot megtartani.

Egy egészséges házasságban megtalálható a szeretet mindhárom arculata, amelyeket a görög *agapé*, *filia* és *érosz* szavakkal jelölünk. Az *agapé* az az önzetlen, önfeláldozó, krisztusi szeretet, amely irányulhat idegenre, szomszédra, ellenségre, barátira, gyermekekre vagy házastársra. A *filia* olyasfajta vonzalom, amelyet egy nagyon jó barátunk iránt érzünk, akit humora, intelligenciája, személyisége, életfelfogása miatt szeretünk és tisztelünk, vagy éppen azért, mert érdeklődési körünk, képességeink nagyon hasonlóak. Az *érosz* a romantikus, érzéki szerelmet jelenti, amikor már az érintkezés pusztá gondolatára is bizseregni kezdenek az ajkak és az ujjhegyek. **A házasság akkor erősödik és virágzik, ha a szeretetnek ez a három megnyilvánulása együttesen van jelen.**

A SZERETET "ELSŐ ARCA": A ROMANTIKUS SZERELEM

A romantikus szerelem – az *érosz* – szenvedélyes vágyakozás egy másik személy után, aki ellenállhatatlanul és rejtélyes módon kívánatos a számunkra. Az *érosz* egészen mélyre akar merülni a másik emberben, és szeretné a másikat az én legmélyebb rétegeibe bevezetni. Amikor a fizikai vonzalom és a lelki vagy pszichológiai vonzódás együttesen jelentkezik, akkor beszélünk romantikus szerelemről. A Szentírás sehol nem parancsolja az *éroszt*, mert erre nincs szükség. A romantikus szerelem teljesen természetes. Isten biztatja is a férjet és a feleséget, hogy bátran merüljenek el benne, a Szentírás pedig helyesli azt.¹

Az *érosz* egy olyan személy utáni *szükségünkből* születik, akiről azt reméljük, hogy kiegészít bennünket. Az Énekek énekében ezt olvassuk: "Esdekelve kérlek, Jeruzsálem lányai! Ha megtaláljátok szerelmesemet, mondjátok meg neki, hogy

1. Lewis Smedes, *Sex for Christians* (Grand Rapids, MI: Eerdmans, 1976), 92-93. old.

a szerelem betege vagyok!" (5,8; vö. 2,5). Az *érosz* egy meghatározott személyt szeret, nem általában az embereket. Egyet választ, aki egyedi módon vonzó és ígéretes. Az *érosz* úgy gondolja, hogy az egész világon csak egy ember van, akire vágyik. A szerelmes asszony is ezt mondja: "Én szerelmesem vagyok, s szerelmesem az enyém" (6,3; vö. 2,16).

A Énekek énekében gyakran olvassuk annak a csodálatnak a leírását, amit jegyesek vagy friss házások éreznek. A romantikus szerelem gyönyörűségeit Salamon a 4,1-7-ben írja le:

“De szép vagy, kedvesem, de szép vagy! Szemeid galambok fátyolod mögött. Hajad olyan, mint egy kecskenyáj, mely Gileád hegyéről hullámszik alá. (Haja szöke.) Két fogsorod olyan, mint a megnyírt juhnyáj, mely az úsztatóból jött fel (fehérek): mind-egyiknek van ikerpárja, nincs köztük hiányos. (Mikor mosolyog, fogai közt nincsenek rések.) Ajkad, mint a karmazsinfonál (piros és vékony), és bájos vagy, ha beszélsz; halántékod, mint gránátalmagerezd a fátyolod mögött. Nyakad oly karcsú, amilyennek Dávid tornya épült. Ezer kerek pajzs függ rajta, mind vitézek pajzsa. Két melled, mint két őzike, mint gazellapár, mely liliomok közt legel. (Hogy a női mell miben hasonlít liliomok között legelésző őzikekre, rejtély, de azért az alapgondolat világos.) ... Mindened oly szép, kedvesem, semmi hibád sincsen.”

A költemény néhány részlete ma már furcsán hangzik, de az érzület félreérthetetlen. Egy szerelmes férfi hirdeti: a kerek világon csak egy személy van, akit kívánok, és aki ki tud engem egészíteni.

Salamon a Példabeszédek 5-ben is a romantikus szerelmet dicséri. Először azonban óva inti a fiát a parázna csábítótól. Az ilyen asszony ajkáról "színméz csepeg", de lábai romlásba és halálba vezetnek (5,3-14). A paráznság felemészt minden erőt és gazdagságot, s ezzel Salamon nem az *éroszt* ellenzi, hanem az *erkölcstelenséget*. A szexuális kísértés ellen javasolt gyógymódja nem az önmegtartóztatás, hanem a bensőséges házastársi kapcsolat. Halljuk, mit tanácsol (Péld 5,15-19):

“A magad kútjából igyál vizet, és csörgedező vizet a magad forrásából! Ne folyjanak forrásaid az utcára, és patakjaid a terekre! Eggedül tiéd legyenek, ne oszd meg másokkal! Legyen forrásod áldott, és örülj ifjúkorodban elvett feleségednek. Szerelmes szarvasűnő és kedves őzike ő, keblei gyönyörködtetnek mindenkor, szerelmétől mindig mámoros leszel!”

"A magad kútjából igyál vizet" – ez azt jelenti, hogy étvágyadat a feleségeddel csillapítsd. Szexuális erődet otthon használd és ne vesztegesd el azokat, hanem kincsként őrizzed, mint a ritkaságszámba menő vizet az ősi Izráelben. A szexuális képesség olyan forrás, amelyet őriznünk kell, és valódi medrébe kell terelnünk; soha nem szabad nyilvános helyen kérkedni vele, vagy idegenekkel megosztani (5,16-17). Akkor lesz "forrásunk" – vagyis gyermeknemző képességünk és gyermek utáni vágyunk – áldott. Így lesz a szerelem egyre mélyebb és tartósabb. Akárcsak a gazellák, mi is egy életre fogunk társat választani (5,18-19). Azzal, hogy a szexet a házasság határain belül tartjuk, elkerüljük a házasságtörés csapdáját, ráadásul gyermekeinket is biztonságban tudhatjuk.

A szexnek vannak magasztosabb céljai is az utódnemzésnél és a fékezhetetlen érzékiség megzabolázásánál. Salamon ugyanis közli, hogy létezik egy erkölcsileg megengedett szerelmi extázis. Azt mondja a fiának, hogy "keblei gyönyörködtetnek mindenkor, szerelmétől mindig mámoros leszel". A "mámoros" szó a héber *shagah*, azaz 'részeg' szó fordítása (vö. Péld 20,1; Ézs 28,7). Salamon itt nyilván nem a szó szerint vett részegséget támogatja. Arra gondol, hogy egy férfi bizony a felesége iránt érzett erotikus szerelem "hatása alá" kerülhet. A férj ekkor megfeledkezhet magáról, veszíthet önuralmából.

Isten azzal a képességgel teremtett bennünket, hogy bizonyos cselekvések hatására ki tudjuk kapcsolni önmagunkat és a világot. Például atlétikai viadalokon egészen "lázba jövünk". Belefeledkezünk egy jó könyvbe. Teljes odaadással végzünk egy nemes feladatot, mely legjobb képességeinket követeli tőlünk. Amikor ez történik velünk, előfordulhat, hogy megszűnünk érzékelné az időt, a külvilágot, sőt még önmagunkat is; szinte fel kell magunkat ébresztenünk ahhoz, hogy ismét visszazökkenjünk a "való világ"-ba.

A Példabeszédekben pedig éppen így merülhet bele egy férj és egy feleség a szerelembe. A romantikus szerelem egészen elragadhat minket. Isten az örömet leli abban, ha úgy tudjuk egymást élvezni, hogy átlépjük a hétköznapi élet korlátait.

A keresztyének igen gyakran nem tudják, hogyan élvezzék efféle – salamoni – módon a házaselet gyönyöreit. Aquinói Tamás, a középkor nagy teológusa mondta, hogy a szexualitás "mindig gonosz dolog", mert "túlzott öröm"-höz vezet, és ez távol tartja a lelket a legfőbb jótól, ami nem más, mint az Istenről való elmélkedés.² Tamás szerzetes volt, és sokat töprengtem azon, vajon miből gondolta, hogy a szexet és a teológiai kontemplációt nem lehet egyidejűleg végezni... Mindenesetre úgy vélem, igaza volt. Sok ember tud egyszerre két dol-

2. Ld. a "*The Puritans, Sex and Pleasure*" c. cikkemet a *Christian Perspectives on Sexuality and Gender*-ben, szerk. Elizabeth Stuart és Adrian Thatcher (Grand Rapids, MI: Eerdmans, 1996), 33-52. old.

got csinálni, de azért a házaselet és a teológiai meditáció tényleg nem túl ésszerű párosítás.³

A XVII. századi puritánoknak magasztosabb elképzelésük volt. Szerintük a szexuális egyesülés érzelmileg összekötheti a férjet és a feleséget, és természetesen erősíti egymás iránti szerelmüket. Képtelenek voltak azonban teljesen megszabadulni attól a félelemtől, amellyel a középkorban tekintettek a keresztyének magára a szenvedélyre. Mindig Pál figyelmeztetését idézték, miszerint meg kell szentelni mindent "Isten igéje és a könyörgés által" (1Tim 3,4-5), és arra biztatták a házaspárokat, hogy esküvőjük után néhány napig imádkozzanak, mielőtt szexuálisan egyesülnének. Óva intettek a túlfűtött *erosztól* még a házasságban is, és arra tanították a férfiakat, hogy minden fizikai aktus előtt imádkozzanak, nehogy Isten megátkozza a még meg nem született utódokat.⁴

A keresztyének a múltban attól szenvedtek, hogy visszafogták és elnyomták szexualitásukat, a mai keresztyének viszont gyakran átesnek a ló túlsó oldalára. Teljesen elfogadják azt, hogy a társadalom ünnepli a szexet, amelynek szinte megkötözöttjévé vált. Néhány évvel ezelőtt felmérés készült egy női magazin számára, amelyből kiderült, hogy a férjezett, evangéliumi keresztyén asszonyok átlagosan gyakrabban élnek házaseletet, mint az "ide-oda csapódó" szinglik. Persze semmi baj a rendszeres, sőt gyakori szexuális élettel, de azért mindig figyelni kell a helyes egyensúlyra. Ha arra gondolok, hogyan bálványozzuk ma a szexualitást, egyáltalán nem csodálkoznék azon, ha ilyen hirdetés jelenne meg valahol: "Légy keresztyén, és élvezd a szexet, mint ezelőtt soha!" A puritanizmus vitán felül tartalmazott prűdériát is, de azért meg kellene hallanunk a – puritán – figyelmeztetést: a szexet ne használjuk pusztán önnön vágyaink kielégítésére! Bizony még a házasságban is megtörténhet, hogy valaki a házastársát tárgyként használja a saját élvezetére, ahelyett hogy az egész embert szeretné. A házasság két embert és nem két testet köt össze.

Nehezen találjuk meg az "arany középutat" a szexualitás ajándékának élvezete és a bűnös érzékiség között. A Példabeszédek könyve elénk adja a helyes ösvényt: ünnepli az extázist, de óva int az önfegyelem meggondolatlan kiiktatásától.

A legtöbb nyugati házasságban a gond nem az *erosz* megszerzésével, hanem a megtartásával van. A szerelem *érzése* elhalványul. A temetésekhez hasonlóan az esküvőknek is olyan hangulata van, hogy az ember hajlamos elrévedezni. Miközben ott ülünk a szertartáson, nem azon tűnődünk, hogy vajon *megtalálják-e*

3. Aquinói Tamás rendszerében a szexualitás gonosz volta nem feltétlenül jelenti azt, hogy bűnös dolog lenne. Ha egy férj és feleség utódnemzés céljából létesítenek egymással testi kapcsolatot, akkor az gonosznak minősül ugyan, de mégis megengedhető.

4. Ld. ismét "*The Puritans, Sex and Pleasure*".

ezek az emberek a szerelmet, hanem azon, hogy *megtartják-e* majd. A templom padsoraiban az elváltak egyre azt kérdezik maguktól, hogy mi történt. Azok pedig, akik még házások, találgatják, hogy lehetséges-e újraéleszteni a régen leégett, elhamvadt romantikus tüzeket. Ami az egyre halványuló szerelmet illeti, talán tanulhatunk valamit a szeretet második arculatától, az *agapétól*.

A SZERETET "MÁSODIK ARCA": AZ ÖNZETLEN SZERETET

A önzetlen, isteni szeretetre a Biblia az *agapé* szót használja. Az *agapé* indítja Istent arra, hogy az eltorzult, lázadó bűnösöket, akik cserébe semmit nem tudnak adni, megváltsa. Ezt az *agapé* szeretetet látjuk az irgalmas samaritánusban, aki pusztán azért állt meg, hogy egy (feltehetően) zsidó férfin segítsen. Pedig az, a kor szokása szerint, talán szembeköpte volna, ha tudja, hogy ki érinti meg őt. Akkor is az *agapét* látjuk, amikor Jézus megmossa a tanítványok lábát – még Júdásét is.

Az *agapé* majdnem hogy az *érosz* ellentéte. Az *agapé* nem a szükség, hanem a megelégedettség, teljesség állapotából ered. Az *agapé* "nem arra áhítozik, amire szüksége van, hanem megüresíti önmagát, hogy betölthesse a másik szükségét. ... Az *agapé* a felebaráti szeretet: mindenkire kiárad, aki történetesen a közelben van."⁵ Az *agapé* nem személyválogató. Mindenki felé sugárzik, függetlenül a másik ember értékétől. Az *agapé* ugyanolyan mértékben figyel a jókra és a gonoszokra, a szépekre és a csúnyákra. Azért szereti őket, mert ott vannak. Az *agapé* ez: "Mert úgy szerette Isten a *világot*, hogy egyszülött Fiát adta" (Jn 3,16). De ez is: "felhossa napját gonoszokra és jókra" (Mt 5,45). És: "Isten azonban abban mutatta meg rajtunk a szeretetét, hogy Krisztus már akkor meghalt értünk, amikor bűnösök voltunk" (Róm 5,8). Az *agapé* isteni, természetfölötti szeretet. Gyönyörködhetünk benne, de gyakorlása szöges ellentétben áll természetünkkel.

Az *agapé* oly mértékben ellene mond egocentrikus beállítottságunknak, hogy fel kell tennünk a kérdést: hol találhatunk motivációt és erőt ehhez a fajta szeretethez, hiszen meghaladja képességeinket? Pedig nem elegendő csak rácsodálkozni Jézusra, miközben tanítványai lábát mossa, nekünk is meg kell azt tennünk. Ezt a szeretetet azonban senki nem tudja magából kipréselni, mert lehetetlen. Mégis: "azért szeretünk, mert ő előbb szeretett minket" (1Jn 4,19).

5. Smedes, *Sex for Christians*, 93-94. old. A következő néhány bekezdés Smedes-nek tulajdonítható, 93-98. old.

Az *agapé* és az *érosz* összeegyeztethetetlen fogalmaknak tűnnek. Az *érosz* tele van szenvedéllyel, az *agapé* szenvedélyektől mentes. Az *érosz* a saját vágyait, az *agapé* egy felebarátét kívánja kielégíteni. Az *éroszt* önös érdekek hajtják, az *agapé* kizárólag másokét tartja szem előtt. Mégis, egy erős házasságban egyaránt nélkülözhetetlen az *agapé* – vagyis a keresztyéni szeretet – és az *érosz* – a romantikus szerelem.

A SZERETET ÉBREN TARTÁSA: AGAPÉ ÉS ÉROSZ

A házasság nem lehet meg *érosz* nélkül. A keresztyéni szeretet egyedül nem tud egy boldog házasságot fenntartani. Képzelmünk el, hogy egy asszony megkérdezi a férjét, hogy szereti-e őt, és a férje így válaszol: "Persze, hogy szeretlek. A Biblia azt parancsolja, hogy szeressem felebarátomat, mint magamat. Mivel megosztjuk az asztalunkat és az ágyunkat, azt is mondhatnánk, hogy felebarátok vagyunk, talán többek is, mint felebarátok. A válaszom tehát: igen, szeretlek". Egyetlen önmagát valamire becsülő házastárs sem túrné, hogy pusztán felebaráti szeretettel szeressék. Még ennél is rosszabb lenne egy ilyen szerelmi vallomás: "Mostanában voltak nehéz időszakaim. Arra is rájöttem, hogy unalmas, tehetségtelen ember vagyok, de Isten azt parancsolja, hogy még az ellenségeimet is szeressem, és mivel még ahhoz sem vagyok elég jó, természetesen nem tartalak az ellenségemnek. A válaszom tehát: igen, szeretlek." Házasságon belül senki nem akar ilyen választ kapni: "Szeretlek, mert Isten parancsolja, hogy ezt tegyem".

A házasság nem épülhet csupán önfeláldozásra, szüksége van romantikára is. A házasságban éreznünk kell, hogy a másik vágyakozik ránk, és különlegesek vagyunk neki. Éreznünk kell, hogy mi vagyunk szerelmesünk szeme fénye, mi vagyunk a világon az ő egyetlene. Hogy a másik *éppen amiatt* szeret minket, akik vagyunk, és nem *annak ellenére*. A nőnek éreznie kell, hogy férje szemében gyönyörű és értékes. A férfinak éreznie kell, hogy felesége tiszteli, sőt csodálja őt (Ef 5,33). A férfi azt szeretné hallani, hogy "bajnokom". A nő pedig azt, hogy "drága kedvesem".

Ennek ellenére az *érosz* önmagában nem tud táplálni egy házasságot. A romantikus szerelem megkopik. Önzővé is válik. Ezért van szükség a házasságban az önzetlen keresztyéni szeretet állhatatosságára, fegyelmező erejére és feddhetetlenségére. Ily módon ahhoz, hogy a házasság tartós és mély legyen, az *agapénak* és az *érosznak* egyesíteniük kell erőiket. A keresztyéni szeretet és a romantikus szerelem összeolvad, amikor a szeretett személynek ránk van szüksége, nekünk pedig rá, amikor a szeretett személy megelégit bennünket, mi pedig őt. Az *agapé* és az *érosz* akkor keverednek, amikor egy feleség azért szereti a fér-

jét, mert az magas, sötét hajú, jóképű, és annak ellenére, hogy rágja a körmét, piszkálja az orrát, és van még néhány efféle gusztustalan szokása. Az *agapé* sokféleképpen tudja erősíteni az *eroszt*.

- Az *agapé gazdagítja az eroszt* realizmusával. Látja a szeretett személy hibáit, és szeret. Emlékeztet arra, hogy kedvesünk soha nem fogja minden álmunkat valóra váltani. Segít az *erosznak*, hogy az egész embert tudja szeretni.
- Az *agapé megszilárdítja az eroszt*. A romantika olyan, mint egy virág, amely kinyílik, aztán lehullik. Olyan, mint a hullámvasút a vidámparkban: izgalomba hoz, de ez az izgalom nem tartható fenn hosszú ideig. A házasságnak megvannak a maga örömei, de azért lássuk be, többször van a kezünk mosogatóvízben, mint a lábunk pezsgőfürdőben...
- Az *agapé teszi tartóssá* a házasságot, mikor a romantika veszít a hevéből. Az *agapé* feléleszti az elnyedtt szerelmet, mikor az önfeláldozó kedvesség apró figyelmességeitől ismét megérezzük, hogy a másik jobban szeret, ettől mi is kedvesebbé válunk, és viszonzni akarjuk a kapott szeretetet.
- Az *agapé rendre utasítja az eroszt*, amikor azt kezdi eltorzítani az önzés vagy az érzékiség. Az önfeláldozás megóv minket attól, hogy kihasználjuk vagy kisajátítsuk házastársunkat.

Ugyanígy az *erosz is nagyban segíti az agapét*. Az *erosz* megakadályozza, hogy az *agapé* kötelességtudattá hidegüljön, a házasság pedig rutinná korcsosuljon, ahol mindössze csak arról van már szó, hogy két partner közösen veszi fel a harcot az élet viharaival. A romantika megajándékoz minket a szeretett személy kiszolgálásának titokzatos örömeivel. Boldogok vagyunk, ha csodálatunk tárgyának szolgálhatunk; örömmel adunk boldogságot annak, akit szeretünk. Az ilyen áldozatok könnyűek, nem jelentenek terhet.

Szintén a romantikának köszönhetően a mindennapi életnek is megmarad a varázsa. Egy kacsintás, egy ölelés, egy kézszorítás, egy váratlan csók széppé teheti a takarítás, mosogatás, kertészás, csekkbefizetés sokszor nehéz feladatát. Mintha sötét fellegek gyülekeznenek, amikor egy sikeresnek egyáltalán nem mondható munkanapra hazafelé egy természetes forgalmi dugó teszi fel a koronát – de a szeretet apró megnyilvánulásai, kedvességei eloszlatják azokat.

A SZERETET "HARMADIK ARCA": A FILIA

A szeretet harmadik, sokszor elhanyagolt arca a *filia*, a barátság és rokonszenv érzése. A *filia* segíthet áthidalni az *agapé* és az *erosz* között keletkezett szakadékot. A *filia* az a vonzalom, amellyel egy barátunk, barátnőnk iránt érzünk. Ezt érezzük, amikor olyasvalakivel töltjük az időt, aki életvidám, érdekes és melegszívű. Ebből következik, hogy a *filia* valahol az *agapé* és az *erosz* között áll.

- Az *érosznak* egy bizonyos személyre van szüksége; az *agapénál* ez a szükséglet nem jelentkezik; a *filiánál* pedig van ugyan vágy egy másik ember társasága után, ez azonban nem szükséglet.
- Az *érosz* egyet szeret, az *agapé* mindenkit, a *fília* viszont a sok jó barátot szereti.
- Isten az *éroszt* soha nem parancsolja, az *agapét* mindig, a *filiát* esetenként (pl. Róm 12,10).

Ahhoz, hogy házasságunkban a *filiát* a helyére tudjuk tenni, gondoljuk át a következőket. Ha nem lennénk a feleségünkkel összeházasodva, barátkoznánk-e vele? Érdekesnek találnánk-e őt? Jól éreznénk-e magunkat a társaságában? Amikor baráti szeretettel szeretjük házastársunkat, az ő kellemes tulajdonságait értékeljük.

Most szeretném megosztani az olvasóval a feleségem iránt érzett baráti érzelmeimet és csodálatomat. Majdnem egy évig ismertük egymást, mielőtt randevúzni kezdtünk volna. Az első alkalommal, mikor együtt mentünk templomba, teljesen lenyűgözött az a tiszta szoprán, amely erőteljesen, mégis hajlékonyan csendült fel mellettem. Elképedtem hangjának terjedelmén és erején. Később megismertem zongorajátékát, amely szintén elkápráztatott. Akár zongorázik, akár gépel, akár pingpongozik, olyan összhang van a tekintete és a két keze között, amelyet csak irigyelni tudok. Otthonunkat remek lakberendezői érzékkel csinosítgatja, szépítgeti. Bár társadalmunk az effajta adottságokat nem túl sokra értékeli, feleségem nagy hangsúlyt fektet arra, hogy gyermekeinknek átadja azokat. Szívet melengető mosolya gyakran kiül az arcára. Szereti a vidámságot, és olyankor az egész testét rázza a jóízű nevetés. Még akkor is szeretném, ha tisztán baráti viszony lenne közöttünk, és nem lennénk házasok.

Rendkívül fontos, hogy minden férj (feleség) tudja értékelni és el is sorolni házastársa kiváló tulajdonságait, mert minél hosszabb ideje élünk együtt, annál jobban ismerjük egymás hibáit. Ismerek egy férfit, aki úgy ünnepelte meg házasságuk 1000. napját, hogy átadott feleségének egy listát, amelyen *1000 okot sorolt föl*, amiért szereti őt. Mikor másnap elmondta ezt a munkahelyén, egy őszinte kollégája így kiáltott föl: "1000 ok, amiért szeretem a feleségemet?! Én könnyebben tudnék 1000 okot felhozni arra, amiért gyűlölhethetném."

Ahogy múlnak a házas évek, mintha egyre magasabb lenne "*házassági IQ*"-nk. Házassági IQ alatt az irritációs hányadosunk értendő. Ujjainkat ropogtatjuk, vagy elfelejtjük eltenni a rágcsálnivalót. Nekem 15 évembe telt, amíg megtanultam rendszeren felakasztani a törülközőmet, de a feleségemnek 16 évébe, amíg megjegyezte, hogy miután az én kocsimat "használta", visszaállítsa a vezetőülést. Annyiszor vágtam bele a térdemet a műszerfalba, hogy az se lenne furcsa, ha már egy kicsit sántítanék. A viccet félretéve, nemtörődömségből mindannyian okozunk

házastársunknak sérelmeket, viszont a minket ért sérelmekre túlzottan is nagy figyelmet fordítunk.

Csak nagyon kevés ember él a földön, akikkel könnyű együtt élni. Amikor fontolgatni kezdtek, hogy összeházasodunk, eszünkbe sem jutottak azok a mindennapi bosszúságok, amelyek komoly, napi feszültségeket eredményezhetnek. Ezek közül sokat – nem rossz szándékból – elrejtettünk, hiszen a legjobb oldalunkat próbáltuk mutatni a másoknak, aki szintén a legjobb benyomást akarta tenni ránk. Mi több, azoknak az erényeknek, amelyek választottunkhoz vonzottak bennünket egykoron, megjelent a negatív megfelelője is. Egy hanyag férfi odáig volt pedáns menyasszonya rendezettségétől, ám ma már szabályosan az idegeire megy az asszony rendmániája. Egy anyagilag könnyelmű nő csodálta vőlegénye fegyelmezett pénzkezelését; ma viszont elviselhetetlenül zsugorinak tartja a férjét.

Itt is helyénvaló lenne egy lista. Olyan lista kellene persze, amelyen a *mi* rossz tulajdonságaink szerepelnek, és nem házastársunk hibái. Kezdjük saját dühítő szokásainkkal, és ne feleségünk bosszantó dolgaival. Hadd mondjak egy példát: doktori fokozattal rendelkező férfiként pontosan tudom, hogy a doktori cím tulajdonosai nem feltétlenül a legintelligensebb emberek, mindenesetre eléggé elemzőek és kitartóak ahhoz, hogy kiváló ismerőivé váljanak olyan, általában elképzelhetetlenül leszűkített témaköröknek, amelyekről aligha olvasna bárki is bármit. Nem ritka eset, hogy a feleségem megcsodálja elemző képességeimet, pedig én *mindent* analizálok. Autóvezetés közben például a közlekedési helyzeteket. Mikor moziban vagyunk, gondosam kutatom a szereplőket és a cselekmény kibontakozását. Nem tudom nem megjósolni, hogy ki fog meghalni az akciófilmben, ki kivel fog összeházasodni a romantikus vígjátékban, s jóslataim kevés kivétellel be is jönnek. Ezért a családi tévénézésekről rendszerint ki vagyok tiltva, hogy családtagjaim nyugodtan végignézhessenek egy-egy filmet... Röviden: én is tudok mások idegeire menni. Ez a szünet nélküli analízátás nem túl vonzó. Egy bölcs férfi ismeri saját rossz tulajdonságait, és ezért nem tesz szemrehányásokat a feleségének annak rossz tulajdonságai miatt.

Ezek a kicsinyes és kevésbé kicsinyes ingerültségek ölik meg az *eroszt*. Csalódásunk, hogy házastársunk nem az, akiről álmodtunk, panaszáradatba, állandó kritizálásba csaphat, ami aztán veszekedéseket szül. Sajnálatos, hogy sokan rendelkezünk olyan aggyal, mely mesteri módon rávilágít a másik hibáira; olyan szemmel, amely meglátja az egyetlen fehér cérnaszálat a fekete zakón vagy az aprócska fekete pöttyöt a fehér papírlapon. Ahogy a hibák és kritikák köre egyre csak tágul, kemény szavak kezdenek röpködni a levegőben. Nyilalló fájdalmat érzünk, hiszen kezdenek váradalmaink szertefoszlan. Rettogünk, hogy rosszul választottunk, s ez elkezd rágni a bensőnket. Itt csak a hűségeskü és az *agapé* segíthetnek, továbbá, ha szilárdan kapaszkodunk Isten kegyelmébe.

A "HELYREÁLLÍTOTT" SZERETET

A család bűnös emberek közössége. A keresztyén házasság két megváltott bűnös és nem két angyal szövetsége. Szeretem feltenni a következő kérdést diákjaimnak: "Mi a házasság két legnagyobb problémaforrása?" Csak úgy záporoznak a válaszok ilyenkor: a kommunikáció, a pénz, a rokonok, a szex, a gyerekek, az időbeosztás. Nem, nem, nem, szoktam válaszolni, és addig hajtogatom, amíg nem könyörgik ki a választ: a házasságban a problémák két legnagyobb forrása *a férj és a feleség*, mivel mindketten épp elegendő bűnt és bosszantó kellemetlenséget hoznak magukkal ahhoz, hogy aláássák a házasság három alappillérét.

- Az *erosz* megkopik, mert egyre szürkébbek, pocakosabbak és elhasználtabbak leszünk. Nyilván közrejátszik ebben az évek múlása, de azért mi is elhagyjuk magunkat, ellaposodunk. Társaságban megpróbálunk érdekesnek hatni, otthon azonban unalmas tökféjek vagyunk.
- A férfiak eltorzítják az *agapét*, amikor visszaélnék helyzetükkel. Hűség-esküjüket szegik meg, ha engedik, hogy ellustuljanak, unalmassá váljanak, ám közben így gondolkoznak: "A feleségemnek szeretnie kell engem, akármilyen is legyen". Az *agapé* tudja, hogyan kell szeretni a felebarátot, de miért tesztelnék azzal a feleségünket, hogy úgy viselkedünk velük, mint egy átlagos felebarát?
- A *filia* egy kedves, közeli barát iránt érzett szeretet, s ehhez képest túl sokat szoktunk mindenáron kritizálni. Feje tetejére állítjuk a *filiát*, amikor ész nélkül bosszantjuk házastársunkat – persze észben tartunk minden bosszantást, amelyet tőlünk kapunk.

Vajon mit tehetünk, ha a bűnre és bukásokra való hajlam, amely gyengíti a szeretetet, megvan bennünk? A bölcs házaspárok nyilvánvalóan ápolják az *eroszt*, az *agapét* és a *filiát* is. A házasságban lehetetlen úgy erősnek tartani a szerelmet, hogy *elhatározzuk*, mint ahogyan reménytelen úgy megváltoztatni egy kaotikus időbeosztást, hogy kijelentjük, holnaptól reggel hatkor felkelünk. A bűntől képtelenség úgy megszabadulni, hogy egyszerűen csak *eltökéljük* magunkat.

A szeretetet fenntarthatjuk úgy is, hogy egyre jobban megismerjük saját hibáinkat. Gondoljunk csak a bosszantások ördögi körére, mely pestisként fertőz oly sok házasságot. Tegyük fel, hogy egy férfi rendszeresen összerondítja felesége csillogó konyháját: sáros cipőben járkal, széjjelhagyja az edényeket, és nem rakja el az ételt. Mindezt ő a férfiaság egyik ártatlan jegyeként kezeli, felesége viszont a krónikus érzéketlenség jelét látja benne. Válaszreakcióként tehát állandóan kritizálja férje hanyagságát, és szünet nélkül zsémbel a szétdobált holmik miatt. A férj erre természetesen az asszonyt hálátlansággal vádolja, és szidalmazza, amiért elfelejti, ő milyen keményen dolgozik.

A pitiáner sértegetések, bírálgatások és ellenreakciók bizony elszívhatják az életet a házasságból. Mi tudunk azonban valami jobbat! Ismerjük a Példabeszédeket: "Egész indulatát szabadjára ereszti az ostoba ... A bolond bosszúsága azonnal kitudódik, az okos pedig leplezi szégyenét" (29,11; 12,16). Hogyan szabadulhat meg azonban egy házaspár a közöny és a szörszálhasogatás rabságából?

A FESZÜLTSEGCSÖKKENTÉS KÉT MÓDJA

Első: *figyeljünk arra, amit házastársunk mond!* Férjek, ha feleségetek azt mondja, hogy az általatok behordott sár és az el nem pakolt edények teljesen kiborítják, akkor valóban kiborítják – még akkor is, ha ti úgy gondoljátok, hogy nem kellene kiborulnia. Amikor a másakra figyelünk, eltekintünk attól a jogunktól, hogy először a mi álláspontunkat adjuk elő, a mi igényeinket biztosítsuk, és elsődleges fontosságot tulajdonítsunk annak, hogy ismertethessük, mi hogyan látjuk a helyzetet. A bátor hallgatás szemhunyorítás nélkül vizsgálja a házasságot, hogy olyannak lássa, amilyen, és ne olyannak, amilyennek szeretné. A könyörületes hallgatás azért hallja meg a problémákat, hogy segítsen, és nem pedig azért, hogy kritizáljon.⁶

Második: *ne feledkezzünk meg a kegyelemről!* A keresztyén házasság több annál, hogy két ember megpróbál kialakítani egy tisztességes életet egy erkölcsi útmutató alapján. Egy harmadik személy is tagja a szövetségnek. Ha imádkozunk – még akkor is, ha nem –, az Atya a szívünkbe árasztja az Ő szeretetét, hogy a kihűlőfélben lévő vonzalmat és a feledésbe merülő hűségesküt újra élettel töltsen meg. Jézus megmutatja nekünk, hogyan kell szeretni. Elénk adta az *agapé* modelljét, mert akkor is szeretett bennünket, mikor gyengék, visszataszítóak, ráadásul vele szemben gyűlölködők voltunk. Kérve kér minket, hogy ugyanilyen szeretettel viseltessünk házastársunk iránt, amikor az gyámoltalanná, unalmassá és még rosszindulatúvá is válik. Az *agapé* rengeteg bűnt elfedez, és annak ellenére szereti a másikat, hogy az nem szeretetre méltó.

Isten szeretete megfeddi azokat a férfiakat, akik úgy gondolják, hogy feleségük nem eléggé jó nekik. Azokat az asszonyokat pedig megszegényíti, akik úgy érzik, egy napig sem bírják már tovább férjük lehetetlen magatartását elviselni. Isten az Ő szeretett menyasszonyának nevez minket hűtlenségünk után is. Akkor az Isten szíve szerint való férfiak hogyan képesek gorombán viselked-

6. Még a földön is Jézus volt a legfőbb hallgató azáltal, hogy önzetlenül a háttérben maradván kizárólag másokra koncentrált, hogy meghallja őket. Jézus isteni mivoltánál fogva ugyan képes volt az emberek gondolataiban olvasni (Mt 9,4; 12,25; Lk 6,8; 7,39-40; 9,47; Jn 2,25), ám nem mindig élt ezzel az isteni képességével (ld. Mt 24,36).

ni a feleségükkel, amikor azok akár igen sokkal, akár felettébb kevéssel teljesítenek az általuk kívánt mérce alatt?

A legegyszerűbb dolognak kellene lennie a feleség bűneit megbocsátani. Végül is mi szeretjük őt, békességet akarunk, tudjuk, hogy gyenge és nem rosszindulatú. Sajnos azonban sokszor azoknak bocsátunk meg a legnehezebben, akik hozzánk a legközelebb állnak. Az ő bűneik sokkal nagyobb fájdalmat okoznak nekünk, gyakran ismétlődnek, és a sok fogadkozás ellenére sem szűnnek meg. Nemegyszer előfordul, hogy az asszony tesz valamit, s ezzel olyan haragra gerjeszti a férjét, hogy az elhatározza: nem bocsát meg. Újra meg újra visszaidézi és felnagyítja a sérelmet, csak hogy órákra, napokra vagy akár hetekre is ébren tartsa a harag lángját. Végül eltűnődik: *Hát tényleg olyan nagy az a bűn, hogy nem lehet megbocsátani? Nagyobb, mint az én bűnöm, amellyel Isten ellen vétkeztem?* Bizony velünk senki nem tud olyan rosszul bánni, mint amilyen rosszul mi bántunk Istennel. Egyetlen feleség sem tud velünk olyan tiszteletlen lenni, mint amilyenek mi vagyunk Istennel szemben. Márpedig, ha Isten megbocsát nekünk, mi is kötelesek vagyunk megbocsátani feleségünknek, és keresni a megbékélés útját ahelyett, hogy sebeinket nyalogatnánk és keserűségünket ízlelgetnénk.

KRISZTUS SZERETETE

Amikor arról beszélünk, hogy azért kell feleségünknek megbocsátanunk, mert Isten is megbocsátott nekünk, a legalapvetőbb mércét érintjük. Soha nem szabad arról megfélekednünk, hogy nem egy öt lépésből álló forgatókönyv szerint élünk, hanem a mi Urunk jellemét tartjuk szem előtt, miközben Ő saját képmására változtat el minket. Ezért az istenfélő férjek Krisztus szeretetét tekintik mércének. Ahogyan Pál is mondta: "Férfiak! Úgy szeressétek feleségeteket, ahogyan Krisztus is szerette az egyházat, és önmagát adta érte" (Ef 5,25). Most mindenki gondolkozzon el azon, milyen szeretettel bánt vele Krisztus, és vegye számba az Ő példaértékű erényeit.

Alázat. Krisztus az egyház feje, mégsem gyakorolja vezetői hatalmát soha csak azért, hogy személyes előnyökhöz jusson. Ehelyett megalázta magát, és szolgált halálig, egészen a kereszthalálig. Ugyanígy a férfiaknak is meg kellene érteniük: vezetői helyzetük jó lehetőség arra, hogy ők szolgáljanak, és nem arra, hogy őket szolgálják. Az alázas férfiak nem kívánják uralni a kapcsolatot. Megegyezésem alapon vezetnek, nem utasítgatnak. Vezetnek, de engedik feleségüket is dönteni az időbeosztás, programszervezés, öltözködés, táplálkozás stb. terén.

Szolgálat. Amikor Jézus az utolsó vacsorára hívta egybe tanítványait, nem voltak jelen szolgálók, akik megmoshatták volna a férfiak lábát. Így tehát Jézus

térdelt le, mint egy házi rabszolga, hogy maga végezze el ezt a feladatot (Jn 13). Ha a mi Mesterünk úgy mossa mások lábát, mint egy közönséges szolga, akkor nekünk is szolgálnunk kell olyan, egészen konkrét módokon is, mint a konyha felmosása. Az ilyen és ehhez hasonló cselekedetek a szeretet létfontosságú kifejezőeszközei. Attól még, hogy a feleség kizárólag a háztartással foglalkozik, egy férj besegíthet – nem fog lemaradni a sportközvetítésekről. A mérkőzések szünetében sugárzott reklámok ideje alatt nyugodtan be lehet rakni egy adag ruhát a mosógépbe, vagy össze lehet pakolni egy-egy szobában. A szolgáló lelületű férfiak lehetővé teszik, hogy feleségük pihenjen vasárnap.

Türelem. Lehetetlen úgy olvasni az evangéliumokat, hogy ne vegyük észre, hányszor jövendöli meg Jézus saját kereszthalálát, amelynek hallatán a tanítványok mindig csak értetlenkednek (pl. Lk 9,22; 17,25; 18,32). Egyszer Jézus így szólt: "Jegyezzétek meg jól ezeket a szavakat: az Emberfia emberek kezébe adatik!" Lukács azonnal hozzászól: "De ők nem értették ezt a kijelentést, mivel el volt rejtve előlük, hogy fel ne fogják. És féltek őt megkérdezni a kijelentés értelméről!" (Lk 9,44-45). Lukács négyyszeresen hangsúlyozza értetlenségüket. Jézus azonban – minden férfi mintaképe – türelmesen, újra és újra elmagyarázta nekik. Még akkor is hitetlenkedtek, amikor Jézus már föltámadt a halottak közül, és nyugodtan még kétszer elmagyarázta nekik a feltámadást (Lk 24,26. 46). Tanuljunk Megváltónktól!

ÖSSZEZÉS

Sok házasság azért fut zátonyra, mert a bennük élők a romantikát keresik, az pedig megkopik. Az emberek *quid pro quo* (valamit valamiért) viszonylatokban gondolkodnak, és a *quid* mindig nagyobb, mint a *pro quo*. A hibák felnagyítódnak, az erények látszólag összezsugorodnak, beköszönt az elégedetlenkedés időszaka. Mikor az *erosz* elévül, a *filia* kifakul, a házasság, amely az egyéni önös vágyakat van hivatva kielégíteni, meghal.

Azok a házasságok viszont, melyek ápolják a szeretet három arcát, életben maradnak. A bölcs férfiek és feleségek szánnak időt arra, hogy szemtől szemben is lehessenek egymással, felizzítandó a romantika parazsát. Nagyra becsülik házastársuk erős oldalait, ezzel építik a *filiát*. Mindig észben tartják az *agapé*, amely szereti azt, aki nem szeretetre méltó, mert így szeret bennünket Isten. Az *erosz* és a *filia* igazán spontán jelennek meg, az *agapé* inkább tudatos és akaratlagos. Realitása – "a feleségem ma valahogy nem túl szeretetre méltó, de én akkor is szeretem őt" – erősíti a hűségesküt. A *filia* és az *erosz* a házasság örömeit táplálják, mégsem tud egyik házasság sem hosszú távon működni *agapé* nélkül, mely a házasság legistenibb arca. Mindháromhoz szükségünk van arra, hogy

Isten kegyelme elfedezze bukásainkat, és hogy az Ő hatalma árássa szívünkbe isteni szeretetét. Ha ez megtörténik, élvezni fogjuk az *agapé* biztonságát, a *filia* melegségét és az *érosz* forrását.

KÉRDÉSEK

1. Házasságokban a szeretet mely arculata a legerősebb: az *agapé*, a *filia* vagy az *érosz*?
2. Van-e közöttetek baráti viszony? Hogyan kezeled a magasfeszültségű problémákat?
3. Sorolj föl legalább húsz dolgot, amiket a feleségedben (férjedben) szeretsz. Ez a gyakorlat könnyű volt vagy nehéz? Mit tanultál belőle? Olvasd föl a listát a házastársadnak, és figyeld a reakcióit!
4. Olvassátok el együtt a Példabeszédek 5-öt és az Énekek énekét! Beszélgetsetek a szerelemtől való megittasulásról ("egy erkölcsileg megengedett szerelmi extázisról"). Mikor imádkoztál utoljára testi kapcsolatodokért? Hálaadásként vagy kérésként imádkoztál akkor?
5. Egyesülhet-e nálatok az *agapé*, az *érosz* és a *filia*, hogy erősítsék a házasságokat?

5.

A FÉRFI MINT ÉDESAPA

Idővel minden férfi szembesül azzal, hogy mennyire korlátoltan tud megfelelni apai szerepének. Sokszor szemtanúi vagyunk annak, hogy egy apa kegyetlenül vagy meggondolatlanul viselkedik, talán el is ítéltük, amikor eszünkbe jut, hogy mi is viselkedtünk már ugyanígy. Vagy hirtelen felfedezzük magunkon apánk legrosszabb tulajdonságát, amiről pedig megesküdtünk, hogy "mi azt soha nem fogjuk elkövetni". Esetleg rádöbbenünk, hogy jó magaviseletű gyermekünk szeszélyes tinédzserré nőtte ki magát. Az addig jól bevált atyai módszerek közül egyik sem működik, és fogalmunk sincs, mit tegyünk.

Vagy semmi helytelent nem csinálunk, csak éppen szembesülünk a szülői megbízatásunk nagyságával, és beleremeg a szívünk. Amikor harmadik gyermekemet először tartottam a kezemben, hirtelen ilyen gondolatok rohantak meg: "Csak a kezemben tarthatom ezt a lánykát, de az ellenőrzésem alatt már nem. Kikerült az anyaméhből, ahová soha többé nem tér vissza. Most aztán hogyan tovább? Az első kettőt éppenhogy sikerült betörni, erre most megérkezik a harmadik, és ezzel máris számbeli fölénybe kerültek." Gyermekeinket kölcsönkapjuk húszegynéhány évre, és egyre csak töprengünk: *vajon rendelkezem-e mindazzal, ami jó apává tesz?*

Szülői mivoltunkban nem szoktunk kételkedni. Fiatalkorunkban elolvassunk egy-két cikket, meghallgatunk néhány előadást, majd megnyugszunk, hogy minden szükséges információt beszereztünk, tehát képesek leszünk kezelni a legtöbb nevelési problémát. Aztán amikor látunk egy gyermeket, aki hisztériás rohamában a földre veti magát, és fetreng, ezt gondoljuk magunkban: *Ha ezek a szülők olvasták volna a Kismama újságban azt a cikket, ami a múlt héten került a kezembe, ez nem történhetne most meg.* Vagy: tanúi vagyunk, amint egy kisgyermek hangosan tiltakozik az ellen, hogy megegye a vacsoráját, és ilyen dolgok járnak a fejünkben: *"Bárcsak meglenne a múlt heti ígéhirdetés kazettán, odaadnám ezeknek a szerencsétlen szülőknek, hogy hallgassák meg!"*

Amikor mi is apákká válunk, valahogy semmi sem tűnik már ilyen egyszerűnek. Egyszer egy férfi így fogalmazott: "Fiatal koromban nem voltak gyer-

mekeim, de volt hat elméletem a helyes gyermeknevelésről. Most egy kicsit idősebb vagyok; van hat gyermekem ... és nincs egyetlen elméletem sem."

Így igaz; lehetetlenség olyan vastag, gyermeknevelési elméleteket és szabályokat ismertető könyvet írni, hogy az minden feladványhoz tartalmazza a megoldást, amelyekkel a szülők szembe kerülnek. Ne engedjük magunkat elhitetni! A hétlépéses módszerek soha nem tudták számba venni a szülői szerep összes kihívását. Az ember akkor töpreng el a szülői hivatásról, amikor valamilyen problémával találja szembe magát, amiből kiutat keres. Persze ilyenkor jönnek a segítőkész barátok és tanítók, záporoznak a különféle jó tanácsok, pontokba szedett módszerekkel fűszerezve. Abban az esetben, ha az apaságot problémák és megoldások láncolataként fogjuk föl, megkerüljük az első és legfontosabb alapelvet. A sikeres szülőség jobban függ attól, hogy kik vagyunk, mint attól, hogy milyen technikákat ismerünk.

Akkor hát milyen legyen egy apa? Néhány tanító egész sor erényt szokott felsorolni, amelyeket az istenfélő szülőknek gyakorolniuk kell: türelem, becsületesség, könyörületesség, önfeláldozás, gyengédség. Én nem azt mondom, hogy egy szülő ne legyen türelmes, egyenes és könyörülő, de sokszor az erénylisták ugyanolyan riasztóak, mint a szabályoktól szétrepedő könyvek, hiszen azt sugallják, hogy ezeket a tulajdonságokat mind *el kell sajátítanunk*. Nem kell semmilyen nyolc-lépéses módszert megtanulnunk, hanem új emberré kell lennünk! Hogyan történik ez? Akaraterővel vagy egy döntés következtében? Egyik sem. Ha valaki azt mondja, hogy "Légy önfeláldozó!", vagy "Légy gyengéd!", az ugyanolyan szabály, pedig a hatékony szülőség többet jelent, mint a szabályok betartása. Mindezek ellenére szót kell ejtenünk a jellemről is, hiszen egy férfi bármilyen módszert meg tud tanulni, de ha nincs benne szeretet, nem lesz jó apa. De igaz az ellenkezője is: ha egy apa szereti a gyermekeit, elkövet-het sok apró vezetési hibát, attól még lehet sikeres nevelő.

Milyen jó, hogy Isten nem azt mondja egyszerűen, hogy "Szeress"! Ő szeretet. Mivel Ő az emberiséget a saját képmására teremtette, mindannyian képesek vagyunk szeretni (1Móz 1,26-27). Továbbá Isten az Ő gyermekeit a saját képmására teremti újjá. Az Ő hatalma teszi lehetővé, hogy erkölcsi jellemének részeseivé legyünk (2Pt 1,3-8). Egyre jobban hasonlítunk Krisztusra, míg teljesen elváltozunk az Ő képére (Rm 8,29). Jézus mondja: "Ti azért legyetek tökéletesek, mint ahogy mennyei Atyátok is tökéletes" (Mt 5,48). Ez a parancsolat egyszerre félelmetes és reményt keltő. Elrémszt és elbátortalanít, hiszen Isten a mennyben van, jóval fölöttünk, és egyetlen tanítvány sem tudja elérni az Ő tökéletességét. Mégis reménnyel kecsegtet, mert Isten "a mi mennyei Atyánk". A "mennyei" szó emlékeztet a közöttünk lévő távolságra, de az "Atya" elnevezés az Ő közelségére utal. Ebben az életben lehetetlen tökéletességre jutni, de mivel a fiak hasonlítanak az ő atyjukhoz, a haladás megvalósítható.

ISTEN PÉLDÁJA AZ APÁK ELŐTT

Isten a forrása és mintája minden családnak és mindenféle apai szerepnek (Ef 3,14-15).¹ Atyai gondoskodása az emberi apák példája. A jó apák viszont Istenről tanítanak, mert az ő jóságuk Isten jóságát tükrözi. Dávid pl. ezt mondja: "Amilyen irgalmas az apa fiaihoz, olyan irgalmas az Úr az istenfélőkhöz. Hiszen ... emlékszik rá, hogy porból lettünk" (Zsolt 103,13-14). A Zsidókhoz írt levél az isteni és az emberi fegyelmezést hasonlítja össze: "... mert akit szeret az Úr, azt megfenyíti, és megostoroz mindenkit, akit fiává fogad. ... úgy bánik veletek az Isten, mint fiaival. Hát milyen fiú az, akit nem fenyít az apja?" (12,5-10).

Ha a jó apák is rendelkeznek olyan vonásokkal, amelyek az Atyaistenre jellemzőek, meg kell ismernünk Isten jellemét. Nem ritka, hogy az emberek Isten erkölcsi tulajdonságait egyenként, mint egymástól jól elkülöníthető jellemvonások láncolatát vizsgálják. Pedig Isten jellemében teljes egység van. Isten személy, és az Ő jóságának minden alkotóeleme az Ő jellemében olvad eggyé. A 2Mózes 34,6-7-ben Isten ezt a jellemet így írja le Mózesnek:

"Az Úr, az Úr irgalmas és kegyelmes Isten! Türelme hosszú, szeretete és hűsége nagy! Megtartja szeretetét ezerzig, megbocsátja a bűnt, hiteszegést és vétkeket. Bár nem hagyja egészen büntetés nélkül."²

A szeretet és az igazság jelenik meg ebben a kijelentésben. A "szeretet" kétszer, de az irgalom és a kegyelem is a szeretet formái. "Bár nem hagyja büntetés nélkül" – ez jelenti Isten igazságát. A szeretet és az igazság Isten türelmében ("késedelmes" a haragra) és könyörületességében vannak jelen (látja, de megbocsátja a gonoszsgát).³

A teológusok arról szoktak vitatkozni, hogy vajon Isten szeretete, igazsága vagy szentsége a legközpontibb jellemvonása abban a kapcsolatban, amely közte és lázadó, de neki mégis értékes teremtményei között található. Amikor a gyermekek rosszul viselkednek, a szülők is hasonló gondolatokkal vívódnak: Most

-
1. A Biblia gyakran hasonlítja Istent földi apához: Ézs 9,6; 63,16; 64,8; Jer 3,19; 31,9; Hós 11,1; Mal 1,6; Jn 1,12; Rm 8,14-17; Gal, 3:26.
 2. A Szentírás gyakran említi ezt, hangsúlyozva annak központi jelentőségét (4Móz 14,18; Neh 9,17; Zsolt 86,15; 103,7-13; Jóel 2,13; Jón 4,2).
 3. Isten igazságosságáról és kegyelméről ld. Millard Erickson, *Christian Theology* (Grand Rapids, MI: Baker, 1983-1985), 265-267, 297-298. old.; Charles Hodge, *Systematic Theology*, Vol. 1 (Grand Rapids, MI: Eerdmans, 1975), 367-374. old.

mire tegyük a hangsúlyt? A szabályra, ami ellen vétettek (szentség) vagy a vétés következményére (igazság), vagy bocsássunk meg nekik, és tanítsuk őket a jó magaviseletre (szeretet)? A 2Mózes 34 Isten szeretetét emeli ki; így kell tenniük tehát az istenfélő apáknak is. A 2Mózes 34 a szeretet számos oldalát sorolja fel, hátat fordítva ezzel az üres "szeretet-beszédnek". Ahogy Isten leírja saját jellemét, a kulcsszavak jellemzik a szülői szeretetet is.

Az *irgalom* a szeretet érzése. Amikor az élet keményen bánik kisgyermekünkkel, a bennünk lévő irgalom miatt tudunk bánkódni miattuk és együttérezni velük. Gyászolunk, amikor gyászolnak, örvendezünk, amikor örvendeznek, és így ők is tudják, hogy nincsenek egyedül ebben a világban. Amikor gyermekünk elesik és megüti magát, vagy keservesen sír az orvosi rendelőben, esetleg bús-lakodik, mert nincs barátja, az irgalom lágyítja meg a mi szívünket is. Ezért nem oktatjuk ki, amiért olyan gyerekesen viselkedik. Természetesen keménységre is neveljük, de engednünk kell, hogy érezzen fájdalmat is, és olyankor együtt érzünk vele.

A *kegyelem* az, amikor a szeretet élvezi, hogy jót tehet a gyermekkel. Gyermekünknek a kegyelem biztosítja, hogy önmagukért, feltétel nélkül szeretjük őket. A kegyelem azt jelenti, hogy minden körülmények között gondoskodunk gyermekünkről, akár megérdemlik, akár nem. A kegyelem miatt van bennünk is öröm, amikor először mutathatjuk meg gyermekünknek a havat vagy a karácsonyfát. A kegyelmes szülő még akkor is ad fagyaltot a gyermekének, ha az rosszkedvű aznap. A kegyelem mindig emlékezik Isten meg nem érdemelt jóságára, és a szeretettől indítva egyre több efféle, meg nem érdemelt jót ad a másoknak.

A *türelem* a szeretetnek az az oldala, amely tud várni. A türelem tart vissza attól, hogy egy akaratos vagy éretlen kisgyermeket sokszor megverjünk vagy kiigazítgassunk. A türelem tart kordában, amikor megkísért, hogy rövid időn belül túl sokat követeljünk, vagy gyakran korholjunk. Az én gyerekeim négy-ötéves korukban próbálták először megteríteni az asztalt. Azt már tudták, hogy mindenkinek mindenkiből egy-egy darabra van szüksége, de a kést gyakran tették a bal oldalra, vagy a villát és a kanalat fejjel lefelé a tányér mellé. A türelem így reagál: "Ügyes vagy, drágám. Mindenkinek adtál kést, villát és kanalat." Néhány évvel később már ők hajtogatták a vasalt tiszta ruhát. Egyikőjük egyre azon kesergett, hogy képtelenség párosítani a rengeteg fehér zoknit. A türelem ilyenkor letelepszik mellé, és elkezdi lassan a válogatást, hogy a maradék zoknik közötti különbség egyre nyilvánvalóbb legyen. Még később megindulnak az autózézési leckék. A tizenévesek olyan dolgokra is rá bírják venni az autót, amikről mi még csak nem is álmodtunk (hogy tud egy hatvanöt lóerős kocsit egyáltalán csikot hagyni az aszfalton?). A türelem mindig tisztában van vele, hogy a vezetés nagyon összetett feladat, és így szól: "Próbáljuk meg újra!"

Isten jellemének minden vonása az életre tanítja az apákat, de egyesek közülük kiemelten fontosak.⁴ A szeretet minden kétséget kizáróan a legelőrébbvaló (Mt 22,37-40). De Jézus beszélt még arról is, amit a Törvényben "fontosabbnak" nevezett: az igazságos ítéletről, az irgalmasságról és a hűségről (Mt 23,23). Mikeás ugyanezt a három dolgot sorolja fel: "Ember, megmondta neked, hogy mi a jó ... Csak azt, hogy élj törvény szerint, törekedj szeretetre, és légy alázatos Isteneddel szemben" (Mik 6,8)⁵. A szeretetet és az őt kísérő igazság-irgalom-hűség hármasa adja az Isten szerint való szülőség magját.

Sokan a szeretetet és az igazságot ellentétes fogalmakként szemlélik, pedig az igazság a szeretet egyik formája. Az igazság a szeretet odafigyelése arra, hogy minden gyermek azt kapja, ami neki jár. A szülők akkor járnak el "igazságosan", ha azokat a dolgokat teszik, amelyekkel fiaiknak és leányaiknak tartoznak. Az igazság azt jelenti, hogy a szülők gondoskodnak gyermekeiknek élelemről, ruházatról és otthonról (1Tim 5,8; 6,8). Ebbe beletartozik még a gyermek taníttatása, szakmai képzése, amely felkészíti jövőbeni foglalkozására. A lelki dolgokra nézve a szülők akkor teljesítik kötelességeiket, ha keresztyén hitben és életvitelre nevelik gyermekeiket. Az igazságos szülők házi szabályokat alkotnak, amelyek bölcs életstílust segítenek kialakítani. Nálunk igen sok van ezekből: 1) Mindig mondd meg az igazat! 2) Bánj a másik emberrel tisztelettel! 3) Ne verd meg a testvéredet, csak ha valóban megérdemli. Az igazságos szülők bátorítással és fegyelmezőssel pecsételik meg az általuk hozott szabályokat. Tudnak különbséget tenni a gyermeki botlások és a lázadások között. Megpróbálják kideríteni, mi is történt valójában, hogy az ártatlanokat megkíméeljék, és a bűnöket helyreigazítsák.

A *könyörületesség* az, amikor valaki kész elnézni és megbocsátani a bűnt. A könyörületesség a szeretetet is és az igazságot is kinyilvánítja. A könyörületes szülők felismerik gyermekeik vétkeit, tehát gyakorolják az igazságot. Ám meg is bocsátanak nekik, ezzel mutatják ki szeretetüket. A könyörületes apák látják gyermekeik bűneit, szomorkodnak miattuk, és a lehető leggyengédebben igazítják helyre gyermekeiket. A könyörületes szülők jobban bánnak gyermekeikkel, mint ahogyan azt a gyermekek megérdemelnék, különösen amikor megbocsátják bűneiket és engedetlenségeiket. A könyörület azonban még ennél is többet jelent. A "könyörület" szóra a Mikeás 6,8-ban használt zsidó szó a *heszed*. Ez szöveget-

-
4. Még Isten mindenhatósága és mindentudása is idetartozik Amikor Isten mindenhatóságáról gondolkodunk, rádöbbenünk, mennyire korlátozott a mi hatalmunk. Isten mindentudása pedig arra emlékeztet, hogy milyen nehéz megismerni saját magunkat és a gyermekeinket.
 5. Mikeásnál szó szerint ez áll: "Megmondták néked, óh ember..." A többes szám harmadik személy a Törvényre és a Prófétákra utal, akik megegyeznek abban, hogy ez a felsorolás Isten akaratát összegzi.

ségi hűséget és szolidaritást jelent. Mivel a szövetségeket általában egy erősebb és egy gyengébb fél között kötik, a *heszed* megkívánja, hogy az erős segítse a gyengét. Mikeás nem egyszerűen csak sürget minket, hogy legyünk könyörületsek, hanem azt mondja, hogy szeressük a könyörületességet, vagyis találjuk meg benne örömlünket.

A *Schindler listája* c. filmben a náci munkatábor parancsnoka a foglyokat hol fegyelmezési célzattal, hol pusztán kedvtelésből végzi ki. Oskar Schindler, aki úgy ment meg minden zsidót, akit csak tud, hogy megvásárolja és a saját gyárában dolgoztatja őket, egy napon ezt mondja a parancsnoknak: "Maga most azt gondolja, hogy az ölés képessége jelenti a hatalmat. Pedig a valódi hatalom az, amikor azt tehetünk egy élettel, ami csak jól esik – el is vehetjük, ha úgy tetszik – de meg is bocsáthatunk. Ez az igazi hatalom. Ez az igazán lenyűgöző." Ezen a parancsnok megütözik. Nemsokára már azt látjuk, hogy a tükör előtt gyakorol: "Megbocsátok; kegyelmet kapsz." Elérkezik az alkalom is, amikor bemutathatja könyörületességét, mert az egyik szolgájának nem sikerül eltávolítania egy foltot a kádjáról. A halálra rémült rab egészen kicsire összehúzza magát, mire a náci egy színpadias gesztussal megbocsát neki. A fiú elfut, a parancsnok elgondolkozik, majd előkapja a fegyverét, és lelövi a fiút. Egy percre érdekesnek találta a könyörületességet, de nem szerette. A könyörületességet *szeretni* kell.

Látszatra a könyörületesség és az igazság között feszültség vibrál. Amikor a szülőknek bűnökkel, botlásokkal kell bíbelődniük, az igazság megtorlást sürget, a könyörület viszont megbocsátást. A valóságban azonban a kettő kiegészíti egymást. A gyermekek bűnösök, gyengék és elég tudatlanok ahhoz, hogy olyan dolgokat tegyenek, amelyek fegyelmezést érdemelhetnének. Az igazságnak azonban szüksége van a könyörületességre, mert az igazság könyörületesség nélkül keménységgé korcsosul. Viszont a könyörületességnek is szüksége van az igazságra, mert a könyörületesség igazság nélkül engedékenységre és szentimentalizmusba csap át. Az igazságnak és a könyörületességnek együtt kell működnie.

A *hűség* az állandóság hatalma. A hűség azt jelenti, hogy a gyermekeknek nem kell attól rettegniük, hogy magukra maradnak. Számolhatnak azzal, hogy két évtizeden keresztül lakhatnak otthon, ideális esetben két szülővel együtt. A hűség megbízhatóság és kitartás, ami a gyermeknek biztonságot sugároz. A hűség olyan döntéstől kíméli meg az apákat, hogy maradjanak-e továbbra is férjek, apák, családfők. A hűséges apák eltökélik, hogy még akkor is kitartanak, amikor a kitartás tűnik a legnehezebbnek.⁶

6. Ld. még a 3. fejezetet és James Olthius, *I Pledge You My Troth* (New York: Harper & Row, 1975) c. könyvét, 20-23. old.

Jézus a hűséget egy "fontosabb" dolognak nevezte. Mikeás ezzel egyetértett, amikor arra szólította fel Izráelt, hogy legyen alázatos Istenével szemben. Az alázat ismerteti fel velünk hiányosságainkat, de az Istennel szembeni alázatos élet több egy "önfegyelmező program" meghirdetésénél. A hűség alapján minden gyermek számíthat arra, hogy szülei megközelítőleg ugyanolyanok lesznek ma és még soká, mint tegnap. A szeretetkitörés és az erényekkel való kacérkodás csalóka és fölösleges. A hűséges apák megbízhatóan képviselik Isten szeretetét, együttérzését, könyörületességét és igazságát. Ahogyan már láttuk, mindezeket két tulajdonságban lehet összefoglalni: a szeretetben és az igazságban.

SZERETET ÉS IGAZSÁG

A legjobb apák hűségesen képviselik a szeretetet és az igazságot gyermekeik felé. Nem véletlen, hogy a különböző apa-típusokat annak alapján lehet leírni, ahogyan gyakorolják a szeretetet és az igazságot. Mindenki próbálja meg magát elhelyezni az alábbi táblázatba:⁷

		SZERETET	
		-	+
IGAZSÁG	-	Se szeretet, se igazság: <i>nemtörődöm</i>	Szeretet igazság nélkül: <i>engedékeny</i>
	+	Igazság szeretet nélkül: <i>hatalmaskodó</i>	Szeretet és igazság: <i>istenfélő</i>

A legtöbb családban legalább az egyik szülő hatalmaskodó. A *hatalmaskodó szülők* nagyon magasra teszik igazság-mércéjüket, szeretetüket viszont igen kis lángon égetik. Igen zengzetes elvárásokkal és bombasztikus mércékkel állnak elő, de miközben gyermekeik egyre próbálkoznak azokat megközelíteni, nem nyújtanak megfelelő segédkezet nekik. A hatalmaskodó szülők viselkedése azt sugallja, hogy a szabályok többet jelentenek, mint a gyermekek. Ahol hatalmaskodó szülők vezetnek egy családot, ott a törvény uralkodik. A törvényeket mereven betartatják, de ritkán magyarázzák. A hatalmaskodó szülők efféleket szoktak hangoztatni: "A szabály az szabály." "Magszegtéd a szabályokat, most

7. Ld. Gary Smalley, *The Key to Your Child's Heart* (Nashville: Word, 1992), 49-58. old.

viselned kell a büntetést." "Én nem fogok neked magyarázkodni. Az apád (anyád) vagyok, és te azt teszed, amit mondok!"

A hatalmaskodó szülők elfelejtik, hogy Isten a Törvényt soha nem szánta személytelen motiváló erőnek. Törvénye az Ő jellemét fejezi ki. Mivel Isten őszinte, nekünk is mindig meg kell mondanunk az igazat; s mivel Isten szeretet, mi is szeretünk. A hatalmaskodó szülők elfelejtik, amit Isten a Törvényről mondott, történetesen azt a *mi javunkra* adta (5Móz 10,13 – kiemelés tőlem). Jézus pedig ezt mondta: "A szombat lett az *emberért*, nem az ember a szombatért" (Mt 2,27 – kiemelés tőlem). Vagyis nemcsak a törvény kedvéért tartjuk meg a szombatot. A törvény megáld bennünket.

A hatalmaskodó szülők így gondolkodnak: "Ha alkalmazkodsz a szabályokhoz – az én szabályaimhoz –, elfogadlak, és nem lesz probléma. Ha vétesz a szabályok ellen, nem fogadlak el, és remélem, elviseled majd a büntetést." Kemény büntetéssel sújtják a legártatlanabb szabálysértést is, és majdnem lehetetlennek tartják a törvények fölfüggesztését, még akkor is, ha jó indokok állnak rendelkezésre a törvények szüneteltetésére.

A gyermekek szenvednek, amikor a szeretet és az igazság nem kapcsolódik össze. A hatalmaskodó szülők gyermekei nagyon gyakran teljesen magukba zárkóznak, vagy lázadó tinédzserekké válnak. Mivel soha nem tapasztalták meg a feltétel nélküli szeretetet, meglehetősen szegényes énképük lesz. Szüleik értékrendjét elutasítják, mivel igazán, szívből jövően soha nem is tudták azt magukévá tenni.

A keresztyén otthonokban csak elvétve találkozhatunk *nemtörődöm szülőkkel*. A nemtörődöm szülők sem igazságos szabályokról, sem szerető támogatásukról nem gondoskodnak. Gyermekeiket tehernek érzik, ami megzavarja életüket. Ezért nem is törődnek velük. Igen lazán kezelik a gyermeknevelést, bébiszitterként előszeretettel alkalmazzák a tévét és a videójátékokat, még akkor is, ha otthon vannak. Nagyon ritkán figyelnek arra, amit gyermekeik mondanak, csak ritkán érintik meg őket, és szinte soha nem néznek a szemükbe, csak amikor leszidják őket. Utálják, ha bármilyen tevékenységet a gyerekek miatt kell megszakítaniuk.

A válás, a túlfeszített munkatempó, a hiányos szülői gyakorlat és a jó öreg önzés egyaránt hozzájárulnak ahhoz, hogy egyre több a nemtörődöm szülő. Bármilyen legyen is a háttérben, az ilyen szülők szemében nem sok értéke van egy gyermeknek. Gyermekeik pedig, mivel állandóan azzal szembesülnek, hogy szüleik még az időt is sajnálják rájuk, nagyon kevésre értékelik saját személyüket. Számukra ismeretlen a motiváció és az önfegyelem. Előbb vagy utóbb aztán találnak olyan embereket, akik odafigyelnek rájuk, de vajon miféle odafigyelés lesz az?

Az *engedékeny szülők* igazság, útmutatás és fegyelmelés nélkül szeretnek. Az ilyen szülők melegszívűek és segítőkészek, azonban képtelenek bármiféle

házi rendet megfogalmazni és betartatni. Az engedékeny szülők rendkívül lágy-szívűek, mert mindig attól félnek, hogy gyermekeik fellázadnak ellenük, vagy meggyűlölik őket. Inkább egy idősebb barát és nem a szülő szerepét vállalják. Az engedékeny apák önfeláldozóak, támogatják, bátorítják és megértik gyermekeiket, viszont gyenge kezűek.

Az engedékeny szülők gyermekei mindig tisztában vannak azzal, hogy szeretik őket, de azt gondolják, hogy mindenki olyan elnéző szeretettel viselkedik irántuk, mint a szüleik. Fittyet hányanak a társadalmi normákra, mindent megengednek maguknak, önfeledten szemetelnek, hiszen mások majd feltakarítanak utánuk, és manipulálják az embereket. Ez az a tipikus csoport, akiket az önfegyelem teljes hiánya jellemez. Az ilyen emberek nyugodt szívvel leparkolnak a mozgássérülteknek fenntartott helyen, berohannak az áruházba, és közben azt gondolják: Ez a szabály *rám* nem érvényes.

Az *istenfélő szülők* kitaratóak a szeretetben és az igazságban. Az istenfélő apákban megvannak a hatalmaskodó és az engedékeny szülők erői, de nem a hibái. Szabályokat, mércéket állítanak föl, de időt szánnak azok aprólékos magyarázatára, hogy gyermekeik megértsék azok hasznát, és a sajátjuknak fogadják el azokat. Az istenfélő szülők megbüntetik az engedetlenséget, de minden körülményt gondosan mérlegelnek, a fenyítés előtt világos figyelmeztetéseket adnak, utána pedig érthetően indokolják tettüket.

Az istenfélő szülők megadják gyermekeiknek azt a meleg, bátorító szeretetet, gyengéd érintést, szem- és hangkontaktust, amelyek a szerető-szívű szülőket jellemzik. Tudnak különbséget tenni valódi (élelem, ruházat) és vélt (a legújabb akármű) szükségletek között, de nem ritka, hogy eleget tesznek ártalmatlan kéréseknek. Például, a gyermekek bizonyos életkorban azt igénylik, hogy szüleik mindent nézzenek, amit ők csinálnak ("Nézd, apu, most rúgom a labdát!" vagy "Nézd csak, anya, most beugrom a vízbe!"). Vannak, akik azt mondják: ha kidől egy fa az erdőben, és senki nem hallja, akkor nincs is hangja. Ez azért nem egészen így van. Természetesen a gyerekek nem gondolják azt, hogy ha a szüleik nem néznek oda, amikor ők valamit csinálnak, akkor az a valami igazából nem is történt meg – vagy senki sem fogja elhinni, hogy megtörtént. Nem, ez csak egy ártatlan kis játék, és az istenfélő szülők belemennek, ellenállásukat komolyabb esetekre tartogatva.

Egy szülő lelkületét jól le lehet azon mérni, hogy bizonyos válsághelyzetekben hogyan reagál. Lássunk két példát:

1. sz. példa: Csodaszép őszi végi este van, a vacsora a végéhez közeledik. A mindenki által ismert szabály így hangzik: Mielőtt elmegyünk játszani, elmosogatunk. A lányok viszont új ötlettel állnak elő: Mindjárt besötétedik. Nem lehetne, hogy előbb mindnyájan kimenjünk még egy kicsit labdázni, és csak azután mosogatunk el?

2. sz. példa: Egy szórakozott fiú azt mondja a szüleinek, hogy most jutott eszébe, másnap beszámolót kell tartania. Feltétlen le kell rohannia a könyvtárba biciklivel (5 km az út), hogy még ki tudja kölcsönözni a szükséges könyvet. A szokásos esti menetet viszont teljesen fölborítja ezzel.

Nézzük csak, hogy reagálhatnak erre különböző típusú szülők:

<i>Példa</i>	<i>Hatalmaskodó szülő</i>	<i>Nemtörődöm szülő</i>
1. sz. Mosogatás vagy játék	A szabály az szabály. Ha siettek, még marad legalább 10 perc, hogy világosban játszhattok.	Nem érdekel, mikor mosogattok el, de játszani nem tudok ma veletek. Túl sok a munkám, nem érek rá.
2. sz. Könyvtár	Tudtad, hogy fel kell készülnöd holnapra. Nincs elég felelősségtudat benned. Vállalnod kell a következményeket.	A te házi feladatod, a <i>te</i> bajod. Nekem megvannak a magam problémái, a tiedet oldd meg magad.
<i>Példa</i>	<i>Engedékeny szülő</i>	<i>Istenfélő szülő</i>
1. sz. Mosogatás vagy játék	Persze, hogy kimehettek. Majd én elmosogatok. Ti csak játsszatok nyugodtan.	Jó, menjünk ki mindnyájan az udvarra. Ha besötétedik, együtt elmosogatunk.
2. sz. Könyvtár	Már nagyon fáradt vagy, és mostanában sok van rajtad. Maradj itthon, és mondd meg, miben szeretnéd, hogy segítsen.	Már nem az első eset, hogy elfelejted, mi a házi feladat. Elviszlek a könyvtárba, de neked is segítened kell, hogy az időkiesést behozzam.

A fegyelmezésen is jól le lehet mérni, hogy ki melyik csoportba tartozik.

- *A hatalmaskodó szülők rugalmatlanok.* Véleményük ez: Megszegted a szabályokat, hordozd a következményeket.
- *A nemtörődöm szülők közömbösek.* Az okozott gond és nem az elkövetett vétés alapján fegyelmeznék.
- *Az engedékeny szülők gyengék.* Könyörögnek gyermekeiknek, hogy legyenek jók, ne csináljanak jelenetet, és ne hozzák őket zavarba. Tekintélyüket már régen elveszítették. A gyerekek uralkodnak fölöttük, és ezt tudják is.
- *Az istenfélő szülők erősek, de együttérzőek és rugalmasak.* Megértik, hogy vannak kivételes esetek, de figyelnek arra, nincs-e a háttérben valami baj vagy nemtörődomség. Nem szeretnek fegyelmezni, de még kevésbé szeretik látni

gyermekekben a rossz dolgokat, és mindent megpróbálnak, hogy azokat megszüntessék. Ezért, a könyvtár példánál maradva, miután megvizsgálták az esetet, esetleg megengedik, hogy a gyerek rossz jegyet kapjon, ami nyomást gyakorolhat rá, és növelheti a felelősségtudatát.

A gyermekeknek világos, ésszerű, kötelező érvényű és hatékony szabályokra van szükségük. Ugyanakkor igénylik a feltétel nélküli szeretetet is, amely a rájuk szánt időben és érzelmekben nyilvánul meg. Az istenfélő szülők mindkettőt biztosítják, és a gyakorlat őket igazolja. Különböző háttérből jött gyerekeket összehasonlítva kiderül, hogy a szerető és igazságos szülők gyermekei kiegyensúlyozottak, fegyelmezettek, érdeklődnek szüleik hite, értékrendje iránt, és képesek tisztelni a tekintélyt.

Talán megkockáztathatom, hogy mindenki, aki ezt a könyvet olvassa, istenfélő apa szeretne lenni. Hogy hogyan lehet azzá?

- Az istenfélő apák jó szabályokat hoznak családjuk számára.
- Az istenfélő apák azt is előre kigondolják, hogyan kezeljék a szabályok megsértését.
- Az istenfélő apák arra törekednek, hogy istenfélelemre neveljék gyermekeiket.

AZ ISTENFÉLELEM SZABÁLYAI

A szabályok megállapításának jó módszere a Tízparancsolat alkalmazása a családi életre. Az első három parancsolat arra tanít meg, hogy otthon is imádjuk és tiszteljük Istent. Ehhez természetesen hozzátartozik az is, hogy Igét olvasunk és imádkozunk. Ily módon minden örömet dicsőítéssel, minden aggodalmat imádkozással pecsételünk meg (Jak 5,13). A negyedik parancsolat kimondja, hogy felgyorsult életünkbe építsük be az istentiszteletet, a pihenést, az elmélkedést, hogy ne az időbeosztásunk irányítson bennünket, hanem mi tartsuk kezünkben az időbeosztásunkat.

Az ötödik parancsolat – "Tisztelt apádat és anyádat" – központi jelentőségű.

A tisztelet a következő dolgokat jelenti. A gyermek

- alkalmazkodik a családi élet általános szabályaihoz (pl. az asztal letakarítása étkezések után);
- azonnal eleget tesz egyszerű kéréseknek, kívánságoknak (pl. szaladj ki a konyhába, és csukd be az ablakokat, mielőtt esni kezd);
- mindennap elvégzi napi teendőit (pl. ágyazás, zongoragyakorlás, leckeírás);
- nyafogás nélkül engedelmeskedik (ami persze nem zárja ki az esetleges megbeszéléseket: "Ha szerinted tévedtünk, mondd meg, de tisztelettudóan, és akkor megbeszéljük").

A következő öt parancsolat (6-10) könnyen alkalmazható. A "Ne ölj!" nemcsak azt tiltja meg, hogy egy másik embernek elvegyük az életét. Azt is jelenti,

hogy tisztelettel forduljunk a másik emberhez: "Ne üsd meg, ne kínozd és ne is bosszantsd a testvéreidet!" Jézus szavai a Máté 5,21-22-ben ("Hallottátok, hogy megmondattok a régieknek: Ne ölj! Mert aki öl, méltó arra, hogy ítélkezzenek felette. Én pedig azt mondom nektek, hogy aki haragszik atyjafiára, méltó arra, hogy ítélkezzenek felette") pontosan idevág. A hetedik parancsolat arra emlékezteti a szülőket, hogy a szilárd otthonok mindig szilárd házasságokon nyugszanak. A "Ne lopj!" felszólításnak egyszerre van negatív és pozitív felhangja: "Tartsd tiszteletben a tulajdonjogokat! Kérdés nélkül még csak kölcsön se kérj semmit!" A "Ne tanúskodj hamisan!" jelentése ez: "Soha ne hazudj, és mindig mondd meg az igazat, hacsak nem okozol vele valakinek *fölösleges* fájdalmat!" (Vagyis, lehet valamit magunkban tartani, de nem kell hazudni.) A "Ne kívánd!" megtiltja, hogy a gyermekek megirigyeljék testvéreik tulajdonait, eredményeit vagy a figyelmet, amit kapnak. (Erről jut eszembe: a szülők úgy segíthetik gyermekeiket a többiek sikerének örülni, ha egyenlő mértékben osztják a dicséreteket.)

A szülők átgondolhatják, hogy a testvéri viszonyokat is szabályozhatják. Például: a nagyobb gyerekeknek 1) tilos fizikai erőt bevetni, ha valamit meg akarnak szerezni kisebb testvérektől, vagy 2) tilos különböző észbeli fortélyokat bevetve becsapni a kisebbeket. És fordítva, a kisebbeknek nem szabad szociális (vagy inkább antiszociális?) ügyeskedésekkel a többieket provokálni.

Nagyon fontos jó szabályokat felállítani, a szülőket mégis inkább a szabályok betartatása nyugtalanítja. Hogyan lépjen föl egy szülő igazságosan, ha az egyik gyermek vétett az igazság alapelve ellen? Hogyan *fegyelmezzenek* a szülők?

A GYERMEKEK FEGYELMEZÉSE

A fegyelmezést a legnehezebb szülői feladatok közé szokás sorolni (a téma kimerítéséhez egy másik könyvet kellene írnom). Szülőnek, gyermeknek egyformán nehéz dolga van. A felnőttek általában félreértelmezik gyermekeik indítékait. Talán saját gyermekkorunk rossz beidegződéseit hurcoljuk magunkkal, amikor határtalan engedékenységgel vagy éppen keménységgel neveltek bennünket. Előfordul, hogy jelentéktelen sérelmek teljesen kihoznak a sodrunkból az egyik nap, mert fáradtak, rosszkedvűek vagyunk, míg a következő napon átlépünk egy súlyos vétség fölött, mert ellágyulunk. Szeretném a szülőket a saját bűneikre emlékeztetni, ezért közreadom, hogy én hogyan határozom meg a fegyelmezést: "A fegyelmezés az a folyamat, amelynek során a nagyobb bűnösök megpróbálják rábírní a kisebb bűnösöket, hogy hagyják el gonosz útjaikat."

Ez persze nem kimerítő meghatározás, hiszen a fegyelmezés lehet pozitív és negatív is. Kell hozzá nevelés és feddés, oktatás és büntetés (Ef 6,4). A lényeg azért mindig ez: a szülők soha nem tarthatják magukat az emberség modelljeinek, gyermekeiket pedig félresikerült teremtményeknek. Sajnos nagyon is szenvedünk a rossz beidegződésektől, és attól, hogy bizonyos szokások megkötöznek bennünket (nem beszélve saját bűnösségünkről), amittől az erény példaképeinek a szerepében tetszelgünk.

Rossz beidegződések

Legtöbbünknek két kazetta forog a fejében. 1. sz. kazetta: "Az én anyukám ezt mondta, az én anyukám úgy csinálta." 2. sz.: "Az én apukám ezt mondta, az én apukám úgy csinálta." Hajlamosak vagyunk a nekünk kedves kazettát vakon elfogadni és utánozni, továbbá képesek vagyunk ugyanilyen vakon elutasítani mások "kazettáit" és erélyesen fellépni ellenük.

Nekem például volt egy szalagom: "Mi a teendő, ha valami rácsöppen az ebédlőasztalra?" Ahhoz, hogy valaki megérthesse az én szalagomat, el kell mondanom, hogy apám a családjával 1935-ben a kommunista Oroszországból menekült el. Sztálin országában nőtt föl, ahol milliók haltak éhen, és a Nagy Depresszió (*A szerző itt valószínűleg a sztálini elnyomás és pusztítás miatti kétségbeesett, megnyomorított, rettegésben tartott orosz nép csüggedtségére utal – a lektor megj.*) idején érkezett Amerikába. Ezért apám egyáltalán nem tolerálta, ha a tej vagy a gyümölcslé kilöttyent, amikor fiútestvéremmel még kicsik voltunk. A fizika második törvényével ellentétben, tetteink ellenkező előjelű és egyenlőtlen válaszreakciókhoz vezettek, vagyis mértékük nem állt arányban a vétséggel. Ha most visszagondolok erre az időre, tudom, hogy túlhangsúlyoztam saját ártatlanságomat, de emlékszem, kisfiúként mindig az volt a véleményem, hogy apámnak azért nem kellene ennyire fölizgatnia magát a kilöttyent tej miatt. Sokszor esküdöztem magamban: "Ha majd nekem lesznek gyerekeim, soha nem fogok azért ordítani velük, mert valamit lecsöpögtettek." Ezt az eskümet megtartottam, és elégedett is voltam magammal. Gyermekeim többször is kihoztak a sodromból, de azzal soha, ha valamit kicsöpögtettek. Talán ködös sejtéseik voltak már gyenge pontomról, mert egyszer csak elkezdtek fellökni a teli csészéket – szinte napi gyakorisággal. Az is meglehet, hogy egyfajta játéknak szánták: boríts föl egy bögrét, és figyelj, ahogy anya és apa felpattannak, ide-oda rohangálnak, hogy a kiömlött folyadékot felitassák. Egy napon, amikor az asztal és a konyhakő ismét tejtől és narancslétől úszott, feleségem rám emelte tekintetét, és így szólt: "Örülök, hogy ragaszkodsz az esküdhöz, és nem ordítasz, de szeretném halkán megjegyezni: több deci tej vész kárba minden héten. Tennünk kellene valamit."

Igaza volt, és tettünk is. Mindenesetre jegyezzük meg: ha gondolkodás nélkül *utánozzuk* szüleinket, ez oda vezet, hogy ők állapítják meg nekünk is a szülői magatartásformákat, de ugyanez történik, ha gondolkodás nélkül *elutasítjuk* őket. Ha az a válaszuk szüleink módszereire, hogy bármit tettek, mi mindennek az ellenkezőjét fogjuk tenni, még mindig ők irányítanak. Az istenfélő szülők abbahagyják az utánzást is és az elutasítást is, és Isten vezetése alatt megtalálják saját bölcs megoldásaikat.

A szokások hatalma

Ahhoz, hogy megtaláljuk a saját bölcsességünket, ismernünk kell saját kultúránk bevett bölcséleti formáit, amelyek jobban hatnak ránk, mint gondolnánk. A mai szülők általában háromféleképpen fegyelmeznek: veréssel, valami jó dolog megvonásával, a civilizált társadalomtól való eltiltással (népszerűbb nevén szobafogság). Mindháromnak megvan a maga helye. A Példabeszédek javasolja a pálca időnkénti használatát. Az nem baj, ha a verés kicsit csíp, de soha ne okozzon a gyermeknek fizikai sérülést (ezért inkább használjunk könnyű, fából készült fakanalat, és ne a kezünket, amely túl nagy súllyal nehezedhet a kisgyerekre). A Zsidókhoz írt levél 12,11 azt mondja, hogy minden fenyítés "keserves", vagyis világos: ha semmilyen fájdalomérzet nincsen, a bűnös magaviselet nem lett megfenyítve. Az elfenekeléssel járó fájdalom megtanítja a gyermeknek, hogy a bűn fájdalomhoz vezet.

Az *eltiltás* is gyakran beválik. Ha egy kisfiú a barátjával teljesen felforgatja a pincét, közöljük velük, hogy a barát egy ideig nem jöhet hozzánk. Ha egy nagyobb lány a megbeszéltnél később jön haza, a következő hétvégén egy estét otthon kell töltenie. Más eltiltásokat nem igazán lehet jól indokolni. Vannak szülők, akik szinte minden kihágást úgy torolnak meg, hogy eltiltják a gyerekeket a televíziótól (vagy más elektronikus berendezésektől). Rendtelenség van a szobában, nincs tévé. Nem csináltál leckét, nem vitted ki a szemetet, nincs tévé. Ilyen esetekben a büntetés önkényes, és csak egy kiváltságra helyezi a hangsúlyt.

A *civilizált társaságtól való elzárás* is működhet alkalmanként. Ha egy fiú úgy eszik, mint egy vadember, esetleg egyszer kizárhatjuk a családi étkezésből, hogy a saját szobájában kelljen elfogyasztania az ételt. Ha két testvér egész délelőtt civakodik, a szülők hozhatnak olyan döntést is, hogy büntetésből nem lakhatnak ugyanabban a szobában egy ideig. Ha viszont minden apróságért a szobájába parancsoljuk a gyereket, annak semmi értelme.

Rossz szokásaink elfigyása

Sajnálatos módon az előbb felsorolt három fenyítési módszer nem ad elég teret a szülőknek a neveléshez. Az is megtörténhet, hogy egyik sem éri el a

kívánt hatást. Feleségem így foglalta össze gondolatait, amikor az egyik gyerekekkel küszködött, aki minden ellen lázadózott: "Nem tudom, mit csináljak vele. Ahhoz, hogy elfenekeljem, túl nagy. Milyen dologtól lehetne eltiltani? A tévé és a rádió egyáltalán nem érdekli, csak a zongorázás és a foci, márpedig ez a kettő nagyon is fontos. Bezárni sem akarom, hiszen azzal magamat is annyira büntetném, mint őt." Ez volt a válaszom: "Jó meglátás. Erre még visszatérünk."

Hat héttel később (a teológusok gyakran igen lassan válaszolnak a feltett kérdésekre) a 2Mózes 21,22-25-öt olvastam, és az igeszakasz pont az adott problémát érintette:

“Ha férfiak verekednek, és úgy meglöknek egy terhes asszonyt, hogy az idő előtt megszül, de nagyobb szerencsétlenség nem történik, akkor bírságot kell fizetni aszerint, ahogyan az asszony férje megszabja, és bírák előtt kell azt megadni. Ha viszont nagyobb szerencsétlenség történik, akkor életet kell adni életért. Szemet szemért, fogat fogért, kezet kézért, lábat lábért, égetést égetésért, sebet sebért, kék foltot kék foltért.”

Mielőtt elkezdené bárki is aggódni, leszögezem, nem vérszomjas bosszúvágy töltött el. Bár az olvasott rész igen keményen hangzik, ennek a törvénynek mégis az a célja, hogy *korlátok közé szorítsa* a bosszúállást. Tiltja az olyan szélsőséges reakciókat, mint: "Kiütötted egy fogamat? Akkor majd én és a barátaim az összes fogadat kiverjük!" A törvény ellenzi a bűn begyűrűzését, amikor ezt mondja: "Egy fogat egy fogért, és nem többet."

A Biblia büntetési rendszere az arányos büntetés alapelveire épül. Ez érvényesül a tulajdonjog megsértése (2Móz 22,4-6), a testi sértés (3Móz 24,19-20) és a gyilkosság esetében is (3Móz 24,17. 21). Az alapelvet a hamis tanúbizonyosság esete tükrözi a legjobban, ahol annak, aki hamisan tanúskodott, pontosan azt a büntetést kell elszenvednie, amit ő okozott hazugságával az áldozatnak (5Móz 19,16-21).

A családi otthonban a változás a cél, nem maga a büntetés. Ezért szeretem jobban azt a kifejezést, hogy az arányos fenyítés elve. Az arányos fenyítés nem túl kemény, de nem is túl enyhe. A vétség velejárója és arra méretezett. Ha a fogas bűntettért fogas büntetés jár, akkor az ennivalós vétekért ennivalós, a ruházati vétekért ruházati büntetés jár.

Ha például óvodáskorú gyermekek nap mint nap kiborítják a gyümölcslevet, az aránypárti szülők figyelmeztetik őket, majd leveszik a gyümölcslevet a menüről egy-két napra. Amikor mi ezt alkalmaztuk, a bögre-borogatás hirtelen abbamaradt.

Vagy gondoljunk csak a szülői elkeseredés egyik krónikus okára, amikor a gyermek rendszeresen, ahogy belép az ajtón, lehányja magáról az iskolatáskát és

a kabátot. Csak egy apró vállrándítás, és a táska meg a kabát megadóan lecsúszik a padlóra. A szülők leggyakrabban azt a megoldást választják, hogy kiabálnak, fenyegetőznek – aztán mindent összeszednek. De miért ne próbálnánk meg helyette valami mást: iskolatáska-büntetést az iskolatáska-vétségért?!

– Kicsikém, úgy látom, nem fontos az iskolatáska a számodra, mert mindig az előszoba közepére hajítod. Ha nem hagyod ezt abba, néhány napra eltesszük a táskádat.

– De akkor miben viszem a könyveimet és a tizóraitam a suliba?

– Szerintem a bevásárlókosárba is beleférnek.

– *Bevásárlókosárban?! Nem gondold komolyan? Mindenki rajtam röhögne!*

– Rendben, kapsz még egy esélyt! A táskának a fogason a helye, de ha holnap is a földön találok, az már a héten a harmadik nap lesz, tehát három egész napra elzárom a táskádat.

Ez a módszer mindenféle vétségeknél és bűnöknel bevált már. Rosszul bánsz a kabátoddal, elveszited azt (és kapsz helyette egy régi, kopott, kinőtt kabátot a ruhásládából.) Ha visszaélsz a tévénezéssel, nélkülözned kell a tévét. Ha nem végzed el a mai napra vállalt házimunkát, holnap kétszer annyit kell elvégezned. Ha két gyerek egy álló órán keresztül veszkezik játék közben, egy órára el kell őket tiltani a játéktól.

Van, aki azt mondja, hogy ez kegyetlenség. Először is, tisztázzunk valamit. A gyermekek elmehetnek iskolába *saját* kabátjuk nélkül, de soha nem szabad őket, pláne télen, kabát *nélkül* iskolába küldeni. A gyerekek ki fogják bírni gyümölcs-lé nélkül, de éhezteni nem szabad őket. Nem hallottam még olyan gyermekről, aki azért kapott volna skorbutot, mert két napig nem vett magához C-vitamint.

Továbbá, szerintem, sokkal durvább dolog ráordítani egy gyermekre és fenyegetőzni anélkül, hogy megpróbálnánk a vétség vagy bűn gyökerét kitépni. Sokkal kegyetlenebb dolog – teljes passzivitásunkkal – azt tanítani, hogy a bűnnek nincsen következménye.

Ez elvezet bennünket a fenytés lényegéhez. Minden szülő fegyelmezi a gyermekét. Ha szem elöl tévesztjük az igazságot, helytelen indítatásból fenytünk. Olyan tettekért fenytjük őket, amelyek nekünk okoznak kellemetlenséget, vagy minket hoznak zavarba, még ha véletlen dolgokról van is szó, a bűnön és lázadás-on viszont keresztülnézünk, ha azok nem jelentenek nekünk problémát. Ha a szülők önző szempontok alapján fenytik gyermekeiket, a fegyelmezés lényegét rombolják le. Isten azért fenyt bennünket – személyre szólóan –, mert szeretné, ha élnék és örvendeznénk az Ő igazságának és békéjének (Zsid 12,9-11). Azért alkalmaz testi fenytést, hogy kiűzze a gonoszságot az országból (5Móz 13,5; 17,7). Ugyanígy kell a szülőknek megpróbálniuk megszabadítani gyermekeiket a gonoszságtól. Miközben fenytjük őket, gondoljunk erre: "Túlságosan szeretlek téged ahhoz, hogy abban a hitben hagyjalak, hogy annak, amit tettél, nincsenek

következményei." A fenyítés olyan, mint egy vakcina. Kisebb fájdalmat okoz most, hogy ne következzen később nagyobb.

Egy kérdés maradt nyitva: vajon az istenfélő apák meg tudják-e változtatni egy gyermek szívét?

AZ ISTENÉRT ÉGŐ SZÍV

Beszéltünk arról, hogy milyen az istenfélő apa, milyen szabályokat állít föl és milyen fenyítési módszereket alkalmaz. De hogyan tudjuk mindezt gyermekeinknek közvetíteni? Nem parancsolhatjuk meg nekik, hogy fejlesszék a jellemüket. Egy apa nem tudja ellenőrizni gyermeke jellemét úgy, mint ahogyan a magatartását. A gyermek szíve részben rejtve van. A szív a gyermek és Isten tulajdona, és nem a miénk. Szíve, akárcsak egy királyé, Isten kezében van. Csak Isten képes "sürgetni" a szívet, és csak a gyermek tud erre válaszolni.

Mégis van szerepe a szülőnek: tud a jellem fejlődésében segíteni. Amikor megmutatjuk, hogy a mi szívünk Istenért ég, Isten jelenlétét közvetítjük. Érdekes, amit a Példabeszédek 13,20-ban olvasunk: "Aki bölcseséggel jár, bölcsé lesz, az ostobák barátja pedig romlottá lesz." Vagy ahogy Mózes mondja az 5Mózes 6,4-8-ban:

“Halld meg, Izráel: Az Úr a mi Istenünk, egyedül az Úr! Szeresd azért az Urat, a te Istenedet teljes szivedből, teljes lelkedből és teljes erődből! Maradjanak a szívedben azok az ígék, amelyeket ma parancsolok neked. Ismételd meg azokat fiaid előtt, és beszélj azokról, akár a házában vagy, akár úton jársz, akár lefekszel, akár fölkelsz! Kösd azokat jelként a kezedre, és legyenek fejdíszként a homlokodon. Írd azokat házába ajtófélfáira és kapuidra!”

Figyeljünk a sorrendre. A szülők először ismerjék meg és szeressék Istent, és engedelmeskedjenek neki. *Azután* tudják ezeket az értékeket és elsődleges fontosságú dolgokat átadni gyermekeiknek. Ahhoz, hogy a szülők gyermekeik lelki életét fejleszteni tudják, először saját lelki életükkel kell foglalkozniuk. Sok szülő idő előtt tudakolja a lelki nevelés módszereit. Azt szeretnék tudni, hogy *hogyan* lehet jó családi áhítatot tartani, vagy *mikor* kezdjenek el gyermekeiknek beszélni a hitről. Remek kérdések! Ám az, hogy *kik* vagyunk, többet számít minden megtanult technikánál.

Az élő hit egészen természetesen megmutatkozik, amikor gyermekeinkkel vagyunk. Tehát mikor beszéljünk nekik a hitről? A reggeli jó alkalom, mert kaphatunk egy kis lelki útvalót az előttünk álló napra. Az ebéd is megfelelő,

mert akkor már értékelni tudjuk a délelőttöt, és felkészülhetünk a délutánra. A vacsora is pompás, mert az egész napot áttekinthetjük, és készülődhetünk az estére. A lefekvés ideje is értékes, mert a legtöbb fáradt gyermek lelkileg fogékony.

Ahogy minden alkalom, úgy minden hely is kihasználható lehetőség. Vásárlás közben beszélhetünk velük a pénzről, a szükségletekről és a kívánságokról. Egy atlétikai verseny után összehasonlíthatjuk a gyakorlást a versenyzéssel. Elmondhatjuk, milyen fontos, hogy a legjobb adjuk, de az eredményt hagyjuk Istenre. Tévénézés közben megkérdezhetjük, hogy milyen humor az, amelyik gazdagít, és milyen az, amelyik megaláz. Istentisztelet után visszaidézhethetjük, miről szólt a prédikáció vagy a gyerekóra.

Amikor érzéseinket és gondolatainkat megosztjuk gyermekeinkkel, képet kapnak arról, hogy hogyan gondolkozunk Istenről. Ennek nagy hatása van rájuk. Otthon nem nézünk túl sok tévét, és akkor is mindig közösen próbálunk meg tévézni (csak egy készülékünk van), a látottakat pedig megbeszéljük, beleértve a reklámokat is. Ugyanígy amikor népszerű számokat hallgatunk, megvizsgáljuk a szövegüket. Ennek akkor lett jutalma, amikor egy nap két gyermekünk – a nyolc és tíz évesek – rátalált egy Billy Joel-kazettára, és behallgatott. Még én is együtt dúdoltam a dallamot a magnóval, mígnem a szöveg nihilizmusa szíven ütött: "Csak a jók hálnak meg fiatalon." Amikor hallottam, hogy a gyerekek a zenére milyen bőszen ugrabugrálnak, tudtam, meg kell velük beszélni a szöveget. Lefelé tartottam a lépcsőn, amikor meghallottam, hogy az egyik túlüvölti a zenét: "Ez egyáltalán nem így van!" A másik visszakiabált: "Aha. Emlékszel a dédire? Kilencvenkilenc évesen halt meg, pedig igazán jó volt." Küldetés teljesítve! Való igaz: "Aki bölccsel jár, bölcsé lesz."

A keresztyén szülők mindig ápolják gyermekeik lelkét; amikor együtt sétálnak és beszélgetnek, amikor a barátokat, az iskolát, a sporteseményeket vagy a társadalmi problémákat vitatják meg. Vannak férfiak, akik a hangzatos "minőségi idő" kifejezéssel áltatják magukat, amikor ilyeneket mondanak: "Nincs sok időm a gyermekeimre, de legalább az az idő, amit velük töltök, minőségi idő." Nem lenne szabad pedig a gyermekeinkről mint üzleti partnerekről gondolkoznunk. Nem állhatunk meg szombaton a hálószoba ajtajában ezzel a mondattal: "Kilenc óra van. Felkészültetek közös minőségi időnkre?"

Majdnem lehetetlen előre eltervezni a minőségi időket. A *minőségi* idő a *mennyiségi* idő közben adódik. A minőségi időt előirányzó nemes tervek sokszor befulladásra válnak. A napi rutinnal töltött idő együttesen adja azokat az órákat, amelyekre szükségünk van, és ezekből bukkannak föl a bearanyozott pillanatok. A gyermekek igénylik, hogy a hét legtöbb estéjén, és az egész hétvégén otthon legyünk. Nagyobb szükségük van az édesapjukra, mint az apának egy előléptetésre és a gyermekeknek egy trombitaórára. Miközben együtt dolgoznak, az

apák arra tanítják gyermekeiket, hogyan kell dolgozni. Amikor apu vezeti az autót, a gyerekek elkezdik tanulni a vezetést. Mikor vásárolni indulunk, hívjuk magunkkal kisgyermekünket. Meglátjuk, azonnal élni fog a lehetőséggel. Használjuk ki!

ÖSSZEGZÉS

Egyszer középső lányommal elmentem egy baseball meccsre. Az olcsóbb szektorban ültünk, de a játszma végén csöndesen átsuhantunk az ütőhely mögötti részbe. Rájöttem, hogy a lehető legjobb pozícióba kerültünk egy kirepülő labda megszerzéséhez. Egészen lázba jöttem: "Már sok meccsen voltam, de még soha nem sikerült elkapnom egy kirepülő labdát. Milyen kár, hogy nem hoztunk magunkkal kesztyűt. Ha erre találna jönni egy labda, olyan nagy a sebessége, hogy pusztá kézzel lehetetlen elfogni. Azért nem reménytelen, mert ha egy pár sorral előrébb ülőnek a kezéről lepattan, csökken a sebessége, és azt meg lehet kaparintani." És mi történt? Pár másodperccel később az egyik ütőjátékos felénk küldött egy labdát. Egy sorral lejjebb egy férfi fölállt, hogy elkapja. Felkészültem a lepattanó labdára, de a férfi az utolsó pillanatban visszaült. Én az arcom elé kaptam a kezemet, és ahogyan várható volt, a labda megcsavarodott a tenyeremen, és egy pár hellyel messzebb ülő szurkolóhoz pattant. Tragédia történt? Egyáltalán nem. Ezután jót beszélgettem a lányommal a reményekről és csalódásokról... A mennyiségi idő minőségibe ment át.

Az apaság fenséges, mégis ijesztő. Szeretetet, igazságot és hűséget mutatni nemes, de megfoghatatlan feladat. Szeretnénk bölcs törvényeket felállítani, és határozott, de mérsékelt fenyítést alkalmazni, ámde honnan van ehhez erőnk? "Aki bölcsekkel jár, bölcsé lesz." Ha a mi bölcs mennyei Atyánkkal járunk, bölcsességet kapunk tőle, hogy megosszuk azt gyermekeinkkel.

KÉRDÉSEK

1. Te inkább az igazságra vagy a könyörületességre helyezed a hangsúlyt mint szülő? A négy szülő-típus közül melyik illik rád a legjobban?
2. Ha Isten valóban az Ő szeretetének, együttérzésének, kegyelmének, türelmének, hűségének és igazságának a képére formál téged, ahogyan azt a 2Mózes 34,6-7-ben olvastuk, mit jelent ez arra nézve, ahogyan te a családdhoz viszonyulsz?
3. Jellemezd azt, ahogyan jelenleg fenyíted a gyerekeidet? Mondd el a saját szavaiddal, mit értesz az arányos fenyítés elvén! Hogyan tudnád azt alkalmazni otthon és más viszonyok között?

4. Töltesz-e elég időt azzal, hogy a gyermekeiddel sétálj és beszélj? Hogyan tudnál még több időt szakítani rájuk?
5. Hogyan befolyásolnak ma azok a "magnószalagok", amelyeken szüleid mondatai illetve tettei csengenek vissza?

III. RÉSZ

AZ ISTEN SZERINTI
FÉRFI MINT
KÖZSZEREPLŐ

6.

BARÁTOK

Azokban az években, amikor a férfit a párválasztás, a karrierépítés, a családalapítás, vagy anyagi helyzetének megszilárdítása köti le, olyan nagy nyomás nehezedik rá, hogy teljesen háttérbe szorulnak azok a célkitűzések, amelyeket egykoron a barátaival dédelgetett. A férfiaknak szükségük van barátokra, de felnőtt életük jelentős részében annyira nem figyelnek a barátság ápolására, hogy a végén talán nem is tudják, vannak-e egyáltalán igaz barátaik.

BARÁTSÁG A GYŰLEKEZETBEN

A keresztyének hisznek az emberi kapcsolatokban; ezért védelmezik a családot és szívesen befogadják az idegeneket. Szomorkodnak a barátság hiányán, és kritizálják mai kultúránkat, mivel lekezelően bánik a témával. Mindezek ellenére az egyház meglehetősen tisztázatlan módon áll a barátsághoz. A gyülekezetek tagjai azért szoktak összejönni, hogy "közösségben" legyenek egymással; ugyanezt a "barátkozás" kedvéért csak ritkán teszik meg. Ha az egyház történetére gondolunk, azt látjuk, hogy a "lelki vezetés" mindig kiemelt szerepet kapott, amelynek során a lelki vezetők (mentorok) végezték az új hívők (novíciusok) tanítványozását. Arról a kölcsönös irányításról viszont, amit barátok tudnak egymásnak nyújtani, szinte soha nem esik szó. Nem nehéz megtalálni az okát, hogy miért merült feledésbe a barátság mint a szeretet egyik formája.

Ha Jézus tanítása alapján összevetjük a barátságot (*filia*) és a felebaráti szeretetet (*agapé*), megérthetjük az egyház viszonylagos közönyét.¹

1. Nagyon sok cikk, könyv és népszerű értekezés szól a barátságról, de csak néhány közelíti teológiai szempontból a témát. Ld. Rielvaux-i Elréd (XII. sz.), *Spiritual Friendship*, Jeremy Taylor (XVII. sz.), *Discourse of the Nature, Offices and Measures of Friendship*, és Hugh Black (XX. sz.; Manchester, NB: Sophia Institute Press, 1999), *The Art of Being a Good Friend*. Korunk népszerű könyvei közé tartozik még Dee Brestin, *Friendships of Women* és Em Griffin *Making Friends*.

– Az *agapé* nem személyválogató, egyaránt vonatkozik minden felebarátra vagy idegenre; a *filia* viszont személyválogató, és csak bizonyos személyeket részesít előnyben.

– Az *agapé* mindenkire kiárad, aki az "útjába kerül"; a *filia* csak azoknak a keveseknek jár, akik céltudatosan keresztezik az útját.

– Az *agapé* általános érvényű, és senkit nem utasít el; a *filia* kizárólagos, és sokaknak nemet mond.

– Az *agapé* forrása és példája Isten szeretete; a *filiaé* az emberi vonzalom.

– Az *agapé* isteni, meg nem érdemelt szeretet; a *filia* a számára kedves személy iránti vonzalomra épülő emberi szeretet.

A barátságról szóló keresztyén könyvek közül néhány kitér a nehézségekre. Em Griffin úgy fogalmaz, hogy a potenciális barátok közötti szimpátiát "át- meg átszövi az egyre növekvő önbecsülés fonala". Egy barát olyasvalaki, aki mellett "jól érzem magamat".² Griffin jól tudja, hogy keresztyén olvasóit ezek a gondolatok kicsit megzavarhatják. Ezért sorol fel olyan tényezőket, amelyek a barátok közötti pozitív érzéseket táplálhatják: közös tulajdonságok, együttműködés, külső megjelenés, szakértelem (de nem tudálékosság), megerősítés ("értékeljük azokat, akik értékelnek bennünket"), kölcsönös szívességek, hasonló képességek, háttér és érdeklődési kör. Griffin szerint az összekötő kapocs: "mindnyájunknak égető szüksége van önbecsülésre".

*"A legtöbbünk lelke mélyén bizonytalanság él saját reakcióinkkal és életvitelünkkel kapcsolatban. Ezért érezhetjük megnyugtatónak az olyan emberek közelségét, akik hozzánk hasonlóan gondolkodnak és éreznek. A szelektív kitárulkozás törvénye azt sejteti, hogy a meggyőződésünket, alapelveinket megkérdőjelezni látszó információkat nagy ívben elkerüljük. A barátság valószínűleg a legtisztább formája saját propagandánk megválogatásának. A hozzánk hasonló emberekkel létesített kapcsolataink segítenek abban, hogy jól érezzük magunkat a saját bőrünkben."*³

A barátság nemcsak jó érzéseket keltenek; a barátok rossz hatással is lehetnek másokra. Tudniillik "ha valakinek azt mondom, hogy te a barátom vagy, ez egy másik embernek azt jelentheti, hogy te viszont nem vagy".⁴ Ez a kizáró-

2. Em Griffin, *Making Friends* (Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 1987) 142-158, 206. old.

Griffin többször is megemlíti, hogy a barátok növelik önbecsülésüket, és nem teszi fel a kérdést: vajon ezen állítása nem érinti-e kellemetlenül az olvasót (206. old.). Griffin világos és érthető, de inkább pszichológus és kommunikáció-elméleti szakember, mintsem teológus.

3. uo. 153. old.

4. uo. 206. old.

lagosság, amit még önzésnek is lehetne nevezni, természetesen óvatossá teszi az egyházat a barátság kérdésével kapcsolatban.

C.S. Lewis pártolja a barátságot, mégis vannak fenntartásai. Megjegyzi, hogy a kölcsönös elfogadás és a közös látásmód közömbössé teheti a barátokat más emberek véleménye iránt. Egy önszerveződő baráti körben könnyen kifejlődhet a felsőbbrendűségi érzés, a tagok nagyképűvé válhatnak, akik arra büszkék, hogy képességeikkel, erényeikkel és gondolkodásmódjukkal messze a többiek fölött állnak. Mivel a közös meggyőződés erősítheti az embereket, ezért, amikor állást kell foglalni, a barátság szíthatja a tekintéllyel szembeni ellenállást, akár jó, akár rossz értelemben.⁵

Végezetül a barátság a szeretet többi formájánál jóval átmenetibb. Az agapé egyszerre tudja táplálni kötelességtudatunkat és a Krisztus iránti szeretetünket. A családi szeretetkapcsolatok szociálisan is és fizikailag is motiválnak arra, hogy kimutassuk hűségünket, érzelmeinket. A barátságot kevesebb erkölcsi és lelki forrás táplálja. Ezért az egyház nem foglalkozik túl sokat a barátsággal, eltekintve a hűséggel és becsületességgel kapcsolatos, már-már elkoptatott példáktól.

MILYEN A JÓ BARÁTSÁG?

Az említett árnyoldalak ellenére a Biblia bizonyágtétele arra biztat, hogy kössünk tartós barátságokat. A Prédikátor 4,9-12 ismerteti a barátság négy pozitív vonatkozását. Először: a barátok hatékonyan tudnak együtt dolgozni: "Jobban boldogul kettő, mint egy: fáradozásuknak szép eredménye van" (9. v.). Másodszor: a barátok segítik egymást a bajban: "Mert ha elesnek, az egyik ember fölemeli a társát. De jaj az egyedülállónak, mert ha elesik, nem emeli föl senki" (10. v.). Harmadszor: a barátok megnyugvást és társaságot biztosítanak az élet hideg éjszakáin: "Éppígy, ha ketten fekszenek egymás mellett, megmelegszenek; de aki egyedül van, hogyan melegedhetne meg?" (11. v.). Negyedszer: a barátok mintegy párnaként felfogják az élet nekünk szánt ütéseit: "Ha az egyiket megtámadják, ketten állnak ellent. A hármas fonál nem szakad el egyhamar" (12. v.). A barátok buzdítanak az Isten által megindított keresztes háborúkra.

Röviden: a barátok segítenek egymásnak. Nem kevesen vannak közöttünk, akik szeretnek segítséget adni, de nehezükre esik azt elfogadni. Ha kérnünk kell, zavarba jövünk, vagy csak úgy fogadjuk el, ha viszonzni tudjuk valamivel. Ami-

5. C. S. Lewis, *The Four Loves* (New York: Harcourt, Brace and World, 1960), 114-124. old. Néhány elemző azt gondolja, bizonyos vállalatok azért helyezik át rendszeresen a vezetőiket új helyre, hogy megelőzzék a baráti kapcsolatok kialakulását, amelyek a cég iránti hűséget és elkötelezettséget gyengíthetik.

kor például már több alkalommal kaptunk segítséget, de még nem tudtunk "vissza-segíteni", inkább csöndben szenvedünk, mint hogy ötödször is segítséget kérjünk. A barátok ezt a büszkeségünket rombolják le, amikor ezt mondják: "Igenis szükséged van a segítségemre, és meg fogod kapni, akár akarod, akár nem". Mégis a legnagyobb segítség, amit egy barát adhat, az nem más, mint önmaga.

Szükségünk van egymásra

A házasság és a család a társas viszonylatok alapvető helyszínei. Amint azt a 3. fejezetben is láttuk, amikor Isten megteremtette az emberiséget, párban gondolkodott. Az első emberpár szemtől szemben állva fejezte ki egymás iránti szeretetét, és vállvetve kormányozta Isten földi világát. Isten Ádámot teremtette meg először, és az első ember egy ideig egymaga művelte a kertet. Isten azonban hamarosan így szólt: "Nem jó az embernek egyedül lenni, alkotok hozzáillő segítőtársat" (2,18). Mégis, ahelyett, hogy azon nyomban foglalkozott volna Ádám magányosságának a kérdésével, arra kérte föl Ádámot, hogy adjon nevet az állatoknak. Miközben Ádám az állatokat szemlélte és különböző nevekkel látta el, nem tudta nem meglátni, hogy rajta kívül mindegyiknek volt párja. Miközben zajlott a névadás, Ádám megértette, hogy neki is szüksége van egy társra. Ádám és Éva házassága több volt pusztá barátságánál, de nem volt annál kevesebb. Isten tehát a házasságot – részben – azért rendelte, hogy megoldja a magányosság problémáját, és a társas viszonyról gondoskodjon.

A házasság azonban sosem képes teljesen betölteni az emberek társas viszony után érzett mély vágyakozását. Amerikában a 18 év fölötti felnőtteknek majdnem 40 százaléka egyedülálló. Ez a szám az egyházban sem sokkal kisebb. Ezeknek az egyedülálló embereknek társaságra van szükségük. Ezenfelül, minden várakozás ellenére, nagyon sok házasságban nincs szoros és mély kapcsolat a házastársak között. Még ha ideálisnak is mondható egy házasság, akkor sem képes kielégíteni a társaság iránt érzett minden szükségünket. Isten tervében nem az szerepelt, hogy az egyik embernek egyetlen másik ember töltse be minden szociális szükségletét. Egyszerűen ostobaság azt várni a feleségtől, hogy férje minden egyes győzelmét örömmel üdvözölje, minden megtorpanását hangosan megsirassa, és minden beszélgetésben azonos lelkesedéssel tudjon azonosulni a témával. Ez a mérce teljesíthetetlen, és már-már bálványimádásra emlékeztet. Még a házasságban élő embereknek is szükségük van barátokra.

Mellesleg: még a legboldogabb férj is szeretne alkalmanként egy másik férfival bizonyos dolgokról beszélni. Tegyük fel, hogy egy üzletember rádöbben, azért dolgozik olyan sokat, mert a munkáját jobban szereti a családjánál és a szórakozásnál. Amikor a munkáját végzi, tudatában van fontosságának, szavai, kíváncsi megváltoztatják a dolgok menetét. Az emberek fölnéznek rá a

munkahelyén, szeretnek a kedvében járni. Ezzel szemben, amikor hazaér, a gyerekeket szinte mindig civakodás közben találja, felesége arcán pedig ott ül a jól ismert "már megint hol voltál?"- arckifejezés. Egy bölcs férfi ilyenkor megosztja érzéseit a feleségével, de beszélhet egy olyan férfival is, aki már átélt valami hasonlót.

Nem ritka, hogy egyszerűen csak egy hasonló neművel szeretnénk beszélgetni. Vegyünk például egy meghatározatlan korú asszonyt, aki belenéz a tükörbe, és ezt gondolja: "Na, megjelentek az első ráncok, a hajam elkezdett őszülni, kövér és csúnya vagyok". Ha ezt a férjének is elmondja, lehet, hogy a férj vigasztalásképpen elkezd sorolni az érveket: "A korodhoz képest nagyon kevés ráncod és ősz hajszálad van, a hajadat különben is be lehet festetni. És egyáltalán nem vagy kövér, csak van rajtad néhány kiló plusz..." Ilyenkor azonban egy asszony nem fizikai állapota elemzésére vágyik, hanem együttérzésre. Ezt pedig egy olyan asszonytól kaphatja meg, aki ismeri azt a melankolikus érzést, amely saját hamvas szépségének hanyatlása láttán fogja el az embert. Hasonlóképpen, lehet, hogy egy férfit elkezd foglalkoztatni a gondolat, miért nincsen barátja. Ha elmondja a feleségének, a feleség esetleg személyeskedésnek veszi: "Azt hittem, én vagyok a barátod!" Vagy esetleg növeli a férfi önsajnálátát, amikor igazából olyasvalakire lenne szüksége, aki kirángatja ebből a szorongásos állapotból. Ilyenkor a legjobb, ha az ember felhívja valamelyik régi haverját.

Szükségünk van a feddésre

Már beszéltünk arról, hogy vannak barátságok, amelyek egymást kölcsönösen felmagasztaló emberek tömörülését eredményezheti. A barátok azonban képesek arra is, hogy felébresszék valakiben a *kreatív kényelmetlenség* érzését. Griffin azt mondja, hogy a barátok segítenek magunkat jól érezni a bőrünkben. Lehet, de az igaz barátok *előrevivő gyötrődést* is okoznak egymásnak. Ők készítetnek arra, hogy rosszul érezzük magunkat, amikor erre megvan a jó okunk. Természetesen Isten – minden barát példaképe – azért szúr, hogy meggyógyít-hasson.

A barátok helyreigazítják egymást, és odafigyelnek, hogy mikor hangzik a helyreigazítás. Az ismerősök szájából kritikának hangzó megjegyzések jóindulatú tanácsá szelídülnek a jó barátok ajkain: "Vassal formálják a vasat", és gyakran csak úgy röpködnek a szikrák (Péld 27,17). Más helyen ezt olvassuk: "Jobb a nyílt feddés a titkolt szeretetnél. Jó szándékúak a baráttól kapott sebek" (27,5-6). Vagy: "Az olaj és a jó illat vidámít, de a jó barát lélekből jövő tanácsa is" (27,9).

Egyszer tudomásomra jutott, hogy valamelyik nő barátom szoros kapcsolatot kezdeményezett egy nagyon csinos, egyedülálló nővel. Erős akaratú barátom lelki kátyúba került, és nyilván nem volt abban a hangulatban, hogy mások

elmarasztaló véleményét hallgassa. Arra gondoltam, ha beszélek vele, talán még meg is szakítja a barátságunkat. Nem tudtam azonban hallgatni, mert a barátomat jobban szerettem a barátságunknál.

Én is kaptam már baráti fejmosást. Egyszer a feleségemmel meglátogattuk barátainkat, akik egy másik államban éltek. A feleségnek, Carolnak hasonló típusú allergiája van, mint nekem, ezért már alig várta, hogy elmondhassa, miként szabadult meg tőle teljes étrendváltoztatás segítségével. Meg kell mondanom, elég szkeptikus vagyok az "egyél rizst rizzsel" és az efféle diétákkal szemben, ezért megpróbáltam a megmentésünkre lóháton érkező zabpehelyről tett humoros megjegyzésemmel befejezni a témát. Mindenki nevetett, kivéve Carolt. Tekintete tüzelt, hangja acélként szikrázott, mikor így szólt hozzám: "Átlátok rajtad, Dan. Egy szavamat sem hiszed, de túl udvarias vagy ahhoz, hogy ezt meg is mondd, tehát megpróbálok egy kedélyes kis viccelődéssel elejét venni a további beszélgetésnek. Pedig egyáltalán nem kell kipróbálnod, amit mondok, csak azt kérem, hogy végighallgass, mert lehet, hogy neked is segít." Öszintesége mélyen érintett, és ezt gondoltam: *Ez aztán a barát!*

Eddig tehát áttekintettük a barátság értékeit és veszélyeit. Most a Szentírást hívjuk segítségül, mert szeretnénk megtanulni, hogy miként őrizhetjük meg a barátságból azt, ami jó, és mi módon kerülhetjük ki azt, ami rossz.

BARÁTSÁG A SZENTÍRÁSBAN

Bár a Biblia nem beszél sokat a barátságról, mégis találunk néhány szakaszt a Példabeszédekben, a Prédikátor könyvében, és olvashatunk példákat Dávid és Jonatán, Ruth és Naomi, Jézus és tanítványai életéből.⁶ Sajnálatos módon a barátságról szóló legtöbb beszélgetés végigszalad a Példabeszédekben található néhány igeversen, és azok alapján készít egy nagyon kivonatos listát, amely "Milyen a jó barát?" címmel az emberi erények legjavát sorolja föl. A formátum kicsit törvénykezés jellegű: "A jó barát hűséges, igazságos, szerető szívű, kész az áldozatra és a feddésre. Ha szeretnéd Istent is és a barátaidat is megelégtíteni, keressed ezeket a jellemvonásokat emberi kapcsolataidban".

6. További példák: Dávid és három bátor embere (2Sám 23,15-17), Illés és Elizeus (2Kir 2,1-12) illetve Elizeus és a súnémi asszony (2Kir 4,8-37). Pálnak is lehettek barátai, hiszen közel harminc római hívőt köszönt név szerint, külön kiemelve a felsoroltak közül Epainetoszt, Ampliátuszt, Sztakhüsz és Rufusz anyját (Rm 16,3-16; vö. 1Kor 16,15-17; Kol 4,9-15). Jézus az összes tanítványa közül csupán tizenkettőt választott "barátiaul" (Jn 15,13-15), és azok közül is csupán háromnak volt része abban a kiváltságban, hogy tanúi lehettek Jézus megdicsőülésének és győztrődésének a Gecsemáné-kertben.

Ezzel persze máris visszatértünk a "mindent bele" keresztyénséghez. Teljesen ellene mond az evangélium gondolatmenetének, ha egymás után kiragadunk különálló igéket a Példabeszédekből, és ezt mondjuk: "Tedd ezt vagy azt! Légy ilyen vagy olyan!" A Példabeszédek könyve megmutatja a bölcsesség útját. A baj csak az, hogy saját erőnkől soha nem tudjuk azt az utat követni, ahogyan azt a Példabeszédek szerzői mondják (3,7-12). A barátságot a kötelességtudatnál mélyebb talajba kell ágyaznunk. Ez a mélyebb talaj Istennek, minden barát példaképének a természete. Ő nemcsak azt mutatja meg, hogyan legyünk barátok, hanem ennél többet tesz: saját képére formál bennünket (Róm 8,29; Ef 4,22-24). Miközben ezt végzi, képessé tesz minket arra, hogy véghezvigyük, amit a Példabeszédek mond. Akkor már mi is tudunk másokért cselekedni, ahogyan Ő is értünk.

A hívők ösztönösen értik, hogy Isten az ő barátjuk. A Biblia csupán ötször nevezi Istent barátnak, mégis nyilvánvaló, hogy Istennek mint barátnak a központi tulajdonságai *a kitarulkozás és a segítőkész jelenlét*. Ezeket a jellemzőket először Istennek az Ábrahámhoz, "Isten barátjához" való viszonyulásában követhetjük nyomon (Jak 2,23; vö. 2Krón 20,7).

Az 1Mózes 18-ban az Úr angyala meglátogatta a kilencvenkilenc éves Ábrahámot és a nyolcvankilenc éves Sárát. Azért jött, hogy megsegítse őket, és Sára világra hozhassa azt a gyermeket, akit Isten huszonkilenc évvel korábban megígért nekik. Az angyal velük együtt evett, és szembesült a két ember kétségével. Majd, amikor indulni akart, megkérdezte: "Eltitkoljam-e Ábrahám elől, amit tenni akarok?" Isten arra választotta ki Ábrahámot, hogy Izráel atyja legyen, most felfedte előtt tervét, miszerint megítéli Sodomát és Gomorát (18,17-21). Isten tehát kitarulkozott Ábrahám előtt. Mivel Isten igazságos, nem nézhette tovább a két város gonoszságát. Ábrahámot gondolkodóba ejtette a dolog, és amikor az Úr Sodoma felé fordult, a pátriárka megkérdezte Istentől, hogy elpusztítja-e Sodomát, ha talál benne először 50 majd végül 10 igaz embert. Miközben Ábrahám aggódott Sodomáért, Isten jellemét is próbára tette. "Vajon elpusztítod-e az igazat is a bűnössel együtt? ... Távol legyen tőled ... hogy megöld az igazat a bűnössel együtt. ... Vajon az egész föld bírása nem tenne-e igaz ítéletet?" (23-25. v.). Vajon Isten igazságos az Ő ítéleteiben? Vajon könyörül? Igen, mert 10 igaz kedvéért hajlandó lenne életben hagyni Sodomát (32. v.). Így jelentette ki Isten az Ő igazságát és könyörületességét Ábrahámnak, az Ő barátjának.

A Biblia Mózeset is Isten barátjának hívja a 2Mózes 33,7-11-ben. Isten barátként segített neki kivezetni Izráelt Egyiptomból. Mégis – akárcsak az 1Mózes 18-ban – a 2Mózes 33 legerőteljesebb eleme is Isten *kitarulkozása*. Röviddel azután, hogy Izráel elhagyta Egyiptomot, az Úr a táboron kívül elhelyezkedő "kijelentés sátorában" biztosította Izráelt az Ő jelenlétéről. Sokan jár-

tak a sátorhoz, de amikor Mózes ment be, felhőszip ereszkedett a sátorra. Az Úr "színről színre beszélt Mózesrel, ahogyan egyik ember beszél a másikkal" (11. v.). Később az Úr még teljesebben felfedte magát, mert megengedte Mózesnek, hogy meglássa az Ő dicsőségét "hátról", ahogy elhaladt előtte egy hegyen (18-23. v.). Megismertette az Ő természetével: "Az ÚR, az ÚR irgalmas és kegyelmes Isten! Türelme hosszú, szeretete és hűsége nagy! Megtartja szeretetét ezerízíg, megbocsátja a bűnt, hiszegést és vétket. Bár nem hagyja egészen bűntetés nélkül" (34,6-7).

Amikor harmadszor nevezi a Biblia Istent barátnek, Ézsaiás az Ő segítőkész jelenlétét hangsúlyozza. Bár Izráel semmilyen alapon nem tarthatott igényt Isten barátságára, az Úr elhívta Izráelt, és a barátja lett. Ézsaiás ezt mondja:

"De te, szolgám, Izráel, Jákób, akit kiválasztottam, barátomnak, Ábrahámnak utóda! A föld végén ragadtalak meg, annak széléről hívtalak el. Ezt mondtam neked: Szolgám vagy! Kiválasztottalak, nem vetlek meg! Ne félj, mert én veled vagyok, ne csüggedj, mert én vagyok Istened! Megerősítek, meg is segítek, sőt győzelmes jobbjammal támogatlak." — 41,8-10

Jézust baráti kapcsolataiban ugyanez jellemzi: kitárulkozás és segítőkész jelenlét. Akárcsak Atyja, Ő is az érdemtelenekkel barátkozik. Ellenségei vádolják: "Íme ... vámszedők és bűnösök barátja!" (Mt 11,19; Lk 7,34). Jézus is úgy beszél magáról, mint tanítványainak a barátja, és ugyanazt a két vonást mutatja. A János 15,13-15-ben ezt mondja: "Nincs senkiben nagyobb szeretet annál, mintha valaki életét adja barátaiért (segítőkész jelenlét). Ti barátaim vagytok, ha azt teszitek, amit én parancsolok nektek. ... Titeket azonban barátainknak mondalak, mert mindazt, amit hallottam az én Atyámtól, tudtul adtam nektek (kitárulkozás)."

Magától értetődik, hogy Istennek az Izráellel való barátsága nem lehet egy az egyben valamilyen emberi barátság mintája. Mindenekelőtt egyetlen emberi barátság sem tud ilyen egyoldalú lenni. Isten tökéletesen ismer bennünket, nekünk tehát nem kell magunkat kitárnunk Őelőtte, miközben Ő úgy dönt, hogy felfedi magát előttünk. Másrészt pedig minden hűtlenségünk ellenére is segít minket, amiért mi semmit nem adhatunk neki cserébe. A kitárulkozás és a segítőkész jelenlét tehát más formában jelenik meg az emberi viszonylatokban.

A segítségen és kitárulkozáson kívül a mélyebb emberi barátságoknak van egy harmadik jellemzője: egy korábbi titok, azonos látásmód, vagy közös érzelem. Két gyerek barátságát megalapozhatja egy jelentéktelen esemény is. Talán mindketten Oklahomából érkeztek, vagy mindketten fura kis zsenipalán-

ták, akik teljesen elhidegültek az apjuktól. Általában azonban többről szól az ügy. C.S. Lewis így fogalmaz:

*"A barátság egyszerű társasági kapcsolatból alakul ki, amikor ketten vagy többen a haverok közül rájönnek arra, hogy van valami közös látásmódjuk, érdeklődési körül, akár ízlésük, mely a többiekre nem jellemző, és amelyről azt gondolták, hogy eddig a pillanatig egyedül állnak ezzel a bizonyos kinccsel (vagy teherrel). A barátság tipikus kezdőmondata valahogy így hangzik: 'Tényleg? Te is? Azt hittem, ebben egyedül vagyok'."*⁷

Az emberi barátság tehát több, mint "egymást segélyező és egymásnak kölcsönösen szívességeket tevő emberek társulása". A barátok segítik egymást, de ami ennél sokkal mélyebb, van közös titkuk, közös lángolásuk, közös ügyük, amely nem csupán egy feladat. Hasonlóképpen látják a világot, és hasonló álmokat szövögetnek arról, miként lehetne a világot megjobbitani. A közöttük lévő kötelék több annál az egységénél, amely egy munkatársi csoport tagjait vagy atlétákat fűz össze, akik valamit együtt szeretnének elérni, mert a barátságot körülöleli egy azonos életelv, illetve életmód iránti közös rajongás. A barátok hasonlóképpen gondolkoznak a munkavégzésről és a szórakozásról is, és mindenkit szívesen látnak, aki osztja az eszményképeiket.

Miután megismertük a barátság alapképletét, csökkent a veszélye annak, hogy a Példabeszédekét olvasva "legalizmusba", vagyis felesleges és káros törvényeskedésbe essünk. A Példabeszédek ugyanis nem egy kipipálható kötelezettséglistát ad elénk. A barátságot magát írja le, és a hangsúlyt a segítőkész jelenlétre teszi. Istenhez hasonlóan az emberi barátok is hűségesen segítenek a szükség órájában.

- "Mindig szeret a barát, de testvérré a nyomorúságban válik" (17,7).
- "Az ember, akinek sok barátja van, széttöretik; de van barát, aki ragaszkodóbb a testvérnél" (18,24 – Károli).
- "Barátodat és apád barátját ne hagyj cserben! Ne menj testvéred házába, amikor bajban vagy! Többet ér a közeli szomszéd a távoli testvérnél" (27,10).

Két fő szempont körvonalazódik. Az első az, hogy mindenkinek szüksége van társaságra. A második pedig, hogy Isten barátsága segítőkész jelenlétet és kitérülést jelent. Ezek alkotják az igaz barátság magját. Ezek után szót kell ejtenünk azokról az erőkről is, amelyek elválasztják a férfiakat a számukra oly fontos barátságoktól.

7. C. S. Lewis, *The Four Loves*, 96. old. A következő bekezdés leginkább Lewis nevéhez fűződik, 90-105. old.

A BARÁTSÁG ÉRTÉKE NAPJAINKBAN

Sajnálatos módon társadalmunk nem a Biblia szerint szemléli a barátságokat. Ahhoz, hogy a Szentírás elveit alkalmazhassuk, meg kell értenünk saját kultúránkat.

Férfiak és nők

A férfiakkal ellentétben az asszonyok pártolják a barátságot.⁸ Jó adottságaik vannak arra, hogy mély kapcsolatokat létesítsenek (egy férfi azt mondaná erre: "élnek-halnak azért, hogy kötődhessenek valakihez"). Igyekeznek barátságokat kötni, és ápolják is azokat. Ha valaki nem hiszi, járjon utána: nézzen be egy képeslapboltba, és keresse meg a "Barátság" elnevezésű részleget. Egy átlagos férfi azt sem tudja, hogy létezik ilyen képeslap, hiszen csak akkor küld valakinek lapot, ha nagyon muszáj. Amennyiben mód van rá, akkor is inkább a felesége képeslap-paksamétájából húz elő egyet találomra. Egy férfi soha nem küld ilyesféle barátság-lapokat. Az asszonyok még akkor is küldenek egymásnak, ha a másiknak nincs is születésnapja, vagy egyéb különleges alkalmá. A barátság-lapok valahogy így hangzanak: "Miközben a reggeli kávémat kortyolgattam, eszembe jutottál", vagy "Úgy örülök, hogy te vagy a barátom". (Férfiaknak nem is gyártanak barátság-lapokat. Még nem volt rá példa, hogy valaki "Képeslapok haveroknak" részleg megnyitását kezdeményezte volna. Márpedig a marketingosztályok tudják a legjobban, mire van szükség!)

A kislányok olyanok, mint anyukáik. Kéz a kézben járnak. A telefonba mindig úgy mondják, hogy "mi". Kis cetliket írogatnak egymásnak, ilyen szöveggel: "Te vagy a legjobb barátnőm. Szeretlek. Te is szeretsz?" Ha kisfiúk küldözgetnének effajta levélkéket, a barátaik a legjobb esetben is hátba vágnák őket, és megkérdeznék: "Mi van veled? Akarsz egy jót verekedni, vagy építözzünk inkább?"

Nem gondolom, hogy a nők minden tekintetben túltesznek a férfiakon. Minden jó ajándékkal vissza lehet élni, és a női barátságok sem kivételek ez alól. Ahogyan a férfiak erő utáni vágya autonómiává és zsarnoksággá korcsosulhat, úgy a nők közösség utáni vágya bonyolult helyzeteket és egymástól való túlzott függőséget eredményezhet. Az asszonyok nem egyszer klikkekbe tömörülnek, féltékenykednek és pletykálnak. Teljesen foglyul ejtethi őket egy barátság. Ha az egyik nyomorultul érzi magát, a másik valósággal együtt érez vele, és szintén nyomorultul kezdi magát érezni. Mindent összevetve azonban a női barátságok mégis építőbb jellegűek, mint a férfi barátságok, mert az asszonyok ápolják baráti kapcsolataikat.

8. Ld. Dee Brestin, *The Friendships of Women* (Wheaton, IL: Victor Books, 1989).

Ezzel szemben a férfiaknak a barátság nem számít túl sokat, hiszen majd-hogynem véletlenszerűen barátkoznak. Mikor munkáról vagy sportról van szó, addig, amíg a többiek tisztességesen viselkednek, és a közös célért munkálkodnak, a férfiak nem igazán törődnek azzal, hogy kikkel vannak egy csapatban. Lássunk egy példát! Tegyük fel, hogy egy férfinak (akit az egyszerűség kedvéért hívjuk Jánosnak) kosarazni szottyan kedve, és elugrik egy közeli pályára. Természetesen reménykedik, hogy jó csapat áll össze olyan játékosokkal, akik tudnak adogatni, védekezni, és értékelik a csapatmunkát. A játék már néhány perce megy, és János máris talált egy csapattagot (Miklóst), akivel egyetlen szemvillanásból, egyetlen fejbiccentésből vagy odavetett "Középre!", "Szélre!"-félszavakból kiválóan megértik egymást. A következő héten persze János örül, hogy megint Miklóssal kerül egy csapatba. A harmadik héten János már reménykedik, hogy egy csapatban lesznek. A negyedik héten Miklós és János tudatosan úgy rendezik a dolgokat, hogy egy csapatba kerüljenek. Három hónap múlva János és Miklós jókat beszélgetnek egy-egy meccs után. Hét hónap múlva Miklósnak a munkája miatt másik városba kell költöznie. A következő héten János megint kosarazik, immár Miklós nélkül. Váratlanul rátör egy gondolat: "Miklós nagyon hiányzik. Hiszen a barátom volt."⁹

Így megy ez a férfiaknál. Egy ideig együtt dolgoznak vagy sportolnak valakivel, azután egy nap, hónapokkal a megismerkedésük után rádöbbennek, hogy hiszen ők most már barátok. Sokszor akkor ismerik fel a barátságot, amikor vége szakad. Ezért mondom, hogy a férfiak szinte véletlenül kötnek barátságokat!

Éppen ezért kapcsolataik tipikusan egydimenziósak. A munkahelyen a férfiak a munkájukról beszélgetnek. Ha szomszédok, fő témájuk a kert, az autó és a grillpartik. A gyülekezetben a hitről és talán még sportról vagy vadásatról beszélgetnek. Sportrendezvényeken a csapatokról és a meccsről esik szó. A fenti körökben a férfiak csak ritkán említik a házasságot és a karriert.

Semmiképpen nem akarom lebecsülni az egydimenziós kapcsolatokat. A legtöbben annyi embert ismerünk, hogy elkerülhetetlen a sekélyesség. Hiszen mit is várhatnánk egy postástól, eladótól és attól a sok-sok embertől, akikkel rendszeresen, de rutinszerűen találkozunk? Akkor van baj, ha egy férfinak csak efféle egydimenziós kapcsolatai vannak, ha szigorúan csak aszerint bánik mindenki, hogy a másik milyen funkciót vagy szerepet játszik az ő életében.

Jobban érthetővé válik a sekélyes kapcsolatok problémája, ha megvizsgáljuk a férfi barátságok négy típusát, és az isteni mércéhez hasonlítjuk azokat (vagyis

9. Természetesen, nők között is szövődhetnek spontán barátságok. Susan Philips "konyhai barátságoknak" nevezi ezeket a "The Practices of Friendship", *Radix* 23:4 (1995) c. könyvében, 5. old.

a kitarulkozás és segítőkész jelenlét mércéjéhez). Három közülük csak halvány próbálkozás, de a negyedik magán hordozza az Isten szerint való barátság ismeretűjegyét.

HOGYAN BARÁTKOZNAK A FÉRFIAK?¹⁰

Jó haverok: jelenlét kitarulkozás nélkül. A jó haverok elsörözgetnek és jókat beszélgetnek a sarki kiskocsmában, a keresztyén szubkultúrában pedig vidám történeteket mesélnek egymásnak a kávézóban. Nem ritka, hogy együtt nőttek fel, és ezért tűzön-vízen keresztül kitartanak egymás mellett. A jó haverokra mindig lehet számítani. Szép lassan egész gyűjteményük lesz a sztorikból, és azokból a csak általuk értett tréfákból, amelyeken mindig jót tudnak nevetni. Az érzelmeket azonban gondosan kerülik, mert "attól a pillanattól kezdve, hogy kimondod, már el is veszi a jelentőségét". Érzésekről beszélni az olyan "nőies" – kényes terület.

Érdekarátok: korlátozott jelenlét, korlátozott kitarulkozás. Az érdekarátok azért működnek együtt, mert közös céljuk van a munkahelyen, a sportban vagy a harcban. Ezeket a férfiakat közös dolog köti össze, és ebben nagyjából ki is merül a kapcsolat. Azért az egyetlen dologért tesznek erőfeszítéseket, arról beszélgetnek, másról szinte soha. Megtörténik, hogy érzelmileg igen felkavarja őket, ha megvalósítják a közös célt. Ha megnyernek egy nagy játszmát, vagy egy nagyszerű kalandot élnek át együtt, minden gond nélkül akár el is sírják magukat, megölelik egymást, vagy szavakba öntik egymást iránt érzett szeretetüket. Máskülönben azonban mindig két lépés távolságban maradnak egymástól.

Vezető-követő viszony: az egyik szükségét szenved, a másik segítséget nyújt. Ha két férfi közül az egyiknek nagyobb rátermettsége vagy tapasztalata van valamiben, amit mindkettőn nagyra értékelnek, övé lesz a vezető szerepe. Ha nagyjából azonos korúak, a vezető lesz "a főnök", a követő pedig a másodhegedűs. Korkülönség esetén kialakulhat egy mentor-tanítványi viszony. Az idősebbik férfié lesz a tanácsadó, vezér, tanító, támogató szerepe, ő egyben példát is ad a fiatalabbik elé, aki egy nap talán felnő pártfogója szintjéhez.

Igaz barátság: segítőkész jelenlét és kitarulkozás. Az igaz barátságok indulhatnak egy-dimenziós barátságokként. Idő múltával azonban történik valami, és új távlatok nyílnak. Talán a feleségek megkedvelik egymást. Talán kiderül, hogy mindkettőn ugyanarról álmodoznak, ugyanarra éreznek elhívást vagy ugyan-

10. Ez a tipológia eltér attól, amelyet Jack Balswick javasol a *Men at the Crossroads* (Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 1992) c. könyvében, 177-184. old.

abban gyötrődnek. *Eltűnődnek: nincs-e itt több annál, mint amit én gondoltam?* Azok a férfiak, akiknek fontos a barátság, érzékenyen reagálnak minden jelzésre, ami arra utal, hogy kibontakozóban lehet egy mély barátság. Lehetünk érdekbarátok, amelyből egy nap kialakulhat egy mindkettőnket gazdagító kapcsolat. A kölcsönös, őszinte kitárulkozás azonban nem könnyű, és nem megy egyik napról a másikra. Időre és erőfeszítésre van hozzá szükség. Ha az egyik fél megnyílik, a másik viszont továbbra sem mond magáról semmit, a kapcsolat egyre kínosabbá válik. A kitárulkozás kockázattal jár, de megéri.

Ha szeretnél igazi barátságot kialakítani valakivel, hagyj időt rá. Mivel az idő drága, és a férfiak általában valami közösen végzett tevékenység során kerülnek egyre közelebb egymáshoz, találjatok ki valamit, amit közösen csinálhatnátok. Legyetek egy csapat! Miközben segítitek egymást, kis lépésekben próbálkozzatok megnyílni egymás előtt! Ahogyan elindul a barátságotok, nagyon fogjátok értékelni társatok erejét. Az új barátság azonban akkor szilárdul meg, amikor meglátjuk barátunk hibáit, és mégis kapcsolatban maradunk vele.

FÉRFLIAK ÉS NŐK KÖZÖTTI BARÁTSÁG

Amikor a barátság kockázatairól esik szó, az emberek gyakran felteszik a kérdést, vajon létezhet-e barátság férfi és nő között. Sokan azonnal a kísértések és félreértések veszélyeire gondolnak. Ha azonban teljesen lehetetlennek tartjuk a másik nemmel való barátkozást, elzárkózunk az emberiség felének kimagasló tulajdonságai, adottságai és egyéni gondolatai elől. Ne feledkezzünk meg arról sem, hogy Jézus folytatott beszélgetéseket asszonyokkal, engedte, hogy azok megkenjék és sirassák Őt, támogassák szolgálatát és üljenek a lábainál (Mt 26,7; Lk 7,37-38; 8,1-3; 10,39; Jn 4,1k). Azzal, hogy legalább két asszonyt – Mártát és Máriaát – barátjaként kezelte, teljes mértékben felrúgta korának íratlan szabályait.

Jézus korában a rabbik úgy rendelkeztek, hogy a nemeket el kell különíteni egymástól. Úgy vélték, férfi és nő között a szabad érintkezés igen veszedelmes, mert a nőkben csak üresfejű kísértőket láttak, akiknek már a pusztá jelenléte is kísértést jelentett. Jézus azonban a buja vágyak felgerjedését nem az asszonyok jelenlétéhez kötötte; helytelen reakció az, ami egy asszonynak csak bujasággal tud válaszolni. Ezért állt szóba Jézus asszonyokkal – még rossz hírű nővel is. Nehogy azt gondolja most valaki: "Jézusnak könnyű volt, hiszen büntelen volt." Igen, Jézus büntelen volt (és ma is az), de hús-vér férfi is volt, aki hozzánk hasonlóan mindenben megkísértetett (Zsid 4,15). Azt akarta, hogy élete példa legyen számunkra. Azzal, hogy nőkkel érintkezett, egy fontos dolgot akart mondani: minden akadály és kísértés ellenére megéri a másik nemmel barátkozni.

Egy egyedülálló férfi és egy egyedülálló nő közötti barátságban megvan annak a kockázata, hogy az egyik félben romantikus érzelmek ébrednek, amíg a másikban nem. Ennek ellenére egyedülálló férfiak és egyedülálló nők is köthetnek biztonsággal barátságot. Az a fő, hogy a kommunikáció mindig nyílt és őszinte maradjon, továbbá gondosan kerüljék a kétértelmű megjegyzéseket. Ha valaki azt *mondja*, hogy szigorúan csak "testvéri" barátságra vágyik, akkor úgy is kell *viselkednie*. Egy ilyen kapcsolatba nem fér bele egy késő esti, gyertyafényes vacsora. Ugyanakkor bármennyi időt tölthetnek együtt másokkal nyilvános helyeken. Egy hot dogos vagy sóspereces állatkerti séta nem egyenlő egy vacsorával vagy koncerttel. Ha a romantikus érzelmek csak az egyik szívben lángolnak fel, megjelenik a kapcsolatban a fájdalom. Ha viszont mindkét szív lángra lobban, annak csak örülhetünk! (Bölcs dolognak tartom, ha a közös barátok átsegítik a párt azon a kicsit nehézkes időszakon, amikor felfedezik, hogy a viszonyuk kezd elmélyülni.) Igen egészséges, ha egy romantikus kapcsolat barátságként indul, mert a felek tudják, mire számíthatnak, és kevesebb illúziót kergetnek majd.

Házasságok és asszonyok is lehetnek barátok, természetesen korlátok között. A kapcsolat kezdődhet véletlenszerűen, a férjek vagy a feleségek barátságán keresztül. Egyszer csak a két házaspár összejön, és remek négyest alakít. A barátunk felesége a barátunk és beszélgetőpartnerünk lesz. Amikor a feleségemmel, Debbie-vel elugrunk a barátainkhoz, Steve-hez és Sue-hoz, akkor a két zenész, Steve és Debbie, csakhamar lecövekel a zongoránál, én meg Sue-val, aki szintén tanár, pár méterrel arrébb, egy csésze kávé mellett vitatjuk meg az iskolai munkát.

Ezek a kapcsolatok több szinten is gazdagítanak bennünket. Megismerhetünk más életfelfogásokat és különböző szempontokat. A feleségemet is jobban megértem, ha a barátnője szemével nézem őt. Nem utolsósorban pedig egyszerűen örömet okoz, ha egy érdekes emberrel beszélhetek. Természetesen résen kell lenni, mert bármikor felébredhet a vonzalom, és sérülést okozhat. Egy házasság tehát ne maradjon kettesben egy férjes asszonnyal (ez a barátságukban a "jelenlét" korlátait jelenti). Ugyanígy kerülniük kell a túl bensőséges témákat is (ami a kitárulkozást módosítja), és inkább ragaszkodjanak ahhoz, hogy négyesben barátkozzanak.¹¹

Eredményezhet-e egy férfi és nő közötti barátság fájdalmat és bűnt? Igen, mint ahogy minden jó dologgal – legyen az étel, ital, alvás, munka, szex, a tech-

11. Ha az egyik barát képes arra, hogy mederben tartsa a beszélgetést, lehet személyes témákról beszélgetni. Nem lehet elégszer hangsúlyozni, hogy elsősorban a két férfinak és a két nőnek kellene barátkoznia egymással, bár lehetnek kivételek. Mindenkit szeretnék azonban óvatosságra inteni ezen a téren anélkül, hogy törvényeskedő szabályokat állítanék föl.

nika csodái vagy a barátság – vissza lehet élni. A visszaélés lehetősége azonban nem zárhatja ki a barátság helyes formáit. Egyszerűen csak körültekintően kell barátkoznunk.

A BARÁTSÁG AKADÁLYAI

Kultúránkban a férfiak azért kapnak társadalmi elismerést, ha jól dolgoznak, eltartják a családjukat, jó férjek, apák, de azért nem, mert jó barátok. Persze ahhoz, hogy egy férfi jól végezhesse a munkáját, *barátságosnak* kell lennie. A szívélyes, illedelmes férfiak egydimenziós barátságokat kötnek, mert biztosítani szeretnék, hogy a telefonüzenetek ne maradjanak visszahívás nélkül, hogy a kedves gesztusok és apró szívességek ide-oda áramlását semmi se akadályozza.

Kultúránkban több millió barátságos férfi él, akinek mégsincs barátja. Akár ezer emberrel lehetnénk kapcsolatban, akik közül ötven még a barátunk is *lehetne*, de valahogyan egyik sem lesz azzá. Én ezeket a kapcsolatokat mindig az öntapadós jegyzetömböcskékhez szoktam hasonlítani (ún. post-it-notekapcsolatok): nagyon gyenge ragasztóval vannak összeerősítve, és könnyen elválnak egymástól. Társadalmunk a mélyebb emberi viszonyokat háromféleképpen is aláássa: 1.) a férfiaságról alkotott téves gondolatokkal, 2.) a rendkívüli mobilitással és 3.) az élvhajász kultúrával. Talán a férfiaságról alkotott téves fogalmak a legelterjedtebbek és a legkártékonyabbak.

A 2. fejezetben már kifejtettük a két uralkodó téveszmét, a férfiaság keményfiú és gondos családfenntartó modelljét. Mivel a keményfiú egyedül küzd meg a fájdalommal, és csendben szenved, csak önmagára támaszkodik és megelégszik önmagával, ami eleve lehetetlenné teszi a kitárulkozást. A gondos családfenntartó a hangsúlyt a kenyérkeresetre teszi, ami miatt hosszú órákat dolgozik, ezért nincs ideje az emberi kapcsolatokra. Nemegyszer megtörténik, hogy a gondos családfenntartó csak a család szükségleteinek a kielégítésére koncentrál, hogy képes a feleségét szinte lakat alatt tartani, korlátozva ezzel öt kapcsolatok kialakításában. Ami még ennél is alattomosabb: a "gondos családfenntartó" kifejleszti magában a képességet arra, hogy egy jobb állás érdekében bármikor bárhová elköltözzön. Ezzel pedig a mobilitás negatív oldalát erősíti.

A mobilitás annak a szabadságra épülő kultúrának a része, amelyet az amerikaiak oly nagyra értékelnek, pedig nagy kárára van a barátságnak, mert a barátkozáshoz elengedhetetlen rendszerességet rendkívül megnehezíti. Véget vet annak az örömteli időszaknak, amikor a barátok újra meg újra felidézhetik a közösen átélt győzelmeket és bukásokat – a nagy játszámáról, a kiállhatatlan

főnökről, a lehetetlennek tűnő feladatok elvégzéséről szóló történeteket. A mobilitás elválasztja egymástól a barátokat, és a férfiak nehezen állnak talpra. Igazából nem sok kísérletet tesznek a talpra álláshoz, így ez csak erősíti a gyökértelenséget. Amikor felszedjük a horgonyt, és magunk mögött hagyunk családot, történelmet, hagyományokat, megjelenik annak a kényszere, hogy új személyiséget találjunk ki magunknak. Már nincsenek körülöttünk a barátok és a családtagok, akik mindig emlékeztethetnének bennünket énünk legjobb és legrosszabb oldalaira...

A mobilitás még nem velejéig erkölcstelen, de a bölcs férfiak tudják, miként állhatnak ellen, amikor a karrier és az anyagiasság arra csábít, hogy minden kínálkozó alkalmat ragadjanak meg egy felkínált jobb pozícióért vagy fizetésért. Leleplezik magukban az egoistát, aki bedölné az idegenek bókoló esküdözéseinek, hogy "Éppen ilyen emberre van szükségünk". Megszabadultak attól a naiv gondolattól is, hogy létezik ideális állás. Ugyanakkor szüntelenül emlékeztetik magukat arra, milyen értékesek és fontosak a barátok, és hogy milyen ritkán éli túl egy barátság a több száz kilométeres, kontinensnyi távolságot.

Gyűjtögető, "kapatj, kurta, neked is jut"-kultúránk szintén gyengíti a barátságot, különösen ami az autókat és a zöldövezeti külvárosokat illeti. Régen az emberek többnyire a közvetlen szomszédságban találtak barátokra. A helyi kisboltban egymásba botlottak, azután a hazafelé vezető, fák szegélyezte kis utcán megálltak egy jót beszélgetni. Ma már hatalmas bevásárlóközpontokban bók-lásunk, ahol ismeretlen arcok suhannak el mellettünk, miközben csupa felesleges dolgot vásárolunk. Ezeket később igyekszünk túlszűfolt szekrényeinkbe tömni. A nyári estéket pedig kényelmes, minden szórakozásra alkalmassá alakított, légkondicionált erődítményeinkben múltatjuk. A szomszédokkal való kötetlen kapcsolattartás ideje letűnt. A rendelkezésre álló szabad időt fel-emésztik a végtelennek tűnő ingázások és a "megfelelő" társadalmi tevékenységek.

A kultúránkban eluralkodott szerzési vágy nem merül ki pusztán dolgok felhalmozásában. *Élményeket* is gyűjtünk a magunk és gyermekeink részére. Az élményszerzésnek szentelt idő viszont még a barátságokat is elmoshatja. Nem egy férfi az ifjúsági focicsapatban talált jó barátára, a gyermekek iránt táplált majomszeretet viszont téves elképzeléseket szül arra nézve, hogy a gyermek fejlődése érdekében mi mindent kell megtenni. Sok szülő gondolkodik úgy, hogy fontos gyermekük minden adottságát fejleszteni és minden szeszélyének engedni, biztosítva ezekhez a lehetőségeket. Így aztán szabadidejük jó részét azzal töltik, hogy különórákra és sportfoglalkozásokra járnak. Pedig a gyerekek úgy is szert tehetnek életre szóló tapasztalatokra, ha kis időre beülnek egy szobába, és bölcs felnőtteket hallgatnak.

A BARÁTSÁG KERESÉSE

Láthatjuk tehát, miért nem tudott a barátság betörni a keresztyén közösségekbe. Akadály szép számmal van, kezdve a karrierizmustól egészen a férfiaságról alkotott téveszméig. A barátság szenved az isteni szeretettel való összehasonlítástól, de az önzés növekedésének lehetőségétől is. Mindezek ellenére Isten elrendelte, megáldotta a barátságot, és példának adta, a jó élet részeként. A barátságon keresztül tanuljuk meg elkötelezni magunkat és ragaszkodni döntéseinkhez. Megtanulunk hallgatni, együttérezni, feltárni álmainkat és félelmeinket egy szeretetből fakadó aprólékos, fürkésző vizsgálódásnak. A barátság kigyógyítja az egyedülállókat a magányosságból, a házásokat a "nemek magányosságából". Dávid és Jonatán, Ruth és Naomi megmutatják, hogyan tanítják és ösztönzik egymást a jóra a barátok.

Bizonyos lelki leckéket csak a barátok tudnak nekünk megtanítani. Ők figyelmeztetnek rejtett gyengeségeinkre, de ők bátorítják rejtett erősségeinket is. Bizalmuk készítet arra, hogy a királyságért merjünk kockáztatni, és kiássuk eltemetett talentumainkat. A barátság biztosítja a társas viszony egy másik formáját, ezáltal csökkenti a házasságra nehezedő nyomást. Bölcs tanácsaikkal, istenfélő életükkel a barátok továbbsegítenek bennünket az úton, amelyet Istennel járunk. A barátság nyugalmat ad a háborúságok idején, társaságot jelent az ellenségeskedés közepette és örömet hoz a társas viszonyba. A barátok együtt építik a harmonikus életet. Férfiak, ha ti mindezt el is hiszitek, *keresnetek kell* a barátságot.

KÉRDÉSEK

1. Hány igazán mély barátságot tartasz számon a magad életében? Mit adnak neked ezek a kapcsolatok? Hogyan tudnátok még többet kihozni ezekből a barátságokból?
2. Ha nincsenek barátaid, ennek vajon mi az oka? Mit kellene tenned ahhoz, hogy legyenek barátaid?
3. Mit tanulhatsz az asszonyoktól a barátság kérdésében? És ismerőseidtől?
4. Hogyan jellemeznéd az Istennel való barátságodat? Mit tanulhatsz azokból a bibliai példákban, ahol Istennek az Övéivel való barátságáról van szó?

7.

A FÉRFI A MUNKAHELYÉN

Sok ember úgy gondolkodik a munkáról, mint tisztán világi tevékenységről, aminek aligha lehet köze az ember hitéhez. Azzal tisztában vannak, hogy a munkahelyen nem szabad csalni vagy hazudni, talán még bizonyoságot is tesznek; ezen túlmenően azonban a hit a magánügyük marad. Szinte soha nem teszik föl a munkával kapcsolatos alapvető kérdéseket: hogyan hat a meggyőződésünk például azokra az árukra, amelyeket gyártunk? Valamint arra, ahogyan azokat forgalmazzuk? A profit fontossága hogyan befolyásolja hitbeli látásunkat?

Az egyházban nem igazán esik szó ilyen dolgokról. A lelkészek arra biztatnak minket, hogy gondoskodjunk a családukról, tartsuk meg a Tízparancsolatot – sokkal többet azonban ők sem mondanak. Annyira belemerülünk az egyházzal és feladataival szóló eszmefuttatásokba, hogy a munkát szinte figyelmen kívül hagyjuk.

Elfelejtjük, hogy Jézus első felhívása ez volt: "elközelített már az Isten országa: térjete meg, és higgyetek az evangéliumban (Mk 1,15). Nem azt mondta, hogy "Térjete meg, mert az egyház már itt van". Jézus azért jött, hogy a királyságot hirdesse, nem pedig az egyházat. Az egyház mintegy előörsként a királyság gyűjtőpontjában helyezkedik el, de a királyság sokkal tágabb fogalom, mint az egyház. Isten királysága az Úr királyi hatalomgyakorlása mindenek fölött. Mivel Isten mindenek fölött uralkodik, neki kellene alárendelnünk az élet minden területét, beleértve a munkát is.

A MUNKA MINT KÖTELESSÉG

A keresztyén férfi dolgozik. Pál azt mondta, hogy "ha valaki nem akar dolgozni, ne is egyék" (2Thessz 3,10), meg azt is: "ha pedig valaki övéiről és főként háza népéről nem gondoskodik, az ... rosszabb a hitetlennél" (1Tim 5,8). Arról is beszél, *hogyan* kell dolgozni: "Amit tesztek, jó lélekkel végezzétek úgy, mint azt Úrnak, és nem úgy, mint az embereknek" (Kol 3,23). Korábban már Salamon is ezt mondta: "Tedd meg mindazt, ami a kezed ügyébe esik, és amihez erőd van" (Préd 9,10).

Isten még a munka módját és a korlátait is meghatározza: "Hat napon át dolgozz, és végezd mindenféle munkádat! De a hetedik nap a te Istenednek, az Úrnak nyugalomnapja. Semmiféle munkát ne végezz azon" (2Móz 20, 9-10). Ez a parancsolat rendelkezik a munkáról és a pihenésről is. Tiltja mind a vég nélküli fáradozást, mind pedig a tunyaságot. Így írja le a Példabeszédek könyve a rest embert: "Vágyakozik a lusta lelke, de hiába, a szorgalmas lelke pedig bővelkedik" (13,4). Sőt ki is csúfolja: "Meddig fekszel, te rest, mikor hagyod abba az alvást? Még egy kis alvás, egy kis szunnyadás, összetett kézzel fekvés: így tör rád a szegénység, mint útonálló, és a szűkölködés, mint egy fegyveres ember" (6,9-11).

A MUNKA MINT ISTENI TEVÉKENYSÉG

Mivel a Biblia Istene maga is munkálkodik, a munka isteni tevékenység. Isten eltervezte, megteremtette és alakította a valóságot. Színekkel és madarakkal díszítette az eget a földi állatok, növények és ásványok fölött. Világokat hívott életre, majd úgy formálta azokat, hogy az Ő dicsőségét hirdessék (Zsolt 8,2; 19,2). Amikor munkáját bevégezte, megpihent, meghatározva ezzel a munka és a pihenés ritmusát. Ma is gonddal ápolja és felügyeli a teremtett mindenséget (Zsolt 104,10-22). A Szentírásban Isten gyakran kertészhez, fazekashoz, pásztorhoz, magvetőhöz, építőmesterhez, takácshoz, sátorkészítőhöz és királyhoz hasonlítja magát.

Jézus is örömet leli a munkában, hiszen ezt mondja: "Az én eledelem az, hogy teljesítsem annak akarátát, aki elküldött engem, és bevégezzem az ő munkáját" (Jn 4,34). Addig munkálkodik, amíg világosság van; márpedig az idő sürgette (Jn 9,4). Az Atya gyönyörködött a teremtésben, és mindent "igen jónak" ítélte. A Fiú is elégedett volt, hogy elvégezte a rábízott feladatot, a megváltást. Amikor teljesítette a küldetését, ezt mondta: "Elvégeztetett" (Jn 19,30).

A munka tehát Istentől kapott és általa elrendelt tevékenység. Egy kegyes férfi ugyanolyan pozitívan viszonyul a munkához, mint az Úr. Örülünk, ha végezhetjük az Ő munkáját, miközben elfogadjuk a tőle kapott megbízatást, hogy az Ő nevében uralkodjunk a teremtett világon. Mi vagyunk a király alkormányzói, az elnök helyettesei.

Ideális esetben a munka és a játék közötti határ elmosódik, mert a munkában megjelent örömünk Istennek a bennünk való örömét tükrözi vissza. A munka, a játék összpontosított figyelmet követel, ugyanakkor, miközben a megfelelő dolgot a megfelelő módon és időben végezzük, mi is épülünk általa. Amikor azt végezzük, amit Isten ránk szabott, nem merülünk ki, hanem megerősödünk. Az Istentől kapott feladatokra koncentrálnunk, és közben a Tőle kapott adottságainkat használjuk, így nagyon közel kerülünk hozzá. Áldást hozunk önmagunkra és az

emberiségre is. Az órák hamar elröpülnek, a munka pedig az Istennel való együttműködéssé változik. Nehémiás csodálatosan írta ezt le, amikor elbeszélte, hogyan építették újjá a zsidók Jeruzsálem köfalait. Először azt mondta, hogy a fal felemelkedett, mert "a nép nagy kedvvel dolgozott" (Neh 3,38). Később azt írta, hogy felépült a fal, mert "Istenünk segítségével lehetett véghezvinni ezt a munkát" (6,16). Ennek az összmunkának a láttán az az imádság van a szívünkben, hogy "kezeinknek munkáját tedd maradandóvá" (Zsolt 90,17). "Ha az Úr nem építi a házat, hiába fáradoznak az építők" (Zsolt 127,1).

A MUNKA MINT KÉNYSZER

A munka azonban nem mindig ilyen nemes dolog. Gyakran kudarcokkal, kínkeserves fáradtsággal jár. Ezért sokszor kétségbe vonjuk a Biblia munkával kapcsolatos, fennkölt ideáljait. Gondoljunk csak a portások, pénztárosok, futószalag mellett dolgozó munkások fásult arckifejezésére. A legegységesebb munkák nagy részét mára ugyan gépek vették át, az embernek mégis felügyelnie kell azokat. Egy dolgozó így fogalmazott:

*"Tedd rá, vedd le! Tedd rá, vedd le! Közben meg se próbálok gondolkodni. Ha odaállítanálak egy raktárépület ajtajába, és eléd tolnék egy targoncát ötven darab ötvenkilós krumpliszákkal, és ötven ilyen targonca lenne, és azokat kéne egész nap rakodnod, szerinted milyen gondolataid lennének a krumplival kapcsolatban? ... Sokszor egy öszvérnek, egy kiöregedett öszvérnek érzem magamat."*¹

Bármennyire szörnyen hangzik, a fent leírt munkát össze sem lehet hasonlítani az elmaradott országok kétkezi munkásainak helyzetével. Indiában láttam például egy csoport embert, akik ásókkal tisztították meg a terepet egy négyzetes épület számára: a törmeléket szalmakosarakba lapátolták, azokat pedig a fejükön egyensúlyozva áthordták egy 450 méterrel arrébb lévő mélyedéshez, ott kiborították, és visszasétáltak. Munkagépekre természetesen nem volt pénzük, de azt azért megkérdeztem, hogy miért nem szereznek be legalább egy talicskát. Vendéglátóm elmagyarázta, hogy ha vennének néhány jó taligát, azoknak azonnal lába kelne, rosszakra pedig nem érdemes pénzt költeni. Indiában különben sem szempont a hatékonyság. Nem lehet munkát adni mindenkinek. Ezért jobb, ha mindenki csinál valamit, akármi legyen is az.

1. Studs Terkel, *Working* (New York, Avon, 1972), XXXIV, XXXII; Lee Hardy, *The Fabric of This World* (Grand Rapids, MI: Eerdmans, 1990), 32-33,38. old.

Kezdetben ez nem volt így. Isten még a bűneset előtt másként rendelkezett a munkáról. Amikor azonban a bűn belépett a világba, a munka küszködéssé vált, és attól kezdve az arc verejtékével, valamint a tövisek és bogáncsok okozta kilátástalanság-érzéssel jár együtt. Mára a bűn átjárja a munka valamennyi területét. A hétfőn reggel összeszerelt autók lehet, hogy megsínylik a másnaposságot. A péntek délután elkészülő tervek könnyen válnak a sietség és kapkodás áldozataivá. A bűn jelenléte azt eredményezi, hogy az emberek gyakran a könnyebb utakat és megoldásokat választják, miközben kifogásolható termékeket állítanak elő, és ezzel becsapják a vevőket. Ebből következik, hogy a nagyvállalatok igyekeznek tönkretenni a kisvállalatokat, mert azoknak jobb minőségű áruik vannak. A tudatlanság és rosszindulat ilyen elegyéből sok fájdalom származik.

Talán mindannyian szembesültünk már a munkát sújtó átokkal. Iskoláskoromban vállalt nyári munkáim mind-mind arra ösztönöztek, hogy később majd valamilyen diplomás – legalábbis koszmentes – foglalkozást űzzek. Szedtem krumplit kézzel a tűző napon. Mosogattam olyan hőségben és piszokban, hogy arról álmodoztam, bárcsak kineveznének pincértanulónak. Házakat festettem, teherautókról rakodtam le, tetőt cserepeztem, gépeket tisztítottam, és lyukakat vágtam falakba, csakhogy egyetlen dollárt keressek. Az apró részletek talán eltérnek egymástól, azt azonban mindenki tudja, hogy a munka lehet izzasztó, veszélyes, kimerítő, megalázó és – ami a legrosszabb – unalmas. A diplomás munkahelyek ennek ellenére semmilyen enyhülést nem hoztak. A frusztrációnak csak a formája változik, a valóság azonban nem.

A bűneset a ház körüli munkát is bemocskolja. Az építésvezetők lekapirgálják a talaj felső, termő rétegét, és eladják vagy pedig egyszerűen kidobják azt; ezért kell minden növényt cserepekben nevelnünk. Ha jó a talaj, a kertünket letarolják a bogarak és a rágcsálók. Munkánk többnyire abból áll, hogy megkíséreljük enyhíteni a bűneset következményeit.

A bukottság állapota több annál, hogy a dolgok elromlanak. Azt sem látjuk világosan, hogy munkánkkal kapcsolatosan mik is a helyes célok. Rosszul ítéljük meg adottságainkat és elhívásunkat, s néha megszállottan kutatjuk a számunkra megfelelő munkát, hogy használni tudjuk képességeinket, és elkerüljük az összes elképzelhető kudarcot. Még ha meg is találjuk a megfelelő hivatást, akkor is előfordulhat, hogy rosszul bánunk az energiáinkkal. Ismerek egy keresztyén ügyvédet, aki sikeres kalandregényíró lett. Első műve, amelyet a mai napig nem adtak ki, egy második világháborús berepülőpilótáról szóló regény volt. Amikor a regényt az összes, számba jöhető kiadó elutasította, elkezdett a könyv folytatásán dolgozni! Feltehetnénk a kérdést, hogy miért írja meg valaki annak a regénynek a folytatását, amelyet valószínűleg soha senki nem fog elolvasni. A mi rendkívül tehetséges emberünknek mégis hat hónapjába telt, míg ezt a kérdést feltette magának, és új könyvbe kezdett, ami végül óriási példányszámban kelt el.

A bűn miatt még elért sikereinket is hajlamosak vagyunk félremagyarázni. Büszkék leszünk magunkra, irigyeljük riválisainkat, és egyre mohóbban vágyjuk a nyereséget. Salamon ezt mondta:

“Aki szereti a pénzt, nem elégszik meg a pénzzel; sem a jövedelemmel az, aki szereti a vagyont. Ez is hiábavalóság! Ha szaporodnak a javak, szaporodnak a fogyasztói is; mi haszna van hát belőlük a gazdának? Legfeljebb, hogy szemlélheti. Édesen alszik, aki dolgozik, akár keveset, akár sokat eszik; a gazdagot ellenben nem hagyja nyugodni a jóllakottság.” — Préd 5,9-II

MÚLTBÉLI FELFOGÁSOK A MUNKÁRÓL

Ha a munkánkat szeretnénk Istennek ajánlani, először is meg kell tanulnunk helyesen gondolkodni róla; nem szabad engednünk, hogy a legújabb menedzsment-elméletek vagy a főnökünk rendeletei rángassanak kötélben bennünket. Mivel munkánkban az élet emelkedett volta, ugyanakkor haszontalansága összeütközésbe kerülnek, sürgős pásztori vezetésre van szükségünk. Sajnálatos módon azonban a munkával kapcsolatos gondolatok története nem sok segítséget nyújt.

Az életről, Istenről, munkáról feltett legalapvetőbb kérdésekre a válaszok mindig összefüggenek. Ilyen kérdéseket teszünk fel: Ki vagyok én? Miért vagyok itt? Mi a baj ezzel a világgal, és hogyan lehet megjavítani? Mi az én dolgom? Mi a jelentősége az emberi történelemnek? Van egyáltalán Isten? Ha igen, milyen a természete? Istenről való látásunk alakítja a véleményünket a munkáról, a munkáról alkotott képünk pedig befolyásolja elképzelésünket Istenről. Azok, akik megvetik a munkát, hajlamosak azt gondolni, hogy Isten is így érez. Ha viszont az élő Isten munkálkodik és úgy álmolta meg az emberiséget, hogy az dolgozzon, akkor nekünk a munkát becsülnünk kell.

A MUNKA GÖRÖG ÉRTELMEZÉSE²

A görögök és néhány római is úgy látták, hogy "a munka átok és semmi egyéb", tagadhatatlan rossz, amit minden áron el kell kerülni. A legtöbb görög számára a kézművesek, kereskedők, földművesek munkája minden emelkedett-

2. Ld. Hardy, *The Fabric of This World*, 6-16.old. és Leland Ryken, *Redeeming the Time: A Christian Approach to Work and Leisure* (Grand Rapids, MI: Baker, 1995), 71-73. old.

séget nélkülözött. A munka elrabolta az embertől azt az időt, amit baráti kapcsolatok ápolására és a polgárok jogainak gyakorlására kellett volna fordítania. Hésziodosz szerint a munka Érisztől, a vizsály istennőjétől származik, és Pandora szelencéjéből szabadult ki Zeusz büntetéseként. Cicero a munkát méltatlannak és hitványnak minősítette. A görögök szemében a munka a vadembereknek és a rabszolgáknak kijáró teher volt. Szerintük a dolgozók olyanok voltak, mint a vadállatok: világra jöttek, szaporodtak, dolgoztak és meghaltak, semmi jelet nem hagyva maguk után. A görög értékrendben az elmélkedő, szemlélődő életmód és a szabadság nem volt egyenlő szinten a testi szükségletekkel. A fizikai életet a legtöbbször nagyon kevésre tartották, azonban az embernek teste van, s a testet táplálni, ruházni és ápolni kell, amíg a földi lét tart. A test kényszeríti az embert a munka végeláthatatlan monotoníájába. Ezért a szerencsésebbek rabszolgákat tarthatnak, hogy azok gondoskodjanak róluk, munkájukkal szabadságot adva a nemesebb lelkeknek.

A görögök munkával szemben érzett ellenszenvét az isteneik világa tükrözi és támogatja. A mitológia istenei tunya láblógatók voltak, a legkülönbözőbb örömöknek hódoltak, és előszeretettel avatkoztak be az emberek életébe, ügyeibe. Arisztotelész istene a mozdulatlan mozgatórugó, az "elsődleges ok" volt. A görögök tehát mélységesen megvetették a munkát.

A MUNKA KÖZÉPKORI ÉRTELMEZÉSE³

Az ókor és a középkor teológusai szintén kevésre tartották a munkát. A legtöbbször prédikátorok, szerzetesek voltak, akik legfőbb életcélul az Istenről való elmélkedést tűzték ki. Mivel a munkás élet akadályozza az elmélyülést, a lelki férfiak kivonultak a világból, és kolostorokban éltek, hogy imádságban és elmélkedésben tudjanak Istenre összpontosítani. A szerzetesek csak azért dolgoztak, hogy testüket életben tartsák, kerüljék az ellustulást, és önfegyelmet tanuljanak. A munka lelki értékét abban látták, hogy a munkával járó fájdalom és megaláztatás összetöri a büszkeséget, élesztgeti a bűnbánatot. Azt gondolták, hogy a szegények részére végzett jótékonykodás erényes cselekedet volt. Az ilyesfajta áldozatok megelégitik Istent, mondták, az embernek pedig érdemeket szereznek, amelyek által könnyebben üdvösségre jut.

A középkori keresztyének úgy vélték, hogy a munka az ember javára, *céllal* adatott. Táplálta a testet, alázatban tartotta a lelket, és megelégitette Istent. A munkának azonban nem volt számukra semmilyen *belső* értéke, mert közvetlen módon nem tanított semmire. A munka alábecsülése két forrásból táplálkozott.

3. Ld. Hardy, *The Fabric of This World*, 16-26. old. és Ryken, *Redeeming the Time*, 73-75. old.

Abból, ahogyan a görögök viszonyultak a testi élethez, sok mindent átvettek, és az üdvösségről is elég zavaros elméleteket gyártottak. Hitték, hogy Isten kegyelmes, de azt is gondolták, hogy ezt az isteni kegyelmet saját jócselekedeteikkel és vallásos hitbuzgalmukkal ki kell egészíteni.

Talán ennyi idő távlatából könnyen bírálhatjuk ezeket a nézeteket, pedig mi is megtaláltuk a módját annak, hogyan válasszuk szét a hitet és a munkát. Nagyon sokan nem is gondolkoznak el azon, hogy milyen kapcsolat van a munkájuk és a hitük között. A keresztyének elhatározzák, hogy mindig igazat mondanak, betartják az ígéreteiket, és nem dolgoznak vasárnap. Hitüknek azonban sokszor már nincs hatása az általuk gyártott termékekkel kapcsolatos üzleti döntéseikre, vagy arra, hogy milyen úton adják el azokat. Keresztyének ezrei állítanak elő, forgalmaznak és árulnak dohányárut, alkoholt, lottószelvényeket, sőt még pornográf termékeket is anélkül, hogy feltennék maguknak a kérdést: vajon tényleg ez a legmegfelelőbb módja annak, hogy pénzt keressenek?

Túl sokan vagyunk, akik akkor gyakoroljuk a hitünket, amikor *elmegyünk* vasárnap templomba, miközben elfelejtjük, hogy mi *vagyunk* a templom, mindennap. Isten képviselői vagyunk, az Ő királyságának élharcosai. Munkavégzés közben is a királyság hű állampolgáraiként kell viselkednünk. Ha valaki nem tudja, miként élje meg a hitét munkavégzés közben, az legalább kezdjen el imádkozni, és keressen hasonló gondolkodású hívőket, hogy buzdítani tudják egymást.

A MUNKA ÉRTELMEZÉSE A RENESZÁNSZ ÉS A REFORMÁCIÓ KORÁBAN

A reneszánsz korában élő keresztyéneknek világosabb látásuk volt Istenről, következésképpen a munkáról is másként vélekedtek. Isten az ő szemükben egy kozmikus kézművesmester volt, és nem egyfajta passzív, távolba vesző értelem. Leginkább azzal mutatta meg bölcsességét és hatalmát, hogy megteremtette a világmindenséget. A reneszánsz gondolkodók Istent "az isteni kézművesnek", "a legfőbb teremtőnek", "a leghatalmasabb építésznek" nevezték. Ennek eredményeképpen az elmélkedésen kívül nagyra becsülték a kézművességet, az ipart, a profitszerzést és a munkát is. Giordano Bruno szerint a munka azért jó dolog, mert segít az embernek fejleszteni kreatív képességeit, ami végül oda vezet, hogy hatalma alá hajthatja a földet, és ezzel teljesíti Ádám küldetését, amelyet a teremtéskor Istentől kapott. A reneszánsz világ tagadta, hogy a munka állatiasítja az embert, hiszen az állatok gondolkodás és változatosság nélkül tevékenykednek, ösztönös magatartásukat szigorú szabályok irányítják. Ezzel szemben az ember használja a képzeletét. Tervez és kivitelez. Teljesen újszerűen használja, állítja össze és módosítja a természetben rendelkezésére álló

anyagokat. Világos tehát, hogy a mi munkánk egyrészt állati, másrészt viszont isteni.⁴

A reformáció egy lépéssel tovább mozdult, és még jobban megszilárdította a munka pozícióját. Luther Márton kijelentette, hogy a trágyát lapátoló földművesben és a tehenet fejő szolgálólányban – ha azok hűséggel végzik a munkájukat – Isten éppen úgy a kedvét leli, mint az Igét hirdető vagy imádkozó lelkészben. Isten rendeli el a különböző hivatásokat vagy "állásokat", amelyeket életük során a férfiak és nők elfoglalnak. Ezekben válunk Isten szerető és előrelátó gondoskodásának a hirdetőivé.⁵ Munkában buzgólkodó emberi kezek által hallgatja meg Isten az Ő gyermekeinek az imádságait. Este "a mi mindennapi kenyerünk"-ért könyörgünk, hajnalban pedig felszerkennek a pékek, hogy megsüssék azt. Biztonságos utazásért imádkozunk, a szerelők meg rendben tartják az autókat és a repülőgépeket. Ha hűségesen helytállunk hivatásunkban, a mezítelenek ruhához, az éhezők ételhez jutnak, a betegek kezelést, a tudatlanok képzést kapnak. A munka Isten jó tetszésére van, minket pedig megerősít, de nem arra adatott, hogy rajta keresztül szolgáljunk rá Isten áldásaira vagy hogy azzal tanítsuk lelkünket alázatra. Ehelyett a munka segítségével tudjuk úgy szeretni felebarátunkat, mint magunkat.

Kálvin és a puritánok egyetértettek abban, hogy Isten gyönyörködik a becsületes világi hivatásokban dolgozó emberekben. Tulajdonképpen minden feladat, legyen az bármilyen alantas is, értékes Isten szemében, ha arra hívatunk el.⁶ Természetesen vannak tisztességtelen munkák is. Egy keresztyén ne legyen kocsmáros, ne űzzön szerencsejátékot, és ne válasszon olyan foglalkozást, ami bűnnel jár. Kálvin mégis úgy gondolta, hogy azzal tiszteljük Istent, ha tervezzük, előállítunk, forgalmazunk és eladunk. Kálvin hitte, hogy Isten aktív és hatékony, nem egy olyan isten, aki bástyákkal körülzártan, önelégültségben lakozik.⁷ Ezért vallotta, hogy Istent az aktív munkával tiszteljük, amikor dolgokat *készítünk*.

Kálvin vállalkozó volt. Genf kormányzótestületében tevékenyen vett részt. Adó- és ingatlankezdvezményeket javasolt, hogy a kelmegyártókat a városba csalogassák, így oldva meg a várost elözönlő, francia protestáns menekültek munkavállalási gondjait.⁸

Kálvin és Luther gondolatai ma is központi helyet kapnak a munkáról alkotott keresztyén felfogásban. Mindketten óvakodtak attól, hogy az életet szent és

4. Hardy, *The Fabric of This World*, 27. old.

5. Uo. 45-51. old.; Gustaf Wingren, *The Christian's Calling: Luther on Vocation* (Edinburgh: Oliver & Bond, 1958), 9-10. old.; Martin Luther, *Luther's Works* (St. Louis: Concordia, 1962, 1966), Vol. 44, 98-99. old.; Vol. 45, 330-333. old.

6. John Calvin, *Institutes of Christian Religion* (Philadelphia: Westminster, 1960), 3.10.6.

7. Calvin, *Institutes*, 1.16.3.

8. Calvin, *Institutes*, 1.2.2; 1.14.4.

világi területekre osszák. Kiemelték azt, hogy az ember a leghétköznapibb feladatok elvégzésével is tudja Istent dicsőíteni. Kálvin szerint a Sátán sugallja azt a hamis gondolatot az embernek, miszerint Isten nem szentel különösebb figyelmet olyan dolgokra, mint a hivatásunk vagy pedig a házimunka. Ebben a földi életben még a rutinmunkának is helye van, Istent még ezekben is tudjuk szolgálni. Munkánkkal nemcsak családukról gondoskodunk, hanem áldást hozunk az emberiségre.

Kálvin és a többi reformátorok nem voltak mindenben egy véleményen. Luther és a puritánok úgy vélték, a társadalmi felépítmények többé-kevésbé változtathatatlanok. Arra biztatták az embereket, hogy a társadalmi gyakorlat szerinti helyükön vagy osztályukban végezzék szolgálatukat. Kálvin azonban meg volt arról győződve, hogy a társadalom egészét meg lehet reformálni. Arra kell kísérletet tennünk, hogy a jog előmozdításával újjá formáljuk a társadalmi struktúrákat, mert nemcsak az egyén, hanem a *társadalom* is elbukott.

A rossz társadalmi struktúrákban nehezebb igazul élni. Legyen bármilyen melegszívű is egy rabszolgatartó, az örök rabszolgaság *rendszere* jogtalan ellenőrző hatalmat biztosít a tulajdonosnak. Ehhez hasonlóan a kasztrendszerek is kitermelik az előítéleteket és a társadalmi súlypontokat. A mai Amerikában az iskolai körzetek közötti szélsőséges egyenlőtlenségek miatt a szegény szülők képtelenek megfelelő képzésben részesíteni gyermekeiket. Számos szakértő vallja, hogy a jelenlegi közlekedési rendszerek a virágzó elővárosokat részesítik előnyben a belvárosok és a vidék rovására.

A reformátorok két sarkalatos megállapítást tettek. Az első: nincs olyan munkahely, amely teljesen világi lenne. Lehet egy hely nagyon sötét, lepusztult, Isten mégis igényt tarthat rá. Másodszor: Isten a munkán keresztül formál bennünket. Ezeknek az elveknek az alapján lehetünk a munkahelyünkön Isten gyermekei, és ezért gyakorolhatjuk ott is az Ő hatalmát.

SIKEREK ÉS KUDARCOK

Mivel Isten munkálkodik, és az emberiséget még a bűn megjelenése előtt munkára szánta, legyen bennünk némi optimizmus a munkával szemben. Jézus is kétkezi munkát végzett, mikor építőanyagokkal dolgozott. Azzal, hogy a kezével munkálkodott, mindennemű kézi munkát tisztességre emelt. (Fogalmazhatók-e úgy, hogy építőipari szakmunkás volt?)⁹ Az evangéliumok igazolják Mózes első köny-

9. Az itt szereplő görög kifejezést (*tehton*) "ács"-ként fordítjuk a Márk 6,3-ban, de jelenthet kőművest és fémmunkást is. Jézus tehát minden bizonnyal építőmunkás lehetett, ha nem is a mai értelemben véve.

vét: Isten minden embert a maga képmására teremtett, hogy minden embert – függetlenül az életben elfoglalt pozíciójától – lehessen tisztelni. Isten szemében a dolgozó szegények, mosogatók, takarítók is értékesek, akik pedig a legalantasabb munkákat végzik. Istennél nincs kasztrendszer. Egyszerű pásztorokat választott ki arra, hogy a testté lével első tanúi legyenek, Jézus barátai között voltak halászok és vámszedők is. Isten szemében minden becsületes munkának van értéke.

A görög munkaelméletek merőben mások. A görögök szégyenteljesnek találják a kézi munkát és a szegénységet. Tagadják, hogy bármiféle Isten teremtette volna az emberiséget a saját képmására, és tagadják, hogy mindenkinek van méltósága. Természetesen volt némi igazuk. A munka megalázhat és megszoríthat bennünket, nyomorúságos volta megmagyarázza, miért kezdenek el negyvenéves férfiak a nyugdíjról álmodozni. Kritikai realizmusra van szükségünk. Nemegyszer nehéz helyzetbe kényszerít bennünket kötelességünk, hogy családunkról gondoskodjunk.

- Azért, hogy biztosítsa a család megélhetését, egy ígéretes dalszerzőből könnyen lehet hangmérnök. Egy megélhetési gondokkal küzdő profi atléta vállalhat edzői állást.
- Talán olyan foglalkozást űzünk, amely nem túl népszerű. A közvéleménykutatók minden évben közreadják a legnépszerűbb és a leglenézettebb foglalkozások listáját. Az orvosok és a tanárok mindig a listavezető "hősök", az ügyvédek, biztosítási ügynökök, telefonos üzletkötők és használtautó-kereskedők pedig a fő "nyerészedők". A keresztyéneknek mégis ki kell tartaniuk a lenézett (de bűnnel nem terhelt) állásokban is, hogy Isten igazságát azokban képviseljék. Milyen nagy szüksége lenne a társadalomnak több becsületes ügyvédre, biztosítási ügynökre és használtautó-kereskedőre!
- Nem egyszer megtörténik, hogy olyan pozícióba kerülünk, amelyet mi magunk soha nem választanánk, de az Úr ott is tud minket használni. Mivel Isten megajándékozta az álommagyarázás ajándékával, József a fáraó után a második legfontosabb férfi lett Egyiptomban, és sokak életét megmentette.

Gazdasági rendszereink elmélyítenek néhány problémát. A rabszolgatartó gazdaságok egyaránt lealacsonyították a rabszolgákat és uraikat is; a kommunizmus leginkább a nyomort fokozta. A támogatási rendszer a korrupció melegágya. A szabad verseny árucikké alacsonyítja a dolgozókat, amikor annak adják el az idejüket és képességeiket, aki a legtöbbet kínálja. Ez pedig aláássa a munkaadó és a munkavállaló közötti hűséget.

A sok rossz mellett azért jó is megtalálható. A Biblia nem kimondottan üzletpárti, de a munkával kapcsolatban helyesli a tenni akarást. Isten rengeteg erőforrást rejtett el a világban, és azzal bízta meg az emberiséget, hogy éljen és gazdálkodjon azokkal. Isten munkálkodik és tervez, ezért mi is tervezhetünk. Az emberi

tehetségek sokszínűsége továbbá megtanít minket egy olyan társadalomban élni, ahol egymástól függünk, hiszen közös szükségek és szolgálatok kötnek bennünket össze. Minden ember az Istentől kapott képességei szerint segíti felebarátait.

Számos olyan fontos munka létezik, amelyekkel nem lehet nagy vagyona szert tenni: ilyenek például az önkéntes munka és a házi munka. Mivel a munka többet jelent a pusztán kenyérkeresetnél, sokan nyugdíjba vonulásuk után is tovább dolgoznak. A munka értelmet, irányvonalat, önazonosságot és célt ad az embernek. A munka révén átéljük azt a fajta megelégedettséget, hogy hozzájárulhattunk valamivel ahhoz az egészhez, ami nálunk jóval nagyobb. A valaminek a létrehozása és tökéletesítése fölött érzett örömmel magyarázhatjuk azt, hogy sok nyugdíjas férfi például miért vásárol és újít fel veterán autókat oly nagy vehemenciával.

Sokan vannak azért olyanok is, akik azért dolgoznak, mert meg akarnak felelni a társadalom által rájuk kényszerített szerepeknek. A társadalom a szorgalmasokat megjutalmazza, a lustákat megbünteti. Munkánkkal azonban nem csak vagyont és társadalmi pozíciót szerezhethetünk. A munkát megrontotta az átok és az a zavaró körülmény, hogy más bűnösökkel kell együtt dolgoznunk. Mindezek ellenére a munkának felbecsülhetetlen értéke van, hiszen Isten is munkálkodik, és arra hív minket, hogy a munkatársai legyünk. Ahhoz azonban, hogy a munkánkból a legtöbbet hozhassuk ki, tisztában kell lennünk adottságainkkal és elhívásunkkal.

A MUNKA MINT ÁLDÁS

Colorado államban van egy Horn Creek nevezetű konferenciaközpont. Leghíresebb nevezetessége a 4000 méter magas Horn Peak, amely a tábor főépületétől kiindulva kb. 12 km-es gyaloglás után érhető el. Az egyik nyáron egy kis csoporttal megmásztuk ezt a csúcst. Alighogy nekivágtunk az első emelkedőnek, valahogy az élre kerültem. Ez a "vezetés", nem kis fájdalommal, azt jelentette, hogy négy, edzett tizenévesssel kellett lépést tartanom, akik között ott volt Abigél nevű lányom is. Annak ellenére elértük a csúcst, hogy viharos erejű, szinte orkánszerű szél nehezítette az előrehaladásunkat. Fennállt a veszélye, hogy lesodródunk a hegygerincről, pedig az már jóval az erdősáv fölött helyezkedett el. Amikor fölértünk, nemcsak azért voltam tehát fáradt, mert az előző nap egy 3000 méter magas csúcst másztam meg. Miközben a hegyről ereszkedtünk le, egy nagyobb kő kicsúszott a lányom lába alól. Abigél kificamította a bokáját. A táborig hátra lévő csaknem 4500 méteren már vinnünk kellett őt. Három férfi is segített, de én mint édesapa, oroslánrészt vállaltam a cipekedésben. A nagy melegben nem volt könnyű vinni őt, ám tiszta szívből mondom, hogy azon a nyáron mégis ez volt a legüdítőbb és legörömtelibb délutánom. Mégpedig azért, mert különösképpen szeretek kirándulni, és nagyon szeretem a lányomat. Abigél

a maga 60 kilójával nem számít pehelysúlyúnak, én mégis majdnem rákezdtem a jól ismert refrénre: "Ő nem is olyan nehéz, hisz ő az én kislányom". A munka egyáltalán nem teher, ha azt teheti valaki, amit szeret – és azokért, akiket szeret.

Hogyan találunk rá a megfelelő munkára? Miként jövünk rá arra, hogy mi Isten terve, és hol van abban a mi helyünk? Mi szerint különböztethetjük meg Isten hangját a saját vágyainktól, amelyek a presztízs, a birtoklás vagy a mellékjövedelem körül forognak? A történelmi keresztyén válasz két különböző elhívást ismer: az egyetemes elhívást és a speciális elhívást.

Az egyetemes elhívás alatt Istennek azt a felszólítását értjük, amelyben arra hív minden embert, hogy higgyenek benne, bánják meg bűneiket, ismerjék meg Őt, bízzanak benne és kövessék Őt (Róm 8,28-30; 1Kor 1,9; Gal 1,6. 15). Az egyetemes elhíváshoz tartozik az az előjogunk is, hogy minden dolgunkat végezzük Isten szerint. Pál azt mondja, Isten arra hív minket, hogy az Ő Fiához legyünk hasonlóak (Róm 8,28-30), hogy békeességben (1Kor 7,15), szabadságban (Gal 5,13) és szentségben (Róm 1,7) éljünk.

Isten azonban elkészít nekünk egy *speciális* elhívást is. Ennek a kezdetét jelzik a velünk született adottságaink és a születésünk előtt kialakult körülményeink. Azzal folytatódik, hogy az isteni gondviselés körültekintően formál bennünket szüleinken, tanárainken, barátainkon és munkaadóinkon keresztül. Isten az, aki egy foglalkozáshoz, de még egy adott munkakörhöz is elvezet bennünket. A Biblia ezt is elhívásként írja le. Pál azt mondta, hogy ő apostoli elhívást kapott. Isten Jeremiást, Ézsaiást, Ezékielt prófétáknak hívta el. Azzal, hogy először apostolokat és prófétákat említettem, nem azt akarom erősíteni, hogy Isten a keresztyén szolgálatokba csak "teljes állásra" hív el férfiakat. Egyáltalán nem. Akkor is szolgálhatjuk Istent, ha rabszolgáknak hívtunk el (1Kor 7,21-22).

Azoknak az odaszánt életű keresztyéneknek, akik az üzleti életben vagy a kereskedelemben dolgoznak, meg kell ezt emésztetniük. Sokukat enyhe büntudat mardos. Azt gondolják, hogy a munka tekintetében egy szinttel a lelkészek és misszionáriusok alatt helyezkednek el, mert azok "nap mint nap az Urat szolgálják". Minden évben vannak közülük olyan férfiak, akik eljönnek a teológiára, mert szeretik Istent, és neki akarnak szolgálni. Nem a gyülekezetük küldte őket, sokszor nincsenek is meg az adottságaik az ilyen szolgálathoz, de jönnek, mert azt hiszik, hogy mindenkinek, aki igazán szereti Istent, "teljes idejű szolgálatban" kell állnia. Pedig a lehető legnemesebb dolog, amit tehetünk, hogy hűségesen szolgáljuk az Urat azon a helyen, amelyet Isten jelölt ki nekünk. Egy úgynevezett "világi" elhívás is jelenthet teljes idejű szolgálatot.

Sokan vannak közöttünk, akik bizonyos foglalkozásokat magasabbrendűeknek tartanak. A tipikus keresztyén felfogásban a legnagyobb tisztelet a lelkészeknek jár. Vannak világi emberek, akik a politikai szolgálatot tartják nagy becsben. Néhány évvel ezelőtt egy igen vagyonos politikus adó-visszaigazolásából kiderült, hogy

egész évben mindössze 600 dollárt adományozott jótékonyági célokra. Arra a kérdésre, hogy miért volt ennyire fukar, így válaszolt: "Én az egész életemet a közszolgálatnak szenteltem." Azon gondolkoztam, hogy akkor szerinte a pékek, kamionsofőrök, földművesek, szemetesek és titkárnők *nem* a közt szolgálják? Mi talán nem értékeljük ilyen nagyra a politikai szolgálatot, de a legtöbb keresztyén egyetért abban, hogy vannak magasabb és alacsonyabb elhívások.

Isten előtt azonban minden tisztességes elhívás nemes. A pénztárosok, könyvelők és lelkészek Isten szemében teljesen egyformák. Persze azért a keresztyéneknek nem szabad törvénytelen vagy erkölcstelen munkát választaniuk, de Istent akármelyik, törvényes foglalkozással szolgálhatjuk. A legmagasabb pozíciót pedig azok tölthetik be, akik abban a munkában állnak, amelyre Isten elhívta őket, és meg is adta a képességeket hozzá.

Ha nem lennék erről meggyőződve, nem írhattam volna meg ezt a könyvet. Sok éven át egyszerre három státuszban is szolgáltam a Covenant Teológián: mint az Újszövetség professzora, mint oktatási alelnök és mint tanszéki dékán. Az alelnöki posztról azonban lemondtam, pedig annak volt a legnagyobb presztízse, ott kaptam a legmagasabb fizetést és tiszteletet. Én mégis azzal akartam szolgálni, amihez a legtöbb képességet kaptam – a tanítással és az írással. És, ami nagyon fontos, Isten felkészítette az utódomat, hogy sokkal jobb adminisztrátor legyem.

Természetesen ez nem azt jelenti, hogy tudjuk is végezni azt, amit választottunk. Például, túl sokan szeretnénk profi sportolók, zenészek és művészek lenni. Teljesen mindegy, hogy milyen erős bennünk a vágy, ha senki nem ajánl nekünk munkát a kívánt területen, vagy nincs hozzá tehetségünk. Isten elhívhat minket olyan nehéz feladatokra, amelyek megfoszthatnak kedvenc tevékenységeinktől, amelyeket eddig folytattunk. Egy férfinak olyan karriert kell építenie, amely lehetővé teszi, hogy gondoskodjon a családjáról. Az egyik barátom egyszer válaszút elé került: legyen koncertzongorista vagy befektetési banktisztviselő. Tehetséges zenész, mégis a bankszakmát választotta, mert a zenei pálya sokkal bizonytalanabb egy család megélhetésének a szempontjából. A banki állás a *foglalkozása*, a zene pedig a *hobbija*.

HOGYAN ÉRTEM MEG ISTEN ELHÍVÁSÁT?

Hogyan találhatjuk meg hivatásunkat? Miből tudhatjuk, hogy ideje állást változtatni akár azért, mert gondoskodni kell a családukról, akár azért, mert fontos szükségleteket kell kielégítenünk? A Biblia közvetlenül nem foglalkozik ezekkel a kérdésekkel, mert a bibliai időkben élő emberek nem válogathattak úgy a lehetőségek között, mint mi. A legtöbb ember földműveléssel vagy állattartással kereste a kenyerét, és gyakran szüleik foglalkozását folytatták. Mégis van néhány alapelv, amelyekre figyelniük kell.

Először: vegyük fontolóra, hogy milyen tevékenységet szánnak nekünk munkaadóink. Természetesen nem minden ajánlattevő tudja jól megítélni, mire vagyunk képesek. A nálunk bölcsebb kívülállók azonban gyakran világosabban meglátják adottságainkat, mint mi magunk. Sokszor kérnek tőlünk olyat, amiről úgy látják, hogy mi azt jól el is tudnánk végezni. Másodsor: elhívásunk rendszerint kapcsolódik valamihez, amire vágyunk. Tegyük fel tehát a kérdést: mit szeretnék csinálni? Mikor tölt el örömmel a munka? Mikor érzem, hogy *élek*? Ha gazdag lennék, milyen munkát végeznék, akár ingyen is? Mikor tűnnek a munkaórák perceknek? Minden munkának természetesen megvannak a terhei, de ezeket könnyebben viseljük, ha időnk nagy részében legfőbb adottságainkat használhatjuk. Harmadszor: milyen területen tudom a legnagyobb segítséget, a legnagyobb áldást közvetíteni másoknak? Elhívásunk valószínűleg ott lesz, ahol ez a három alapelv fedi egymást.

- Belső készítés, vágy és a szükséges felkészülés.
- Külső megerősítés: a munkaadók vagy vásárlók jó fizetéssel jutalmaznak szolgáltatásainkat.
- Külső eredmény: a gyümölcs vagy siker, amely egyaránt megelégti a munkavállalókat, a munkaadókat és a vásárlókat.

Következésképpen, ha egész bensőnk tiltakozik az ellen, ami a munkánk, akkor feszültek és frusztráltak leszünk. Nyomorultul érezzük magunkat akkor is, amikor az általunk felajánlott szolgáltatásokra senki nem tart igényt. Ilyen kérdések cikáznak bennünk: *én vagyok vak vagy ők?* A munkanélküliek részben azért kínlódnak, mert nem értik, miért nem kell az, amit ők ajánlani tudnak?

Évszázadokkal ezelőtt a bölcsek azt tanácsolták az apáknak, akiknek a gyerekei szerettek volna már mesterséget tanulni, hogy vigyék őket egy körutazásra, és nézzék meg, mit takarnak a különböző foglalkozások: menjenek el a tengerre, hogy lássák a tengerészeket, egy kaszárnnyába, hogy lássák, milyen a katonaelet, és egy templomba, hogy belelássanak az egyházi szolgálatba. Miközben a vásárokat, parasztgazdaságokat, üzleteket járták, a szülők azt figyelték, mi kelti fel gyermekeik érdeklődését. A gyermek aztán választott valamit, és kipróbálta a munkát, eközben pedig a munka is kipróbálta a gyereket. A jó szülők tehát így fedezték föl és fejlesztették gyermekeikben a hajlamokat. Ma a barátok hasonlóképpen tudják egymást segíteni.

ÖSSZEGRZÉS

A munka nagyon összetett dolog. Azért olyan sok a talány körülötte, mert életünkben rendkívül fontos helyet foglal el. Egyszerre testesíti meg a magasz-

tos isteni tevékenységet és a folytonosan ismétlődő emberi kötelességeket. A munkával kapcsolatban érzett frusztráció világosan utal az ember bukott állapotára. Mégis, amikor munkánkkal valamit elérünk, akkor jelenik meg emberi méltóságunk. Ha az ember világosabban látja saját munkáját, talán megértheti elhívását és abban élvezheti Isten áldásait.

KÉRDÉSEK

1. Miként vélekedsz a munkáról: mint a görögök, mint a középkori teológusok vagy mint a reformátorok? Mik lehetnek a következményei annak, ha valaki nem jó oldalról közelíti meg a munka kérdését?
2. Átélted-e már valaha, hogy munkád végzése közben erőre kaptál? Hányszor érzed munka közben, hogy valóban élsz?
3. Egyetértesz-e azzal, hogy nincs kizárólag világi munka? Hogyan befolyásolja ez a meggyőződés a te dolgaiddat? Miközben tevékenykedsz, törekszel-e Isten dicsőségéért és királyságáért munkálkodni?
4. A lelked mélyén nem gondolod-e úgy, hogy a "teljes idejű keresztyén szolgálat" valamivel magasabb rendű, mint a többi foglalkozás? Hogyan választanál a saját kétségeidre a "világi" foglalkozások értékével kapcsolatban?
5. Hiszed-e, hogy a mostani munkádba Isten hívott el téged? Milyen feladatokat bízna rád az emberek? Mit szeretsz csinálni? Hol teremsz gyümölcsöt?

8.

A FÉRFI MINT VEZETŐ

Luther Márton egyszer ezt mondta: "A fiatal fiúkat kísértik a lányok, a harmincéves férfiakat kísérti az arany, és amikor negyvenévesek lesznek, kísérti őket a tisztelet és a dicsőség."¹ Luther meglátta, hogy sok férfit jóval az elhívás és kinevezés előtt megkísért már a vezetés gondolata. Sokan a vezetést magasabb fizetéssel, megnövekedett tisztelettel és egy elegánsabb irodával kapcsolják össze. A vezetést még az egyházban is hamarabb hozzák összefüggésbe a megbecsüléssel, mint az ember jellemével. Egyszer egy kisvárosban szervezett konferencián vettem részt. Megkérdeztem vendéglátómat, aki nyilvánvalóan köz-tiszteletben álló vezető volt, hogy a városban mivel vívhatja ki valaki az emberek elismerését. Így válaszolt: "Nálunk az számít befutott embernek, akinek van egy jó teherautója, egy faháza a folyónál és presbiteri címe a gyülekezetben... Na persze az sem hátrány, ha 50 lépésről egyetlen lövéssel le tud teríteni egy őzet." A mások által csodált adottságaink, a vagyontárgyaink és a pozícióink mind-mind olyan valuta, amellyel társadalmi elismertséget vásárolhatunk. Ám Luther tudta, ahogyan mi is, hogy Jézus egészen más oldalról közelíti meg a vezetést:

"Tudjátok, hogy a népek fejedelmei uralkodnak rajtuk, és a nagyok hatalmaskodnak rajtuk. De közöttetek ne így legyen: hanem aki naggyá akar lenni közöttetek, az legyen a szolgátok, és aki közöttetek első akar lenni, az legyen a rabszolgátok. Mint ahogy az Emberfia sem azért jött, hogy neki szolgáljanak, hanem hogy ő szolgáljon, és életét adja váltságul sokakért." — Máté 20,25-28

A vezetésnek még az üzleti életben is először kemény munkát és szolgálatot kellene – és talán kell is – jelentenie, ami egyszer majd meghozza a dicsőséget. Sam Walton, mielőtt országos hírnévre tett szert, farmernadrágot és flannelinget viselt, kisteherautójával Wal-Mart üzleteit járta, villanykörtékét, sampont és fogkrémet vásárolt, csak azért, hogy lássa, megfelelő kiszolgálásban részesülnek-e

1. Martin Luther, *Table Talk, Luther's Works*, ford. Theodore Tappert (St.Louis: Concordia, 1967), 158. old.

vásárlói. Persze ahhoz, hogy kiderítse, milyen a kiszolgálás valóban a boltjaiban, inkognitóban kellett maradnia. Walton megértette: ahhoz, hogy vezetni tudjon valaki, szolgálnia kell, és ahhoz, hogy szolgálni tudjon, nem szabad túl sokat foglalkoznia a dicsőséggel. (*A Wal-Mart áruházlánc a tulajdonos következetes üzletpolitikája miatt ma már a világ legnagyobb ilyen hálózata – a lektor megj.*)

Amellett, hogy a Biblia rendkívül lényegesnek tartja a szolgálai lelkületű vezetést, a hangsúlyt a vezetés alapját képező emberi jellemre teszi. Kulcsfontosságú igeszakasz az 1Timóteus 3, ahol Pál a presbiterekről ír. Magától értetődő, hogy a vezetés az üzleti életben és a társadalomban sokkal nagyobb területet ölel fel, mint az egyházi tekintély. Pál alapelveit ennek ellenére minden vezetőre lehet alkalmazni.

A KERESZTYÉN VEZETŐ JELLEME

“Ha valaki püspökségre törekszik, jó munkát kíván. Szükséges tehát, hogy a püspök legyen feddhetetlen, egyfeleségű férfi: megfontolt, józan, tisztességes, vendégszerető, tanításra alkalmas; nem részeges, nem kötekedő, hanem megértő, a vizálykodást kerülő, nem pénzsóvár; olyan, aki a maga háza népét jól vezeti, gyermekeit engedelmisségben és teljes tisztességben neveli. Mert ha valaki a maga háza népét nem tudja vezetni, hogyan fog gondot viselni az Isten egyházára? Ne újonnan megtért ember legyen, nehogy felfuvalkodva az ördöggel azonos ítélet alá essék. Szükséges, hogy a kívülállóknak is jó véleményük legyen róla, nehogy gyalázatba és az ördög csapdájába essék.” – 1Tim 3,1-7

Figyeljük meg, hogy Pál először a presbiter *jelleméről* ír, nem pedig a munkájáról. Azzal kezdi, hogy: "A püspök [presbiter] legyen", és nem azzal: "A presbiter *tegyen*..." Világos dolog, hogy minden vezetőnek szüksége van bizonyos adottságokra és egyéni erényekre. Pál említi a tanítás és a családvezetés képességét. Az összes többi dolog viszont, ami a listáján szerepel, jellembeli tulajdonságokra és nem feladatokra utal. Bár szerinte a vezetés "jó *munka*", mégis nagyobb súllyal esik latba a vezető jelleme, mint az adottságai. Ez az angol szöveg szerint különösen is szembeötlő, mivel Pál a gyülekezet vezetőjét "felügyelőnek" nevezi. (A görög eredetiben is az *episzkoposz* 'felülről néző'-t jelent.) A *felügyelő* szót lehet a *vén* szóval is helyettesíteni (vö. Titusz 1,5.7), de a *felügyelő* szó jobban utal a vezető *feladatára*, míg a *vén* szó az érettségére. Pál tehát valójában ezt akarja mondani: "A ti első 'feladatok' az, hogy legyetek érettek." Az még nem elég, ha egy keresztyén elvégzi a dolgát; Isten szíve szerint való embernek is kell lennie. Pál a

Timóteushoz írt levélben a vezető jellemét három szempontból vizsgálja: ezek az erényei, a családja és a hírneve.

A VEZETŐ ERÉNYEI

Első pillantásra Pál listáján nem azok az erények szerepelnek, amelyek a jól ismert, újszövetségi erénylistákon olvashatók. Meg sem említi az olyan keresztyén erényeket, mint a szeretet, hit, igazság vagy hosszútűrés. A Galata 5,22-23-ban felsorolt Lélek gyümölcseiből csak egy jelenik meg az 1Timóteus 3-ban, a józanság (itt: önmegtartóztatás). Ha azonban tüzetesebben megvizsgáljuk, azt látjuk, hogy bár maguk a szavak különböznek, mégis a Lélek gyümölcseinél említett fogalmak egyike feltűnik valahol a vezető tulajdonságaival kapcsolatban. Az 1Timóteus 3 valójában a Lélek gyümölcseit írja le, ahogyan az a nyilvánosság előtt, a közösségben jelenik meg. A vezetőnek a családban, a gyülekezetben és a társadalomban mutatott közösségi magatartása bizonyítja, hogy Isten egyénileg, belsőleg munkálkodik benne. Az alábbi táblázat összehasonlítja a Lélek "kilencágú" gyümölcseit (Gal 5,22-21) a presbiter tulajdonságaival (1Tim 3,1-7; Tit 1,5-9).

<i>A Lélek gyümölcse</i>	<i>A presbiter tulajdonságai</i>
<i>Szeretet</i>	A presbiterek gondját viselik családjuknak és a gyülekezetnek, ami a szeretet egyik megnyilvánulása (1Tim 3,4-5)
<i>Öröm</i>	Az örömteli emberek elégedettek, tehát nem pénzsóvárok (3,3)
<i>Békesség</i>	A presbiterek kerülik a viszálykodást (3,3)
<i>Türelem</i>	A presbiterek nem indulatosak (Tit 1,7). A türelem segíti a tanítást (1Tim 3,2; vö. 2Tim 2,24-25).
<i>Szíveség</i>	A vendégszeretet (1Tim 3,2) nyilvánosan is kifejezi a szíveséget.
<i>Jóság</i>	Minden említett dolog a listán a jóság egyik formája. A Titusz 1,8 azt mondja, hogy a presbiterek "a jóra" hajlandók.
<i>Hűség</i>	A presbiterek hűek feleségükhöz, gyermekeikhez és a hitükhöz (1Tim 3,2; Tit 1,9; vö. 1Tim 3,9).
<i>Szelídség</i>	A presbiterek megfontolt, szelíd ² és nem hirtelen haragú, erőszakos férfiak. A szelídség is szükséges a 2Tim 2,24-25-ben említett tanításhoz.
<i>Önmegtartóztatás</i>	A presbiterek "józan" emberek (1Tim 3,2; Tit 1,8).

2. Az Újszövetség két szót használ a szelídségre. A Galata levél szelíd alázatosságot javasol (5,23), Timóteus szelíd gyengéséget.

Az eredmény nyilvánvaló. Pál azt várja a vezetőktől, hogy használják a Lélek gyümölcseit, mind egyéni, mind közösségi életükben. Ám egy vezetőnek nemcsak a gyülekezet, de a világ előtt is meg kell mutatnia jellemét. Pál tudja ezt, ezért nevez meg számos pogány erényt is.

A VEZETŐ ÚN. "POGÁNY ERÉNYEI"

Az általam használt *pogány erények* kifejezés könnyen tűnhet ellentmondásosnak, hiszen a görög-római társadalom sok olyan dologban, amely a mi számunkra visszataszító, semmi kivetnivalót nem talált. Egyik kedvenc szórakozásuk a gladiátorviadal volt, ahol a harcosok sokszor élet-halál küzdelmet vívtak. Számos templomban a magukat hívőknek nevezők "szent prostituáltakkal" közösültek. Efezusban például az ókori világ legnagyobb könyvtárával átellenben egy bordélyház állt. Ám nem mindenki élt erkölcstelenül. Sok pogány szemében az olyan sarkalatos erények, mint a bátorság, igazság, bölcsesség és tűrőképesség, rendkívül értékesnek tűntek. Az átlagpolgárok, csakúgy mint az erkölcsi vezetők, hódolattal adóztak a bőkezűség, az önmegtartóztatás és az éleselméjűség előtt.

Pálnak az 1Timóteus 3-ban olvasható jellemzése a vezetőről azt mutatja, hogy nagyra értékelt néhány, a pogányok szemében is becses erényt. Az 1Timóteus 3,2-ben említi a (fent már tárgyalt) *megfontoltságot* és *józanágot*. Óva inti a presbitereket a pénzsóvárságtól, és buzdít a vendégszeretetre (3,2-3). Mélyen egyetért tehát a nagylelkűséggel és azzal a közfelfogással, hogy a vagyont megosztani és nem felhalmozni kell. Leszögezhetjük, hogy *a presbitereknek koruk elfogadott pogány mércéjén is meg kell felelniük*. Más szóval: a keresztyén vezetők közszereplése legyen elfogadható a pogányok szemében is, akik – Isten kegyelméből – olykor nagyon helyénvaló erkölcsi ítéleteket alkotnak.

Ezzel az alapelvvel mégis csínján kell bánnunk. Először is semmiképpen nem akarom azt sugallni, hogy a nemes szívű pogányok saját magas erkölcsi eszményképeiknek megfelelően éltek. Másodszor, mi nem pogány mérce szerint élünk: a bibliai mértékeket tartjuk fontosnak, miközben hálát adunk, hogy akadnak pogányok, akik bizonyos mértékig elfogadják azokat. Mindettől függetlenül minden korban élnek olyan világi emberek, akiknek az általunk elfogadott erkölcsi normákból sok értékesnek tűnik. Ma az erkölcsileg érzékeny pogányok nagyra tartják a becsületességet, az anyagi megbízhatóságot, a házassági hűséget, a nagylelkűséget és a kemény munkát. Gondoljunk csak arra, hány Billy Grahamhez hasonló keresztyén vezető szolgálata vált ismertté azáltal is, hogy ezeken a területeken jeleskedtek. Ám jusson eszünkbe az is, hogy mennyit rontott Krisztus ügyén, amikor elbukott lelkészek csalásaikkal, megtévesztéseikkel, képmutatásukkal és hűtlenségükkel rászol-

gáltak a társadalom megvetésére. Azért, hogy az egyház ne veszítse el hitelét, az egyházi vezetőknek koruk érvényes pogány mércéjéhez is igazodniuk kell.

JELLEM-TEST

A jó vezetők a kemény próbák idején a legerősebbek, és ott is készek harcolni, ahol ádáz csata dől. Minden adott helyzetet kihasználnak. Krízis idején, amikor mindenki más már eltévedt, az élre állnak, és mutatják az utat. Ezért követelte meg Pál a vezetőktől, hogy pontosan ott legyenek erősek, ahol az egyházat megzavaró hamis tanítók gyengének mutatkoztak.

- A hamis tanítók erőszakosak és vizályt szítanak (1Tim 6,3-5; vö. 2Tim 2,23). Ezzel szemben a presbiter szelíden és barátságosan tanítja a többieket, elkerülve a vitatkozásokat (1Tim 3,3; vö. 2Tim 2,24-26).
- A hamis tanítók szeretik a pénzt (1Tim 6,5. 10), viszont a vezetők nagylelkűek és vendégszeretők. Nincs bennük pénzimádat, és nem élnek vissza az előnyökkel (1Tim 3,3; Tit 1,7; vö. ApCsel 20,33).
- A hamis tanítók élvezik az üres fecsegést, ellentéteket szítanak, és "nem értik sem azt, amit mondanak, sem azt, amit bizonygatnak" (1Tim 1,6-7). A vezetők ugyanakkor tudják, mit hisznek, és azt tanítani is képesek (1Tim 3,2. 9).

A vezetőknek állhatatosaknak kell lenniük. Figyelemre méltó, hogy a Tituszlevélben olvasható lista azokról, akik még csak ezután lesznek presbiterek, gyakorlatilag megegyezik a Timóteus-levél tartalmazta listával azokról, akik *már* presbiterek. Ezek szerint valakiből nem úgy lesz vezető, hogy mindent bemagol, mintha csak vizsgára készülne. Az igazi profik – dolgozzanak bár az egészségügyben, a jogi vagy üzleti életben, esetleg valamely iparágazatban – tudják, hogy állandóan fejleszteniük kell képességeiket. Az nem lehetséges, hogy megtanulnak valamit, azután pedig elfelejtik. Ugyanígy a vezetők sem "magolhatják be" a jellemvonásokat, hogy később elfelejtsék azokat. Ha bárki is így gondolkozna, Pál levele kijózanítja. Ő jellembeli követelményeket állít a vezetők elé. Azzal, hogy nyilvánossá teszi a listát, felhatalmazza nemcsak az egyházat, hanem az egész világot arra, hogy bármikor számon kérhessék a vezetőket.

A vezetők tehát példamutató jellemükkel bizonyítanak a *nyilvánosság* előtt. Viszont bizonyítaniuk kell a családjuk körében is. Jézus azt mondta, ha valaki a kis dolgokban hűségesnek bizonyult, azt nagy dolgokkal fogja megbízni (Mt 25,21-23). Ha egy férfi nem tudja a saját családját – azt a néhány embert, akiket a legjobban ismer – szeretni és képtelen törődni velük, hogyan tarthatná kezében

egy nagyobb család, a gyülekezet dolgait? A vezetők azzal bizonyítják be, hogy egy hatalmas arénában meg tudják állni a helyüket, ha a kisebb küzdőtérén, a család körében jól elboldogulnak. Pál a vezetőkéről szóló 1Timóteus 3-ban említi még a házasságot és a szülői szerepet is. Mindkét megjegyzés rövid, ám igen gazdag.

A PRESBITER HÁZASÉLETE

Az apostol első megjegyzése, hogy a presbiter legyen "egyfeleségű" (2. v.), egyértelműnek látszik, mégis meglehetősen sok vita folyt már arról, mit is akart ezzel Pál pontosan mondani. A görög szöveg szó szerint ("*mias gunaikos andra*") azt jelenti, hogy a presbiter legyen "egyfeleségű férfi". Márpedig ez négy dolgot is jelenthet:

1. *lehetőség: Pál szerint a presbitereknek házas embereknek kellett lenniük.* A legtöbb keresztyén vezető természetesen házas ember. Akkor miért tette ezt Pál abszolút követelménnyé? Végül is ő maga, mint az egyház egyik felvigyázója, nőtlen volt. Sőt, Jézusnak, az egyház legfőbb vezetőjének sem volt felesége. Pál máshol még elismerően is nyilatkozott a cölibátusról, mert azoknak, akik ezt az ajándékot kapták, még nagyobb szabadságot ad a szolgálatra (1Kor 7).³ Akkor Pál másra gondolt itt.

2. *lehetőség: Pál szerint a presbiter egyszer házasodhat életében.* Senki nem lehet keresztyén vezető, aki egyszer már elvált és újránházasodott. Természetesen a válás egy nagy csőd, és a felnőtt keresztyén vezetői esélyeit igencsak rontja. Ezzel az "egyszer az életben" felfogással csak az a gond, hogy az özvegyeknek is megtiltja az újránházasodást, ez pedig indokolatlan törvényeskedésnek tűnik. A Biblia más helyen felhatalmazza az özvegyeket és a hűtlenség áldozatait arra, hogy újra házasodjanak (Róm 7,2-3; 1Kor 7,8-9. 15. 39; Mt 19,8-9), és Pál bizonyára nem akart ennek ellene mondani.

3. *lehetőség: Pál szerint a presbitereknek monogám férfiaknak kell lenniük.* Ez egészen biztosan igaz. A poligámiát már a Római Birodalomban is törvény tiltotta, így alig gyakorolták néhányan. Akkor Pál miért akarna egy olyan bűnt tiltani, amit senki nem követett el? Ismét csak nem itt kell keresnünk a választ.

4. *lehetőség: Pál szerint a presbitereknek hűséges férjeknek kell lenniük.* A vezetők legyenek monogámok, sőt, legyenek példamutató férjek. Ennek az apos-

3. Ha valaki abszolút szó szerinti értelemben veszi az 1Timóteus 3,2-t és elvárja, hogy a presbitereknek egy feleségük legyen, akkor két vagy három gyermeket meg kell követelni tőlük, hiszen a 3,4 szerint a presbitereknek tisztelettudó engedelmességre kell nevelniük a gyermekeiket.

tol korában, de napjainkban is van értelme. Hasonló szakaszt találunk az 1Tim 5,9-ben, amely szintén emellett áll ki. Ott Pál arról beszél, hogy egy özvegy-asszonyt csak akkor támogathat a gyülekezet anyagilag, ha "egy férfi felesége volt".⁴ A szövegből világosan kiderül, ez azt jelenti, hogy *hűséges* feleség volt. Talán itt megengedhetünk egy párhuzamot a country-zenével, amely szintén a keresztyén gondolatot támasztja alá. Pál arról ír, amit a vadnyugaton ismert dal így fogalmaz: "Egyférjű asszony voltam, de ő kétkulacos férfi volt". Amikor Pál azt követeli meg egy vezetőtől, hogy "egyfeleségű" férfi legyen, azt érti, hogy legyen "egy asszonyos férfi", azaz hűséges férj.

Időről időre megtalálnak férfiak azzal a panasszal, hogy "egyszerűen nem értik a nőket", mintha csak a nőnemű egyedek nem-ismeretével próbálnák magyarázni házassági gondjaikat. Ez egyszerűen hibás megközelítés. Most a férjekhez szólok: Pál nem azt kéri tőletek, hogy úgy értsétek meg az asszonyokat általában, mintha ők valamilyen tudományos terület lennének. Nektek *egyetlen asszonyt*, a feleségeket kell ismernetek, szeretnetek és szolgálnotok, és azon kell igyekeznetek, hogy őt megértsétek. Megszerzett tudásokat pedig arra használjátok, hogy a legváltozatosabb módokon kifejezhessétek irántuk érzett szereteteket. Ezután talán megpróbálkozhattok azzal, hogy megértsétek, szeressétek és szolgáljátok azokat az asszonyokat is, akiket Isten az utatokba hoz.

A PRESBITER GYERMEKEI

Pál elvárja egy vezetőtől, hogy szülőként is tegye próbára magát, mikor gyermekeit neveli és gondot visel rájuk (1Tim 3,4-6). A "nevelés" felügyeletet, irányítást és a családot érintő dolgok megtervezését jelenti. A "gondviselés" (5. v.) arra a fajta vezetésre utal, amely mindenkinek szolgál, felkarolja a gyengéket és az elhagyottakat, továbbá, amely magát helyezi az utolsó helyre.

Érdekes, hogy az apostol nem egyszerűen csak azt kéri a vezetőktől: legyenek engedelmes gyermekeik. A gyermekeknek "*teljes tisztességgel*", méltósággal kell engedelmeskedniük. Vagyis a szülőknek kiabálás, fenyegetőzés és erőszak nélkül kell *elérniük* az engedelmisséget, a gyermekeknek pedig tisztelettel, vonakodás, morgás és szemfogatás nélkül kell *megadniuk* azt.

A tinédzserek szülei most bizonyára azt gondolják, hogy ez valami olyan, mint hócsatát rendezni a Szaharában. Pedig megkaphatjuk a tiszteletteljes engedelmisséget, ha jó kapcsolatban vagyunk a gyermekeinkkel. Az egészen kicsi gyermekek szükségből rendelik alá magukat szüleiknek. Ha egy húsz hónapos gyereknek azt mondjuk, hogy "Gyerünk az ágyba!", ő elkezd üvöltöni. Nem kell

4. A görög *henos andras gune*, szó szerinti jelentése: "egyférjű nő".

mást tennünk, csak felkapni a gyerkőcöt, betenni a rácsos ágyba, lekapcsolni a villanyt, és becsukni az ajtót. Ahogy azonban a gyerekek nőnek, egyre függetlenebbé válnak.

A nemtörődöm szülők nagyobbacská gyerekei még alárendelik magukat a szülői akaratnak, hiszen tudatában vannak, hogy szükségük van a szülőkre, és félnak a büntetéstől. Ha teljesen nyilvánvaló, hogy a szülőket a szeretet mozgatja, amikor kialakítják és meghatározzák a családi törvényeket, illetve házimunkákat, az ilyen korú gyerekek akár önként is engedelmeskednek. Ellenben előfordulhat – és ez különösen a serdülőkorra jellemző –, hogy az alázatos, tisztelettudó lelkület ellenére lázadnak.

Mao Ce-tungnak igaza volt, amikor ezt mondta: "Azé a *hatalom*, akié a fegyver" (kiemelés tőlem). Vagyis az ember, ha fegyvert fognak rá, engedelmeskedik. Mi történik azonban, ha a fegyver – a fenyegető büntetés – eltűnik? Aki kényszer alatt engedelmeskedett, az első adandó alkalommal fellázad. Ezzel szemben, ha a vezetők azt gyakorolják, amit én "*bensőséges* hatalomgyakorlásnak" hívok, az emberek önként követik őket. Vagyis a tizenévesek (és a felnőttek is) tisztelettel engedelmeskednek, ha elismerik a vezető *pozícióját*, és az engedelmességhez való *jogát*. Akkor van jogunk kormányozni, ha Isten vagy emberek állítottak minket a helyünkre, és ha ezt a státuszt a többi ember javára használjuk.

A gyermekek, akárhány évesek, sokkal inkább engednek majd önként, ha tudják, hogy szüleik szeretettel, igazságosan és az ő javukat szem előtt tartva vezetik őket. Herb Kelleher, a rendkívül sikeres és jól jövedelmező Southwest Légitársaság alapítója és vezérigazgatója, azzal nyerte el alkalmazottai legendás híru hűségét, hogy a földi személyzettel együtt rakta ki-be a csomagokat, és a légiutas-kísérőkkel együtt szolgálta fel az italokat. Mai korunkban a cégek dolgozóinak tetszik, ha a vezérigazgató irodája éppen csak valamivel fényűzőbb, mint az övék. Azt szeretik, ha mindenki tehet valamit a közösségért, mindenki felemelheti a hangját, mindenkinek van beleszólási joga még akkor is, ha valami módon mégis csak a főnöké a végső szó.⁵

Ehhez hasonlóan az egyházi vezetők hatékonysága javarészt a részükről tapasztalt gondoskodástól, nem pedig megszerzett hatalmuktól függ. Az egyház és a család annyira hasonló egységek, hogy ha az utóbbit nem tudja valaki vezetni, akkor az előbbivel sem fog boldogulni. Mindkettő fentről jövő irányítást kíván valamint alázatos lelkületű szolgálatot, még a vezetők részéről is. A jó vezetők nem veszik félvállról vezetői pozíciójukat, de nem is használják azt felönös érdekeik érvényesítéséhez.

5. David Brooks, *Babos in Paradise: The New Upper Class and How They Got There* (New York: Simon & Schuster, 2000), 127-133, 264-266. old.

Vannak férjek és apák, akik szinte megfojtják feleségüket és gyermekeiket istentelen uralkodni vágyásukkal. Mások önként lemondanak a vezetői szerepről. Lehet, hogy a dominancia a nagyobb vétek, viszont a lemondás a gyakoribb. Túlságosan sok férfi van, aki túl lusta, túl fáradt és túl sok mindennel foglalkozik ahhoz, hogy vezessen. Minden, amit a férjéről mondtam, ugyanúgy vonatkozik a vezetőkre is.

A gyermekek akkor reagálnak a szülői tekintélyre tisztelettudó engedelmességgel, ha a szülők személyes példamutatással vezetik őket, ha megindokolják, mit miért mondanak, és ha nem pusztán csak a szabályokra, hanem a találékonyságukra is hagyatkoznak. Ez a felnőttekre nézve még fokozottabb mértékben igaz. Egy főnök természetesen öltözködhet kevésbé hivalkodóan, beállhat röplabdázni és járhat kórházba látogatni csak azért, hogy az egyenlőség látszatát keltse. Mindezt azonban lehet belső indíttatásból is tenni, és ennek bizonyára meg lesz a hatása. A keresztyének általában Jézust tekintik példának, aki nemcsak a közös piknik kedvéért vetette le felső ruháit. Ő azért vetkőzött neki, hogy megmossa a tanítványok lábát, annak ellenére, hogy munkálkodásuk nem volt igazán eredményes. Sőt, az ellen sem emelte fel a hangját, hogy a rómaiak a keresztre feszítésekor tovább vetkőztessék, pedig abból semmiféle személyes haszna nem származott. Keresztre feszítésével újrafogalmazta a vezetői szerepkört; a beleérző képességnek és az engedelmességnek pedig eddig még ismeretlen, új dimenzióit mutatta meg és állította örök mércéül.

Családom néhány évvel ezelőtt tanúja lehetett egy ilyen krisztusi, újrafogalmazott vezetési forma szép példájának. Abby nevű leányom középiskolai tanulmányainak rögtön a kezdetén csatlakozott az iskola mezei hosszútávfutó-csapatához. A csapat erős volt, és ő nem akart mást, mint emberek között lenni és tartani az erőnlétét. Am ahogyan előre haladtak az idényben, mindenkit meglepett, hogy Abby az elsősök, majd a főiskolások junior versenyein is rendre az élen végzett. A futószezon utolsó viadalán teljesítménye messze felülmúlta néhány tapasztalt főiskolai futó idejét. Mivel közeledtek a területi és állami bajnokságok, a főiskolás futók megkérték az edzőket, hogy hívjanak össze egy csapatmegbeszélést, amelyre Abbyt is várták. Az egyik végzős odafordult az edzőkhöz:

– Mindannyian láttuk, milyen jól teljesített Abby az elmúlt időszakban. Úgy gondoljuk, megérdemli, hogy részt vegyen a területi főiskolai bajnokságon.

Kis szünetet tartott, először Abbyre nézett, majd az edzőjére, mély lélegzetet vett, végül kibökte:

– Én átengedem neki a helyemet.

A csapat érdekeit szem előtt tartva, ez a lány lemondott az utolsó két főiskolai versenyről, amelyen még futhatott volna. Az edzők nagy előszeretettel beszélnek a végzősök vezető szerepéről, arról, hogy a vezetéshez bátran fel kell lépni. Nos, ebben az esetben a "lelépés" jelentette a vezetést. Azon töprengék,

hol tarthatnánk ma, ha a keresztyén vezetők annyira bíznanak Isten szeretetében, és annyira biztosak lennének a Krisztusban elnyert személyiségük felől, hogy át tudnák adni a helyüket, másokat maguk elé engedve? Amikor az emberek tudják, hogy vezetőjük hajlandó ilyen lépésekre, sokkal könnyebben követik őt. A lelki tekintély jobban függ az odafigyeléstől, mint a hatalomgyakorlástól.

Keresztelő Jánoshoz hasonlóan az igazi vezetők tudják, mikor kell háttérbe vonulniuk: "Neki növekednie kell, nekem pedig kisebbé lennem" (Jn 3,30). Vagy ahogyan a szép régi énekben olvassuk:

*"Nyughatatlan akaratra, add, hogy soha ne vágyódjak,
Mely titkokat megismerni, nagy dolgokat tenni óhajt ...
Ahhoz kérek erőt csupán, hogy másokra figyelhessek ...
Megalégszem kicsi hellyel, hogyha téged dicsérekhetlek."*

ANNA WARING:

"ATYÁM, TUDOM, EGÉSZ ÉLETEMBEN..."
("FATHER, I KNOW THAT ALL MY LIFE")

A HÍRNÉV

Végezetül Pál a vezetők közösségben elfoglalt helyéről elmélkedik. Először is feltételnek szabja, hogy újonnan megtért ember nem lehet vezető (3,6; szó szerint "frissen plántált személy"). Nem határozza meg, mennyi ideig kell valakinek keresztyénnek lennie, mielőtt vezetővé válhatna. A fejlődő növény metaforája azt sejteti, hogy az érés egy folyamat, amelyet nem ajánlatos siettetni. Pálra, de a Biblia egészére sem jellemző, hogy megadná a vezetővé válás folyamatának pontos időrendi menetét. Mégis kijelenthetjük, hogy *a dolgok rendes menete szerint* azért néhány évnek el kell telnie, míg valaki a vezetéshez elengedhetetlen mértékű érettségre szert tesz, vezetést vállalhat. A keresztyének persze mindig meg tudják indokolni, miért olyan sürgős egy újonnan megtért személyt vezetővé tenni. "Nincs elég vezető a gyülekezetben." "A mostaniak belefáradtak a szolgálatba." "A friss keresztyének tele vannak lelkesedéssel." "Azt szeretnénk, ha a szolgálat által növekednének." Ezzel szemben Pál azzal érvel, hogy ha valaki gyorsan emelkedik méltóságra, könnyen a megkísérti a büszkeség és a felfuvalkodottság. Ennek pedig az lesz az eredménye, hogy az illető "az ördöggel azonos ítélet alá", és "az ördög csapdájába" esik (6-7. v.). Mit jelent ez? Azt, hogy az éretlen, öntelt vezetőt elönti a büszkeség, és így ugyanabban a kárhoztatásban lesz része, amit az ördögnek is el kell viselnie. Másrészt,

az ördög kihasználja az éretlen vezető büszkeségét, csapdába ejti és utána vádolni kezdi őt. Ezek közül egyiket sem szeretnénk átélni.

Jobb, ha az ember fokozatosan lesz vezetővé. Amikor valakiben megvan a rátermettség és az alázat, először biztosan megpróbál *segédkezni* valamiben. Amennyiben a "kis dolgok"-ban hűségesnek mutatkozik, ahogy Jézus mondta, felelősségteljesebb dolgokat is rá lehet bízni (Mt 25,20-23). Más szavakkal: egy új vezető kiválasztásánál az a legjobb módszer, ha azokat a személyeket, akik már eddig is fejtettek ki észrevétlen, ámde hatékony vezetői tevékenységeket, valamilyen kevésbé látványos területre irányítjuk. Akadnak persze kivételek, de ha Isten hívott el valakit arra, hogy egy bizonyos munkát vezessen, és az ehhez megfelelő adottságokkal ellátta az illetőt, valószínűleg vágyat is ébresztett a szívében a szóban forgó munkaterület iránt. Ezért ezek az emberek bizonyosan megtalálják a módját, hogy azon a területen aktivizálják magukat még akkor is, ha senkitől nem kapnak konkrét megbízást vagy megerősítő elismerést.

Ugyanakkor, ha valakiről már kiderült alkalmassága, érdemes azt figyelni, hogy általában milyen kérésekkel fordulnak hozzá. A közösség egésze rendszerint igen gyorsan észreveszi, hogy melyek az egyes tagok erősségei. Amikor valakit mindig arra kérnek, hogy szervezze meg a soron következő alkalmakat, akkor az illető nagy valószínűséggel jó szervezői képességekkel rendelkezik. Ez fordítva is igaz, miszerint úgy fedezhetjük fel magunkban a hozzánk legjobban közelálló munkaterületet, ha feltesszük a kérdést: mire szoktak engem leginkább megkérni?

Pál fontos feltételnek látja, hogy a kívülállóknak jó véleménye legyen a vezetőről (3,7), hiszen egyszer már hangsúlyozta, mennyire lényeges, hogy egy vezető az őt körülvevő pogány elvárásoknak is megfeleljen. Vajon miért emlegeti fel Pál ismét a hírnév kérdését? Mindenekelőtt egy dologgal tisztában kell lennünk: az egyház bizonyosságtételét semmi sem ássa alá gyorsabban, mint ha megkérdőjeleződik valamely tagjának a feddhetetlensége. A világi emberek eleve táplálnak egyfajta ellenérzést az egyházzal szemben, amiért olyan magasra teszi a mércét; magatartása a szentséget állítja szembe a világ rendes folyásával. Esetleg ismerünk mi is olyan keresztyén üzletembert, aki valahogy kilóg "a srácok" közül, amikor üzleti úton vannak. Mialatt a többiek egy topless bárban rángatják a "félkarú rablót", flörtölnek vagy iszogatnak, emberünk a szobájában kuksol, és könyvet olvas, vagy tévét néz. Ez a "néma bizonyosságtétel" a többiekből ellenséges indulatokat, megvető pillantásokat, kényelmetlen feszengést válthat ki – akár egyszerre mindhármat. Ő most "szentebb, mint én"? Ezt a vádat teljességgel azért nem tudjuk kikerülni. Valóban magasra tesszük a mércét, törekszünk a szentségre, és ha valakinek ez egyáltalán nem számít, mi *igenis* megpróbálunk "szentebbek" lenni másoknál. Természetesen, ha egyszer kinyilvánítottuk óhajunkat, a világ készségesen megtisztel minket azzal, hogy ezentúl következetesen így is kezel.

Bill Clinton volt annyira nemtörődöm, hogy rögtön elnöksége kezdetén élő példát szolgáltatott ehhez. 1992-ben az elnökségért folyó harcban, harsányan hirdette, hogy adminisztrációjában az etikai feddhetetlenség terén a legmagasabbra kívánja helyezni a mércét. Megválasztása után a nemzeti törvényvégrehajtás legfőbb tisztviselőjének, a legfelsőbb ügyésznek a posztjára egy Zoe Baird nevű ügyvédnőt nevezett ki. Mivel a hölgy férje alkotmányjogász volt a Yale egyetemen, családjuk 600.000 dolláros évi jövedelmet élvezhetett. Nem sok idő múlva mégis az derült ki a hölgyről, hogy gyermekei mellé illegális bevándorlókat alkalmazott felügyelőnek. Ez a közvéleményt annál inkább megdöbbenetette, mivel a főügyész hatáskörébe tartozik az egész bevándorlásügy. Ráadásul, magas fizetése ellenére, két éven át kijátszotta a társadalombiztosítást, mert nem fizette be a kötelező járulékokat az alkalmazottak után. Végül pedig kijelentette: vétségeiért azok felelősek, akik rossz jogi tanácsot adtak neki. A közvélemény felbolydult, mint a méhkas, hirtelen égni kezdtek a szenátori dolgozószobák telefonvonalai; miután mindenki azt követelte, hogy mondassák le, a főügyész asszony lemondott.

Clinton ezzel azt bizonyította, hogy aki magasabb mércét *követel*, azt az által fogják megítélni. Mivel a keresztyének egy magasabb mércéhez ragaszkodnak, elengedhetetlen, hogy vezetőiknek jó hírnevük legyen.

ÖSSZEGRZÉS

Mindent egybevetve Pál jellemzése a keresztyén vezetőről elég rémisztően hangzik. Először: az Isten szerinti vezetőknek meg kell tapasztalniuk a Lélek gyümölcseit. Másodsor: ezekkel a nyilvánosság előtt kell élniük. Harmadsor: észben kell tartaniuk koruk "pogány mértékeit". Negyedsor: erősnek kell lenniük a lelki csatákban. Ötödször: odaszánt férjként kell élniük. Hatodsor: gyermekeik tiszteljék őket és engedelmeskednek nekik. Hetedszer: tegyenek szert jó hírnévre szűkebb környezetükben.

Mindnyájan sok jellembeli fogyatékossgal küszködünk, ezért óhatatlanul előtör belőlünk a kérdés: *Ha ez a mérce, van-e valaki, aki érdemes a vezetésre?* Pálnak egyáltalán nem áll szándékában "diszkvalifikálni" a vezetőket. Inkább azokról beszél, akik az életük és adottságaik alapján vezetővé válhatnak. A Biblia egy érett, keresztyén férfit ad elénk. Pontosan azért érezzük, hogy nyomás nehezedik ránk, mert a legtöbben elég messze vagyunk az isteni mintától...

Akkor tehát mit kíván Isten attól a férfitől, aki az Ő országában eredményes szolga és hatékony vezető szeretne lenni? Az illető legyen keresztyén, ismerje a bűneit, tudja, hogy Jézus az egyedüli reménye most, és mindenkor. Minden vezetőnek vannak bizonyos adottságai, amelyeket képesek használni, fejleszteni,

különösen akkor, amikor ez nem is olyan könnyű. A világi vezetőknek jó észbeli képességekre, jó beszédképességre és kapcsolatteremtési érzékre van szükségük. Azután: a vezetés elhíváson alapuljon, és határozottan kell követni ezt az elhívást. Minden egybevetve, véleményem szerint a Biblia itt mégis arról beszél, hogy egy előljáró mindenek előtt szolgálni vágyjon, ne a dicsőséget szomjazza. Bár fontosak az adottságaink, egy keresztyén vezetőnél mégsem pótolhatja semmi az istenfélelmet és a tenni akarást ott, ahol a munkát el kell végezni.

KÉRDÉSEK

1. Vajon a vezetés eddig neked is inkább azt jelentette, hogy valaki valamit tesz, nem pedig azt, hogy kicsoda is valójában? A keresztyén vezetés miért kapcsolódik inkább az ember jelleméhez, mint cselekedeteihez?
2. Istenfélő vezető, "egyfeleségű" vagy-e otthon? Vezeted a gyermekeidet és gondoskodsz róluk?
3. Magyarázd meg, mi a különbség a tekintély és a hatalom között a vezetői szerepkört illetően!
4. Elég érett vagy-e ahhoz, hogy vezetővé válhass? Jó-e a hírneved? Fontos-e ez neked? Elég régen járod-e a hit útját? Megfelelően növekedsz-e lelkiemben? Vágysz-e az Isten szerinti vezető szerepére? Helyesek-e a motivációid?
5. Van-e valamilyen vezető szereped a társadalmi vagy közösségi életben? Nehéz területeken szolgálsz? Ha nem, mi akadályoz abban, hogy a nagy nyilvánosság előtt is megvalld a hitedet?

9.

A FÉRFI GAZDAGSÁGA

A dollár értéke lassan, de folyamatosan lefelé tart. Az észak-amerikaiak mégsem lankadnak, és újra meg újra felteszik a kérdést: mire lennél képes egymillió dollárért? Kedvenc válaszaim egy közvélemény-kutatás során születtek, amely az *USA Today* c. újság egy régebbi számában látott napvilágot. A megkérdezettek negyvenkét százaléka az alábbiak közül legalább az egyikre hajlandó lenne: két évet börtönben tölteni, végleg átköltözni egy másik országba, soha többé nem találkozni a legjobb barátjuddal, vagy ledobni kedvenc háziállatukat egy szikláról (akkoriban arapapagájunk volt!). *Te* mire lennél képes egymillió dollárért? Lehet, hogy a kérdést méltóságon alulinak tartod? Vagy arra gondolsz, hogy túlon túl elégedett és fegyelmezett vagy ahhoz, hogy egy ilyen típusú kísértés maga alá gyűrjön? Jézus viszont nem így vélekedett erről.

A PÉNZKÉRDÉS

Egyszer Jézus a tanítványság áráról tanította a sokaságot. Azt mondta, hogy az emberek megölhetik a testünket, amiért Őt követjük, ennek ellenére inkább Istentől félünk, aki a testünket és a lelkünket is a pokolra vetheti. Ha azonban megvalljuk Őt, Ő is vallást tesz rólunk (Lk 12,1-12).

Nehezebb, súlyosabb témát aligha tudnánk elképzelni egy beszélgetéshez, mégis amint Jézus szünetet tartott, egy fiatalember azonnal félbeszakította. "Mester, mondd meg a testvéremnek, hogy ossza meg velem az örökséget!" (13. v.) – robbant ki belőle a félig kérő, félig követelődző mondat. Nem lehet tudni, érte-e egyáltalán valamilyen igazságtalanság ezt a férfit, ő viszont meg van arról győződve, hogy a testvérenek túl sok jutott.¹

1. Ha két fiú volt a családban, az idősebb az örökség kétharmadát, a fiatalabb pedig egyharmadot örökölt. A haláleset vagy válás azonban tovább bonyolította a dolgokat. Sőt, az is előfordulhattott, hogy valakinek egyetlen fiú örököse sem volt, vagy éppen túl sok örököse volt (5Móz 21,15-17; 4Móz 27,1-11; 36,7-9).

Jézus válasza ridegen cseng: "Ember, ki tett engem bíróvá vagy osztóvá köztetek?" (14. v.). Pedig a férfinak jó oka volt éppen Jézushoz fordulni. Jézusban, helyesen, a tanítót látta, és az izraeliták mindig tanítókhoz, nem pedig ügyvédekhez fordultak ügyes-bajos dolgaikkal. Jézus azonban nem volt hajlandó a bíró szerepét eljátszani. Az Ő küldetése nem az volt, hogy családi vitákat simítson el; nemegyszer inkább családi viták okozója volt (51-53. v.). Jézus nem adta meg a férfinak azt, amit *kért*, helyette azonban felajánlotta neki azt, amire *szüksége volt*: a gazdagság helyes értelmezését.

A KAPZSISÁG VESZÉLYE

Jézus kettős figyelmeztetéssel kezdte: "Vigyázzatok, és őrizkedjete minden kapzsiságtól, mert ha bőségben él is valaki, életét akkor sem a vagyona tartja meg" (15. v.). Az Úr kétszer is mondja a férfinak, hogy legyen óvatos ("Vigyázzatok, és őrizkedjete!"), mert a kapzsiség alattomos ellenség. Függetlenül attól, hogy sokunk van vagy kevesünk, a pénzsóvárság még akkor is átjárhatja a lelkünket, ha elkerüljük a hatalmas anyagi nyereséghez vezető kiskapukat. Előnthet bennünket a sárga irigység, ha a szomszédainknak többjük van, mint nekünk, vagy ha összefutunk egy régi haverral, akinek kicsit jobban megy az utóbbi időben. Mindannyiunk életében vannak időszakok, amikor a vagyon hirtelen igen fontossá, sőt túl fontossá válhat.

Képzelnék magunk elé Leonardot, az egyetemi gólyát, aki az egész első év alatt képtelen volt összehozni egy randit egy lánnyal. Miközben siralmas helyzetén morfondírozik, rájön, hogy biztosan a közlekedési eszköz a ludas a dologban. Így gondolkodik: *Ha lenne egy autóm, tudnék társadalmi életet élni*. Mivel Leonard keresztyén, elkezd imádkozni egy autóért, és Isten – egy öreg Volkswagen-nel – válaszol az imádságra. Az autó se nem menő, se nem kiszámítható. Hány lány akarna azzal a tudattal randevúra indulni, hogy az utat hazafelé 15 százalékos eséllyel gyalog fogja megtenni? Leonardot frusztrálja a dolog, ezért ismét imádkozni kezd: "Uram, köszönöm az autót, de valami megbízhatóbbra lenne szükségem". Isten ismét gondoskodik, ezúttal egy 15 éves, kis fogyasztású autóról. Az autó jól megy. Ki tehet arról, hogy az előző tulaj gyerekei nagy előszeretettel és gyakorisággal tejet csurgattak a szellőzőlyukakba? Ha ehhez még hozzávesszük az égett olajszagot, mely hátulról szállingózik befelé néhány rozsdamarta résen át, nem csodálkozhatunk azon, hogy a társasági élet még mindig elkerüli barátunkat. Ismét az imádság következik: "Uram, köszönöm, hogy gondoskodsz, de egészen biztos vagyok afelől, hogy megtalálnám álmaim hölgyét, ha kicsivel mutatósabb, sportosabb autóm lehetne." Talál is egy 10 éves sportautót. Feltűnőnek feltűnő, de 40 litert fogyaszt, és az éves biztosítása 4700

dollár. Leonardnak arra már nem futja, hogy az autót használja is. Ezért ismét elszántan imádkozik: "Uram, most értettem meg, hogy egy másik, gazdaságosabb autó kell nekem." Értjük már, miről is van szó? Leonardban észrevétlenül kialakult a meggyőződés, miszerint a jó életet a megfelelő vagyontárgyak *biztosítják*.

A felnőtt férfiak ritkán ragadnak le egy dolognál, amit feltétlenül birtokolni akarnak. Ehelyett a bevétel áramoltatására összpontosítanak, hiszen ennek függvénye mindaz, amire szükségük van és amiről álmodoznak: a jobb minőségű ruházat, a finomabb ételek és az egzotikus nyaralások. "Ha a főnököm adna annyi fizetést, amennyit valójában érek, ha az üzlet felvirágozna, ha a tőzsde nem változna ilyen gyorsan, akkor lehetne nagyobb házám, mehetnénk jobb nyaralásra, kedvesebb lenne a szomszédság. Akkor tényleg elégedettek lehetnénk." Az anyagi biztonság valóban nagyobb békességet kínál, a vagyongyarapodás pedig átmeneti felemelkedést hoz.

A bevétel növekedésével azonban nőnek a kiadások is. Bármink van is, mindig többre sóvárgunk. Ezt mondja a Prédikátor könyve: "Aki szereti a pénzt, nem elégszik meg a pénzzel; sem a jövedelemmel az, aki szereti a vagyont" (5,9). Aki azért gyűjt vagyont, hogy elégedett legyen, hasonlít ahhoz, aki azért iszik vizet, hogy az éhségét csillapítsa; a sajgó fájdalom szűnik ugyan egy kis időre, a gyökérprobléma azonban megoldatlan marad. Még mindig éhesen többre vágyunk; mivel rossz gyógyírt választottunk, étvágyunk változatlan. "Szemünk nem győz eleget nézni, fülünk nem tud eleget hallani" (Préd 1,8). A vagyont nem tudja megszüntetni legmélyebb vágyódásainkat. Salamon így fogalmaz: "Nem tagadtam meg magamtól semmit, amit megkívánt a szemem. Nem vontam meg szívemtől semmi örömet ... De amikor szemügyre vettem minden művemem, amit kezemmel alkottam, ... kitűnt, hogy mindaz hiábavalóság" (Préd 2,10-11).

Egyszer a pénzről tartottam előadást. Egy középkorú férfi jött oda hozzám, szomorú mosollyal az arcán. "Kétszer annyit keresek, mint amennyiről valaha is álmodni mertem volna, mégsem találom még elégnek" – vallotta be. Jézus megérti ezt. Ismeri a mohóság rejtett fenyegetését, ezért példázatot is mondott arról, hogy az élet nem a vagyongyűjtésről szól:

“Egy gazdag embernek bő termést hozott a földje, akkor így gondolkozott magában: Mít tegyek? Nincs hova betakarítanom a termésemet. Majd így szólt: Ezt teszem: lebontom a csüremeit, nagyobbakat építek, oda takarítom be minden gabonámat és javamat, és ezt mondom a lelkemnek: Én lelkem, sok javad van sok évre félretéve, pihenj, egyél, igyál, vigadozzál! Isten azonban azt mondta neki: Bolond, még ez éjjel elkéri tőled a lelkedet, kié lesz

akkor mindaz, amit felhalmoztál? Így jár az, aki magának gyűjt, és nem Isten szerint gazdag.” — Lukács 12,16–21

A BOLOND GAZDAG

Első pillantásra ennek a példázatnak nem sok köze van annak a férfinak a problémájához, aki az öröksége miatt aggodalmaskodott. Ránézésre a férfi a tömegben és a férfi a példázatban egymás ellentétei. Az egyiknek nincs elég vagyona, a másiknak túl nagy van. Ám ha figyelmesen hallgatjuk a gazdag embert, sok közös vonásra bukkanunk.

A példázatbeli gazdag tisztességes embernek látszik. Mivel Isten bő termést adott a földjére, olybá tűnhet, hogy a férfi vagyonán Isten áldása van. Birtoka annyit termett, hogy raktározási gondjai keletkeztek. Miután felmérte a betakarított mennyiséget, a következő elhatározásra jutott: nagyobb csűröket építtek. Vagyis azért akart beruházni, hogy vagyonát óvja, ami gondos intézői lelkületre vall.

Miután azonban kész a terve, álmodozni kezd, és meglátjuk a másik oldalt, mely már korántsem olyan ártatlan. Ugyanis ha egyszer elkészülnek a csűrök, "pihenni, enni, inni, vigadozni" fog. Az éberebb olvasók e mögött azonnal felismerik a hedonista hitvallást: "Egyél, igyál, élvezd az életet, holnap úgyis meghalunk!" A gazdag földbirtokos hedonizmusa tehát immár nyilvánvaló, ám egy második probléma is előbújik, amire akkor derül fény, ha a beszédét kicsit átfogalmazzuk, nyomatékat adva a névmásoknak:

Akkor így gondolkozott magában: Most én mit tegyek? Nekem nincs hova betakarítanom az én termésemet. Majd így szólt: Ezt fogom én tenni: én lebontom a csüremeimet, én nagyobbakat építetek, oda takarítom be minden én gabonámat és javamat, és ezt mondom az én lelkemnek: Én lelkem, neked sok javad van sok évre félretéve, te csak pihenj, te csak egyél, te csak igyál, te csak vigadozzál!

Ez a kicsit furán hangzó átfordítás hűen követi az eredeti szöveget, amelyben a gazdag birtokos által kimondott 54 szóból 18 önmagáról szól vagy önmagára irányul.² Azt is figyeljük meg, hogy a példázat magja egy monológ. Ez is ártatlan dolognak tűnik, míg észbe nem vesszük, ki az, akivel ez az ember nem konzultál. A gazdag nem imádkozik a vagyonát illetően; köszönetet sem mond

2. Az 54 görög szóból 13 helyen áll "én", "enyém" vagy "magam", és a gazdag ötször szólítja meg saját magát.

Istennek, és az Ő vezetését, akaratát sem fürkészi. A tulajdonát képező vagynon sem a barátaival, sem a családjával nem osztózik. Arra sem gondol, hogy a szegényeknek juttasson valamit belőle. *Magához és magáról* beszél, ami már önmagában is gyanús.³

A gazdag úgy vélte, hogy raktározási gondjai vannak. Ezért építészeti megoldásban – nagyobb csűrökben – gondolkodott. Reménysége szerint a nagyobb csűrök garantálják majd neki, hogy még sok éven át tudja élvezni a nagy vagyont. Alapjában véve tehát ez a földbirtokos *valójában* azt hitte, hogy élet csak hatalmas vagyonnal lehetséges. Azt tervezgette, hogy ezt az óriási vagyont megtartja önmagának. Meg volt győződve arról, hogy nem volt a szobában rajta kívül senki, mikor legnagyobb meglepetésére kiderült, van ott még valaki: Isten, aki keresztülhúzta a számításait.

Isten "bolondnak" szólította őt, de nem azért, mintha gyengeelméjű lett volna, hanem mert a szíve legmélyén ezt mondta ki: "nincsen Isten" (Zsolt 14,1; 53,2). A bolond nem szükségszerűen elméleti ateista, aki hiszi, hogy be tudja bizonyítani, hogy Isten nem létezik. Egy bolond, amíg csak gyakorlati ateista, még el is játszogathat a gondolattal, hogy Isten létezik. A gyakorlati ateistákat Isten léte vagy ennek ellenkezője nem izgatja különösebben, mert szerintük ha létezik is Isten, semmit nem lát, nem tud és nem tesz.

Jézus történetében a bolond sok könnyű évet látott maga előtt, miközben megfélemedezett Istenről és arról, hogy eljön a számadás napja. Egy halott istenben, a pénzben bízott, ami saját halálához vezetett. Az élő Isten ezt mondta neki: "még ez éjjel elkérik tőled a lelkedet, kié lesz akkor mindaz, amit felhalmoztál?" (20. v.). A gazdag a vagyont be akarta magának biztosítani, de elfelejtette, hogy "ahogyan világra jött anyja méhéből, mezítelenül, úgy megy el ismét, ahogy jött; semmit sem kap fáradozásáért, amit magával vihetne" (Préd 5,14; vö. Jób 1,21). Egy napon Isten követelni fogja az elszámolást. Akkor majd nemcsak arról kell számot adnunk, hogyan használtuk anyagi javainkat, hanem hogy mit tettünk az Istentől kapott észbeli, testi és művészi képességeinkkel, adottságainkkal.

Érdemes néhány pillanatig elidőzni még annál a szónál, melyet az "elkérik" igével fordítottak. Eredeti jelentése: "felelmegetni", "visszakérni" valamit, amit elloptak vagy kölcsönadtak. Isten úgy fogja "visszakérni" az életünket, ahogyan egy hitelező kéri vissza a kölcsönt. Sem az életünk, sem semmi, ami a tulajdonunkat képezi, igazából nem a miénk; mindent csak kölcsönbe kaptunk.

3. A Lukács evangéliumában szereplő példázatok közül hét egy-egy ember önmagával folytatott párbeszédét adja elénk. A saját érdekeink érvényesítése vagy önmagunk előbbre segítése öt példázatban különösen is hangsúlyos: 12,17-20; 12,45; 16,3-4; 18,4-5; 18,11-12. (A másik kettő: 15,17-19; 20,13.)

ISTENTŐL KAPOTT KÖLCSÖN

Olyan jellemző ránk, hogy mind a vagyonunkat, mind pedig a képességeinket a *saját* tulajdonunkként kezeljük. Bennünk minden úgy él, mint az *én* szervező-képességem, az *én* emberi adottságaim, az *én* intellektusom, művészi hajlamaim vagy atlétatermetem. Amikor ezekkel jól bánok, az *én* pénzemet keresem meg. Valahogyan a képességeink hozzánk tartoznak, jöllehet azt azért tudjuk, hogy a legtöbbet születésünkkel kaptuk. Jó, rendben, kamatoztatjuk a tehetségünket, és fejlesztjük képességeinket, de ki adta a vágyat szívünkbe, hogy ezt tegyük? Ki küldött az utunkba egy edzőt vagy egy tanárt, hogy jó mederben tartsák a fejlődésünket? Valahol mélyen tisztában vagyunk azzal, hogy minden képességünk az Úrtól kölcsönbe kapott ajándék, amelyeket nemcsak a mi élvezetünkre, hanem az Ő örömére is adott.

Meglehetősen zűrés héten próbálom megírni ezt az oldalt. Szombaton egy hétórás szemináriumot tartottam. Vasárnap ígét hirdettem és a vasárnapi iskolában tanítottam egy nagy gyülekezetben. Hétfőn négy órán át tanítottam az óráimon a Covenant Teológián és az egyik diákcsoport áhítatát vezettem. Kedden bibliatanulmányozást tartottam 120 férfinak, és megtartottam egy kétórás előadást a kollégám helyett, akinek vakbélműtétje volt. Szerdán, a reggeli óráim után, a kápolnában prédikáltam 10-kor, délután egy megbeszélésen vettem részt a mentori rendszerrel, este 7-kor pedig egy szülői feladatokról szóló szemináriumon adtam elő, ahol a lelkipásztoromat helyettesítettem. Pénteken a heti összesítésben 26 beszéd szerepel majd.

Ez a rész segít megőriznem a helyes hozzáállást. Sajnálhatnám magamat: miért pont egy ilyen zsúfolt héten kell az embereknek lebetegedniük vagy elmenniük? Ostorozhatnám magamat: miért fogadtam el az összes felkérést? Miért osztottam be ilyen rosszul az időmet? Dicsekedhetnék: azért nem véletlen, hogy szükség idején mindenki hozzám fordul! Ezek helyett az alázatos hála kell hogy betöltsön. A héten tartott szereplések közül hét alkalommal be kellett ugranom valaki helyett, öt esetben pedig nagyon kevés időm volt a készülésre. A barátaimnak azért esett rám a választásuk, mert tudják, hogy akkor is össze tudok hozni egy kerek beszédet, ha nagyon kell sietni. Miközben átszabok egy régi előadást, megtoldom egy új fejezettel, kivágok belőle egy régit, kiegészítem átvezetésekkel, példákkal, gyorsan előáll egy hasznos kis beszéd (a 'nagy' jelzőt azért nem használnám...). Mindig is tudtam a csínját-bínját annak, hogyan lehet kerek egész beszédeket futtában előállítani. Ezt a képességemet soha nem lovagoltam meg, és nem is fejlesztettem; büszke sem vagyok magamra emiatt. Istent talán vidámsággal tölti el, ha figyelni, amint jegyzetek tömegét nyomtatom ki, az elkészült oldalakat szinte kitépve a nyomtatóból, kirohanok az ajtón, beugrok a kocsimba, és a piros lámpánál megkísérlem beszúrni azokat a megjegyzéseket, amelyektől értelmet nyer

az előadás. Mialatt beszélek, bevezetésem enyhén szólva darabjaira hullik, ám új lendületet veszek, amikor végigpásztázom a jegyzeteimet. Az egész igen távol áll a művészi hozzáértéstől, ellenben igen tanulságos. Isten biztosan megmosolyogja az Ő ajándékának ilyen furcsa felhasználását.

Bárcsak mindenki tudna leltárt készíteni, és úgy tekinteni saját adottságaira, mint *Isten* kölcsönbe kapott ajándékaira. Mindannyiunkban rejlenek képességek. Ezek elismerést és pénzt hoznak a konyhánkra, mégis inkább Istenéi és nem a sajátjaink. Mivel ajándékainkat tőle kaptuk kölcsönbe, az lenne a helyes, ha "Isten szerint" lennénk gazdagok (21. v.) mindazzal, amit kapunk azért, hogy rendelkezünk velük. Jézus el is mondja, mit ért ezalatt. Adjátok vagyonotokat "alamizsnául, és szerezzetek magatoknak ... kincset a mennyben" (33-34. v.). De mit is jelenthet Isten szerint gazdagnak lenni?

- Egy alakulófélben levő, városi gyülekezet támogatását, segítségét, hogy megfizethesse a szolgálathoz szükséges munkásokat: lelkipásztort, kántort, hitoktatókat, iratterjesztőket.
- Bibliák és szakirányú könyvek megvásárlását olyan diákok számára, akik el tudnának végezni egy nívós bibliaiskolát, de nincsen megfelelő anyagi hátterük ahhoz, hogy akár egy könyvet is beszerezzenek.
- Egy motorbicikli megvételét egy afrikai lelkipásztor számára, akit teljesen kimerített a napi 15-20 km-es gyaloglás a hét gyülekezet között, amelyekben ige hirdetőként, tanítóként és lelkigondozóként szolgál.
- Saját lakásunk felújításának az elhalasztását, hogy vállalni tudjuk egy gyülekezet-alapító munkás gyermekének a szállását, ellátását és tanítatását, mivel az eldugott indiai kis falu, ahol ez a munkás szolgál, túl kicsi ahhoz, hogy saját iskolát tartson fenn.

Isten szerint gazdagnak lenni jelentheti azt a kedves, szeretetteljes tanítást is, mellyel rávezetjük feleségünket és gyermekeinket, hogy egy öreg autóra tekinthetünk úgy is, mint szégyenfoltra, de úgy is, mint ajándékra, amelyet az isteni királyság céljaira szánhatunk. Ha van 40.000 dollárunk, melyik a nehezebb felhasználás? Az, ha veszünk egy "menő" kocsit, vagy az, ha százdollárnyi élelmiszert, ruhát és keresztyén képzést biztosítunk tengerentúli szegény gyermekeknek (10 gyermeknek 10 éven át, mindegyikre évi 400 dollárt számítva)? Isten szerint gazdagnak lenni jelentheti néhány saját célra szánt kiadás elhalasztását, törlését abból a célból, hogy tudjunk tizedet vagy akár a tizednél is többet adakozni. Azt jelenti, hogy boldog örömmel nyugtázom, ha sikerül elérni a 15 százalékot. Azt jelenti, hogy az Istennek fontos dolgok és ügyek kerülnek előtérbe még akkor is, ha nem járnak nagy csinnadrattával és reklámhadjárral.

A gazdag ember ebből nem értett meg semmit. Mivel ő kizárólag a saját tulajdonát látta mindenben, teljesen logikusnak gondolta az egészet vágyainak megelégtetésére fordítani. Pontosán így érvel a legtöbb ember, még a keresztények is: "Az én pénzemet az én adottságaimmal és az én kemény munkámmal kerestem meg." Isten azonban erre azt válaszolja, hogy a képességeink, lehetőségeink, forrásaink is az Övé, és csak egy időre adja azokat nekünk kölcsön.

Mi most nem a gazdagok ellen intézünk támadást, hiszen Jézus egyaránt célba vette a jómódúakat és a szegényeket. A férfi a tömegben és a gazdag földbirtokos *anyagi szempontból egymás ellentétei, lelki szempontból viszont egymás ikertestvérei* voltak. Az egyiknek túl kevese volt, a másiknak túl sokja, mégis mindketten azt hitték, hogy az élet *ott van*, ahol tömérdek vagyon is van. Mindketten bolondok voltak. Mindkettőre az volt jellemző, hogy nem az Isten szerint voltak gazdagok, de nem is tudtak azokká válni, mert a pénzt jobban szerették Istennél. Csak az Isten által átformált ember tudja a pénzt Isten szerint használni. Mindenki más rivális istenséget lát a vagyon mögött. Jézus ki is mondta ezt:

"Ne gyűjtsetek magatoknak kincseket a földön, ahol a moly és a rozsdá megemészti, és ahol a tolvajok kiássák és ellopják, hanem gyűjtsetek magatoknak kincseket a mennyben, ahol sem a moly, sem a rozsdá nem emészti meg, és ahol a tolvajok sem ássák ki, és nem lojják el. Mert ahol a kincsed van, ott lesz a szíved is. A test lámpása a szem. Ezért ha a szemed tiszta, az egész tested világos lesz. Ha pedig a szemed gonosz, az egész tested sötét lesz. Ha tehát a benned lévő világosság sötétség, milyen nagy akkor a sötétség! Senki sem szolgálhat két úrnak, mert vagy az egyiket gyűlöli, és a másikat szereti, vagy az egyikhez ragaszkodik, és a másikat megveti: nem szolgálhattok Istennek és a mamonnak." — Máté 6,19–24

KIT SZERETSZ?

Ez a tanítás nagyon közel van a Hegyi Beszéd csúcspontjához, amikor Jézus a tanítvány életét írta le, és olyan bálványokra hívta fel a figyelmet, mint a hírnév, a pénz, melyek mind megpróbálják az Urat helyettesíteni. Az a mondat, hogy "Ne gyűjtsetek magatoknak kincseket a földön, ... hanem gyűjtsetek magatoknak kincseket a mennyben", egyben parancs és csatakiáltás. A parancs így hangzik: Ne gyűjtsetek kincseket a földön, mert itt minden elrothad, és a mennyben semmi értéke nincsen. A csatakiáltás pedig: Döntsétek le az istenkáromló istenségeket!

Valóban mindent elpusztít a moly, a rozsdá, a víz és az infláció. Azért kell a mennyben raktározni a kincseket, mert ott biztonságban vannak Isten felügyelete

alatt, aki minket is szemmel tart. A mennyben gyűjteni annyit tesz, hogy Isten ügyeire és embereire költünk. Cselekedjünk tehát e szerint, és akkor a szívünk is jó helyen lesz.

A pogányok képtelenek felfogni a Máté 6 üzenetét; az ateisták nem tudnak kincseket gyűjteni a mennyben. Ha nincsen Isten és nincsen mennyország, értelmetlen dolog bármit is oda gyűjteni. A világi emberek ezért *sükségszerűen* a földön halmozzák fel kincseiket. Hogy is lehetne ez másképp? Nem bízhatnak abban, hogy Isten majd megjutalmazza őket, ha egyszer a létezését tagadják. A hitlenség megöli az engedelmeskedni akarást.⁴

A 22-23. versekben Jézus hirtelen témát vált, és a mennyei kincsek helyett a szemről valamint a világosságról kezd beszélni. A téma újnak tűnik, valójában azonban ugyanazt a dolgot tárgyalja, csak más szemszögből közelít. A Bibliában mind a "szem", mind pedig a "szív" utalhat egy ember belső életének a középpontjára, amely meghatározza életének irányát.⁵ Amikor Jézus azt mondja: "a lámpás a szem" (22. v.), arra gondol, hogy az általa megadott irány szerint haladunk át az életen, függetlenül attól, hogy ez az irány jó vagy rossz.

Jézus kiállítja rólunk a diagnózist: "Azért nem tudod levenni a szemedet a vagyondról, és azért élsz a vagyonodért, mert a szemed – a szíved – megromlott!" Ha a szemed megsötétedett, nincs remény, hacsak Isten nem ad megújulást. Senki sem tudja tenni a *jót*, ha *nem látja*, mi a jó. A hitetlen önkéntelenül is a földön halmozza föl a kincseit, hiszen nem látja és nem is ismeri a mennyei Atyát. Ezért nem mondja Jézus a hitetlennek azt, hogy "még jobban igyekezzél a mennyben gyűjteni a kincsedet", hanem hogy "vizsgáld meg a szívedet és a szemedet".

Jézus a hitetlenekre koncentrál, de a tanítványait is óva inti a kapzsiságtól. Ez azokból a konkrét görög szavakból is kiderül, melyek a jó és a rossz szemet jelölik. Szó szerint a "ha a szemed rossz" (23. v.) helyett az áll az eredetiben, hogy "ha a szemed *gonosz*". Ugyanígy, "ha a szemed jó" (22. v.) helyett pedig az, hogy "ha a te szemed 'egyszerű', tiszta".⁶ A bibliai időkben a "gonosz szem" irigy, mohó pillantást jelzett. Tehát miközben Jézus a hitetleneknek azt tanácsolja,

4. Daniel Doriani, *Putting the Truth to Work* (Phillipsburg, NJ: P & R Publishing, 2001), 6. fejezet

5. A szem és a szív egymással felcserélhető fogalmakként szerepelnek itt. Ld. még Zsolt 119,10. 18. 36-37.

6. A görög kifejezés, "gonosz szem" (*poneros ophthalmos*), kapzsiságot vagy fősévényt jelent (ld. Mt 20,15; 6,22-23; Lk 11,34; Mk 7,22; 5Móz 15,9). A jó szem (*agathos ophthalmos*) nagyvlelkűséget jelent (5Móz 28,54 I [Septuaginta], 56). Ez az elemzés az Újszövetség és a Septuaginta (az ÓSZ legkorábbi görög fordítása) szóhasználatának a tanulmányozása alapján született. Ld. még Leon Morris, *The Gospel According to Matthew* (Grand Rapids, MI: Eerdmans, 1992), 153-154. old.; D. A. Carson, *Matthew*, Vol. 1 (Grand Rapids, MI: Zondervan, n.d.), 178. old.; W. D. Davies és Dale C. Allison, *The Gospel According to Saint Matthew* (Edinburgh: T & T Clark, 1988), 638-640. old.

hogy vizsgálják meg a szemüket, a tanítványokat az irigységre figyelmezteti. Irigy pillantások helyett egyszerű tekintetre van szükségünk. Az egyszerű tekintet tiszta; nem igaz rá az, hogy meglát és megkíván. Egyszerűen csak lát. Az egyszerű szem adakozó, mert nem mindig csak egy szögből nézi a dolgokat. Amikor ad, akkor egyszerűen csak ad. Nem úgy, hogy ad és azonnal azt latolgatja, milyen jó származott az adakozásból, milyen viszonzószívességre lehet számítani. Nincs semmilyen rejtett motivációja.

Vigyázzunk, milyen dolgokon legeltetjük a tekintetünket! Mikor egy gazdag barátunkhoz megyünk látogatóba, ügyeljünk a szemünkre, miközben a csodálatos vagyontárgyakban gyönyörködünk. Otthon bánjunk csínján a különböző csomagküldő katalógusokban bemutatott, pompás anyagokból készült, de enyhén szólva felárazott divatcikkekkel. Amikor megtalál bennünket egy autóhirdetés, ne képzeljük máris magunkat az autócsoda volánja mögé. Óvakodjunk a mutatós lakberendezési magazinoktól; felébredhet bennünk az olthatatlan sóvárgás minden ott bemutatott dolog után. Amikor pedig az emberi testet oly módon ábrázolják, hogy érzéki vágyakat gerjesszenek, pornográfiáról beszélünk. Úgy gondolom, arról is szót kell ejtenünk, amikor oly módon találják a gazdagságot, hogy anyagi vágyakat gerjesszenek. A görög *plutosz* szó gazdagságot jelent; az előbb leírt jelenséget tehát bátran nevezhetjük "plutográfiának".

Jézus, amikor a hitetleneket kérdezi, a lényegre tapint: "Amikor nem tudsz a tekintetedden úrrá lenni, mi az oka a tehetetlenségednek? Áss le egészen a probléma gyökeréig, a más istenekhez való kötődésedhez." A hívőket figyelmezteti: "Jól vigyázz, kicsi szem, mit figyelsz". Majd így foglalja össze:

"Senki sem szolgálhat két úrnak, mert vagy az egyiket gyűlöli, és a másikat szereti, vagy az egyikhez ragaszkodik, és a másikat megveti: nem szolgálhattok Istennek és a mammonnak."

A mammonról Jézus mint istenségről beszél. Magának a szónak a jelentése: "az, amibe valaki a bizalmát veti".⁷ És tényleg, mennyire hajlamosak vagyunk a pénzben bízni! Ugye, emlékszünk az imádságra? "Se szegény-

7. A Mammon pénzt vagy gazdagságot jelent, különösen amikor az bálványként, rivális istenségként funkcionál. Valószínűleg az arámi *aman* (bizalom) szóból származik, amelynek eredeti jelentése "az, amiben valaki bíz"; a pénznek mint Isten riválisának különösen is találó megnevezése. Ld. *mamonas*, F. Hauck, *Theological Dictionary of the New Testament*, Vol. 4, szerk. G. Kittel (Grand Rapids, MI: Eerdmans, 1933-1974), 388-390. old.; Joachim Jeremias, *New Testament Theology* (New York: Macmillan, 1971), 222-223. old.; Leon Morris, *The Gospel According to Matthew* (Grand Rapids, MI: Eerdmans, 1992), 155-156. old.; W. D. Davies és Dale C. Allison, *The Gospel According to Saint Matthew* (Edinburgh: T & T Clark, 1988), 641-642. old.

séget, se gazdagságot ne adj nekem! ... hogy meg ne tagadjalak, és ne mondjam: Kicsoda az Úr?" (Péld 30,8-9; vö. Hós 13,6). Jeremiás egyenesen parancsolja, hogy "ne dicsekedjék gazdagságával a gazdag" (9,22). Ezékielnél pedig elhangzik a vád: "felfuvalkoddál, mert meggazdagodtál" (28,5). Jób tudta, hogy az ember milyen viszonyba tud kerülni az arannyal, mikor ezt mondta: "azt gondoltam, hogy csak a színaranyban bízhatom" (31,24). Dávid pedig így énekelt: "Ha gyarapszik is vagyontok, ne bizakodjatok el!" (Zsolt 62,11).

Ennek ellenére bizakodunk az anyagiakban. Erről néhány szavunk is tanúsodik. Az amerikai nemzeti nyugdíjtervezetet így nevezték el: "Szociális *biztonság*". Amikor pénzbefektetésről van szó, "biztonságot" és "bebiztosítást" emlegetünk, mintha valóban ezektől függne a biztos jövő. Más módokon is isteni rangra emeljük a pénzt, mikor a "mindenható dollár" kifejezést használjuk. A pénz döntőbíró is. Ha azt kérdezi valaki egy másik személlyel kapcsolatban, hogy az illető mennyit ér, azt szeretné tudni, hogy mennyi pénzzel, milyen vagyoni háttérrel rendelkezik. Vagyis úgy beszélünk, mintha egy ember értékét a vagyoni háttere határozná meg.⁸

Természetesen a pénz nem olyan isten, mely nyíltan bevallja, hogy kizárólagos imádatra tart igényt. Senkinek sem kell térdre borulnia előtte, mivel a pénzt politeista istenség. Megelégszik egy kis oltárral a panteon egyik félreeső zugában, ahol más félisteneknek – a státusznak, hatalomnak, örömmek – is marad elég hely. Még azt is megengedi az őt tisztelőknak, hogy keresztyének legyenek.

Ezek a gondolatok jó néhány embert felkavarnak, akik nem értik, miért kellene választaniuk Isten és a pénz között. Nagyon is megvalósíthatónak tartják, hogy két urat szolgáljanak. Vasárnap megadják a tiszteletet Istennek, hétfőtől péntekig a mammon szolgálatában állnak, a szombatot pedig fenn tartják maguknak. Az sem lehetetlen, hogy azt gondolják, Isten és az anyagi jólét kéz a kézben járnak. A hit viszont az ő szemükben ugyanolyan hobbi, mint a kertészkedés. Lehetséges, hogy Istenben egy munkaadót látnak, nem pedig az Urat. Két munkaadónak akárki tud dolgozni, ha az időbeosztása megengedi. Két úrhoz viszont senki sem tartozhat. Egy rabszolga nem lehet két tulajdonos tulajdona; "a rabszolgaság lényege a kizárólagos tulajdonjog és a teljes idejű szolgálat".⁹ Vagy Istent szolgáljuk vagy a Mammont, a kettőt együtt lehetetlen.

8. A pénz kultúrtörténeti vizsgálatáról ld. Jacques Ellul, *Money and Power* (Grand Rapids, MI: Eerdmans, 1984).

9. R. V. G. Tasker, *The Gospel According to St. Matthew*, Tyndale Commentary (Grand Rapids, MI: Eerdmans, 1961), 76. old.

A GAZDAG "EXTERMINÁTOR"

Csak kevesen vállalják nyíltan, hogy a pénz az életük. Én mégis talákoztam egy ilyen emberrel teológus koromban. Azt remélve, hogy valami nyári munkával megkereshetem a következő évi tandíjamat, olyan alkalmi elfoglaltságot kerestem, mely van annyira élvezhetetlen, hogy jól megfizetik. A rovarirtásra esett a választásom. Miután jó néhány helyen érdeklődtem, egy fiatal, energikus vállalkozó felvételi beszélgetésre hívott. Kezet ráztunk, hellyel kínált, majd nekem szegezte a kérdést: Mi a célja az életben? A kérdés mellbe vágott, de villámgyorsan megragadtam ezt a meglepő alkalmat arra, hogy bizonyosságot tegyek, és hosszú magyarázatba fogtam a keresztyén élet céljairól. 60 másodperc elteltével a bogarak hóhéra a szavamba vágott. "Az én életcéloam a pénzkereset, és azt akarom tudni, maga akar-e pénzt keresni." Valahol megértettem. Végül is ki az, aki az emberiség iránt érzett általános szeretettől vezérelve indítja be rovarirtó vállalkozását Philadelphióban?

A kiváló exterminátort kivételes eltökéltség, de egyáltalán nem kivételes hitvallás jellemezte. Nyíltan, öntudatosan hirdette: én a Mammonnak élek. Más emberek is ezt teszik, csak nem vallják be. Jobban szeretik a szürke árnyalatait, mint a fekete-fehér megoldásokat. A szürkés palettával lehet ilyeneket mondani: úgy tekintek a házamra, a kocsimra és a berendezési tárgyaimra, mint pénzbefektetésre. Vagy: én csak a legjobbat szeretném nyújtani a gyerekeimnek.

Jézus éles választóvonalat húz a kétféle életmód közé. A földön vagy a mennyben gyűjtjük a kincseket? A tekintetünk tiszta vagy sötét? Istent akarjuk szolgálni vagy a Mammont? Egyaránt szól a gazdagokhoz és a szegényekhez, mert mindkét csoportra jellemző, hogy "csak egy kicsivel" akarnak többet. Mindannyian az anyagi gazdagságban vélik a biztonságot megtalálni. Szegény vagy gazdag, keresztyén vagy pogány, mindannyiunkban megvan a hajlam a kapzsiságra.

Sajnálatos, hogy a legtöbb keresztyén alig különbözik pogány embertársaitól. Ha megegyezik köztük a karrier útja és a kereset nagysága, valószínűleg egyezik az életvitel is: ugyanannyi órát dolgoznak, ugyanarra költik a pénzüket, ugyanolyan túlszűfolt a heti programjuk. A "jó életről" alkotott látásunkat inkább a társadalom alakítja, és nem a Szentírás.

Magatartásunkat mindig ki tudjuk magyarázni: "Keményen dolgozunk, és csak azt akarjuk, ami jár." "Másoknak jóval több mindenük van." "Isten meg akarja ajándékozni gyermekeit." "Jól akarunk sáfárkodni a tulajdonunkkal", és a többi.

A szegények megpróbálnak annyit kapni, amennyit lehet. A gazdagok arra költenek és gyűjtenek, hogy garantálják jövőbeni biztonságukat. Az észak-amerikai emberek a világ egyik leggazdagabb népe, a felmérések mégis azt mutatják, hogy az amerikai keresztyének keresetüknek mindössze három száza-

lékát adják jótékonyági célokra, beleértve a gyülekezetet, a missziói munkát és minden mást. Minél gazdagabb az ember, vagyónának annál *kisebb* hányadát szánja általában adakozásra. Milyen szomorú is ez! Mindig sikerül magunkat meggyőzni, hogy amikor nem tudjuk megszerezni, amit akarunk, akkor valamilyen kár ér bennünket. Azonnal összehasonlítjuk magunkat valakivel, akinek nálunk több jutott. Úgy rohangálunk vagyontárgyaink után, mint a pogányok, de egyik sem tud minket hosszú időre megelégtetni.

ISTEN SZERINT GAZDAGON

Az anyagiasság betegségének egyetlen gyógymódja van, és ez az Isten szerinti adakozás, ami a szívből indul, és tettekké válik. A szívből jövő bőkezűség mindenekelőtt Istenbe vetette a bizalmát, ahelyett hogy az étel és a ruházat miatt aggodalmaskodna. Jézus négy okot is előhoz, amiért fölösleges aggódni (Lk 12,23-29). Először: Isten még a madarokról is gondoskodik, márpedig mi értékeesebbek vagyunk a madaraknál (24. v.). Másodsor: az aggodalmaskodás hiábavaló dolog, mert egyetlen órával sem tudja meghosszabbítani az ember életét (25-26. v.). Harmadszor: Isten gyönyörű ruhába öltözteti a vadvirágokat és mezei füveket, noha azok csak rövid ideig pompáznak, márpedig mi sokkal értékeesebbek vagyunk azoknál (27-28. v.). Negyedszer: Isten ismeri szükségünket, és be is fogja azokat tölteni, ha először Isten országát keressük (29-31. v.). Mindezek ismeretében a tanítványok nyugodtan eladhatják, amijük van, a pénzt pedig szétoszthatják a szegények között. (32-33. v.). Egy tudós így fogalmazott: "Ha ezt az elvet komolyan, szó szerint alkalmaznánk a mai gyülekezetekre, a legtöbb keresztyén közösséget olyan radikálisan át kellene alakítani, hogy csak nagyon kevesen vannak, akik hajlandónak mutatkoznak elindítani a változásokat." A nagy utazások, mindig egyetlen lépéssel kezdődnek. Sokakat riaszt a vagyon újrafelosztásának terve, pedig ezen az úton nagyon messzire jutnánk el, mielőtt "bárki extrém mértékű engedelmisséggel vádolhatna minket".¹⁰

NÉGY TANÁCS

Használd úgy a pénzedet, ahogyan azt Isten rendeli! Pál a Timóteushoz írott első levelében a pénz helyes felhasználásának három módját ismerteti. Az első az alapvető szükségletek kielégítése: étkezés, ruházkodás és lakás. "De ha van

10. Craig Blomberg, *Neither Poverty nor Riches* (Grand Rapids, MI: Eerdmans, 1999), 132. old. Ld. 41. megjegyzést.

élelmünk és ruházatunk, elégedjünk meg vele" (6,8). A második Isten jó teremtésének az élvezete. "Reménykedjenek ... Istenben, aki megélhetésünkre mindent bőségesen megad nekünk" (6,17). A harmadik a bőkezû adakozás. "...Akik e világban gazdagok, ... adakozzanak szívesen, javaikat osszák meg másokkal" (6,17-18).

Isten szerinti állásban helyezkedjünk el! Van néhány bibliai törvény, amely segít a pályaválasztásban. Először: ahhoz, hogy szükségleteinket kielégíthessük, dolgoznunk kell (2Thessz 3,6-10). Másodszer: munkánk legyen építő, hasznos és törvényes. Egyetlen keresztyén sem élhet rablásból, szerencsejátékból vagy pornóüzletből. Harmadszor: mindenkivel jót kell cselekednünk, valami értékeset felajánlva nekik.

De még a törvényeknél is nagyobb szükségünk van a munkánkhoz Isten szerinti célokra. Ajánljuk munkánkat Istennek azzal is, hogy a teremtésben nekünk kijelölt helyen az Ő nevében uralkodunk a tőle kapott képességeinkkel. Eljön a nap, mikor meg kell állnunk az Úr előtt, hogy számot adjunk. Ki az, aki ezt akarná mondani: "Uram, arra használtam kereskedői képességeimet, hogy kandallóutánezatokkal üzleteltem – fa helyett csak villanylámpa égett bennük"? Ugye senki? Törekedjünk hát arra, hogy a legtöbbet hozzuk ki mindabból, amivel Isten megajándékozott bennünket. Emellett azonban semmiképpen ne hajtunk túl magunkat, és maradjon idő a családunkra, a barátainkra, a gyülekezetünkre és Isten szerint való szórakozásra is. Nem szabad heti 70 órát dolgoznunk csak azért, hogy különösegeket szolgáljunk ki.

Nézzük a vagonyt Isten szemével! "Az Isten minden teremtménye jó", és hálaadással kell élni velük (1Tim 4,4). A keresztyének mégsem válhatnak a pénz rabjaivá (1Kor 7,31-35). A Biblia egyetlen helyen sem beszél elmarasztalóan a gazdagokról. Ábrahám, József, Dávid, Salamon, Jósafát, Jósiás, Jób és arimátiai József mind gazdag, egyben Istentől megáldott emberek voltak. Arra azonban gyakran figyelmeztet a Szentírás, hogy a meggazdagodás ne váljon életcélunkká. "Minden rossznak gyökere a pénz szerelme" (1Tim 6,10). Azok az emberek, akik azért élnek, hogy meggazdagodjanak, a világot szeretik és nem Istent. Kísértésekbe, csapdádba, kelepécékbe esnek. Ha a képességeink, igyekezetünk gyümölcsként, véletlenszerűen jelentkeznek a gazdagság, áldjuk Istent. Munkánkat azonban semmiképpen ne úgy válasszuk, mert meg akarunk gazdagodni (Jak 4,1-4; 1Tim 6,6-10). A gazdagság jó szolga, de rossz úr. Az elégedettség több haszonnal jár, függetlenül attól, hogy sokunk van vagy kevesünk.

Imádkozzunk adakozó szívért! A feleségemmel azt tanultuk a teológián, hogy az Isten szerinti gazdagsághoz jó anyagi háttér kell. Januárban még nem volt munkánk. Miután kifizettük a tandíjat és a labbért, pénztárcánk üressége vetekedett a minket körülvevő téli táj pusztaságával. Soványka megtakarított pénzecskénkkel öt hétig húztuk csupán, mert egyikünk sem talált munkát. A helyzet ijesztővé is válhatott

volna, ha Isten nem küld egy adakozó szívű házaspárt. Még a főiskoláról ismertük őket, így amikor megérkeztünk, meghívtak minket vacsorára. Mikor kiderült, hogy nincs semmi bevételünk, pár nap múlva ismét meghívtak vacsorázni. Ezután két-három naponként újra meg újra jött a meghívás. A mi ebédmeghívásunkat nevetve utasították vissza: "Most még ne; majd meghívtok, ha Debbie-nek lesz munkája." Ha tárgyilagosak vagyunk, azt kell mondanunk, hogy nem sokat adtak. 7-8 vacsora 5 hétre elosztva még nem dönt romokba egy családot. Éjszakánként azonban, mikor az ágyban fekvé a jövőnket latolgattuk, barátaink jószívűsége olybá tűnt számunkra, mint manna, mint Isten üzenete a mennyből. Mikor az egyikünk azon töprengett, hogy éhezni fogunk-e, a másik máris kész volt a válasszal: "Nem. Isten gondoskodni fog rólunk, hiszen máris utunkba küldte Márkot és Adélt." Az önként adott apró ajándékok nagy dolgokat tudnak elvégezni.

A nagy ajándékoknak is stratégiai fontosságuk van. Az adakozás lelki ajándék (Róm 12,8). Az adakozó emberek már értik, hogy a különféle százalékok, mint a tized, akadályozhatják az igazi adakozást. Ha ugyanis az ember azért fizet tizedet, hogy betartson egy jogi előírást, eljuthat ahhoz a gondolathoz, hogy "megadtam, amit kell, most már letudtam a dolgot". Jézus az adakozás példáját is elének adta, mert Ő mindent odaadott, nemcsak a 10 százalékot. Az adakozó emberek *szeretnek* adni. Megízlelik Krisztus országának tündöklő ragyogását, világot átformáló erejét. Látják, amint Jézus megkötözi a Sátánt. Gyönyörködnek abban, hogy olyan területeken támogathatják Jézus munkáját, ahol pénzzel változásokat lehet elérni.

ÖSSZEGZÉS

Modern korunk le nem veszi a szemét a pénzről, az Isten szíve szerint való férfú ezzel szemben Istenre és az Ő királyságára függeszti a tekintetét. Tisztában van vele, hogy nem szolgálhatja Istent is és a Mammont is. Megérti, hogy minde, ami van, kölcsönbe van nála. A tizeden túllépve Jézus példáját próbálja követni az adakozásban is. Mivel jó helyen van a szíve, az Isten szerinti férfi szabad az adakozásra. Az adakozás lelki ajándék, és mivel szeretjük Istent, hátat fordítunk a kapzsiságnak, a birtoklási váagnak, hogy bőkezűen adakozhassunk. Ha először szívünkben és elménkben leszünk Isten szerint gazdagok, elérkezik az idő, amikor anyagi javainkkal is tudunk adakozó módon bánni.

KÉRDÉSEK

1. Miért vagyunk hajlamosak azt gondolni, hogy az élet a megfelelő anyagiak megszerzéséből áll?

2. Mi volt a példázatbeli gazdag alapproblémája? Hogyan jelentkezik ez napjainkban? Milyen formákat öltenek a "nagyobb csûrök" korunkban? Mi módon tudunk pénzt felhalmozni saját gyönyörűségünkre? Hol csíphetjük nyakon az "Egyél, igyál, vigadjál" hitvallást?
3. Miért gondolja olyan sok ember, hogy képes egyszerre szolgálni Istennek és a Mammonnak? Mit mondanál annak, aki szemmel láthatóan mindkét urat megpróbálja szolgálni?
4. Hogyan tudnád konkrét tettekkel is megmutatni azt a meggyőződésedet, miszerint a pénzedet is és az adottságaidat is kölcsönbe kaptad Istentől?

IV. RÉSZ

AZ ISTEN SZERINTI

FÉRFI

MAGÁNÉLETE

10.

A FÉRFI ÉS A JÁTÉK

A *Tűzszekerek* c. díjnyertes film az 1924-es olimpiai játékok két futójáról szól. Harold Abrahams elszánt futó. Már jóval azelőtt, hogy általános gyakorlattá vált volna, Abrahams az edzőjével kielemezte, ízekre szedte, majd rekonstruálta saját futási stílusát, hogy akár csak néhány milliméternyi előnyre tehesen szert, mert ez a 100 m-es rövidtávfutás első helyezését jelenthette. Amikor a filmben barátnője – aki érzékeli, hogy Abrahams nem leli örömét a sportban –, megkérdezi tőle, miért is fut egyáltalán, a következőt válaszolja: "Olyan ez, mint valami szenvedélybetegség. Valóságos kényszer, de fegyver is a kezemben." Mint angol zsidó, Anglia színeiben futott, de nem a futás iránti szeretet fűtötte, hanem a vágy, hogy bizonyítson és egyben csapást mérjen az antiszemitizmusra. Számára az olimpia nem könnyed szórakozás, hanem gyötrelmes agónia, szinte halálíg tartó küzdelem volt. A filmben néhány órával az olimpiai döntő előtt a következőket mondja edzőjének és bizalmasának: "Tíz magányos másodpercem van arra, hogy létezésemet igazoljam." A valóságban, közvetlenül a verseny előtt azt mondta, úgy érzi magát, "mint egy halálraítélt, aki a kivégzőhelyre indul." Abrahams világsúccsal nyerte meg a versenyt, és ezzel rögtön megszerezte a hön áhitott társadalmi elismertséget is. Nem sokkal később, egy sérülés következtében abbahagyta a futást – ami végül is betöltötte küldetését az életében.

A másik futó, Eric Liddell, futás közben mosolygott és nevetett, és a legádázabb küzdelmek közepette is átadta magát a futás örömének. Liddell és a testvére, Jenny skót keresztyének, akik az életüket a missziói munkára szánták. A filmben Jenny attól félti Ericet, hogy futás iránti szeretete elhalványítja benne a misszió iránti elkötelezettségét. Egy szeles napon sétálni mennek, és Eric esküvel is megerősíti, hogy *egyszer majd* valóban elmegy Kínába misszionáriusnak. Ám – nővére mélységes megdöbbenésére – kijelenti, hogy sokat kell még addig futnia. Így érvel: "Jenny, meg kell hogy értsél. Hiszem, hogy Istennek terve van velem, és Kínába akar küldeni. De Ő az, aki gyorsaságot is adott nekem. Amikor futok, az Ő örömét érzem. Minden győzelemmel Őt dicsőítem." Liddell is elsőként ér célba a 400 m-es rövidtávfutáson, majd ígéretéhez híven elmegy Kínába. Ott aztán tovább folytatja a futást, pusztá élvezetből.

Abrahams és Liddell története jól érzékelteti a sport, a testmozgás, a versenyzés és a játék örömeit és rejtjelmeit. A játéknak az lenne a célja, hogy örömet és felüdülést nyújtson a résztvevőknek. A legjobb esetben ezért az élvezetért játszunk. Olyankor Isten jókedvét leli a mi jókedvünkben; azonosul a mi "helyénvaló élvezeteinkkel".¹ Mégis, túl sokunk számára vált a sport és a játék örömtelen időtöltéssé. A versenyzés a legjobbat és a legrosszabbat egyaránt kihozza belőlünk. Miközben minden erőnkkel próbálunk bizonyítani, és egyre jobbak lenni, a ránk nehezedő nyomásnak köszönhetően egyre inkább úgy érezzük magunkat, mintha munkát végeznénk.²

A játék nemcsak sport és versenyzés. Kezdődhet egy vízipisztolyból leadott ártatlan kis spricceléssel, és végződhet a kerti locsolókkal vívott vízszugárháborúban, ahol senki nem marad szárazon. Jelentheti azt is, amikor egy kisgyerek papás-mamást játszik, és azt is, amikor egy család labdafogó "cicát" a medencében. De játék a szembekötösdí, a "kinn a bárány, benn a farkas", a fogócska és az ugrálókötelezés, sőt még a lelkes apukák által kiöltött mindenféle mókás butáskodás is.

Néhány évtizede immár a nyugati jóléti társadalmakban minden eddiginél több lehetőség nyílik a szabadidős elfoglaltságok előtt. Mégis azt látjuk, hogy kikapcsolódni nem is olyan egyszerű. Úgy érezzük, több szabadidőnknek kellene lennie, mégis úgy tűnik, mintha kevesebb volna. Amikor aztán végre egy kis szabadidőhöz jutunk, nem tudjuk eldönteni, mit is kezdjünk vele. Kétféle modell létezik. A görögök szerint a szabadidőben önmagunkat kell fejlesztenünk, jobbitanunk léleknesmesítő zenével, irodalommal, testgyakorlással és elmélkedéssel. A római modell szerint az emberek passzív szemlélői valamilyen "látványosságnak". Ha római módon gondolkodunk, igazat kell adnunk a kritikusoknak, akik szerint a tömegszórakoztatás célja az emberek érzéstelenítése az üres mindenapok gyötrő fájdalmaival szemben.

A görög felfogás olyan időtöltésekhez vezethet, amelyek feltűnően emlékeztetnek a munkavégzésre. A római viszont olyanokhoz, amelyek tűnhetnek akár időpocsékolásnak is. És ahogy egykoron a rómaiak gladiátorviadalokká és egyéb lealjasító tevékenységekké torzították a kikapcsolódást, úgy alacsonyítjuk le magunkat mi is üres, semmitmondó TV-műsorok és filmek bámulásával, a pornóműfajról nem is beszélve.

Csakhogy míg a Colosseumban összegyűlt tömeg tapsolva ujjongott mások harci sérülései láttán, addig mi önmagunknak okozunk sérüléseket az alkohol, a kábítószer és a szex újította "feltöltődés" közben.

1. Leland Ryken, *Redeeming the Time* (Grand Rapids, MI: Baker, 1995), 118-119. old.; Thomas Adams, *The Works of Thomas Adams*, Vol. 3 (Edinburgh: J. Nichol, 1861), 134. old.

2. Gary Warner, *Competition* (Elgin, IL: David C. Cook, 1979).

Az embereket jobban foglalkoztatja a sport, a versenyzés, a pihenés, a kikapcsolódás, a labdajátékok és a testedzés, mint valaha, én most mégis csupán a játékra magára, mint emberi cselekvésre szeretnék koncentrálni. A játék szerves része a sportnak, a versenyzésnek és az imént felsoroltaknak, de szűkebb és tisztább fogalom ezeknél.

A JÁTÉK DEFINÍCIÓJA

"A játék önként és teljes odaadással végzett tevékenység, amelybe annak élvezetes jellege miatt merül el valaki", tekintet nélkül a játék kimenetelére.³ Az "önként" szó arra utal, hogy a játékra senkit nem lehet *kényszeríteni*. Annak a kijelentésnek, hogy "nem akarok játszani", bizonyos megfellebbezhetetlen és megmásíthatatlan csengése van.

Az "élvezet" azt foglalja magában, hogy a játék egyfajta hozzáállás. Két gyerek gereblyézheti ugyanazokat a lehullott faleveleket, ám ha az egyik a homlokát ráncolva, mogorván húzkodja a gereblyét, és minél előbb le akarja rázni az ügyet, akkor az a gyerek munkát végez. Ha a másik vidáman mosolyogva jó nagy kupacot húz össze, hogy aztán hatalmas lendülettel fejest ugorhasson a falevelekbe, akkor az a gyerek játszik. Amikor játszunk, nyugodtan hibázhatunk. Hiszen *csak* játékról van szó. A játék magával ragad minket, de nem azért, mert valami múlik rajta, hanem mert szórakoztat.

A "teljes odaadással" azt jelzi, hogy a játékban az egész ember vesz részt (test, értelem, érzelem). A játék hiányt pótol azoknak a felnőtteknek az életében, akik egész álló nap lélekölő fizikai munkát vagy olyan szellemi munkát végeznek, ahol a testükre nincs is szükség. A játék, azáltal, hogy mind a testet, mind az értelmet igénybe veszi, felüdíti és megerősíti a lelket.

A "tekintet nélkül" kifejezés azt húzza alá, hogy ugyan a játék nyilvánvaló haszonnal jár, mi mégsem ezért játszunk. Amikor otthon pingpongozunk, vagy a strandon röpzünk, nem szoktunk ilyesmit latolgatni: "vajon a befektetett idő és energia arányban van-e a játékkal járó előnyökkel". A játéknak semmi köze az óraművek és a tekervényes számítások megszokott világához. Játék közben megszûnik az idő. Néha mintha széleseben rohanna; néha mintha megállt volna. Munka közben gyakran van értelme sietni, játék közben soha – a sietség mindent tönkretelhet. A játéknak önmagában van az értéke, önmagát igazolja és a jutalom

3. A kifejezés Carmen Renee Berry, *Are You Having Fun Yet?* (Nashville: Thomas Nelson, 1992) c. könyvből származik, 43.old.; de a téma mostani megtárgyalása során többet köszönhetek Robert K. Johnston, *The Christian at Play* (Grand Rapids, MI: Eerdmans, 1983) c. könyvének, ld. 31-49. old.

is önmaga. Haszna pedig igenis van. Arra késztet minket, hogy felfedezzük a körülöttünk levő világot és új emberekkel létesítsünk kapcsolatokat. A játék a munka és a rutinjaink kegyetlen zsarnoksága alól kínál egy kis fellélegzést. Egy-egy csúcsteljesítmény után szinte a tökéletességbe, az örökkévalóságba nyerhetünk bepillantást, de egy harmatgyenge eredmény ugyanúgy a tökéletesség utáni vágyakozásunkat növeli, csak éppen más módon. De mi mégsem ezért játszunk.

A JÁTÉK TISZTASÁGA

A játékhöz nincs fogható. Vannak a sporttal, a versennyel és a testgyakorlással közös vonásai. Sokban hasonlít a pihenéshez és a kikapcsolódáshoz is, még sincs semmi, ami pontosan olyan lenne, mint a játék.

A játék gyakran sportos jellegű, ennek ellenére nem minden sport játék, és nem minden játék sport. A sport nem mindig könnyed tevékenység. A fizikai megerőltetés (gondoljunk a maratoni futásra) és az üzleti szellem (gondoljunk a híres sportolók fizetéséről folyó bértárgyalásokra) nemegyszer teljesen elhomályosítják a sport élvezetét. Játék közben fölszabadultan kellene nevetnünk, ám versenyzés közben az arcunk szinte kömrevé és teljesen kifejezéstelenné válik az erős koncentrációtól.

A játék általában testmozgással jár, ennek ellenére lehet játszani testmozgás nélkül is, és lehet játék nélkül is testmozgást végezni. Sem a táblás társasjátékok, sem a barkochba nem igényelnek testmozgást. Ezzel szemben például a futás, a súlyemelés, az aerobic, a küzdősportok vagy épp a callanetics mind testmozgással járnak. A játékhöz hasonlóan ezeket is önként végezzük, de velük kapcsolatban mégis azt mondjuk, hogy "kidolgoztuk" és nem "kijátszottuk" magunkat. Ritkán szoktunk elviccelődni például súlyemelés közben (hacsak nem csinálunk bohóctréfát azzal, hogy úgy emelünk fel valami könnyű kis súlyt, mintha az nagyon is nehéz lenne...). A testmozgást ritkán végezzük önmagáért. Rendszerint valamilyen cél lebeg a szemünk előtt: például az, hogy tartsuk a kondinkat, vagy felépüljünk egy sérülésből.

A játék pihentet, ennek ellenére nem minden pihenés játék. Ha egy patak partján üldögélünk, vagy egy kiadósat sétálunk, beszélhetünk pihenésről, de játékról semmiképpen sem. A játékban részt kell venni. A játékhöz általában szükség van egy partnerre is (vagy legalább egy számítógépprogramra), akivel (amivel) játszhatunk.

A játék vidám szórakozás, ennek ellenére nem minden vidám szórakozás játék. A mulatságos filmek, az izgalmas sportversenyek, a vidámparkok játéakai, a szellemes tévéműsorok mind-mind nagyon szórakoztatóak, de a nézők nem válnak játékosokká. A játék aktív részvételt igényel.

A munkának is vannak játékos pillanatai, ennek ellenére a munka nem játék. A munka néhány jellemzője erősen emlékeztet a játékra. Sok esetben például a tevékenység, amit végzünk, örömet okoz, testmozgással jár, és teljesen belefeledkezünk. A munka mégsem játék. Persze néha munka közben is lehet játszani egy kicsit, mert ilyenkor lelkünk felszabadul a ránehezedő terhek alól; ám ha túl sokat játszunk, nem végzünk semmivel. Csak részben helyes az a felfogás, hogy munka közben játsszunk és játék közben dolgozzunk.

Szinte ugyanez áll a játék és a versenyzés, a szabadidő és a sportjátékok kapcsolatára is. A játék a testedzés, a szabadidő, a sportversenyek és a sportjátékok egyik szűkebb kategóriája. Utóbbiakat csak akkor nevezhetjük játéknak, ha az általuk nyújtott élvezet miatt veszünk részt bennük. A játékba ugyanis magáért a játékért megyünk bele.

A JÁTÉK ELLENTMONDÁSAI

A játék bonyolulttá is válhat. Régebben alacsony srácok is kosarazhattak és langaléta, sovány fickók is focizhattak órákon át, megszakítás nélkül, mert mindig voltak a közelben ténfergő, játékra vágyó gyerekek, akik alig várták, hogy beállhassanak. A gyerekek ma már jóval ritkábban tudnak spontán játékokban részt venni, hiszen a gyermeksportokat is a felnőttek által szponzorált szövetségek uralják. Azzal már a gyerekek is tisztában vannak, hogy egy spontán összeállt labdajátéknál az a legfontosabb, hogy a két csapat között kiegyenlített legyen a küzdelem. Sem a sztárok, sem a csetlő-botló kezdők nem élvezik az olyan összecsapást, ahol a csapatösszeállítás alapján előre lehet tudni, ki fog győzni. Mindezzel együtt és mindennek ellenére a felnőttek mégis megválogatják, hogy ki kivel játsszon. Így kerülhetnek egymással szembe teljesen különböző kaliberű csapatok, akik 18:1-es baseball- illetve 10:0-ás focieredményeket produkálhatnak. A felnőttek által szervezett sportoknak az egyik eredménye tehát az, hogy az öröm és a játék egyre csak halódik.⁴ A játékot bírók és ligák koordinálják, és egyben alakítják is. A szülők sem mindig szeretik a szervezett sportokat, hiszen amíg a gyerekeiket hozni-vinni kell, rengeteg idejük elmegy a közlekedésre. És ez csak egy a játék mögött megbúvó paradoxonok közül. Nézzük hát a többit.

A kezdeti kiugró teljesítmény még sok vidámsággal, jókedvvel párosul, de ez az idő előrehaladtával egyre kevésbé jellemző. Ha valaki kiugró eredményt ér el valamiben, megcsapja a győzelem édes illata, átéli, milyen érzés valami nagyot alkotni és hirtelen a figyelem középpontjába kerülni. Ha viszont továbbra is jók

4. A szervezett sport nem a szervezetlen sport ellentéte. A *szervezett* azt jelenti, hogy felnőttek és nem gyerekek szervezik.

az eredményei, akkor belép egy jó egyesületbe. A jó csapatok edzői megkövetelik, hogy a játékosok kora hajnalban és késő este, metsző hidegben és fullasztó kánikulában egyaránt keményen eddzenek, tökéletesítsék technikájukat és növeljék állóképességüket. Rendkívül szoros versenyeken kell a csatákat megvívni, ahol az idegek pattanásig feszülnek. Diákoknál a presztízs és az ösztöndíj a csali, felnőtteknél pedig a profi sport-karrier. Mindig több azonban a sportoló, mint a betöltésre váró megüresedés.

A játék pihentető, de a túl sok pihenés elveszi a jókedvet. Ha egy mérkőzésen annyira gyenge az ellenfél, hogy még jól védekezni is képtelen, a pontszerzés vagy a győzelem nem szerez különösebb örömet. Ha túl görcsösen akarunk győzni, vagy ha egyáltalán nem teszünk semmit a végső eredményért, egyaránt veszítünk a játék örömeiből.

A játék kiszabadít minket a szabályok világából, ahhoz viszont, hogy jól játsszunk, szükségünk van szabályokra. A játék bizonyos nyitottsággal és szabadsággal jár, mégis amikor bújócskázunk vagy szembekötösdít játszunk, egyetlen apró kikukucskalással tönkreteszük az egész játékot. Egy szabálygyűjteményből soha nem tudhatjuk meg, hogyan kell az egyes sportágakat aktívan űzni, szabályok nélkül a versenyzés mégis lehetetlenné válik. Ha a tornateremben az egyik csoport önfeledten mókázik, a másik csoport viszont kosárlabda-meccset akar, addig nem fog semmi sem történni, amíg valaki a komolyabb csapatból el nem kiáltja magát: "Hagyjátok már abba ezt a hülyéskedést! Szeretnénk kosarazni egyet." Pedig akik lötyögtek, azok is *játsoztak*, csak éppen nem kosárlabdát.

A játék a munka ellentéte, mégis jelenthet komoly üzletet. Gyerekek között az a fiú vagy lány a hangadó, aki megmondja, hogy mit játsszanak. Felnőtteknél, ha egy kosaras évi 2 millió dollárt keres, de egyetlen sérülés könnyen a karrierje végét jelentheti, akkor ennek a sportolónak a labda játékszer vagy munkaeszköz?

Bizonyos értelemben az, hogy valaki a játékról olvasson, írjon és elmélkedjen, kicsit bizarr elképzelésnek tűnik. Kell nekünk egyáltalán *elemoznünk* a játék fogalmát? A játékról filozofálni nem valami lélekemelő dolog. Ki akar egy halom könyv fölött kornyadozva a játékról szóló értekezéseket olvasni, amikor odakint hétágra süt a nap? Ha játék-teológiát kreálunk, vajon nem erősítjük-e az olvasók egyik felében az öngazultságot, a másikban pedig a bűntudatot? A felnőttek számára a játék örömeinek a felét éppen az adja, ha abbahagyjuk az analízisgátatást, és azt tesszük, ami csak úgy jön magától. Van olyan ember egyáltalán, akinek meg kell mondani, hogyan játsszon? Vajon nem sajátítottuk el a játék lényegét egyszer s mindenkorra, amikor gyerekek voltunk? Lehet, hogy mindent el tudnánk mondani ezzel a kilenc szóval: "Menj, játssz egy kicsit. Az jót fog tenni." Bárcsak ilyen egyszerű lenne az egész. Sajnos azonban a bűn és a bűneset a játékot is megrontotta.

TORZULÁSOK

Természetesen a játék is elromlott, és ezért megváltásra szorul. Vannak felnőttek, akik nem játszanak eleget. Túlságosan távol érzik maguktól a saját testüket ahhoz, hogy megpróbáljanak valamit sportolni. Olyan keményen dolgoznak és annyit aggodalmaskodnak, hogy a spontaneitás teljesen kiveszett az életükből. Büntudatot éreznek, ha pihennek, ezért még a szabadidejükben is megállás nélkül dolgoznak. Sokakat az állandó társadalmi kötelezettségek visznek egyre távolabb a játéktól. Mások azzal pazarolják el szabadidejüket, hogy végiglapozzák a különböző szenny- és bulvárlapokat, és ide-oda kapcsolgatnak a laposabbnál laposabb TV-műsorok között.

Vannak, akik minden idejüket játékkal akarják tölteni. Egyetemisták buknak meg azért, mert teljesen hatalmukba kerítik őket a különböző videójátékok. Felnőttek veszítik el az állásukat, mert még a munkahelyükön is számítógépes játékokat játszanak.

Akadnak férfiak, akik túl keményen játszanak. Amikor játszanak, mindig nekik kell győzniük, csak hogy bizonyítsanak; minden vereség gyenge, labilis énjükre mér újabb csapást. Amikor veszítenek, megharagszanak és magukba fordulnak. A győzelem érdekében még a csalástól sem riadnak vissza.

Vannak, akik helytelen indíttatásból játszanak. Sokak számára a játék menekülés a munka, az otthoni dolgok, az élet értelmetlensége elől – a hétvégéért élnek. Miközben nem mindennapi golferedményeikben és rendkívüli sziklamászó tehetségükben próbálják megtalálni önazonosságukat, a játék bálványá válik.

Sokan másokon keresztül játszanak. Például amikor a szülők arról szövegetnek szép álmokat, hogy majd a gyerekeik futják be azt a fényes sportkarriert, ami őket valahogyan elkerülte. Ilyenkor olyan erővel kényszerítik csemetéiket a kemény sportra, hogy attól teljesen elillan a gyermekkor öröme, vagy a gyerekek lesérülnek.

Sokan a helyi csapat által játszanak. Úgy élik meg sztárjaik minden megmozdulását, mintha ők maguk lennének ott a pályán. Miközben ezek a fanatikus rajongók szenvedélyesen nyugtázzák egy-egy sportegyéniség teljesítményét, teljesen vakká válnak és elfeledkeznek arról, hogy ők semmit sem értek el még az életben. Egyre többet akarnak megtudni kedvenceikről, ám önmagukról egyre kevesebbet tudnak.

Sokan búskomoran, zordon ábrázattal járkálnak napokig, ha a helyi csapat egyik játékos a elszúrt egy passzt a legkritikusabb pillanatban, lelkük pedig teljesen zavarodott és (időlegesen) meghal, csak mert egy kamasz a közeli egyetemről – aki szenved attól, hogy túlteng benne a növekedési hormon – kihagy egy kosarat a meccs utolsó másodperceiben. Valakinek végre fel kellene ráznia ezeket

a szárnalmas arcokat. Meg kellene mondani nekik az igazságot: "Azok a játékosok nem is ismernek téged, de még ha ismernének is, nem barátkoznának veled. Nem is idevalósiak. Csak azért élnek itt, mert valaki pénzt ajánlott nekik, hogy itt játsszanak. Ne aggódj már annyit ezeknek az idegeneknek a gyorsaságáért és az izomfejlődésükért! Térj magadhoz! Állj fel, söpörd le a morzsákat a nagy sörhasadról, menj ki a szabad levegőre, és vigyél egy kis vidámságot az életedbe!"

A nézőközönség előtt zajló sportoknak is megvannak a védelmezői. Azt hangoztatják, hogy a csapatok segítik a közösségek kialakulását, és a zárkózott embereket képessé teszik arra, hogy örömben kiabáljanak, fájdalmukban pedig sírjanak.⁵ Valójában azonban sokkal jobb, ha egy közösség emberi kapcsolatokra épül, és nem a képernyőn látott alakok köré. És bizony sokkal jobb, ha érzelmeinket nem csak a futball-szezon idején heti egy alkalommal mutatjuk ki, hanem akár naponta is. Ha a nézés és a játszás között dönthetünk, válasszuk inkább a játszást.

A játék számos ostobaságot is rejthet magában, de nemcsak buta, hanem egyenesen erkölcstelen játékokról is beszélhetünk. A játék máris rossz vágányra siklik, ha "a testet" kicsapongásra és vad tivornyára csábítja (Gal 5,19-21). A játék, ha káromkodás és obszcén beszéd kíséri, sérti Istent (Ef 4,29). Az effajta gúnyos viccelődés mindenkit lealacsonyít, beszélőt, hallgatót és a viccek célpontját egyaránt. A játék párosulhat hedonista élvhajhászással: "Együnk, igyunk, vigadozzunk...holnap úgyis meghalunk" (Lk 12,19; 1Kor 15,32).

A prédikátor arra tanít bennünket, hogy végül semmiféle boldogságot nem nyújt, ha csupán a mulatozás, a bor, a nők és a dalolás örömeiért élünk. "Nem tagadtam meg magamtól semmit, amit megkívánt a szemem. Nem vontam meg szívemtől semmi örömet. ... De amikor szemügyre vettem minden művemem, amit kezemmel alkottam, és fáradozásomat, ahogyan fáradozva dolgoztam, kitűnt, hogy mindaz hiábavalóság és hasztalan erőlködés" (Préd 2,11-12). Ámósz szerint az, aki habzsolja az élvezeteket, hamar rátör az unalom, amitől egyre újabb és újabb szórakozási lehetőségek után kutat. Ámósz napjaiban a jómódú izraeliták "kifinomult és aprólékosan kiművelt hiábavalóságokba" vetették magukat, miközben elnyúlva heverésztek a pamlagokon, blőd dalocskákat dúdolgattak és egymás után ürítették a borral teli serlegeket (Ám 6,4-6).⁶

Sajnos, a játék romlottsága túl gyakran mutatkozik meg a sportokban is. A felfokozott versenyszellem hajmeresztő visszasságokhoz vezet, és lángoló indulatokat gerjeszt. A mindenáron való győzni akarás még a csalástól sem rettentí vissza a sportolókat. Amatőr teniszezőknél például mindkét fél a *saját* térfeléért felelős, és

5. David Holmquist, "Will There Be Baseball in Heaven?" *Christianity Today*, January 10, 1994, 29-30. old.

6. Ryken, *Redeeming the Time*, 183-189. old.

ők mondják be, hogy az ellenfél labdája a vonalon belül ért-e földet, vagy kívül. A tisztesség megkövetelné, hogy a játékosok mindig a valóságnak megfelelőt mondják. Csakhogy a győzelemért lihegés túlságosan is a hatalmába kerítheti a játékosokat – amint azt a Chesterfield Athletic Club-nál játszó barátom esete is fényesen példázza.

"Egyszer egy nagyon szoros páros meccset játszottam egy alacsony rangsorolású, kieséshez közel álló páros ellen. Az első két szett után döntetlen volt az állás. A mindent eldöntő harmadik szettben partneremmel rendkívül jó teljesítményt nyújtottunk. Az egyik ellenfélnek köszönhetően azonban végig igen szoros maradt a küzdelem, mert nagyon sok jó szervánkra "out"-ot kiáltott. Végül már a saját partnere ordította, hogy ne csaljon már. 5-3-ra vezettünk, amikor is a hantázó játékoson volt a szerva sora. Partnerem egy jó leütéssel előnyt szerzett nekünk. Következő adogatását, mely egyben meccslabda is volt, én fogadtam. Nagyon erős labda volt, derékmagasságban, tenyeresre érkezett, de egy kicsit ki kellett nyúlnom érte. Nagyot lendítettem az ütőmmel, egy picit el is késtem, így a labda nem egészen oda ment, ahova szerettem volna. A szerváló számára elérhetetlen távolságban, a vonalhoz egészen közel ért földet. Lélegzetvisszafojtva figyeltük a lehulló labdát, aztán megkönnyebbült sóhajjal nyugtáztuk, hogy 20-25 centivel a vonalon belülré esett. Ezzel megnyertük a meccset és a hálóhoz indultunk, hogy a szokásnak megfelelően kezet fogjunk egymással. A csaló hosszan kivárt, végül bement: "out"! Ezt a hazugságot már képtelen voltam lenyelni, és kirobbant belőlem az indulat: "Micsoda?! Az a labda legalább 30 centivel volt a vonalon belül, és ezt te is nagyon jól tudod!" Kitörésem teljesen megdöbbenetete, és bűntudattal a hangjában így válaszolt: "Jó, talán volt 10 centivel, de semmiképpen nem 30-cal". Vagyis mintha ezt mondta volna: "Csaltam, de nem *olyan* sokat".

De hát miért csalna bárki is egy *játék* során? A legtöbb férfi mégis emlékszik olyan esetekre, mikor csalt, mert egyszerűen azt érezte, nyernie *kell*. Milyen szomorú, hogy többet jelent nekünk a győzelem, mint maga a *játék*!

A *játékot* tehát eltorzítjuk. Ezek a torzulások azonban nem tartoznak a *játék* lényegéhez. A *játékhoz* való hozzáállásunkat a *játékkal* való visszaélésekre alapozni olyan, mint egy emberségességről szóló könyvet a börtönökben tett látogatások alapján megírni. Minden, amit Isten teremt, jó, de ki van téve a ron-tásnak. A *játék* is megromlott, de nem annyira, hogy ne lehetne megváltani.

A FELSZABADULT JÁTÉK

Nincs olyan ember, aki ne élvezné a *játékot*, de igazából a hívőknek kellene a legfelszabadultabban játszaniuk, és erre három indokuk is van. Először: mert a Teremtő Isten *játékossággal* szötte tele az Ő világát. Másodsor: mert a Megváltó Isten megszabadít minket azoktól a terhektől, amelyek az önfeledt *játékot* akadá-

lyozzák. Harmadszor: a Gondviselő Isten engedi, hogy játszunk. Mivel Isten kiárasztja a kegyelmét jókra és gonoszokra egyaránt, mindenki tud játszani, mégis a hívőknek kellene a játékból az élen járniuk.

Isten teremtett világában mindenütt játékosságba ütközünk. Függetlenül attól, hogy Isten játszik-e vagy sem, a teremtés Isten játékosságát hirdeti. Az önfeledten lubickoló vidrák, a pajkos kiskutyák, a színpompás szalamandrák és tigris-halak mind-mind Isten végtelen gazdagságát és szellemességét tükrözik. A megannyi szín, hang, a különböző szagok és illatok Isten játékosságáról beszélnek. A 104. zsoltár 26. verse szerint Isten azért alkotta a cethalat, hogy játszadozzon vele. A mezei vadak a hegyek mellett játszanak (Jób 40,20).

Hat napi munka után Isten megpihent egy napra, és ezzel irányt szabott a pihenésnek és szórakozásnak. Azzal, hogy határok közé terelte a munkát, egyben ítéletet mondott a pénzszerzési és pénzköltési kényszer fölött. Ezért engedhetjük meg magunknak, hogy aludjunk, játszunk, templomba menjünk és megelégedjünk azzal, amink van.⁷

Az evangéliumok nem tudósítanak arról, hogy Jézus játszott-e gyermekkorában.⁸ Az azonban világosan kiderül, hogy a pihenést ugyanolyan komolyan veszi, mint Atyja, és nem híve a vég nélküli munkának (Mk 6,30-32). Sőt, elég nagy számú "partin" vett részt ahhoz, hogy "falánk és részeges embernek" nevezék (Mt 11,19; Lk 7,34). Még tanításaiban is fellelhetők a játékosság nyomai. A Máté 23,24-ben azt mondja a farizeusokról, hogy miközben minden igyekezetükkel próbálják tisztán tartani az élelmiszereket, "kiszûrik a szűnyogot, a tevét pedig lenyelik." A kép szellemes, ráadásul Jézus még a hangokkal is ellabdázgat. Az eredeti szövegben a következő szavak szerepelnek: "kiszûritek a *gamlát* [szűnyogot], de lenyelitek a *kamlát* [tevét]."⁹ Sajnos, a fordítás nem mindig adja vissza a Biblia eredeti szövegének a humorát.¹⁰

7. uo. 165-167. old.; Josef Pieper, *Leisure the Basis of Culture* (San Marino, CA: Pantheon, 1952), 51-60. old.

8. Az apokrif történetek meglehetősen sekélyesek és Jézusra nézve lealacsonyítóak. Jézus teljesen normális gyermek volt, ezért feltételezzük, hogy Ő is játszott; de természetesen erről nincs írásos feljegyzésünk. A Biblia a megváltás világméretű eseményéről tudósít, és nem a kíváncsiságunk kielégítésére íródott.

9. Robert Stein, *The Method and Message of Jesus' Teachings* (Louisville: Westminster John Knox Press, 1994), 13. old.; Craig Keener, *Commentary on the Gospel of Matthew* (Grand Rapids, MI: Eerdmans, 1999), 551-552. old.

10. Például, amikor a filiszteusok maguknál akarják tartani a frigyládát, a Dágon nevű istenségük szobra újra meg újra ledől (és rendre összetörnek a végtagjai), mintha Isten ládája előtt róná le tiszteletét. A filiszteusoknak újra meg újra fel kell állítaniuk és meg kell támogatniuk. Ld. még a beszámolót arról, amikor Dávid eszelősnek tette magát Ákis király udvarában (1Sám 21).

Isten kegyelme felszabadít a játékra. A teremtés becsületes játékra buzdít, a hit megadja a szabadságot hozzá. Margaret Mead megállapítása szerint "a hagyományos amerikai kultúrában... egyre jobban terjed az a hiedelem, hogy minden szabadidőt [és játékot] kemény munkával és jócselekedetekkel kell kiérdemelni." Továbbá, amikor élvezzük a kikapcsolódás és a játék örömét, "ezt csakis a jövőbeni munkánk és jócselekedeteink fényében tehetjük meg."¹¹ A kegyelem azonban megszabadít attól a kényszergondolattól, hogy mindent ki kell érdemelnünk.

A megváltott ember tisztában van azzal, hogy képtelen kiérdemelni a jogot a pihenéshez. Az evangélium üzenete szerint valójában semmit nem tudunk igazán kiérdemelni. De ha bízunk Istenben, Ő megadja nekünk a pihenést. A Vele való szövetség által pedig fontosságot, jelentőséget nyerünk. Minderre sem a jelen, sem a jövőbeni jócselekedeteinktől nem válhatunk méltóvá. Minden a kegyelem ajándéka. Ezért mi nem azért játszunk, hogy "igazoljuk a létezésünket". Amikor játszunk, Isten örömét érezzük.

Amikor ezt a fejezetet készítettem elő, egy halom könyvet elolvastam a játékról. Néhány elmélet annyira szomorú és humormentes volt, hogy eltűnődtem, vajon a szerzők játszottak-e valaha. A pszichológusok hosszasan taglalták a gyerekeknél alkalmazható játékkerápiákat; a teológusok arról filozofálgattak, hogy vajon a játék csempész-e egy kis fényt az ember életébe; a filozófusok marxista szósszal öntötték nyakon a témát.

A játék a tömegek ópiuma – mondják a marxisták. Az embereket manipulálni akaró vezetők felkarolják a kiváló sportolókat, és támogatják a versengést, csak hogy a proletariátussal feledtessék az elnyomást. Olyan látványosságokat kínálnak a tömegeknek, ahol tombol az erőszak – lásd gladiátor-viadal vagy profi amerikai foci (*A profi amerikai foci az angol eredetű rögbi tengerentúli változata, igen szabados felfogással a labdáért való küzdelemről. Bár a játékosokat komoly felszerelések védik, egy-egy mérkőzésen sokan sérülnek meg a szabadon engedett durvaságok miatt – a lektor megj.*) –, és ahol az emberek úgy adhatják ki magukból a felgyülemlett agressziót, hogy dühüket a játékvezetőkön és az ellenfél csapatkapitányain töltik ki, holott tulajdonképpen nem is rájuk mérgesek. A játék az elfojtott vágyak kiélésének az egyik formája, mondják Freud követői. Az embertől idegen erkölcsi eszmerendszerrel (mint amilyen a keresztyénség is szerintük) az emberiség sötét késztetéseit ideig-óráig lehet csak féken tartani. Igenis szükségünk van néha egy vad játékra, vagy akár egy olyan tivornyára, mint a Mardi Gras. (*A berlini Love parade-hez vagy a Budapest parádéhoz hasonló, meglehetősen szabados, hedonisztikus fesztivál New Orleans-ban – a ford. megj.*).

11. Margaret Mead, *"The Pattern of Leisure in Contemporary Culture"*, Eric Larrabee és Rolf Meyersohn, *Mass Leisure* (Glencoe, IL: Free Press, 1958) c. könyvében, 10-12. old.

Az embereknek meg kell ízlelniük a szabadságot ahhoz, hogy aztán visszatérve a mindennapok szürkeségébe, még hatékonyabban tudják végezni a munkájukat. A játék figyelemelterelés, mondják az egzisztencialisták. Elfordítja a tekintetünket az élet értelmetlenségéről és hiábavalóságáról.¹²

A kritikusok tévednek, amikor a játék lényegét így csúrik-csavarják és rossz színben tüntetik föl. Valami igazságuk mégis van. A játék *valóban* képes elterelni az elveszettek figyelmét létezésük látszólagos értelmetlenségéről. Az embereknek a játék *tényleg* bájital, amely feledteti velük a hétköznapi nyomorúságát és rab-ságát. A játék *valóban* lehet a figyelemelterelés egyik formája, amely minden-estre egészségesebb az alkoholnál vagy a kábítószernél.

A keresztyén ember számára azonban a játék ünnep és nem figyelemelvonás. Természetesen a mi életünk is tûnhet néha nyomorúságosnak és értelmetlennek. Mi azonban nem *tagadjuk* a nyomorúságot. Az evangéliumban szembesülünk bûnünkkel és tehetetlenségünkkel, és örvendezünk, hogy Isten ezeket mind legyőzte helyettünk. Mi nem azért játszhatunk, mert *mi* már mindent elvégez-tünk; azért játszhatunk, mert *Isten* már mindent elvégzett.

Ha ez így van, akkor az Úr napja nemcsak az istentisztelet és a pihenés napja, hanem jó alkalom a játékra is. Ellene vagyok a vasárnapi versenyeknek, mérkő-zéseknek és bajnokságoknak, mert azok teljesen figyelmen kívül hagyják a gyü-lekezeti istentiszteletet és a munka elengedhetetlen részét, a pihenést is. Viszont nagy híve vagyok a kötetlen játéknak. Amikor barátok vagy családtagok vidáman frízbiznek a szabadban, senkinek nem jut eszébe fizikai erejét, vakmerő bátor-ságát fitogtatni; egyszerűen csak kikapcsolódnak, és együtt örülnek az életnek. Amikor vasárnap játszunk, akkor tulajdonképpen a hét első napján tesszük ezt. A legtöbb ember úgy gondolja, hogy öt napon át dolgozunk, aztán a hétvégén pihenünk és játszunk. A hívők azonban nagyon jól tudják, hogy mi *először* – a hét *elején* és nem a *végén* – játszunk, és csak aztán dolgozunk. Nem a jócselekedeteinkkel érdemeljük ki a játékot. A játék, csakúgy, mint a pihenés, Isten ajándéka.

Ezen túlmenően a játék, a pihenéshez hasonlóan, a menny felé irányíthatja a szívünket. A játék örömei előrevetítik azt az "örökkévaló gyönyörűséget", ami Isten jobbán van (Zsolt 16,11). Az, hogy játék közben megszûnik az idő, és nem kell sietni sehova, az örökkévalóságba nyújt bepillantást. Amikor érzékeljük, hogy valamihez nincs adottságunk, felébred bennünk a vágy a tökéletesség után. Ha észrevesszük képességeink romlását, érezzük csontjainkban a fájdalmat, elkezdünk áhítozni az új teremtésre.

Isten kegyelme szabadságot ad a játékban, de mint a keresztyén élet minden területén, úgy a játékban is marad hely a törvénynek, de csak a kegyelem *után*.

12. Jurgen Moltmann, *Theology of Play*, ford. Reinhard Ulrich (New York: Harper & Row, 1972), 1-14. old.

A kegyelem engedi a játékot, törvény nélkül a játék mégis ellehetetlenül. A legfőbb törvény a felebarát szeretete, a többi játékos tiszteletben tartása. Mivel a játékban társaink vannak, gyakorolnunk kell az önmegtartóztatást, nem játszhatunk pusztán a saját kielégülésünkért. Például egy harsány vízi csatában tilos minden alattomos támadás és durva dulakodás. A leggyorsabb játékosnak engednie kell, hogy a leglomhább is lenyomhassa őt a víz alá.

Minden játék szabályok által irányított magatartás. A sportban kellenek a megkötések, és meg kell határozni a dolgok menetét. Még a képzeletbeli játékoknak is van törvénye. Mindenkinek arra kell törekednie, hogy minél élethűbben utánozza a valóságot. Főzőcskésés közben egy gyereknek például minden joga megvan ahhoz, hogy ezt mondja: "Nem, nem, ezt nem így kell csinálni."

Isten gondviselése teszi lehetővé a játékot. A játék a bővülködés gyümölcse. Amikor valaki éhezik, vagy nincs hol laknia, aligha képes játszani. Annak, hogy időnként szabadon játszhatunk, ugyanaz az oka, mint annak, hogy hetente megpihenhetünk: hisszük, hogy Isten mindenről gondoskodik még akkor is, ha mi nem tudjuk garanciát vállalni életünk minden apró részletére. Akkor vagyunk szabadok a játékra, amikor biztosak vagyunk abban, hogy a legalapvetőbb szükségünket valaki kielégíti.

Talán ez az, amiért a játék különösen is a gyermekkor jellemző tevékenysége. A gyerekek pontosan azért tudnak olyan szabadon játszani, mert közben valaki dolgozik értük, enni ad nekik, öltözteti, szereti őket és lakást biztosít számukra. Azok a gyerekek, akiket szeretet vesz körül, jobban értik a játék lényegét, mint a felnőttek, mert a szülők naponként feléjük érkező ajándékáradata megtanította nekik, hogy mások ajándékaiból élnek, nem pedig a saját verejtékükből. Szüleik szeretete a gondviselő kegyelmet nyújtja feléjük. Tudják, hogy valaki értük dolgozik még akkor is, ha ők nem teszik ugyanezt. Ezért tudnak olyan nyugodtan játszani.

Egy haláleset, egy elhúzódó betegség, depresszió vagy hosszabb munkanélküliség után az embernek újra fel kell fedeznie a játékot. Jézus világosan megmondta, hogy lesznek gondjaink, azt azonban nem mondta, hogy fájdalmunkra nem jön enyhülés. A mi Atyánk jó ajándékokat ad az Ő gyermekeinek. Mindenkinek, akik hosszú szenvedésen ment át, ki kell törnie annak a makacssá vált meggyőződésnek a fogságából, hogy őket valamitől megfosztották. Az Istenbe vetett hitünk alapján cselekszünk, amikor újra elkezdünk játszani.

A JÁTÉK RÉGEN

Ha visszagondolok arra, amit eddig írtam, tartok tőle, hogy némelyek a keresztyén hedonizmus reklámozásával vádolnak majd. Az egyházat a kezdetektől fogva az örömmel, élvezetekkel szembeni fenntartás jellemzi. Ezzel ma-

gyarázható, hogy a játéknak nincs sok értéke. Ágoston arra a felismerésre jutott, hogy amikor az ember boldog, fájdalommentes élet után vágyakozik, az öröm könnyen az életcéljává válhat. Ez pedig szerinte oda vezet, hogy az ember elfordul Istentől, akiben az igazi öröm megtalálható. Az olyan jó dolgok, mint például az evés, az ivás, a zene, a művészet és a szerelem is veszélyforrásokká válnak, mert az élvezetek iránt érzett szeretetünk átengedi nekik a lelkünk fölötti uralmat, nem törődve azzal, hogy ez falánksághoz, részegeskedéshez vagy paráznasághoz vezethet.¹³ Ágoston számára a keresztyén hit elfogadása a hedonista élvhajászatból történő megtérést jelentette. Ő még az "ártatlan" kíváncsiszkodással járó mentális örömet is megkérdőjelezte, hiszen az is egyfajta éhség, amikor valamit az információ kedvéért akarunk megtudni. Ha minden öröm veszélyes, mivel élvezet Istentől és a saját vágyaink kielégítése a végcéljuk, akkor a játék is veszélyes. Ágoston szerint már az gyanús, ha a játék egyszerűen csak szórakoztató tevékenység.

Sok középkori teológus osztotta Ágoston véleményét, mások azonban támogatták a különböző fesztiválokat, ünnepeket. Kálvin meglehetősen aszkéta életet élt, viszont nagyon szeretett tekézni még vasárnap is. A puritánok arról voltak híresek, hogy mélyen megvetették a sportokat, a táncot és a többi hasonló kedvtelést; igen szigorúan értelmezték a nyugalom napját, ám a hét egy napján sem vetették meg a finom falatokat és a jó söröket. A szolid zenét és visszafogott testgyakorlást áldásnak tekintették, és a hét hat napján szívesen éltek is velük.

Ma szemmel láthatólag mindenki szereti jól érezni magát. Mégis, annak ellenére, hogy sok prédikátor hirdeti: "Isten nem akar mást, csak hogy boldog légy," nagyon sok keresztyén Ágoston kései leszármazottjának vallja magát. Ezért az örömet a kemény munka jutalmaként kezdtük el kezelni. Vagy pedig arra használjuk a játékot, hogy mielőtt belevetjük magunkat a soron következő határidős munkákba, kicsit felfrissüljünk. Sportolásunkat azzal indokoljuk, hogy fittekk szeretnénk maradni, vagy oldani akarjuk a bennünk lévő feszültséget, vagy kapcsolatokra vágyunk, vagy csak emberek között akarunk lenni. Egyáltalán kell, hogy mindig valamiféle cél lebegjen előttünk? Miért ne vallhatnánk be: "én nagyon szeretek játszani"?

ÖT JAVASLAT

Menj ki játszani! A harmincas, negyvenes, ötvenes éveikben járó férfiak már nem úgy játszanak, ahogyan egykor tették. Ropognak a csontok, sajognak az ízületek, szorítanak a kötelezettségek. Későn és kimerülten érünk haza. Leroskadunk

13. Augustine, *Confessions*, 10:21-37.

egy karosszékre, egyik kezünkben egy újság, másik kezünkben a távirányító; nézzük a hírműsorokat és a sportközvetítéseket, a reklámok alatt pedig olvassuk az újságot. Testvér, ne engedj a kísértésnek! Évekkel ezelőtt tettem egy fogadalmat: ha választanom kell, hogy játsszam vagy mások játékát nézzem, mindig az aktív részvételt fogom választani. Amíg fel tudok állni, és ki tudok menni játszani, nem fogok sportot nézni a TV-ben. Nem akarsz csatlakozni hozzám?

Légy vidám! Még ha ragaszkodunk is a sportokhoz, nem tudunk mindig ugyanolyan hőfokon lelkesedni értük. Persze ezt nem illik felvállalni; még a legkiválóbb sportolók sem elég lezserek ehhez. A golf és a tenisz csillagai is az álszerénység mögé bújnak, mikor ezt mondják: "Igen, hát egy kicsit tudok golfozni/teniszezni". Vagy maximum elhangzik a szájukból ez az eléggé ellentmondásos mondat: "Én komoly játékos vagyok". De ki a "komoly játékos"? Aki tízezer forintos órákat vesz? Vagy aki órákon át tud sportközvetítéseket nézni? Vagy akinek a vakáció megtervezésekor alapszempontra, hogy kedvenc sportjával ne veszítse el a kapcsolatot egy percre sem?

Ahogy idősödünk, úgy válik játékunk egyre ünnepélyesebbé. Amikor a gyerekeink nagyobbacskák voltak már, kedvenc játékukká az "éttermesdi" lépett elő. Az általuk gyártott színes étlap igen-igen díszes volt, ám nagyon kevés ételt tartalmazott:

<i>Sült krumpli</i>	\$ 2.00
<i>Rántott hús</i>	\$ 3.00
<i>Leves</i>	\$ 2.50

A pincérnő (aki én voltam) mindig német vagy skót akcentussal beszélt. Kezdetben udvariasan bánt a vendégekkel (akiknek olyan neveik voltak, mint Gortha Flinderpotts és Sicily Syzygy), de aztán basáskodni kezdett: "Mivel szolgálhatok, aranyoskáim? Választottak már? Jó lenne kicsit sietni. Nem álldogálhatok itt naphosszat, amíg kitalálják, hogy brokkolit vagy karfiolt akarnak! Ez a kétféle köret van, a kettő közül tessék választani! Megvan? Óriási!" A idővel azonban egyre autentikusabbá vált az egész. Az árak közelítettek a valósághoz, a menü is egyre inkább tükrözte a valódi éttermek kínálatát. Mára 11 éves lányom és a barátnője kialakítottak maguknak egy játék-tervezőirodát meg egy katalógus-központot, ahonnan postai úton lehet rendelni; a rajzok és az árak annyira pontosak és élethűek, hogy elképzelem, mikor a két lány egymásra néz, és felteszi a kérdést: "Miért csak *játékból* csináljuk ezt? Miért nem indítunk be egy közös vállalkozást?" Nincs egyébre szükségük, mint egy picikét naiv, ámde vállalkozó kedvű tőkére.

A lányom most készül kilépni abból a fantáziavilágból, amelyet a legtöbb férfi már rég maga mögött tud. Mi nem játszunk már boltosost; mi a saját boltunkat

vezetjük. Ahogy egyre idősebbek leszünk, játékunk egyre inkább hasonlít a munkához. Hajtjuk magunkat, mert különböző célok lebegnek a szemünk előtt: fogyókúra vagy készségfejlesztés sötétjében. Ha viszont igazából játszunk, újra belépünk abba a világba, ahol következmények nélkül lehet hibázni. Nem kell semmit elérnünk vagy bizonyítanunk. Munka közben – akár tetszik, akár nem – eleget kell tennünk kötelezettségeinknek, és el kell végeznünk a ránk bízott feladatokat. Azok ellenben, akik játszanak, szabadok. Számukra a kemény edzések nem önmagukra kényszerített erőfeszítések. Ha megizzadnak, az attól van, mert túlságosan is kedvükre van a játék ahhoz, hogy ne adjanak bele apait-anyait.

Érezd jól magad! A játék azt jelenti, hogy a gyaloglásból szökdecéslés, az álldogálásból ugrabugrás lesz. Az, aki játszik, a cipőjét nem a helyére rakja, hanem megpróbálja az erkély korlátján át a nyitott ajtón keresztül behajítani a hálószobába, és örömujjongásba tör ki, ha sikerül az akció.

Ha szomorúak vagyunk, nehéz énekelni vagy játszani. A zsidók a babiloni fogság idején nem tudtak a Sionról énekelni (Zsolt 137,1-4). Amikor azonban visszatértek az ígéret földjére, ezt olvassuk róluk: "Akkor megtelt a szánk nevetéssel, és örömkialtás volt nyelvünkön" (Zsolt 126,2). Az Úr ad éneket a szívünkbe és a szánkba. Ő bőségesen megad mindent a mi boldogulásunkra (1Tim 6,17-19).

Augustinus és Aquinói Tamás úgy gondolták, hogy a keresztyéneknek soha semmit nem szabad a puszta élvezet céljából tenni (se enni, se csókolózni, se zenélni), mivel az élvezet testi vágyakat gerjeszt. Tévedtek. Salamon az Énekek énekében a romantikus szerelmet élteti. A Prédikátor könyve egyenesen azt írja, hogy az is Isten ajándéka, ha örömmel fogyasztjuk el az ételünket és az italunkat (Préd 2,24; 3,12-13). Pál azt mondja, hogy minden jó, "ha hálaadással élnek vele, mert megszentelődik az Istennek ígéje és a könyörgés által." (1Tim 4,4-5). "Ha pedig Isten valakinek gazdagságot és kincseket is adott, és megengedte neki, hogy azt élvezze, kivegye belőle a részét, és örüljön fáradozása eredményének: ez Isten ajándéka" (Préd 5,18).

A keresztyéneket nem az élvezet *élteti* (Péld 21,17; 1Tim 5,6), noha az élvezet önmagában még nem gonosz. Mózes azt parancsolta Izraelnek, hogy a tized egy részét adják a szegényeknek és a papoknak, de a másik részt szánják egy lakomára az Isten templomában: "Vásárolj a pénzen bármit, amit kívánsz, marhát vagy juhot, bort vagy szeszes italt, bármit, amit csak megkívánsz, és egyél ott Istenednek, az Úrnak színe előtt, és örvendezz házad népével együtt!" (26. v. az 5Móz 14,22-29-ből; vö. Zsolt 104,15). A dolgok nagyon is rossz irányba haladnak, ha a tizenévesek már nem a játék kedvéért jelentkeznek az iskolai sportcsapatba, hanem hogy a felvételi lapjukra beírhasanak valamilyen sportmúltat is.

Testestül-lelkestül merülj bele a játékba! A kártyajátékok vagy táblás társasjátékok többnyire az észjárást élesítik; ideális esetben a játék egyaránt megmozgatja az ember testét és agyát. Ez talán a zene vagy a "Most mutasd meg!" "

esetében nyilvánul meg a legjobban. Annak a sok millió embernek azonban, akiknek a munkahelyen a maximális fizikai erőlkifejtés a billentyűk ütés-veréséig terjed, a játék gyakran a saját testükkel való áldott újraegyesülést jelenti. Milyen kár, hogy különösen a kor előrehaladtával a saját testünk egyre idegenebbé válik. Egész váratlan helyeken nyilallik bele; mozgásunk darabossá válik, mi pedig leroskadunk. A testünk a jól ismert feladatokat egyszerre csak bojkottálja, a sokéves képességeket egyszerűen elfelejti. Játék közben aktív szolgálatba vonjuk a testünket, s ha eleget játszunk, ébredezni kezdenek mélyen szunnyadó készségeink. Legjobb esetben tehát a játék az egész emberre igényt tart kopaszodó feje búbjától a zsibbadó lába ujjáig. Akik játszanak, maguk mögött hagyják a megszokott légteret, és egy másik világba lépnek át.

Ha nem tudsz játszani, őrizd meg legalább játékos kedvedet! Vannak férfiak, akik igen korán (52 évesen) visszavonulnak, hogy ezentúl csak a golfnak éljenek, a többiekre az áll, hogy "minél idősebbek leszünk, annál kevesebbet játszunk". Pedig ahogy az élet egyre bonyolultabbá válik, ahogy a felelősség a terhekkel együtt megnövekszik, még inkább szükségünk van a játékra. A játékos lelkület megőrzése máris fél gyógyulás. Hadd illusztráljam ezt néhány példával:

- Ha a gyermeked szobájából kiszűrődő zajok inkább emlékeztetnek egy szögesdróton csikorgó láncfűrész hangjaira, mint zenére, ne kezdj el ordítózni, hogy: "Azonnal kapsold ki ezt az undorító zörejt!!!" Ehelyett sétálj be a gyerek szobájába, kacsints rá cinkos mosollyal, és kérd meg kedélyesen: "Nem hangosítanád föl a magnót? Ezen a héten ez a kedvenc számom."
- A profi sportolók teljesen kihajtják magukat az összecsapások alkalmával, naponta kockára téve ezzel egészségüket, hírnevüket és bevételüket. A rizikó ellenére vannak közöttük olyanok is, akik belevétetnek a szerződésükbe egy "a játék szeretete" kezdetű záradékot, miszerint a szóban forgó játékot bármikor, bárhol, bármilyen eredménnyel játszhatják szerződészegés veszélye nélkül.
- Az ígéhirdetők komoly felelőssége rámutatni az emberiség bűneire és gyengeségeire. Ezt megtehetik úgy is, hogy a szószék magasából dörgedelmes ígéhirdetéseikben ítélik el azokat, de úgy is, hogy lelépnek a piederstálról, és saját botlásaikat nevetve pellengérezik ki. Mindkét mód elsegíthet a bűnbánathoz.
- A játékoság azt jelenti, hogy felelősséggel vállalom föl a vidám mókázást. Lehet valaki munka közben is egyszerre játékos és eredményes – sőt talán így még eredményesebb is.¹⁴

14. Kevin Freiberg és Juckie Freiberg, *Nuts! Southwest Airlines' Crazy Recipe for Success* (Austin, TX: Bard Press, 1996), 202 skk. old.

Néhány nappal ezelőtt egy baráti társasággal egy meglehetősen unalmas baseballmérkőzés eseményeit követtük a helyszínen. Amikor a csoport néhány hölgytagja elment körülnézni a büfébe, megkértek bennünket, hogy őrizzük a helyüket. Mikor már jó sok idő eltelt, és még mindig nem értek vissza, lassacskán megfeledeztünk a meccsről, és elkezdtük találgatni, vajon miért maradnak el ilyen sokáig.

"Lehet, hogy hot-dog helyett egy nagy szelet marhasültet rendeltek, az azért jóval több időbe telik, míg elkészül.

"Lehet, hogy sör helyett bort akartak, amiért ki kellett valakinek ugrania a sarki boltba."

"Lehet, hogy valami olyat szerettek volna, amit aligha lehet egy büfében megkapni – egy bocsánatkérést."

Nos, ilyen és ehhez hasonló tréfás megjegyzésekkel szórakoztattuk egymást.

ÖSSZEGZÉS

Szeretem nézni, mikor falusi gyerekek azt játsszák, hogy zsírral bekennek egy kismalacot, aztán próbálják elkapni. Ez engem a játékra emlékeztet, ami ugyanígy egyszerre sikamlós és mókás. Nehéz elemezni, mert egyszerre tevékenység is és hozzáállás is. Futhat úgy egymás mellett két futó, hogy az egyik játszik, a másik robotol. Két előadó teljesen más irányba tudja vinni ugyanazt a hallgatóságot. Az egyik úgy forgatja unalmas és egyhangú mondókáját, mint egy bunkósbotot, és kupán is vágja vele a megdermedt közönséget, hogy az annak rendje és módja szerint mély álomba merüljön. A másik arra használja éles elméjét és színes fantáziáját, hogy a publikummal mint egy táncpartnerrel végigkeringőzzenek az adott témán – egy óra ilyen esetben szinte egy percnak tűnik.

A játékoság életmód. Azt jelenti, hogy nem veszünk mindent halálos komolyan, és nem teszünk úgy, mintha minden rajtunk múlna. A legjobb játékosoknak a kedélyes viccelődés, komolytalankodás soha nem jelent menekülést vagy elutasítást. A legjobb játékosok tudják, hogy kicsodák: Isten gyermekei. A megváltottak bűntudat és lelkiismeret-furdalás nélkül játszhatnak, hiszen tudják, hogy létezésüket nem kell jócselekedeteikkel igazolniuk. Mi tudjuk, hogy a mi mennyei Atyánk gondoskodik rólunk, ezért játszhatunk legalább alkalmanként úgy, mint az Ő kicsinyei.

KÉRDÉSEK

1. Milyen gyakran játszol? Ha nem játszol eleget, az külső (pl. időbeosztás) vagy belső (pl. játékos szív hiánya) akadályoknak köszönhető-e? Hogyan tudnád a játékot felfrissíteni és beépíteni az életedbe?

2. Mit szeretsz jobban: játszani vagy nézni azt, ahogy mások játszanak? Magyarázd meg és értékeld a válaszodat!
3. Miért érzi sok férfi, hogy győznie *kell*, amikor játszik? Mit mondanál egy ilyennek?
4. Miért játszunk? Számodra mi a játék: figyelemelterelés, kemény munkáért járó jutalom, Isten természetének a visszatükröződése vagy Isten egyik ajándéka? Hatással van-e a játékról alkotott felfogásod arra, ahogyan játszol?

11.

A FÉRFI DICSŐSÉGE ÉS NYOMORÚSÁGA

A 2000-es olimpiai játékokon Sammy Henson eseménydús birkózói pályafutását egy nehezen kiharcolt ezüstéremmel zárta. Henson azonban egyáltalán nem volt elégedett a második helyezéssel. A döntő küzdelem után lerohant a szőnyegről, és fájdalmasan felkiáltott. Ezután a földre vetette magát, és hangosan zokogott. Az eredményhirdetés közben is sírt, végül az ezüstérmet ledobta a földre. Gyermekkorától az aranyéremről álmódott; minden más eredmény vereségnek tűnt számára.

A győzni akarás, a dicsőség utáni vágy mélyen a szívünkben gyökerezik. Vannak, akik bajnoki címről ábrándoznak. Ha nem mindig az élvonalat tűzzük ki célul magunk elé, akkor is csak a legjobb teljesítményt várjuk magunktól. A zenész arra számít, hogy nem fog hibázni, az előadó szeretne teljesen otthonosan mozogni az általa kutatott témában, és mindketten szeretnék megnyerni a hallgatóság rokonszenvét. Az élsportoló számára az az elfogadható, ha kimagaslóan teljesít. Ha ez bekövetkezik, nem csodálkozik rá hihetetlen szerencséjére, hanem ezt mondja: "Ez így van rendjén", és már azon töpreng, hogy mi módon lehetne a teljesítményén javítani a következő versenyig. Ugyanígy van ez a vállalatvezetőkkel, akik bár tisztában vannak azzal, hogy a nagyszabású tervek megvalósulása soha nem zökkenőmentes. Ezért a legapróbb tévedések miatt is kétségbe esnek és kényelmetlenül érzik magukat. Nincs ez másként bizonyos szakmák képviselőinél sem, akik szintén igyekeznek tisztességes munkát végezni. A szerelő csaknem biztos abban, hogy meg tudja javítani, ami elromlott. Ha nem sikerül elérnie, hogy pl. egy csap jól zárjon, az elektromos rendszer beinduljon, vagy a számítógépes program helyreálljon, akkor esetleg azt mondja, hogy "hát ez elég furcsa", és nem azt, hogy: "jellemző". Mindez jól érzékelteti, hogy csakis a kiváló teljesítmény tűnik elfogadottnak, a kudarc nem.

A győzni akarás is azt igazolja, hogy Isten az embert dicsőségre szánta. A maga képére és hasonlatosságára teremtette. Azzal a céllal alkotott minket, hogy

az Ő nevében uralkodjunk a teremtett világon. Megparancsolta, hogy szaporodjunk, sokasodjunk, és hajtsuk uralmunk alá a földet. Az Ő törvényének a képviselőjével bízott meg bennünket, úgy, hogy általunk minden teremtmény behódoljon neki (1Móz 1-2.).

Sok gyerekkönyvben a kislányok hercegkisasszonyokként szerepelnek, és ez egyáltalán nem túlzás. Legalábbis a keresztyének *királyok* és *királynők*, akik azt a feladatot kapták Istentől, hogy Őt képviselve irányítsák ezt a földet. Isten arra szólít fel minket, hogy minden dolgunkban – legyen az munka, család vagy játék – az Ő akarata szerint járjunk el. Amikor a kertünkben gyomlálunk és ültetünk, biztositjuk annak a lehetőségét, hogy meglátszódjék a teremtett világ szépsége és termékenysége. Miközben felelősségteljesen kézben tartjuk a családunkat és időbeosztásunkat, "élesítjük" elménket és erősítjük testünket – az Isten eszközeivé válunk.

Ez egy kicsit túlzásnak hangzik, nem? Isten helyett kormányozni a világot? Én még az íróasztalomon sem tudok rendet tartani. Uralmam alá hajtani a Földet, amikor a kertemben burjánzó gazt nem tudom kiirtani? Ha egy kertész azt a kegyetlen igazságot vágná a fejemhez, hogy túl sok a gyomnövény a kertemben, talán ezt mondanám neki: "Nos, meglehet, hogy ez itt az ön szemében gaz, én viszont az általam nagyra becsült biológiai sokszínűség egyik szép példáját látom benne". Ez azonban mit sem változtat az igazságon. Vannak bizonyos lelkiállapotok, amikor vonzódunk az effajta ironikus mondásokhoz: "A tapasztalat nagy tanítómester. Segít felismerni a hibát, amikor már másodszorra követed el azt."

Az önfegyelem megvalósulása még ennél is hiúbb ábránd. Miként hajoljak meg Isten akarata előtt? Vajon válhat-e a testünk Isten eszközeivé, amikor még sokszor az is kihívást jelent számunkra, hogy a szotyolászacsokót eltoljuk magunk elől? Isten tisztában van a dolgok efféle abszurdításával, a Zsidókhöz írt levél ezért is foglalkozik az említett témával.

SÓVÁRGÁSAINK

A Zsidókhöz írt levél helyes önismeretre tanít bennünket. Sok könyvvel ellentétben azonban nem annak az ecsetelésével indít, hogy milyen felsőbbrendű teremtmények vagyunk. Sőt, még csak nem is az emberiséggel kezdi. A figyelmünket azonnal Jézusra, az Isten Fiára irányítja, aki az Isten dicsőségének a kisugárzása, aki hatalmas szavával megteremtette és fenntartja a mindenséget. Arra a Megváltóra mutat, aki megtisztított minket bűneinktől (1,1-3), aki Isten jobbján ülve az Ő királyi székéből kormányozza az egész világot, mígnem minden ellensége a lába alá vettetik (1,8-13). A levél csak a

2,5-15-ben kezd el beszélni az emberről, amikor a szerző a 8. Zsoltár szavait idézi:¹

"Micsoda a halandó – mondom –, hogy törödsz vele, és az emberfia, hogy gondod van rá? Kevéssel tetted őt kisebbé Istennél, dicsőséggel és méltósággal koronáztad meg. Úrrá tetted kezéd alkotásain, mindent a lába alá vetettél." (Zsolt 8,5-7)

Az efféle éljenzés pozitív irányba lendíti az önértékelésünket. Ahogy azonban tovább olvassuk az ember méltóságáról szóló leírást, az az érzésünk támad, mintha az egész szinte már túlságosan is magasztos lenne: "Ha ugyanis mindent alávetett neki, akkor semmit sem hagyott, ami ne lenne neki alávetve." (Zsid 2,8). Az az állítás, miszerint minden neki van alárendelve, és *semmi sincs*, ami ne lenne neki alárendelve, enyhén szólva ellentmondani látszik a tapasztalt valóságnak. Ezért a levél írója azonnal hozzá is teszi: "Most ugyan még nem látjuk, hogy minden uralma alatt áll, azt azonban látjuk, hogy az a Jézus, aki rövid időre kisebbé lett az angyaloknál, a halál elszenvedése miatt dicsőséggel és tisztességgel koronáztatott meg..." (*kiemelés tőlem*).

Tehát a Zsidókhoz írt levél megerősíti a tapasztalatot. A közvetlen környezetünkben és a társadalomban tapasztalható káosz láttán az uralkodásra való felhívásnak szinte komikus felhangjai vannak. Önmagunkkal is alig bírunk, nemhogy a világgal. A Zsidókhoz írt levél azonban hozzáteszi, hogy a megdicsőült Jézust viszont látjuk (2,9). Minden az Ő lába alá vettett már, Ő már megkoronáztatott dicsőséggel és tisztességgel, betölti azt a küldetést, amelyet Isten szánt az embernek.

Az emberiség dicsérete az egy igaz ember, Jézus esetében a *leghelyénvalóbb*. Egy kis időre kisebbé tétetett az angyaloknál, de most dicsőséggel és tisztességgel megkoronázva uralkodik a mindenség felett. A bűneset után a 8. Zsoltár első-sorban Jézust adja eléink, de kiábrázolja a mi egységünket is Jézussal, a mi képviselőnkkel. Jézus azzal, hogy uralkodik, betöltötte azt a feladatot, amellyel

1. A Zsidókhoz írt levél számos ószövetségi idézetet használ Krisztus dicsőítésére. Azok a szakaszok, melyeket a levél szerzője a 2., 45., és 110. Zsoltárból idéz, eredetileg emberekre, még pontosabban Izráel királyaira vonatkoztak. De a trónokról, királyi pálcákról és az ellenség feletti uralomról szóló idézeteket Jézusra alkalmazza. Így az emberiség legmagasztosabb dicsérete sohasem vonatkozhat teljes mértékben ránk, átlagemberekre. Sőt, inkább Jézus, az Istenember az, akire nézve ezek a dicsőítő zsoltárok beteljesedtek. Ez különösen is igaz a 8. Zsoltárra. A pontosság kedvéért, a 8. Zsoltár eredetileg Ádámra és Évára vonatkozott (vagyis a megteremtett első emberpárra). A zsoltár magasztos jellemzése tehát a bűneset után élő emberekre már nem érvényes, de jön Jézus, átvegye a dicsőséges ember szerepét.

Isten minket bízott meg. Ezután magával vitt minket az Isten készítette dicsőségbe. A Zsidók 2,9-10-ben ezt olvassuk:

"Jézus... dicsőséggel és tisztességgel koronáztatott meg, hiszen ő Isten kegyelméből mindenkiért megízlelte a halált. Mert az volt méltó Istenhez, akiért van a mindenség, és aki által van a mindenség, hogy őt, aki számtalan fiát vezet dicsőségre, üdvösségük fejedelmét szenvedések által tegye tökéletessé."

Isten az egész emberiséget a maga képére és hasonlatosságára teremtette, és dicsőséggel koronázott meg minket. Lázadásunkkal ezt a dicsőséget romboltuk le. Jézus azonban megváltott minket ebből a tönkrement állapotból, ezért Isten Őt koronázta meg dicsőséggel és tisztességgel. Jézus megtarthatta volna a nekünk szánt dicsőséget, de ahogy a Zsidókhoz írt levél mondja: "számtalan fiát vezet dicsőségre". Vagyis azt akarja, hogy osztozzunk az Ő dicsőségében. Ezért a mienknél sokkal nagyobb megaláztatást szenvedett el csak azért, hogy az Ővéhez hasonló örömben részesülhessünk: "Isten kegyelméből mindenkiért megízlelte a halált."

A "megízlelte a halált" azt jelenti, hogy átélte a halált. A kereszten Ő viselte a *mi* lázadásunk következményeit, hogy mi vele élhessünk, és hogy Ő dicsőségre vezethessen minket (2,10). Jézus nemcsak azt a szubjektív érzésünket törölte el, hogy milyen nyomorultak vagyunk, hanem azt az objektív tényt is semmissé tette, miszerint Isten előtt elveszett bűnösök vagyunk. Szánalomra indult irántunk, látva nyomorúságos állapotunkat, és aktív lépéseket tett annak megszüntetéséért.

A Zsidókhoz írt levél szerint (2,10) Jézus azért "méltó" arra, hogy megmentsen minket, mert Isten kegyelmes, szerető és jóságos. Isten jellemébe beleillik, hogy mindezt Jézus személyén keresztül vigye végbe, aki a mi üdvösségünk "fejedelme", vagy ahogy az 5,9-ben olvassuk: "szerzője". Az üdvösségünk "szerzője" kifejezés kicsit szokatlan megfogalmazás. Az eredeti szövegben szereplő összetett szó első fele "főnököt", a második fele "vezetőt" jelent. Jézus a mi fővezérünk, útkészítőnk, példaképünk vagy bajnokunk. Ebben a szöveggörnyezetben a "bajnok" is helyes fordítás, hiszen Jézus megküzdött a mi ösellenségünkkel, a Sátánnal, és legyőzte őt. Ugyanakkor Krisztus "útkészítőnk" is, hiszen az Ő nyomdokait követjük.

JÉZUS, AZ "EMBERISÉG BAJNOKA"

Ritkán gondolunk úgy az Úrra, mint bajnokunkra; ez a gondolat mégis biblikus. Az ókorban nem egy csata kimenetelét döntötték el úgy, hogy mindkét csapatból előállt egy-egy harcos, aki a saját népe nevében megvívta a küzdelmet. Például

Dávid és Góliát a saját hadseregük képviselőjében küzdöttek meg egymással. A háború megtorpant, és a felek úgy szándékozták kimozdítani azt a holtpontról, hogy kiválasztottak maguk közül egy-egy harcost, aki képviseli őket (1Sám 17).

Ez a megoldás a mai ember számára szintén ismerős. Választások idején a politikai pártok is kiállítják jelöltjüket, és aki nyer, az egész pártnak szerzi meg a győzelmet. Sportversenyeken a csapatok iskolájukat, városukat, megyéjüket vagy akár az egész országukat képviselik. Ha egy városi csapat első helyezést ér el, mindenki úgy érzi, mintha maga a város nyert volna.

Mindannyian tapsoltunk már olyan valakinek, aki minket képviselt, ugyanakkor a taps esetleg csak egy nevetséges színjáték része volt. Máskor leküzdjük ellenérzésünket, és leadjuk szavazatunkat azokra a politikusokra, akiknek egészen nyilvánvaló jellembeli fogyatkozásaik vannak. Lelkes ovációval biztatjuk kedvenc csapatunk játékosait, pedig tudjuk, hogy némelyek azért játszanak ott, mert egy helyi milliárdos borsos árat fizetett ezekért a tehetségekért.

Jézus azonban olyan bajnok, aki megérdemli, hogy kitörő lelkesedéssel ünnepeljük. Ő nevezi magát a mi bajnokunknak, Ő az a hős, aki elsőprő győzelmet aratott ellenségünk felett. Jézus egy "erős fegyvereshez" hasonlítja a Sátánt, aki "őrzi a saját házáat." Ő azonban erősebb nála: "Amikor az erős fegyveres őrzi a maga palotáját, biztonságban van a vagyona. De ha nála erősebb tör ellene, és legyőzi őt, akkor elveszi fegyverzetét, amelyben bízott, és szétszítja a zsákmányt" (Lk11,21-22). Jézus "megkötözi az erős embert" (Mt 12,29; Mk 3,27), amikor démonokat űz ki, betegeket gyógyít, és Isten királyságát hirdeti az embereknek. Mindenek fölött azonban "ő is hozzájuk hasonlóan részese lett ezeknek, hogy halála által megsemmisítse ... az ördögöt; és megszabadítsa azokat, akik a haláltól való félelem miatt egész életükben rabok voltak" (Zsid 2,14-15).

Jézus a győztes, de paradox módon. Úgy győzött, hogy látszólag veszített. Akkor aratott diadalt a Sátán felett, amikor engedte a Sátán csatlósainak, hogy megöljék őt, és amikor feltámadt a halálból. Azáltal, hogy "megízlelte a halált" értünk, megtörte a Sátán fél-legitim uralmát *felettünk*. Azért mondom, hogy fél-legitim, mert a Sátán joggal állíthatja, hogy gonoszok vagyunk és halált érdemlünk (Jel 12,10). Miután Jézus meghalt helyettünk, a Sátán többé nem vádolhat minket. Urunk feltámadásával valósággal megszabadított a halálfélelemtől. Bemutatta, hogy nem a halálé, hanem a feltámadásé az utolsó szó.

JÉZUS ELFOGAD MINKET

Jézus tehát a mi bajnokunk. Sok hőssel ellentétben azonban Ő sohasem viselkedik megvetéssel és lenézéssel csodálóira. Nem viselkedik úgy, mint az a

tévészár, aki megpróbál elmenekülni a rajongók lelkes tömege elől. Bizonyos értelemben ahhoz a politikushoz hasonlít, aki kimegy az emberek közé. Ám Jézus nem a közelgő választások miatt keresi a kapcsolatot az emberekkel (királyokat egyébként sem szoktak újraválasztani), hanem azért, mert szeret minket és büszke ránk. A Zsidókhoz írt levélben azt olvassuk: "nem szégyelli őket testvéreinek nevezni" (2,11).

Természetesen, Jézusnak minden oka *meglenne* arra, hogy szégyelljen bennünket. Szinte minden ember rokonságában vannak olyanok, akik miatt szégyenkezni kell; talán egy munkanélküli nagybácsi, akinek nyers modora van, hiányos fogsora és esetleg kétes ügyletei is vannak. Isten családjában mindannyian alkalmasak vagyunk a feketebárány-posztra, hiszen mi is állandóan kellemetlen helyzetbe hozzuk mennyei Atyánkat. Számptalan olyan dolgot teszünk, ami miatt Jézusnak, a mi legidősebb testvérünknek szégyenkeznie kellene. Ő mégsem szégyell bennünket a testvéreinek szólítani, sőt az Atya sem emel kifogást az ellen, hogy őt Istenünknek nevezzük (11,16).

Hadd mondjam el ugyanezt másképpen. Nem szívesen ragasztok keresztyén jellegű matricákat az autómra, mert nem vagyok meggyőződve arról, hogy a vezetési stílusom keresztyén szellemiséget tükröz. Nem vezetek felelőtlenül, de nem akarom, hogy Jézust összefüggésbe hozzák az én vezetési stílusommal. Még szégyent hoznék rá. Az élet egyéb területein mégis egy sor olyan bűnt, kihágást és ostobaságot követek el, amelyek rossz színben tüntethetik föl Uramat. Ezek a tetteim méltatlanná tehetnének arra, hogy Jézus családjának a tagja lehessen. Isten mindazonáltal szeret, és továbbra is a gyermekének ismer el, ami egyszerre érthetetlen és csodálatos.

Nagyon sok férfi vágyik ilyen feltétel nélküli elfogadásra, és ezt gyakran az apjuktól remélik, sajnos hiába.

- Apánk ezt mondta: "Nem fogod vinni semmire, semmit sem fogsz tudni jól megcsinálni". Isten viszont ezt állítja: "Íme itt vannak a jócselekedetek, amelyeket előre elkészítettem a számodra" (ld. Ef 2,10).
- Apánk ezt mondta: "Hogy lehet valaki ilyen gyenge!" Jézus viszont ezt suttozza: "Együtt érzek veled a gyengeségeidben."
- Szüleink így korholtak: "Szégyelld magad!" Jézus viszont a testvéreinek nevez minket, és megosztja velünk az Ő dicsőségét. Pál diadalittasan jelenti: "Mi pedig, miközben fedetlen arccal, mint egy tükörben szemléljük az Úr dicsőségét mindnyájan, ugyanarra a képre formálódunk át az Úr Lelke által dicsőségről dicsőségre" (2Kor 3,18).

Jézus olyan, mint az a férfi, aki két szeretett barátját büszkén mutatja be egymásnak. Nekünk bemutatja Istent, az Atyát, az Atyának pedig minket. Megje-

lenti nekünk az Atya kiválóságát: "Hirdetem nevedet testvéreimnek, a gyülekezet körében dicsérlek téged" (Zsid 2,12), de minket is mint testvéreit állít az Atya elé: "Íme, itt vagyok, én és a gyermekek, akiket az Isten adott nekem" (13. vers).

Milyen érthetetlen és mennyire felemelő! Minden férfiban ott él a késztetés, hogy bizonyítania kell. Természetesen sokan feladják, és megelégszenek annyival, amennyi elég ahhoz, hogy elboldoguljanak az életben. A legtöbben azonban figyelemfelkeltő tettekre áhítoznak. Mivel azonban oly sok jellembeli gyengeségünk van, állandóan kétségeskedünk, hogy vajon sikerült-e már bizonyítanunk? Értünk el bármit, soha semmi nem elég. És még ha történetesen sikerül is felkerülünk az elsők közé, meg kell tartanunk pozícióinkat, és ez megint csak nem egyszerű vállalkozás. Jézus arra kér minket, hogy lépjünk ki a teljesítmény-kényszer taposómalmából. Ő családjának tagjaként fogad el bennünket, úgy, ahogy vagyunk.

A harcok persze azután is folytatódnak, miután Isten elfogadott minket. Ha Jézus "megízlelte a halált", noha dicsőséggel és tisztességgel koronáztatott meg, akkor mi sem kerülhetjük el a megpróbáltatásokat. Isten már a kezdetekkor bejelentette, hogy gyönyörködik az Ő Fiában, mégis az a sejtésünk, hogy Jézus tökéletességéhez a szenvedések is kellettek (Zsid 2,10). Nekünk, akik az Ő fiatalabb testvérei vagyunk, az Ő életét kellene visszhangoznunk az életünkkel akár dicsőségben, akár nyomorúságban (Zsid 2,11-13; 1Pét 1,11; 4,13-14; 5,1).

BUKÁSAINK

Minden részlet a rendelkezésünkre áll tehát ahhoz, hogy helyes én-képünk legyen. A teremtéskor élveztük Isten gazdagságát; a bűnbeeséskor nyomorúságba jutottunk. Krisztusban visszatértünk a dicsőségbe. A gazdagság-nyomorúság-dicsőség jellemzi az állapotunkat. A helyes én-kép miatt számíthatunk a sikerre, de arra is, hogy elbukunk, és nyomorúságos lelkiállapotba kerülünk emiatt. Az a gondolat, miszerint jobban *kellene* teljesítenünk, alapvetően igaz. Egy nagy családhoz a győztesek családjához tartozunk. Isten a bukásnál valami jobbra készített minket, függetlenül attól, hogy ez a bukás bűnt vagy gyenge teljesítményt jelöl. Mivel Isten nagyszerű családjához tartozunk, kezelni tudjuk a csalódottságot. Először talán tekintsük át stratégiánk gyenge pontjait, és vegyük számba azokat az álmegoldásokat, amelyeket bukás esetén szoktunk alkalmazni.

- Elmerülünk az önsajnálásban: "Én egy nagy rakás szerencsétlenség vagyok. Nincs a világon nálam ügyetlenebb ember."
- Önmarcangolásba menekülünk: "Csalódtam magamban. Csalódást okoztam azoknak, akik szeretnek engem és bíznek bennem. Hagyjanak békén! Bár csak én is meg tudnék szabadulni saját magamtól."

- Bûnbakot keresünk, és rajtuk töltjük ki dühünket: "Jó, jó, elszúrtam, de az egész az ő hibájából történt."
- Konokul bizonygatjuk, hogy legközelebb máshogy lesz: "Ezt a hibát soha többé nem követem el."
- Lerázzuk magunkról az egészet, mintha nem hibáztunk volna, vagy mintha egyáltalán nem érdekelne a dolog. A New Orleans Saints egykori szurkolóihoz hasonlóan, akik kedvenc csapatuk gyenge szereplése fölött érzett szégyenükben papírzacskóval a fejükön mentek szurkolni. Ironikus megjegyzéseket tettek önmagukra.

Mivel Jézusban sziklaszilárd önazonosságot kaptunk, és tudjuk, hogy Isten a baklövésaink ellenére is szeret és elfogad minket, hívőként más módon reagálhatunk a bukásokra.

- Ha a tőlünk telhető maximumot adjuk, és az mégsem elég valamilyen cél eléréséhez, fogadjuk el a helyzetet, és mondjuk ezt: "Megtettem minden tőlem telhetőt, Isten valami miatt mégis úgy döntött, hogy ezúttal nem áldja meg erőfeszítéseimet."
- Ha vétkezünk, a feddést tekintjük áldásnak (Péld 9,8)! Mondjuk ki: "Azért buktam el, mert hibáztam", vagy "Azért buktam el, mert nem voltam elég szorgalmas." Az ilyen helyzetekben kérjünk bocsánatot, és reménykedjünk abban, hogy tanulunk belőle! Semmiképpen ne esküdjünk, hogy "soha többé"! Valószínűleg újra *megettesszük*, de azon a napon is lesz számunkra kegyelem és könyörület.
- Ha nem jövünk rá, mi okozta a botlást, több dolgot is tehetünk. Ha jó ügyért "buktunk el", tegyünk úgy, mint a kísérletező tudósok. Edison például több száz anyagot kipróbált, amíg megtalálta azt az egyet, amelyet a vilanykörte izzószálaként használhatott. Számára az addigi eredménytelenségek nem kudarcok voltak, hanem aprócska lépések a siker felé. Mindegyikből azt tanulta meg, hogy ezzel már *nem* kell újra próbálkoznia. Bármekkora hibázunk is, mindig jusson eszünkbe, hogy Isten szeret bennünket!

Ha tudjuk, kik vagyunk, sokkal könnyebben túltesszük magunkat a kudarcokon. Egy amerikai költő, Billy Collins jut eszembe. Az ő briliáns és szellemes szóképei sosem lettek volna sikeresek, ha a siker alatt azt értjük, hogy tömege olvassák verseit. Amerikában ugyanis *nincs tömeges igény* a költészetre. Gondoljunk csak Kierkegaard-ra, akinek az írásait egy évszázadon át mellőzték, vagy arra a keresztyén könyvterjesztőre, aki a következő keserű megjegyzést tette egy monográfia megjelenése kapcsán: "Nem fog igazán menni, mert túlsá-

gosan is jó". Mi történik akkor, ha Isten mégis arra indít, hogy verseket írjal? Mit tegyél, ha olyan zenész vagy, aki nem tud a piaci igényekhez igazodni? Esetleg egy olyan feltaláló vagy, aki megelőzi a korát? Egyet tudjál: az emberi ízlés mindig változik. Isten a hűséget és nem a sikert díjazza. Ha az Ő tetszésére tesszük, amit teszünk, és hisszük, hogy igazából csak az Ő dicsérete számít, félelem nélkül "bukhatunk el".

Én például tagja vagyok egy csoportnak; szeretnénk létrehozni egy intézetet, amely kevésbé ismert keresztyén gondolkodók kiváló elméleteit, elképzeléseit népszerűsíteni. Jó ügy érdekében munkálkodunk, mégis fennáll a kudarc lehetősége, mert nincsenek még meg a szükséges anyagi és személyi feltételek. Azzal, ha nem teszünk semmit, elkerülhetjük a vereséggel járó fájdalmat. Ehelyett azonban teljes erőbedobással dolgozunk, és imádkozunk az áldásért. Ha az egész nem hozza meg a várt eredményt, imádkozom azért, hogy Isten hívjon el olyanokat, akik nálunk sikereesebbek lesznek.

MAI HŐSÖK

A keresztyén férfiak részben azáltal biztosíthatják személyazonosságukat, hogy Jézust annak a hősnek ismerik, aki elfogad minket. Ezt a gondolatot sajnos elég nehéz megfogni, mivel kultúránkból mára szinte teljesen kiveszett a hősiesség fogalma. A materializmus "atomok véletlenszerű összerendeződésévé" alacsonyítja az embert. Hogyan lehetne azonban egy atomhalmaz például "bátor"? A klasszikus pszichológia a nagyszerű teljesítményeket az elfojtott vágyak kifejeződésének látja. Freud, Leonardo da Vinci hőseit a rejtett homoszexualitás kiábrázolásává fokozta le. A behaviorizmus (viselkedélektan) és a gazdasági materializmus pedig azt állítja, hogy minden emberi tettet a jutalom motivál. Az emberi viselkedés, mondják ők, valamilyen szükség betöltésére vagy vágy kielégítésére irányul. Szerintük Teréz anya nem azért áldozta az életét India legszegényebjeiért, mintha a sorsuk valóban izgatta volna őt. Mindent azért tett, hogy énje szükségleteit csillapítsa: talán saját értékeit akarta bizonyítani, esetleg hírnévre vágyott. Ezzel az eljárással minden áldozathozatalt ki lehet magyarázni valahogyan. A cinizmus vette át a hatalmat.

Természetesen ennek ellenére vannak hőseink, még ha csak "egydimenziósak" is. A kosárlabdázók erős férfiak, akik mesterien zsákolnak, kiváló passzokat adnak, és a legelképesztőbb módokon cselezik ki az ellenfelet. A rocksztárok szinte elbűvölik a közönséget virtuóz gitárszólóikkal, egyes operadíváknak háromoktávos hangterjedelme van. A színészek remekbe szabott vonásaikkal mindenféle emberi érzelmet ki tudnak fejezni a filmvásznon. Amint a média

ünnepezt hírességnek kiáltja ki őket, a gyerekszobák falaira máris felkerülhetnek a sztárposzterek, a felnőttek pedig habzsolhatják a velük készített intim riportokat a különböző magazinokban.²

Vigyázat, a felszint nem szabad megkapirgálni! Miután lezajlott a kosárlabda játék, véget ért a koncert vagy legördült a függöny az előadás után, kiderül róluk, hogy mienknél jóval kevesebb elképzelésük van arról, mi a tartalmas élet. Charles Barkley, az NBA (amerikai profi kosárlabdabajnokság) sztár-centere és hírhedt éttermi botrányhőse, szókimondó stílusával a meccs alatt az ellenfelet gyakran felbőszítette, a sportújságírókat pedig szórakoztatta. Amikor egy nap meglehetősen rendezetlen magánéletéről kérdezték, Barkley kimondta a kíméletlen igazságot: "Hát nem vagyok egy példakép"!

A követendő ideálok valóban eltűnőfélben vannak, amit nem lehet könnyek nélkül tudomásul venni. Újra vissza kellene állítanunk a hősiesség iránti érzékenységet, mert éppen ezen keresztül körvonalazódik a jó élet. Igazi hősökre van szükségünk.

Az én egyik példaképem Willard McMillan, nyugalmazott főiskolai professzor, aki 62 éves volt, amikor 1986-ban a Geneva College-be kerültem. 160 centis magasságával, alig 60 kilójával, kopasz kis fejével, reszelős hangjával, rossz testtartásával nem nagyon keltett feltűnést. Willard mégis a példaképemmé lett. Keményen dolgozott, művelt, magával ragadó szónok és szellemes beszélgetőpartner volt. Mindig derűs lényével szeretettel fogadott mindenkit. A tanszéki megbeszéléseken ritkán szólalt meg, de időzítése, higgadt megfontoltsága és az igazság iránti buzgó elkötelezettsége olyan lenyűgöző volt, hogy kevés szóval is maximális hatást tudott elérni. Az első évfolyamnak közösen tanítottuk a bibliaismeretet. A háromszáz diák közül mindig akadtak olyanok, akik nem voltak megelégedve az osztályzataikkal. Amikor reklamáltak nálam, néha elbizonytalanodtam, és ez olykor védekezésbe csapott át. Nem így Willard. Akárhogy dohogtak, morogtak is a diákok, amikor a szobája *felé tartottak*, mindig mosolyogtak, amikor onnan *kijöttek*. Egyszer kihallgattam egy ilyen beszélgetést, hogy rájőjjenek a titok nyitjára. Willard mindig hagyta, hogy a diákok először kibeszéljék magukat, azután elmondta, minek kellett volna a dolgozatban szerepelnie. Ennek alapján megkérte a diákokat, értékeljék saját munkájukat, végül javasolt nekik néhány módszert teljesítményük javítására. Ez csak egyike lett az általam "Willard-bölcsességek"-nek nevezett fogásoknak. Ezeket úgy igyekszem elsajátítani, hogy figyeltem az életét, amely teljes összhangban volt belső meggyőződésével.

2. Ld. Dick Keyes's kiváló könyvét, *True Heroism in a World of Celebrity Counterfeits* (Colorado Springs: NavPress, 1995).

HŐSIESSÉG ÉS KERESZTYÉN ÉLETVITEL

Kezdeti elhatározásom, hogy követni fogom Willard példáját, ösztönös volt. Később rájöttem, hogy az Újszövetség gyakran állít példaképül olyan istenfélő embereket, akiket követhetünk. Legalább tizenkétszer mondja a Biblia azt, hogy "utánozzuk", kövessük Istent (pl. Ef 4,32; 5,1). Még gyakrabban kéri, hogy kövessünk egy apostolt vagy egy gyülekezeti vezetőt (pl. Fil 4,9; 2Thessz 3,7-9; Zsid 13,7). Mindkét parancs meghökkentőnek tűnik, hiszen az már csaknem istenkáromlás, ha mi, porszem emberek megpróbáljuk a hatalmas Istent utánozni. Kivéve, ha Ő maga bátorított erre bennünket. Másrészt viszont ostobaság lenne, ha Isten konkrét parancsa nélkül egy másik embert utánoznánk. *(Az angol szövegben az 'imitate' 'imitálni, utánozni, követni' ige áll, amely megfelel a később idézett bibliai szakaszokban szereplő görög kifejezés 'követni' jelentésének. Az új fordítású Biblia szinte kivétel nélkül ezt az igét használja – a ford. megj.)*

Vajon mégis miért ad Isten ilyen parancsot? Azért, mert az emberek ösztönösen mindig utánoznak valakit. Amikor János azt írja: "ne a rosszat kövesd, hanem a jót", *előre feltételezi* rólunk, hogy így is, úgy is követni, utánozni fogunk valakit (3Jn 11). Van, aki a lázadást és a bűnös erkölcsstelenséget akarja utánozni, mások arra törekcszenek, hogy Istent kövessék. Megint mások a bölcs embereket követik, akik a bennük rejlő bölcsességet rendkívüli életükkel, magatartásukkal mutatják meg (Jak 3,13).

A hősök a nagyság *példaképei*. Példájuk nyomán képet alkothatunk arról az érettségről, amely megragadja fantáziánkat, és ihletet ad. Amiről így gondolkodunk: "Igen, én is ilyen akarok lenni!" Szükségünk van ilyen kiváló példaképekre, mert nagyon sok hívő ember szerint a keresztyénség lényege a szabályok megtartása.

Évekkel ezelőtt megismerkedtem néhány 16-20 év közötti keresztyén fiatalal, akik egy híresen jó gyülekezet ígéretes tagjai voltak. Megkérdeztem tőlük: "Hányan mondanátok azt, hogy keresztyén éleetek *lényege* a következő. Egy: nem csináltok bizonyos dolgokat, amiket a veletek egykorú fiatalok csinálnak. Ilyenek az ivászat, a cigizés, a kábítószerzés és a szex. Kettő: tesztek bizonyos dolgokat, amiket ők nem. Ilyenek a templomba járás, bibliaolvasás, barátkozás keresztyén fiatalokkal. Emelje fel a kezét, aki azt gondolja, hogy ez hitének a lényege." A 25 emberből csak egyvalaki nem tette fel a kezét. Ezeknek a fiataloknak a *cselekedetek képezték hitük középpontját*.

Leginkább a frissen megtért hívők hajlamosak így gondolkodni. Ugyanakkor az érettebb keresztyének is beleeshetnek az ún. "legalizmus" csapdájába (lásd 1. fejezet). Így gondolkoznak: "Ha megteszem ezt vagy azt, akkor Isten elégedett lesz velem." Csakhogy a keresztyén életvitel lényege nem a szabályok betartásából áll, hanem abból, hogy ismerem Istent, bízom benne, és egyre inkább azonosulok vele.³

3. Ld. Daniel Doriani, *Putting the Truth to Work* (Phillipsburg, NJ: P & R Publishing, 2001), 1. fejezet.

Keresztyén magatartásunk abból táplálkozik, akik vagyunk. Amikor Isten megújítja az elménket és szívünket, spontán természetességgel tesszük a jót, amiként egy egészséges almafa is termi az almákat. Nem tudunk megváltozni azáltal, hogy megtartjuk a külső szabályokat.

Isten felszabadított a törvényeskedés alól, de mi magunk is elkerülhetjük a legalizmust azáltal, hogy olyan példaképeket keresünk, akiket követhetünk. A jó példák ösztönzőleg hatnak ránk. Elénk adnak egy istenfélő életet, és segítenek bizonyos kegyességi minták szerint élni, ahol nem a törvényrendszerek dominálnak. Megtörténhet, hogy azok a hívők válnak példaképeinkké, akik előttünk jártak (Zsid 11). A legjobb példa mégis maga az Úr Jézus, akit nyugodt szívvel utánozhatunk, követhetünk. Ő az, aki nemcsak tanította az erkölcsöt, hanem olyan kifogástalan életet élt, amely bennünket is magával ragad. Szinte felsóhajt az ember, hogy "én is olyan akarok lenni, mint Ő".

Gondoljunk Jézus kapcsolatteremtési stílusára. A legkülönbözőbb társadalmi körökben mozgott, gazdagokkal, halászokkal, farizeusokkal és vámszedőkkel vacsorázott. Beszédbe elegyedett zsidókkal, pogányokkal és samaritánusokkal. Szolgált városokban és falvakban. Mindenkivel szemben szeretetteljesen viselkedett, de ha valaki rossz szándékkal, hibás motivációból közeledett felé, azt helyreigazította. Ha valaki feltett egy kérdést, mely nem vezetett sehova, úgy módosította, hogy azt tudja válaszolni, amit a kérdezőnek tulajdonképpen kérdeznie kellett volna. Semmitől sem riadt vissza; nem félt az elutasítástól, a haláltól és attól sem, hogy beszennyezi magát, ha tisztátalan emberekkel érintkezik. Tudta, hogy az Ő tisztasága nagyobb erővel hat a bűnös emberre, mint annak tisztátalansága Őréá.

Jézus a mi példaképünk, mert *osztózik* emberi mivoltunkban, de mégis *felül-emelkedik* azon. Nyomorúságunkban gyakran érezzük úgy, hogy a baj nem jár egyedül. A baj azonban megnyugvással is járhat. Ezt Jézus kínálja nekünk. Azért vette magára gyengeségeinket, hogy ki tudjon vezetni azokból. Megalázta magát, hogy együtt tudjon velünk érezni, mégis Ő a mi példaképünk. Ismeri gyengeségeinket, ennek ellenére szeret minket. Krisztus olyan hősies, példaadó életre hív minket, mint amilyen az Ővé volt.

A HŐSIESSÉG HIÁNYA

Gyakran félreértjük Pál jól ismert állítását: "mindenki vétkezett, és híjával van az Isten dicsőségének" (Rm 3,23). Hajlamosak vagyunk azt gondolni, hogy Pál ugyanazt a dolgot mondja el kétszer, ti. hogy bűnösök vagyunk, bűnösök! Pál azonban két különböző dologról beszél. Először azt mondja, hogy *vétkezünk*, vagyis megszegjük Isten törvényét, felborítjuk az Ő mércéjét, és ezért bűnösökké

válunk. Másodszer azt, hogy *híjával* vagyunk Isten *dicsőségének*, azaz hiányzik belőlünk a lelki nagyság.

Jézus megoldotta a bűn problémáját, amely büntudatunkat és dicsőségünk elvesztését eredményezte, ez következésképpen szégyenérzethez vezetett. Először: a büntudatunkat vette el, amikor engesztelő áldozatot mutatott be a bűneinkért. Helyettünk tett eleget a Törvénynek, és az Ő igazságát ajándékozta nekünk. Amikor tehát az ítélő Isten elé állunk, Ő majd kijelenti rólunk, hogy "nem bűnös". Jézus helyettes áldozatának köszönhetően helyre áll a kapcsolatunk Istennel (ld. Rm 3,21-5,21). Egyszer s mindenkorra megigazítottunk, vagyis igaznak nyilvánítottunk. Másodszer: orvosolja a szégyent is, amikor örökre fogad minket, és biztosít az Ő szeretetéről (Rm 8,12-39).

A szégyenérzet bonyolult jelenség. Az embereknek szégyenkezniük kellene olyan dolgok miatt, mint a bűn. Következésképpen ha valaki nem érez szégyent, azt nem érdeklik Isten elvárásai. A szégyenérzet hiánya a sérült lelkiismeret egyik jele (ld. Jer 6,15; 8,12).⁴ Másrészt, akkor is előnhet bennünket a szégyen, ha nem a büntudatunkról van szó. Van, aki amiatt szégyenkezik, mert túl magas, vagy túl alacsony, túl sovány, vagy túl kövér. Olykor egy anyajegy az arcunkon, egy kis kopaszodás, esetleg a vékony hang mind-mind táplálhatják bennünk a szégyenérzetet. Ha kevesebb pénzünk van, mint a barátainknak, ha a kocsink és a ruházatunk nem felelnek meg a társadalmi normáknak, máris szégyelljük magunkat. Ha valamiben nem vagyunk elég ügyesek, ha esetlenül kezeljük a komputert, vagy egyenesen számítógép-analfabéták vagyunk, ha nehezen tudjuk kifejezni magunkat, máris van okunk szégyenkezni. A következő ábra még érthetőbbé teszi ezt a dolgot:

Erkölcsei szféra: *amit teszek*

Szabályok megtartása ⇨ *igazságosság*

Szabályok felrúgása ⇨ *bűn, büntudat*

Büntudat feloldása: *kiengesztelés*

Személyes szféra: *ami vagyok*

Nagyság megjelenése ⇨ *dicsőség*

Deviancia megjelenése ⇨ *szégyen*

Szégyen feloldása: *elfogadás, elvégzés*

Úgy tûnik, mindenki figyelmen kívül hagyja a büntudat-szégyen kettős egyik elemét. Korunk pogánysága tagadja az Isten létezését. Ha Ő nem létezik, nincs abszolút erkölcsi mérce, és így nincs objektív értelemben vett büntudat sem. Az emberek azért *érzik* magukat bűnösnek, mert környezetük elvárásának nem felel-

4. A lelkiismeret sérülhet akkor is, amikor 1) valaki újra és újra elköveti ugyanazt a bűnt (különösen, ha nem derül rá fény); 2) az egész kultúra tagadja, hogy a gonosz cselekedet valóban bűn lenne; 3) tagadják, hogy a Törvény kötné őket.

tek meg, ám a barátok és a terapeuták segítségével megszabadulhatnak ettől a kellemetlen érzéstől. A keresztyének eközben a bűnre koncentrálnak, és nem foglalkoznak a szégyennel, kivéve ha arról az érzésről van szó, ami egy vétség lelepleződése után jelentkezik. A bűn és a szégyen azonban két nagyon is valóságos, létező dolog.⁵ Egymáshoz való viszonyukat a következőképpen ábrázolhatjuk:

A KERESZTYÉNEK TAPASZTALATA

(RÓMA 3,23)

Szabályok megszegése	⇒ <i>bűn</i>	⇒ szégyen (részleges egybeesés)
Dicsőség hiánya	⇒ <i>szégyen</i>	⇒ bűn (részleges egybeesés)

Tudjuk, hogy Jézus elvette bűntudatunkat, de egyben szégyenünket is eltörölte, és elindított minket a dicsőség felé.

- Először: ha a bűnünk miatt szégyelljük magunkat, a bűntudatunkat kell kezelni, illetve megszüntetni. Jézus elvette a bűnünket, mert "megízlelte a halált" helyettünk (Zsid 2,9).
- Másodsor: a szégyenünk akkor párolog el, ha tudjuk, hogy valaki bukásunk ellenére szeret és elfogad bennünket. Jézus ezt teszi. Örül annak, hogy családja tagjai vagyunk. Bár sok olyan dolgot teszünk, amivel kellemetlen helyzetbe hozzuk, mégsem szégyell bennünket a testvéreinek nevezni (Zsid 2,11).
- Harmadsor: akkor győzedelmeskedünk a szégyen felett, ha valami nagy és jelentős dolgot teszünk. Amikor egy játékos hibájából az egész csapat veszít, akkor a játékos szégyelli magát. Ha azonban káprázatos teljesítményének köszönhetően a csapat a két következő mérkőzést megnyeri, a játékos felszabadul a szégyen alól. Ugyanígy Jézus, miután megszünteti bűntudatunkat, felhatalmaz arra, hogy nagy dolgokat cselekedjünk. Mi pedig cselekedjük azokat a jókat, amelyeket előre elkészített nekünk (Ef 2,10)! Így kezdjük el "hatástalanítani" az átok következményeit, és leszünk képesek Isten nevében kormányozni a földet.

MÉG EGYSZER A GYŐZELEMRŐL

Jó tudni azt, hogy Jézus megbocsát és elfogad, mert ebből fontos gyakorlati dolgok következnek.

5. Ld. David Wells kiváló elemzését a bűnről és a szégyenről a *Losing Our Virtue* (Grand Rapids, MI: Eerdmans, 1999) c. könyvében, 129-141. old.

Értsük meg győzni akarásunkat! Nincs abban semmi rossz, ha arról álmodozunk, hogy valamiben kitűnjünk. Nagyon is helyénvaló dolog arra használni az Istentől kapott energiáinkat, hogy képességeinkhez mérten a legtöbbet hozzuk ki magunkból. A feltűnési vágy teljesen természetes, annak beismerése pedig őszinteségre vall.⁶ Sammy Henson emlékeztet arra, hogy ha *önazonosságunkat* teljesítményeinktől tesszük függővé, csak győtrelem lesz az osztályrészünk. Isten azonban arra tervezett minket, hogy az Ő dicsőségét tükrözzük vissza. Ennek a dicsőségnek a nagyobbik részét elveszítettük, ezért helyes a törekvés, hogy újra visszanyerjük.

Segíts másoknak győzedelmeskedni! Nincs semmi kivetnivaló abban, ha valaki sikerre vágyik. Az már más lapra tartozik, ha a dicsőséget könyökléssel, törtetéssel és mások letiprásával akarjuk megszerezni. Isten az *egész emberiséget* dicsőségre teremtette. Ezért vágyakoznak a hívő férfiak arra, hogy másokat is Istenhez vezessenek. Gyermekeink jövője sokkal inkább foglalkoztat bennünket, ugyanakkor feleségünket már elhanyagoljuk. "Egy házasságban a két fél vagy egymás dicsőségét vagy egymás leértékelését segíti elő." Segítsük feleségünket az ő dicsősége felé, és engedjük, hogy ugyanezt tegye ő is velünk.⁷

Biztassuk gyülekezetünk tagjait arra, hogy vegyék fel a harcot a bűn következményei ellen, és keressék az Istennek tetsző dicsőséget. Az emberek többsége túl alacsonyra teszi a mércét. "Remélem, kihúszom valahogy a hétvégéig" – sóhajtanak fel. "Túléltem!" – dicsekszenek. Félre az ilyen szájalmas kis célokkal! Törekedjünk együtt a győzelemre!

Engedd, hogy a nagyságod másokat is bevilágítson! Akár tetszik, akár nem, minden tisztességes ember valakinek a példaképe, menedéke a viharban (Ézs 32,1-4). Az apák a gyermekeik példaképei; a tanítók és a vezetők pedig mércéket állítanak. Ezért kell nagyon ügyelnünk viselkedésünkre, hiszen az emberek *igenis* utánoznak, követnek minket. Az, ahogyan a saját testünkhöz, a barátainkhoz viszonyulunk; ahogyan uralkodunk az érzelmeinken, szavainkon, időbeosztásunkon vagy szabad folyást engedünk azoknak, mindez példaként szolgál valaki számára.

ÖSSZEGLÉS

Sóvárgunk a nagyság, a győzelem után, mert Isten arra teremtette az embert, hogy az Ő dicsőségében részesüljön, és az Ő akarata szerint uralkodjon a teremtett világon. Mi azonban föllázdantunk, és kiestünk a mennyei gazdagságból, elveszítettük tájékozódóképességünket. Vétkezünk és bűntudatot érzünk; el-

6. Ernest Becker, *The Denial of Death* (New York: Free Press, 1973), 4. old.

7. Dan Allender and Tremper Longman, *Intimate Allies* (Wheaton, IL: Tyndale House, 1995).

bukunk és szégyenkezünk. Valamit őrünk még az Ő dicsőségéből, ezért fájó szívvel vesszük tudomásul, hogy nem vagyunk tökéletesek. Jézus meggyógyít bennünket. Eltörli büntudatunkat, helyreállítja méltóságunkat, családjába fogad; visszaadja erőnket és eredeti rangunkat, helyreállítja erkölcsi értékrendünket. Élete olyan példa előttünk, ami után mindig is vágyakoztunk. Urunk szabadított meg minket nyomorúságos állapotunkból, és visszahelyezett az Ő dicsőségbe. Élünk is ehhez méltóan!

KÉRDÉSEK

1. Mekkora a szakadék a dicsőség utáni vágyakozásod és elért céljaid között? Mennyire fáj ez neked? Gondold végig újra, milyen választ ad ez a fejezet a nyomorúságodra?
2. Hogyan kezeled a bukást? Mennyiben változnának a bukásra adott reakcióid, ha teljesen Isten gondviselésére és szerető elfogadására tudnál hagyatkozni?
3. Jellemezd egy-két példaképedet, akik mély nyomot hagytak benned. Mi az, amit tőlük tanultál?
4. Tudsz-e úgy tekinteni Jézusra, mint példaképedre? Mit nyerhetsz abból, ha az Ő életpéldájából merítesz?
5. Hogyan működik lelkiismereted? Tényleg ki tud vezetni a büntudat-szégyen útvesztőjéből?

UTÓSZÓ

Valaki egyszer azt mondta: "Egy könyv megírását nem lehet befejezni, csak abbahagyni." Én is abbahagyom hát az írást, bár korántsem merítettem ki a témát. Maradtak még megválaszolatlan kérdések, mint például: Füg-g-e az erény a nemektől? Tényleg másképp éli-e meg egy férfi és egy nő a hitét? (Vajon a könyv 90 százaléka nem érvényes-e a nőkre is?) Milyen egyéb fegyelmezési irányelvek találhatóak még a "A vétséggel arányos mértékben büntess!" és "Engedd a mennyiségi időt minőségi időbe átmenni!" alapelveken kívül? Azután itt vannak azok a kérdések, amelyek az adott kultúra és a biblikus életmódra tett erőfeszítések viszonyát vizsgálják. Hogyan lehet egy férfi Isten szerint gazdag? Milyen hatásai vannak a piaczgazdaságban végzett munkának, ahol az emberek *bármit* készek eladni, legyen az selyem, márvány, fűszer, bor, baromfi, juh vagy akár az ember teste és lelke (Jel 18,11-13)? Nem azért gyártunk és adunk el az egészséget károsító cikkeket, mert a haszonban reménykedünk?

Mindazonáltal nem kesergem a könyv "befejezetlensége" miatt. Hadd foglalkozzanak mások is a fenti kérdésekkel! Annál is inkább, mivel bízom abban, hogy Isten munkálkodik bennetek a külső eszköz által, ami az Ige, és a belső eszköz által, aki a Szentlélek. Mivel hiszek az Ige erejében, a hasonló témában megírt könyvekhez képest több időt töltöttem a házassággal (1Móz 2), a romantikus szerelemmel (Péld 5), az apasággal (2Móz 34), a barátsággal (Préd 4), a vezetéssel (1Tim 3), a pénzzel (Lk 12; Mt 6) és az identitással, vagyis az önazonossággal (Zsid 2) kapcsolatos bibliai részek magyarázatával. Őszintén remélem, hogy az Igéhez hűen fejtettem ki az üzenetet.

Még ennél is fontosabb azonban Isten titokzatos munkája az ember szívében. Ő világosítja meg elménket, és von magához minket. Az utolsó fejezetben azt hangsúlyoztam, hogy a nagyszerű példaképek képesek rabul ejteni a képzeletet és pozitív változást eredményeznek. Természetesen az Isten szerinti férfi példaképe maga az Úr. Miközben szeretjük és szemléljük Őt, egyre inkább hasonlatossá válunk hozzá, ahogyan azt meg is ígérte.

Ez a gondolat vezet el minket a könyv leglényegesebb üzenetéhez. Hadd emlékeztessen befejezésül az Isten szerinti férfiuság két elemére! Az első annak tudata, hogy egyetlen férfi sem válik azáltal jóvá, hogy elhatározza, megváltozik, vagy "többlépcsős tervek" szerint próbálja meg sikeresebbé tenni házasságát, gyermeknevelését, munkáját és szórakozását.

A másik lépés az, hogy maga az Úr az egyedüli forrása az Isten szerinti férfiuságnak. Az istenfélő férfi úgy szereti a feleségét, ahogy Krisztus szereti az egyházat. A hívő apa úgy viszonyul a fiához, ahogy a mennyei Atya viszonyul a gyermekeihez: gyereknevelésében Isten szeretetéhez, igazságosságához, hűségéhez és fegyelmezéséhez igazodik. Az Istennek tetsző barátságokban a kitarulkozás és

segítőkész jelenlét jellemző; ezekről lehet az igazi barátságot felismerni. Az Isten szerinti férfi szeret újat alkotni, mert a teremtő Isten a saját képére és hasonlatosságára teremtette őt. Még a játék közben is figyelhetünk Istenre. Ő alakította úgy az időt, hogy gyermekei lazíthassanak és játszhatnak is.

Legyen meg mindez így a mi életünkben! Először gyönyörködünk Krisztusnak, a mi Megváltónknak értünk elvégzett munkájában, aki bukásunk és érdemtelenységünk ellenére megbékéltetett bennünket Önmagával. Azután pedig pihenjünk meg Őbenne! Adja az Úr, hogy miközben szemléljük az Ő arcát, egyre inkább változzunk el az Ő hasonlatosságára és dicsőségére, Isten szíve szerint való férfiakká!